دزماني
په کړلیچ کې
(د ټولنیزو او سیاسي لیکنو ټولګه)

محمد اسمعیل یون

۱۳۹٦ لمریز کال

Ketabton.com

دزماني په کړلیچ کې

محمد اسمعیل یون

۲۱

De Zam
Pa Ka
(collection of
By:Moha

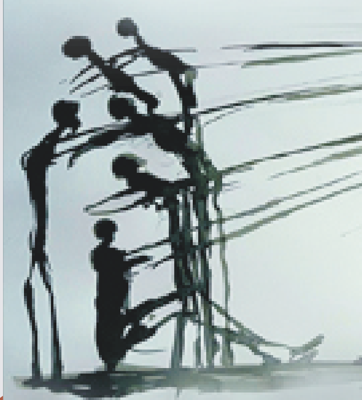

۱۳۷
۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زمانې په کړلېچ کې

(د ټولنیزو او سیاسي لیکنو ټولګه)

محمد اسمعیل یون

۱۳۹۶ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم:	د زمانې په کړلېچ کې
لیکـــــوال:	محمد اسمعیل یون
خـپرنـدوی:	د افغانستان ملي تحریک، فرهنګي څانګه
ویـبـپاڼـه:	www.melitahrik.com
کمپوز:	فیاض حمید
پښتۍ ډیزاین:	فیاض حمید
چـاپشمېـر:	۱۰۰۰ ټوکه
چـاپـکـال:	۱۳۹۶ ل / ۲۰۱۷م کال

د تحریک د خپرونو لړ: (۱۳۷)

لیکوال د خپرونو لړ: (۴۸)

www.melitahrik.com - info@melitahrik.com

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

ټولو ملتپالو او هېوادپالو افغانانو ته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولیک

سرلیک	مخ
دا هم د زماني د کړلېچ څو انځورونه	۱
((مارشال)) په کابل او کابل په مارشال پلان کې	۷
ریفورمیست اشرف غني او د سترو جنگسالارانو گواښونه	۱۱
زوړ مارکسېست د گناه په نوي لباس کې	۱۵
د ښاغلي قانوني ناقانونه کارونه	۲۰
د اساسي قانون په لویه جرگه کې یوه عجیبه شمېره	۲۵
د اطلاعات او کلتور وزارت یوې لوحې((احساسات)) را وپارول	۳۰
حکمتیار په تور او رباني په سپین لېست کې	۳۲
سه کشور فارسي زبان یانې څه؟	۳۹
د برېښنا وزیر او برېښنا ډوله ژمنې	۴۶
زوم او خسر په حکومت کې که تر حکومته بهر؟	۵۲
((کوچي گري)) څه ته وایي؟	۵۸
مارشال)) او بیت المال	۶۵
افغانستان او د ایراني فاشیزم غشي	۷۲
((متحده ملي جبهه)) د لفاظانو ټلواله	۸۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مصر او افغانستان ګډې ګټې او مشترکات ۸۹

د يوې ژبې د پرمختيا او ځوړتيا څو عوامل او څو دلايل............... ۹٤

د يو لوی ملت، د يوه ستر مشر يوه تاريخي وينا ۱۰٤

د يوه فرهنګي انقلاب په لټه ۱۰۹

افغانستان کې څوک سوله نه غواړي؟... ۱۲۵

طالبان: ((برادران کرزی)) که ((جنبش خود جوش)) رباني؟؟....... ۱٤۸

حماسه، ويرنه او وياړونه.. ۱۵۲

د جمعيت ستمي او سيکارېستي بڼه... ۱٦۲

د زور کرښې په زور له منځه ځي ۱٦٦

افغانستان کې د سياسي ځواکونو نوې معادلې ۱۷۵

مناظره که لکچر؟ ۱۸۳

د يوې ناسمې ادعا سم سپيناوی ۱۹۵

موږ د خپلې زمانې په کړلېچ کې ۲۳۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

دا هم د زمانې د کړلیچ څو انځورونه

د لیکنو دا ټولګه چې اوس تاسو په لاس کې ده، دا زما د هغو لیکنو له جملې څخه دي چې له (۱۳۸۳-۱۳۹۶ل) کلونو تر منځ لیکل شوي او د خپل وخت په چاپي او برېښنايي رسنیو کې خپرې شوې دي. پر دې مهال زما نورې لیکنې په نورو ټولګو کې خوندي او خپرې شوې دي، خو د دې لیکنو د ځینو یې سیاسي مرچ و مالګه لږ شان زیات وو او تر دې یې دمه لا د یوې ځانګړې ټولګې بڼه نه وه خپله کړې. اوس (۱۳۹۶ل کال، کب کې) ما د خپل ژوند د سترې سفر نیمه پېړۍ پوره کړه، نو کوښښ مې وکړ چې د خپل تېر ژوندانه په بهیر کې ټولې هغه لیکلې مقالې او نور مستقل اثار له سره راټول، ډلبندي او منظم کړم او که خدای کول له سره یې د کلیاتو په بڼه چاپ کړم، نو په دې ټولګه کې راغلې لیکنې مې سره منظمې او په دې کتاب کې مې خوندي کړې. په دې ټولګه کې څوارلس (۱۴) عنوانه لیکنې همغه دي چې د (قلموال) جریدې په بېلابېلو ګڼو کې چاپ شوي او د دې اثر په متن کې ورته نغوته شوې ده او نورې لیکنې بیا په نورو وختونو کې لیکل شوې دي.

دا چې ولې مې د بېلابېلو ټولګو په بڼه د خپلو ټولو پخوانیو لیکنو د خوندیتابه تکل وکړ، علت دا و چې هره لیکنه د زمانې د خاصو شرایطو تر اغېز لاندې لیکل شوې او د همغې زمانې د پېښو او کرکترونو انځورنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي. دا پېښې نه ما رامنځته کړي او نه يې زه د راټوکېدو جوګه وم. پېښې زمانې رامنځته کړي او شخصيتونه هم زمانې راپنځولي، ما د زمانې د يوه شاهد په توګه څه چې مې ليدلي، هغه مې انځور کړي او د ليک دايرې ته مې داخل کړي دي. دا پېښې ټولې مثبتې نه وې او نه يې مرکزي کرکترونه مثبت وو. پر خپل وخت د منفي پېښو او منفي شخصيتونو انځورول هم اسانه کار نه و، منفي غبرګونونه يې راپارول او د ليکوال ژوند ته يې د ګواښ او خطر پېښول حتمي کول. په داسې يو حالت کې ليکوال مجبور دی چې له مستعار نامه څخه کار واخلي.

د مستعار او بدل نامه کارونه په همدغه ځای کې ضروري ځکه وي چې هم د ليکوال ژوند خوندي پاتې کېدی شي او هم پېښې ثبتېدی او د تاريخ حافظې ته انتقالېدی شي، نو ما هم د زمانې د همدغه مجبوريت له امله د واقعيت د خونديتابه لپاره له مستعار نامه څخه کار اخيستی او يو شمېر ليکنې مې پر خپل وخت په بدل نامه خپرې کړي دي. اوس چې د هغې زمانې په انډول څه ناڅه حالات نرم شوي او ما هم د عمر نيمه پېړۍ پوره کړې، نو غواړم همغه ليکنې په خپل نامه خپرې کړم. ما له دې ليکنو څخه يوازې د ليکوال مستعار نوم لرې کړی او په ځينو برخو کې مې په عنوان کې لږ لنډون او سمون راوستی، نور مې د ليکنې په متن او محتوا کې هېڅ ډول بدلون نه دی راوستی. دا په دې خاطر چې دا ليکنې د خپلې زمانې انځورګري کوي او د همدغې زمانې ملکيت ګڼل کېږي. زموږ د هغې زمانې ځينې واقعيتونه ډېر ترخه وو، هر ليکوال نه غوښتل ځان له زورواکو او جنګسالارانو سره مواجه کړي او ټوپکوال هم له ټول قوت او وحشت سره په ميدان کې ولاړ وو. د زورور ټوپکوال او عاطفي قلموال تر منځ سخته مبارزه روانه وه. په دې لړ کې (قلموال) جريدې چې د (شېر علم املوال) په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدیریت او د (خپلواک وطنیار) په مرستیالۍ خپرېدله، د قلموال جهاد په برخه کې خپل ملي او انساني رسالت ترسره کړ، ډېرې هغه لیکنې یې، چې نورو چاپي خپرونو یې چاپ ته زړه نه ښه کاوه او یا یې د خپراوي جرئت نه درلود، (قلموال) جریدې په پوره جرئت هغه خپرې کړې او دا دی اوس زموږ د تاریخ راتله تصویرونه دي. دا لیکنې د خپلې زمانې سوز او درد لري، که پر همغه وخت نه وای لیکل شوې، نو نن یې په همغه کیفیت لیکل یا ناشونی کار و او یا هم ډېر ستونزمن. اوس چې ما ته ځوک ووایي له نن څخه د یوې نیمې لسیزې وړاندې حالات او خاطرات لکه څنګه چې وو، همغسې انځور کړه دا کار زما په وس پوره نه دی، نه یوازې زما، بلکې د ښلاښېلو لیکوالو د وس خبره هم نه ده. لیکوال چې پر خپل وخت د خپلې زمانې حالات انځور نه کړي، وروسته یې بیا لیکنې د هغې زمانې سوز او درد لکه څنګه چې و، هغه شان نه شي انځورولای. دې لیکنو کې پر یو شمېر داسې کرکټرونو بحث شوی چې هم په خپله زمانه کې زموږ ټولنې ته مضر وو او وروسته یې هم ضررونه لا پسې ډاګیز شول. هغه وخت چې دا لیکنې خپرېدلې یو شمېر تنګنظرو، چې په خپله د تعصب پر ناروغۍ اخته وو، دې ډول عکس العملي لیکنو ته د تعصب، قومپالنې او فاشیزم نوم ورکړ، خو کله چې یې وروسته په دې لیکنو کې د انځور شویو منفي کرکټرونو کینه، بغض، قومي تعصب او د ولسواکۍ په نوي لباس کې د فاشیزم هڅې ولیدې، نو اکثره یې د دې لیکنو پر حقانیت پوه شول. دا لیکنې ځکه خوندي کوم چې زموږ نننی او سبانی نسل زموږ د زمانې له واقعیتونو لاپسې خبر شي. طبیعي خبره ده چې سیاسي او ټولنیزې لیکنې خپل خپل موافقین او مخالفین لري، دا ډول لیکنې به خپل مخالفین او خپل غبرګون ولري، مثبت او منفي دواړه غبرګونونه به ولري. زما هدف دا دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د خپلې زمانې واقعیتونه د قلم په واسطه تصویر او بل نسل ته یې انتقال کړم: ((د هغه شاعر دانې وشه په ژبه، چې د شعر دردانې پلوري په مال)). د هغو لیکوالو پر حال افسوس په کار دی چې دوی به خپله زمانه کې ورته رڼې رڼې کتل او حقیقتونو سلګۍ وهلې، خو دوی یې له انځورنې په دې خاطر ډډه وکړه چې د کوم زورواکي له خوا ورته خطر متوجه نه شي. ځومره به ښه وای چې ټولو لیکوالو د خپل وخت پېښې او په هغو کې لوبېدونکي شخصیتونه په دقیق ډول انځور کړي او د ولس مخې ته یې د خپل یو انساني مسولیت په توګه ایښې وای. په تېره بیا هغه لیکوال چې د لیکوالۍ تجربه هم لري او د عمر زیاته برخه یې هم خوړلې وي. اوس چې د دې ټولګې د ترتیب پر مهال زما د عمر پنځوسم کال پوره کېږي، نو ولې به له واقعیتونو پرده نه لرې کوم؟ قدرمن لوستونکي به دا لیکنې ولولي، که دا لیکنې د خپلې زمانې د تاریخ لپاره د خامو او پخو موادو د یو ځاځکي په توګه هم کار ورکړي، نو ما به خپل مسولیت تر یوه حده ترسره کړی وي.

زه هیله لرم زموږ درانه هېوادوال پر نورو لیکوالو هم فشار راوړي چې د خپلې زمانې تاریخي او مستند یادښتونه مخکې تر دې چې په کور کې یې پوپنک ووهي، زاړه، وراسته او بې ارزښته شي، ډګر ته راوباسي چې هېوادوال ترې ګټه پورته کړي او همدارنګه له هغو لیکوالو څخه هم هیله کوو چې همدا اوس یې واقعیتونه له سترګو تېرېږي، دوی باید دا واقعیتونه په منظم ډول ثبت او بل نسل ته انتقال کړي. که په خپل نامه د ځینو حقیقتونو ثبتول او نشرول سخت وي، نو له مستعار نامه څخه دې کار واخلي، مستعار نومونه د همدغې ورځې لپاره کارېږي چې واقعیتونه فوت نه شي، خو مستعار نوم هم باید د واقعیتونو د پټونې، بل ډول ښودنې او د چا د شخصیت د سپکاوي لپاره نه وي، بلکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې د همدې لپاره وي چې په دې وسيله خلکو ته د پېښو او د هغو د اړوندو کرکټرونو انځور خوندي او په رڼه بڼه ورانتقال شي.

په دې ليکنو کې کېدی شي يوه نيمه ليکنه داسې هم وي چې محتوا يې له هغې بلې سره څه ناڅه تضاد ولري، لکه (ستر ريفورمېست ډاکټر اشر غني او د سترو جنګسالارانو ګواښونه) او د هغه په مقابل کې (لکچر که مناظره؟) چې دا دواړه ليکنې د يوه شخصيت پر محور راڅرخي، لوستونکي به فکر وکړي چې څنګه يو شخص (۱۳) کاله وړاندې تاييد او (۱۳) کاله وروسته رد شوی دی، دا ليکنه مې په همدې خاطر راوړې چې د زمانې په کړلېچ کې شخصيتونه هم بدلون مومي، شخصيتونه د هغو د کارونو له مخې ارزول کېږي. په دې ليکنو کې چې مې کوم اساسي تغيرات رانه وړل علت يې دا و چې ټولنه بايد خپله ليکوال هم وارزوي، يوازې پېښې او عامل کرکټرونه مهم نه دي، ناظر او کتونکی څه فکر کوي؟ ټولنه د ليکوالو پر ليکنو هم د قضاوت حق لري. ځينې ليکوال خپلې پخوانۍ او اوسنۍ ليکنې په تسلسل سره ځکه نه شي چاپولای چې متضاد ليدلوري لري او له شرمه يې ټوليز خپراوي ته زړه نه ښه کوي. تر دې ټولګې وروسته که خدای کول زه د خپلې ليکوالۍ ټول کليات چاپوم، هغه کار مې چې په پنځوس کلن ژوندانه او (۳۲) کلنې ليکوالۍ کې کړی، هغه به په ترتيب سره په څو ټوکونو کې چاپ کړم، لوستونکي به له پيله بيا تر دې دمه زما هر څه له نظره تېر کړي، کمزورۍ، نيمګړتياوې او برياوې به ټولې د لوستونکو قضاوت ته پرېږدو، زما له نورو ليکوالو څخه هم هيله ده چې د خپلې ټولې ليکوالۍ محصول په منظم ډول چاپ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ چې د لیکوالۍ په ذریعه د نورو تصویر خلکو ته کاږو، ښه ده چې نور هم زموږ په خپله لیکوالۍ کې زموږ خپل تصویر وګوري، جرئت، غوړه مالي، ځانساتنه، پردیپالنه، وطنپالنه ټول به څرګند شي.

راځئ چې ولس ته هر څه روښانه کړو، دا روښانتیا له ځانه پیل او پر نورو یې مخته کړو.

اوس د دې لیکنو په باب همدومره، نور نو دا لیکنې او دا هم تاسو درانه لوستونکي.

په درنښت

محمد اسمعیل یون

۱۳۹٦ل کال د کب (۲۵)مه

کابل- افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

((مارشال)) په کابل او کابل په مارشال پلان کې

دا ليکنه د قلموال جريدې د (۱۳۸۳ل) کال په (۲) گڼه کې خپره شوې ده.

ياره موږ هم عجيبه خلک يو، که هرڅومره جگړو ځپلي او مروړلي يو، بيا هم هغه دچا خبره له خپله چکه نه اوړو. بس هر څوک چې مو د خبرو ميدان ته واچاوه، بيا يې داسې لوڅ لغړ کړو او داسې يې سپک کړو، چې په اصطلاح د باد بڼکه ترې جوړه کړو، بس نو د سپکولو او درنولو په دې لړۍ کې داخل د ((مارشال)) صيب نوبت راورسېد. مجلس کې صيب گڼ خلک ناست وو، شمېر به يې (۳۰) يا (۳۵) تنو ته رسېده،ژبپوهان، ليکوال، وکيلان او ان څو تنه جنرالان هم په کې ناست وو، بس يو چا يوه خبره رامنځته کړه، چې صيب دا مارشال څه مانا؟ مخکې تردې چې نور څوک پربحث پيل وکړي، ژبپوه او ژبور صيب دخپل حقوقي ببز له مخې د خبرې جلو ونيو او ويې ويل: ((زه په بنسټيز ډول يو ژبپوه يم، دا چې د پوځي نومونو (اصطلاحاتو) له پلوه مارشال څه مانا لري؟ په دې اړه زه څه ويل نه غواړم، خو د ژبپوهنې له نظره چې دا زما آر مسلک دی، (مارشال) اصلاً پښتو کلمه ده، چې له دوو کلمو رغېدلې ده، اول (مار) اوبيا(شال) دی، چې دواړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره یو ځای شي (مارشال) ځنې جوړېږي، (مار) تاسو پېژنئ چې ډېره خطرناکه خزنده ده او (شال) خو په پښتو کې پوړني ته وايي، یانې داچې (مار) په (شال) کې تاو کړې او یا داچې پر (مار) باندې (شال) واچوې او پټ يې کړې. دا چې دې اوسني جنګسالار صیب ته ولې مارشال وايي دا یوه اصطلاحي مانا لري چې ... کله چې ژبپوه صیب د مارشال د اصطلاحې مانا پر تشریح پیل کاوه، نو دې کې د غونډې یو برخوال جنرال صیب يې خبره غوڅه کړه او ويې ویل: ((مارشال په عسکري امورو کې تر ټولو جګه عسکري رتبه ده او هغه چاته ورکول کېږي، چې د فتوحاتو په نتيجه کې يې په څلورو مفتوحه هېوادونوکې عسکر پراته او هغه هېوادونه يې تر پوځي تاثیر او واک لاندې وي)) پر همدې وخت یو بل برخوال له یوه کونجه، په نیم تبسم ډول خندا وکړه او ويې ویل: ((یاره نو خلک زموږ دې مارشال صیب باندې هسې ریشخند وهي، رخه ورسره لري او کینه ورسره کوي، که په هېوادونو کې د عسکرو د خوړېدو خبره مطرح وي، دا کارونه خو پخوانیو مارشالانو لکه (تیتو) او نورو هم کړي دي، نر مارشال هغه دی، چې په څلورو هېوادونو کې د خپلو عسکرو د خوړېدو پر ځای په خپل هېواد کې د (۱۸) هېوادونو د عسکرو د خوړېدو زمینه برابره کړي، د داسې مارشال قوت او مهارت د نورو مارشالانو په انډول څلور نیم برابره زیات دی، نور مارشالان د خپلو عسکرو په زور نور هېوادونه نیسي او په هغه هېواد کې خپلې واکمنۍ ساتي، خو زموږ مارشال د نورو هېوادونو د عسکرو په زور خپل هېواد نیسي او خپل ځان پرې ساتي همدلته سړي ته هغه د شاعر خبره رایادېږي چې:

ډېر تفاوت شته په انسان کې د مانا په لحاظ
واړه مشغول دي ځینې ځان ځینې جهان جوړوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دې وخت په غونډه کې يو بل شخص هم خپله غاړه تازه او صافه کړه، داسې ښکارېده چې انجنير او د بيارغونې په برخه کې د پخې تجربې خاوند دی. هغه خپل منطق داسې پيل کړ: ((کله چې د امريکايانو او دهغو د متحدينو له خوا غربي جرمني اشغال شو، نو د جرمني اکثره ودانۍ ويجاړې او ټول هېواد په کنډوالو بدل شوی و، امريکايانو او متحدينو د جرمني د بيا رغونې لپاره يو مارشال پلان جوړ کړ، د مارشال پلان مانا دا ده ، چې د رغونې توسعه او پراختيا يې د ماسټرپلان په انډول څو ځله زياته ده، ماسټرپلان دې ته وايي،چې د يوه ښار نورمال پرمختيايي حالت په کې پېشبيني شوی وي او دولت او ولس د همغه پلان مطابق د ښاري ترقۍ پروګرام پرمخ بيايي، خو مارشال پلان بيا دې ته وايي، چې د ماسټر پلان ټول اړخونه هم په بر کې نيسي،خو پر هغه سربېره د بيا رغاونې او نورې پرمختيا پلانونه هم په کې شامل وي. تاسو مخکې د مارشال صيب خبره وکړه او د هغه د نظامي کفايت او درايت يادونه مو وکړه، ځينو له (مارشال تيتو) سره پرتله کړ، خو زه خپل مارشال ته يوازې، د يوه پوځي ماهر په سترګه نه ګورم، بلکې هغه د بيارغونې، بيا جوړونې، ځمکنيونې او غصبونې يو ماسټر او مارشال هم بولم. د اروپا د بيا رغونې په مارشال پلان کې د اروپا هېڅ جنرال او مارشال په دې نه دی بريالی شوی، چې دومره دولتي او شخصي ملکيت دې لاندې کړي، چې ځان ته پرېږ تر دوو سوو زيات مارکيټونه او لوی کورونه جوړ کړي، خو زموږ د هېواد په مارشال پلان کې د مارشال صيب تر بولۍ(قوماندې) لاندې په سلګونو جنرالان په دې بريالي شول، چې ځانته په لسګونو کورونه او مارکېټونه جوړ کړي، خپله مارشال صيب خو خبره له لسګونو څخه تر سلګونو پورې ورسوله او د اوازو او انګازو له مخې اوس يوازې په کابل ښار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مارشال د کورونو او مارکيټونو شمېر تر دوو سوو اوړي، نو اوس تاسو خپله فکر وکړئ، چې د اروپا په مارشال پلان کې د يو مدرسه يي مارشال ودانيز پرمختگ همدومره و؟ نو زه د خپلو پورتنيو دلايلو پر بنسټ دا وايم چې زموږ مارشال نه يوازې ماهر نظاميات دی، بلکې ماهر نفسيات و تعميرات هم دی.)) د مارشال صيب په اړه خبره همداسې تاوېدله راتاوېدله، هر چا يې د څو بعديز شخصيت پر يوه اړخ رڼا اچوله او د ذوق بېلابېلو اړخونه يې څېړل، خو ټول په دې خبره متفق وو او د شونډو په کونجو کې به يې په مالگين تبسم سره دا خبره تاوېدله چې: ((ياره کابل له مارشال صيب سره ښه ښکاري او مارشال له کابل سره، دا د يو بل لپاره لازم او ملزوم دي، بايد مارشال په کابل او کابل په مارشال پلان کې شپې ورځې تېرې کړي...)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ریفورمیست اشرف غني او د سترو جنګسالارانو ګوابنونه

دا لیکنه پر (۱۳۸۳ل کال) د قلموال جریدې په (۲)ګڼه کې خپره شوې ده.

د جمهور رییس ښاغلي حامد کرزي کابینه په عمومي ډول له دوه ډوله وزیرانو جوړه ده، یو جنګسالاران او یا د هغوی استازي اوبل ریفورمیستان، سمونپال یا دیموکراتان دي. په سمونپالو یا دیموکراتو وزیرانو کې ښاغلی اشرف غني، علي احمدجلالي، محمدحنیف اتمر، امین فرهنګ،

رمضان بشردوست او ځینې نور شامل دي. په جنګسالار وزیرانو کې هغه وزیران شامل دي، چې د بهرنیانو په مرسته، یا هم د وسلې په زور او یا هم د نظار شورا، اسلامي جمعیت، اسلامي اتحاد، ملي اسلامي جنبش، اسلامي وحدت او نورو پوځي سیاسي تنظیمونو له خوا معرفي شوي دي. ددې دواړو ډوله وزیرانو ترمنځ وخت پر وخت په کابینه کې او تر کابینې بهر خواړه او ترخه بحثونه تبادله شوي، یو بل ته یې ګوتې نیولي او زورورو وزیرانو، خو ګوتڅنډنه هم کړې ده، ددې لپاره چې ځینې زورور وزیران بهرنۍ نړۍ او په کور

(c) ketabton.com: The Digital Library

دننه د ولس له زيات غبرگون سره مخامخ نه شي، نو سمونپال او ريفورمېستو وزيرانو ته له ډېرې زياتې څرگندې گوتڅنډنې او گوتنيونې ډډه کوي او دا کار بياخپل دويم لاس ملگرو ته چې په دولت کې او يا تر دولته بهر تنظيمي فعاليتونه کوي، ورسپاري. د بېلگې په توگه که په خپله د دفاع وزير محمد قسيم فهيم مخامخ پر ډاکټر اشرف غني نيوکه نه کوي، نو د خپلو تنظيمي ملگرو او نورو سيمه والو له خوا دې کار ته لمن وهي؛ د عبدالحفيظ منصور په خوله د اشرف غني د استعفى او گوښه کولو غوښتنه کوي، که چېرې د منصور او امثالهم شاته د حکومت د لوړپوړو زورواکو ملاتړ نه وي، نو هغه به هېڅکله هم په دې کوچنۍ خوله دومره لويې خبرې ونه کړي. د نظار شورا مظاهره چيان ولې د يو جنگسالار حکومتي واکمن د گوښه کولو غوښتنه نه کوي، چې د ريفورميست وزير دگوښه کولو نارې سورې پورته کوي، اشرف غني، صديق فرهنگ،اتمر او بشر دوست خو له وسلې سره کابل ښار ته نه دي راننوتي، وزارتونه خو يې په زور نه دي نيولي، نه يې کابل ښار لکه د ځينو نورو تنظيمي وزيرانو په شان پر کنډوالو بدل کړی او نه د ټوپک په ژبه خبرې کوي. جمهور رييس ښاغلي حامد کرزي يو ستر اخلاقي او ملي جرئت وکړ، خپله ټوله پانگه يې تثبيت او ثبت کړه او ملت ته يې وښودله چې اوس مې دغه پانگه ده او د واک تر گوښه کېدو وروسته که تر دې زياته وه، بيا راسره حساب کولای شئ، ډاکټر اشرف غني احمدزی دويم شخص و چې دويم گام يې اوچت کړ او د ماليې د وزير په توگه يې ريکارډ ټينگ کړ او خپله پانگه يې ثبت کړه، وايي چې غل نه يې له پاچا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مه ډارېږه، ولې ښاغلی ((مارشال)) صيب، قانوني صيب، خليلي صيب، استادبرهان الدين رباني، پروفيسر سياف، او شيخ محمد اصف محسني خپله پانگه ملت ته نه ښيي، ((مارشال)) صيب بايد ولس ته په ډاگه کړي، چې تر وزارت دمخه پانگه يې څومره وه؟ له کومه يې کړې وه؟ او تر وزارت وروسته پانگه يې څومره ده؟ ايا په کابل ښار کې په سلگونو جوړ شوي او جوړېدونکي لوړ پوړي بلډنگونه دده دي او که دده په نامه يې نور محتکرين جوړوي؟ يو وي که دوه بايد ثبت شي، که شپه تياره ده مېنې په شمار دي، د ښاغلي اشرف غني احمدزي د وزارت پرمهال افغانستان ته د مليارډونو ډالرو بهير را مات شو، د دولت خزانه له پېسو ډکه شوه او افغانۍ د ثبات خپل بې ساري ريکارډ ټينگ کړ، د هېواد مالي سستم اصلاح شو، د گمرکونو د کنټرول لپاره پلان جوړ شو او له څو زورواکو محلي جنگسالارانو پرته نور ولايتي گمرکي عوايد په مرکز پورې وتړل شول، خو موږ داسې تنظيمي وزيران هم لرو، چې د دوی د تېرې واکمنۍ پرمهال ماليې وزارت او د افغانستان مرکزي بانک خزانې څه چې فرشونه هم لوټ شول، يوازې د استاد برهان الدين په امر او د هغه د واکمنۍ پر مهال د دولت له (۹۰۰۰) باب څخه په شمېر نه په وزن او ټن افغانۍ ايستل شوي او د لگښت هېڅ وجه يې معلومه نه ده. تنظيمي وزيران، قوماندانان اوس هم هماغه پخوانی خيال لري، چې تش په يوې پاڼې او پرزې به له ماليې وزارت څخه پيسې ايستل کېدې او هېڅ حساب به يې معلوم نه و، اوس هغه وخت نه دی، اوس دم او قدم دواړه په حساب دي، ((مارشال)) صيب چې دفاع وزارت کې څومره حاضر او رسمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

عسکر او صاحب منصب لري، هماغومره معاش به حواله کېږي، د خپلسرو او پر کور ناستو ملېشو معاشونه باید له بل مدرکه تمویل شي!؟ د ریفورمېستو وزیرانو غټه گناه همدا ده، چې زورواکو وزیرانو سره د جوال خوله نه نیسي. د زورواکو واکمنو د پلویانو چغې او نارې سورې په همدې خاطر دي، چې هغوی ته ولې د پخوا په شان بې حسابه اوبې کتابه مال نه ور رسېږي، د خبرو ډېرو اوږدولو او شاربلو ته اړتیا نه شته، اشرف غني د یو دیموکرات وزیر په توگه د اساسي قانون په لویه جرگه کې ودرېد، د خپل کار او فعالیت راپور یې وړاندې کړ، دا د افغانستان په تاریخ کې د مالیې لومړی وزیر و، چې ولس ته یې حساب ورکړ او اوس یې خپله شخصي پانگه هم ثبت کړه، موږ له ټولو زورواکو او دیموکراتو وزیرانو څخه هیله کوو، چې د ښاغلي کرزي او اشرف غني په شان گامونه پورته کړي او خپلې پانگې ثبت کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوړ مارکسیست
د گناه په نوي لباس کې

دا لیکنه پر (۱۳۸۳ل) کال د قلموال جریدې په (۲) گڼه کې خپره شوې ده.

د افغانستان پنځه زره کلن تاریخ په زبات رسولې، چې په دې هېواد کې مېشتو قومونو په خپلو منځو کې د ورونو په څېر ژوند کړی او کوي یې او د ټولو بهرنیو یرغلگرو په مقابل کې یې په مېړانه او یو موټي ډول مقابله کړې، هر وخت یې بهرنیان د خپلو متو په زور په گډه له دې هېواد څخه شړلي او تل یې په یووالي او وحدت کې ژوند تېر کړی، هېڅکله هم د قومونو تر منځ د

ژبې او قوم په نوم جگړه نه ده شوې، له یما څخه نیولې د سردار محمد داوود خان تر واکمنۍ پورې دا یووالی ښه ټینگ و. کله چې د اعلیحضرت محمدظاهرشاه په دوره کې سیاسي گوندونو ته د فعالیت اجازه ورکړل شوه او د افغانستان خلکو دیموکراتیک گوند، چې پر سوسیالیستي نظریاتو متکي و او د وخت شوروي اتحاد له کمونیست گوند یې فکري الهام اخیسته هم پر فعالیت پیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړ، روسانو د خپلې زړې پالیسۍ له مخې چې په منځنۍ اسیا کې یې ترسره کړې وه، د قومونو او ملت ترمنځ یې نوې د (ملیت) اصطلاح وکاروله او د منځنۍ اسیا هېوادونه او ملتونه یې تر خپل جغ لاندې راوستل، غوښتل یې چې دا تجربه په افغانستان کې هم تکرار کړي، په شوونیستي او سمتي نظریاتو برابر اشخاص یې د طاهر بدخشي تر مشرۍ لاندې د افغانستان خلکو دیموکراتیک گوند کې وروزل. د طاهر بدخشي او ببرک کارمل تر مشرۍ لاندې د خلکو ډیموکراتیک گوند کې یې ښکاره پرچمیان، خو په باطن کې ستمیان او افغان دښمنه عناصر وروزل او رشد یې ورته ورکړ، دا کسان پر لوړو دولتي او گوندي پوستونو نصب شول، همدا ستمي ډله وه، چې د ډاکټر نجیب الله د واکمنۍ د ړنگېدو او ملگرو ملتونو د سوله ییزپلان د شنډېدو باعث شوه او یو شمېر جهادي تنظیمي ډلو سره یې په گډه ائتلاف جوړ کړ، په دې مشهورو ستمي څېرو کې کولای شو د محبوب الله کوشاني، غلام سخي غیرت، نجم الدین کاویاني، فرید احمد مزدک، جنرال دوستم، جنرال مومن او نورو نومونه یاد کړو،عبدالطیف پدرام هم د دې کړۍ یو غړی دی، ښاغلی عبدالطیف پدرام د افغانستان د خلکو دیموکراتیک گوند دخپرندوی ارگان ((حقیقت انقلاب ثور)) د مارکسیزم او لیننیزم د صفحې مسئول و، هغه وخت ښاغلی عبدالطیف پدرام د کمونیستي فکر ترځنگ په (ایران و فیل) مشهور ځکه و، چې نوموړي هر وخت ایرانۍ لهجه کاروله او هېڅکله هم په خپلې افغاني دري نه غږېده، وروسته بیا پدرام له یوشمېر جهادنما ستمیانو سره یوځای شو او کله چې په شمال کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونیست پلوه ستمی (جنرال مومن) د خپلو نورو افغان ضد پخوانیو ملګرو له خوا ووژل شو، نو پدرام د جنرال مومن د قطعاتو د سرپرست په توګه وټاکل شو او د استاد رباني له خوا په ډېرو مالي امتیازاتو ونازول شو، همدا وخت پدرام پر یوه وخت هم د جنرال مومن د قطعاتو سرپرست قوموندان او هم دکابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د دري څانګې د سهاري ټایم محصل و، چې پر یوه مهال دا دواړه وظیفې د قانون مخالف عمل و، خو پدرام هغه وخت هم له قانونه مستثنی و، د پدرام اخلاقي چلند او ټولنیز کړه وړه هغه وخت هم د دري څانګې او نورو څانګو پر استادانو چندان ښه نه لګېدل، پدرام لا درېیم ټولګی نه و بشپړ کړی، چې پر کابل دطالبانو سیلاب راخور شو، پدرام او ډېر نور پدرام خېل یې په مخه کړل، پدرام په بي بي سي راډیو کې د ظاهر طنین، ایراني باقر معین او په ایران کې د ده د خپلو پخوانیو روابطو او ایراني دوستانو په مرسته ایران او بیا فرانسې ته لاړ، درې څلور کاله یې په فرانسه کې تېر کړل او د بي بي سي رادیو د منځنۍ اسیا خپرونه، چې د ایرانیانو اوظاهر طنین له خوا سمبالېږي، پدرام به ورته د صاحب نظر په نامه رابلل کېده، افغان ضد او افغانستان ضد افکار به یې خپرول. دطالبانو تر سقوط وروسته په مړژوانده ستمیانو کې یو ځل بیا ساه وغوړېد، او ځانونه یې کابل ته راورسول او دلته یې د دیموکراسۍ له اوسنۍ فضا څخه ناوړه ګټه پورته کړه، له افغان او افغانیت څخه انکار څه چې ان مخالف لوری یې غوره کړ، پدرام هم کابل ته راغی اوځان یې په ډېره سپین سترګۍ سره ان جمهوري ریاست ته کاندید کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالطيف پدرام د افغان دښمنه عناصرو د ليکې په سر کې راځي، چې په ښکاره ډول يې د افغان او افغانيت پرضد ليکنې خپرې کړې، ځان ته افغان هم نه وايي او پر افغانيت شرمېږي، چې ښه مثال يې په ارمان ورځپاڼه کې دده هغه ليکنه ده، چې د جمهور رييس حامد کرزي په باب يې ليکلې ده، پدرام ليکي: د انتقالي دولت مشر حامد کرزي فرمان صادر کړی او حکم يې ورکړی چې د تابعيت په تذکرو کې دې د مليتونو پر ځای يوازې افغان وليکل شي، د پدرام په قول کرزی غواړي چې يوازې افغان دې د افغانستان د خلکو د ملي هويت په توګه پاتې شي، دا غلط عمل دی. خو زه له ښاغلي پدرام څخه پوښتنه کوم، چې ايا په نړۍ کې به داسې کوم هېواد وي، چې د هغو د تابعيت تذکرو يا نورو معتبرو اسنادو کې دې د ملت پرځای د قوم نوم ليکل شوی وي. ښاغلی لطيف پدرام همدا اوس د جمهوري رياست د ګټنې لپاره په کمپاين کې افغان ضد خبرې او مرکې کوي او راتلونکي کې افغانستان لپاره د فدېراليزم نقشه او پروګرام لري، چې دا عمل يې د اساسي قانون خلاف کار دی. که چېرته پدرام بريالی شي او جمهور رييس هم شي(محال ده)، سره له دې چې اساسي قانون خو نه شي تغيرولای، خو دی بيا هم خپلې باتې وهي. پدرام صيب! افغانانو اوس ستا څېره ښه پېژندلې او ستاسو پر هر حرکت پوهېږي. افغانان پر دې پوهېږي، چې څوک افغان نه وي هغه ته ولې رايه ورکړي؟ د شرم خبره خو داده، چې تاسو جناب ځان ته افغان نه وايې بيا مو څنګه د افغانانو مشرتابه او د افغانستان لوړې څوکۍ جمهوري رياست ته ځان کانديد کړی دی؟ که ضمير دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوندی او خپل وي، نو کله چې يوازې شوې ځان سره سوچ وکړه، ايا په نړۍ کې به داسې ملت وي، چې خپل دښمن د خپل مشر په توگه وټاکي؟ ايا داسې امير به هم وي چې ملت نه مني، خو د جمهوري رياست مقام ته يې ځان کانديدوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښاغلي قانوني ناقانونه کارونه

دا ليکنه پر (۱۳۸۳ل) کال د قلموال جريدې په (۲) گڼه کې خپره شوې ده.

د اوسنۍ انتقالي ادارې په کابينه کې دوه ډوله وزيران شامل دي: يو تنظميمي وزيران دي، چې د تنظيمي ملحوظاتو، سياسي او نظامي فشارونو له امله يې په کابينه کې مهمې څوکۍ نيولي دي او بل ناتنظيمي وزيران دي، چې اکثره يې د مسلک او پوهې پر بنسټ په کابينه کې شامل شوي دي. تنظيمي وزيران د خپلو څوکيو د اشغال او استحقاق لپاره د ((جهاد)) او ((مقاومت)) اصطلاحات د يوې مشروع کاري وسيلې په توگه کاروي او ناتنظيمي وزيران خپل مسلک او

خپله پوهه د څوکيو د نيولو اصلي مجوز گڼي، خو په تنظيمي وزيرانو کې هم يو نيم وزير داسې پيدا کېږي، چې دوی بايد نور د تنظيمي گټو پر ځای ملي گټې وپالي. په تنظيم خپلو وزيرانو کې د سوداگرۍ وزير ښاغلی مصطفی کاظمي تر نورو فعال دی او د پوهنې پخوانی وزير ښاغلی يونس قانوني هم تر نورو فعال و، خو اوس راځو د قانوني صيب کار او فعاليت ته، چې دده ټول کارونه ښه او منظم وو که نه؟ قانونيت په کې مراعت شوی و که نه؟ معارف په ټول افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

متوازنه وده وکړه که نه؟ تنظیمي اوسیمه ییزه لېوالتیا یې لرله که ملي او سراسري؟ دا ټولې هغه خبرې دي، چې د ښاغلي قانوني صیب فعالیت او شخصیت ته راجع کېږي. په افغانستان کې له بده مرغه نومونه او تخلصونه د اشخاصو له شخصیت سره منطبق نه دي، کله کله نومونه او تخلصونه مخالف لوري کې واقع کېږي، دیو چا تخلص به ((ګرندی)) وي خو خپله به سست وي، دبل به ((دانش)) وي خو پوهه به نه لري، تخلص به یې ((عادل)) وي، خو خپله به ظالم وي، نوم به یې ((غیرت)) وي، خو خپله به غیرت نه لري، اوس قانوني صیب هم د نوم له مانیز پلوه له یو داسې حالت سره مخ دی. خپله قانوني دی، خو کارونه یې ناقانونه دي. څرنګه چې قانوني صیب اساساً یو سیاسي، نظامي او تنظیمي شخص دی، نو ددې ډول اشخاصو زیاته لېوالتیا له پوځي او سیاسي کارونو سره وي، نه له تعلیمي او روزنیزو چارو سره، کله چې د اضطراري لویې جرګې په پای کې قانوني صیب ته د پوهنې وزارت وړاندیز وشو، نو ده وویل چې دا نه منم، مانا دا وه چې دا وزارت دده په خوښه نه و، ده یا د کورنیوچارو وزارت او یا هم د جمهوري ریاست لومړی مرستیالي غوښتله، خو په هر ترتیب دا وزارت د قانوني صیب په نصیب شو، د وزارت د څوکۍ تر اشغال وروسته، دده پر وخت د نړیوالې ټولنې په بې دریغه ملاتړ په سلګونو ښوونځي بیا ورغول شول، په سلګونو نوي جوړ شول او په لسګونو نور لا تر ده وروسته د جوړېدو او رغېدو په حال کې دي، دغه راز په ملیونونو ټوکه تعلیمي کتابونه چاپ شول او د ښوونکو په معاش او امتیازاتو کې نسبي ښه والی راغی، دې کې شک نه شته چې دې ټولو چارو کې ده هم مثبت رول درلود، خو ددې کار دروند بار د نړیوالې ټولنې په مرسته اوچت شو، خو که دا مهال د قانوني پر ځای بل هر څوک وای، نو دا کارونه به یې په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول او یا هم تر دې په ښه کچه ترسره کړي وای. د ښاغلي قانوني صيب زیات وخت پر سیاسي مسایلو تېرېده، د وزارت مقام ته هم لکه د یو وزیر په شان نه ورته، د هغه حرکات د یو تنظیمي رهبر په شان و، نه د یو وزیر په شان، له همدې کبله یې خپل زیات صلاحیتونه خپلو رییسانو په تېره بیا خپل باوري تنظیمي ملګري ښاغلي اشراق حسیني ته ورسپارلي وو، کله چې ښاغلی قانوني له کورنیو چارو وزارت څخه د پوهنې وزارت ته تبدیل شو، نو له هغه ځایه یې یو شمېر نږدې ملګري په ګروپي ډول د ښوونې اوروزنې وزرات ته تبدیل او دلته یې یو شمېر پښتانه له کاره ګوښه کړل، تر هغه وروسته په دې لټه کې شو، چې د ښوونې او روزنې وزرات ټول نشرات او مکاتبه په دري ژبه ترسره شي. تعلیمي نصاب ته هم تنظیمي رنګ ورکړي او اکثره کتابونه هم په دري ژبه چاپ کړي. ویل کېږي، چې د نړیوالې ټولنې په لګښت یه یوه بهرني هېواد کې د افغانستان لپاره شپاړس نیم ملیونه ټوکه تعلیمي کتابونه چاپ شول، د پوهنې وزارت په غوښتنه دا کتابونه (۱۲) ملیونه ټوکه په دري او څلورنیم ملیونه ټوکه په پښتو چاپ شول، که له ښاغلي قانوني څخه سړی پوښتنه وکړي، چې ایا پښتانه په افغانستان کې همدومره دي، چې دوی ورته دا وېش کړی؟ که ښاغلی قانوني وایي چې یو زیات شمېر پښتانه ماشومان په دري ژبه درس لولي، نو دا خو بیا خبره تر بدو بتره شوه، ځکه چې د یونسکو د قانون له مخې هر څوک حق لري، چې په خپله مورنۍ ژبه زده کړه وکړي او د پوهنې وزارت مکلف دی، چې د هېواد ماشومانو ته ددې زمینه برابره کړي، چې په خپله مورنۍ ژبه زده کړه وکړي. که چېرې د پوهنې وزیر غوښتل چې په شعوري او ناشعوري ډول پښتانه مجبور کړي، چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دري ژبه تعلیم وکړي، نو دا خو له تعصب نه ډک عمل دی او د نړیوالو اصولو او بشري حقوقو خلاف کار دی.

د پوهنې وزارت د پلان رییس ښاغلی(رحمتي) د ښوونځیو د سروې په باب د سروې کارکوونکو ته قاطع حکم کوي، چې ټولې پاڼې باید په دري ژبه ډکې شي (حتی در مناطق پشتو زبان) وګورئ د فورمې ډول ته:

رهنمای (الف): دستورات خانه پری (تکمیل سازی) پرسشنامه سروی مکاتب وزارت معارف. تمام پرسشنامه باید به لسان دری خانه پری شود (حتی درمناطق پشتو زبان). تعریفات که بطورمعمول مورد استفاده قرار گرفته است، سطوح تدریسی مختلف، ما چهار سطح تدریسی مختلف را مجزای نوعیت مکتب در این سروی در نظر گرفته ایم:

ابتدایی: صنف ۱ الی ٦

متوسطه: صنف ۷ الی ۹

لیسه: صنف ۹ الی ۱۲

عالی:صنف ۱۳ الی ۱٤

د معارف اخبار چې د ټول افغانستان لپاره چاپېږي صرف ۸ کرښې (یو شعر) په کې پښتو دی او نور ټول اخبار په دری ژبه چاپ شوی دی. دا په داسې حال کې ده، چې د افغانستان په اساسي قانون کې پښتو او دري د دولت رسمي ژبې دي، خو د پوهنې وزیر او ددې وزارت نور چارواکي د قانون دا ماده نه مني. د پوهنې د پخواني وزیر ښاغلي یونس قانوني او ددې وزارت د نورو چارواکو نشراتي پالیسي او دهغوی ذهني تګلوری د هغو له نشراتو ډېر ښه څرګندېږي، دا وزارت د (معارف) په نامه یوه اوونیزه چاپوي، د (۱۳۸۳ل) کال د جوزا د (۳۱) نېټې ګڼه به د بېلګې په ډول په پام کې ونیسو داګڼه (۱۲) مخه لري، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسو مخونوکې یوازې یو شعر پښتو دی، چې د ټولې جریدې په سلو کې یوه برخه جوړوي، اوس له ښاغلي قانوني څخه پوښتنه کېږي، چې ایا دا کار قانوني دی که ناقانونه؟ ایا پښتانه په افغانستان کې له ژبني پلوه همدومره حق لري؟ د نشراتو تر څنګ د مکتبونو په بیا جوړونه او رغونه کې هم عدالت نه مراعتېده، څومره مکتبونه چې یوازې پروان ولایت ته منظور شوي او بیا رغول شوي، بل هېڅ ولایت ته دومره حق نه دی ورکړل شوی، دا کار په خپله د قانوني توپیري چلند په ګوته کوي، قانوني صیب لا اوس ځان د ټول افغانستان د مشرتابه لپاره نومولی دی، له ښاغلي قانوني څخه پوښتنه کېږي،تا چې په پوهنې وزارت کې عدالت تامین نه کړای شو، د ټول افغانستان په اداره کې به یې څنګه تامین کړې؟ افغان ملت به څنګه پرتا باور وکړي، چې ستا تېرو کارونو ته ګوري هرڅه ورته په خپله روښانېږي. که چېرې کوم بل وزیر داسې توپیري چلند کړی وای، نو قانوني صیب به ورته په څه نظر کتلي وای؟ دا کار به یې قانوني ګڼلای وای که ناقانونه؟. د دغو ټولو او نورو دلایلو له مخې سړی ویلای شي، چې د قانوني صیب په دربار کې هم یو زیات شمېر کارونه ناقانونه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داساسي قانون په لویه جرگه کې یوه عجیبه شمېره

دا لیکنه پر (۱۳۸۳ل) کال د قلموال جریدې په (۲) گڼه کې خپره شوې ده.

سړی د خدای پاک حکمتونو ته حیرانېږي، په طبیعت کې یې څومره رازونه نغښتي، په الفاظو کې یې څومره ماناگانې تاوې کړي او په ارقامو کې یې څومره رازونه خوندي کړي دي، کله کله چې بنده د خدای (ج) په بې شانه نعمتونو شکر، و نه باسي او د هغه حکمتونو ته تسلیم نه شي، په سر کې یې د استبداد او طغیان نشه په څپو شي، نو بیا لوی څښتن د خپل حکمت یوه شنگ ورته ورښیي او په هغه سره یې داسې څنډ وهي، چې ټوله نشه یې له سره والوزي او عقل یې سرته راولي.

له یوه شخص څخه چا پوښتنه کړې وه، چې خدای (ج) په کومو قدرتونو پېژنې، هغه ورته وویل: د خدای (ج) د پېژندنې قدرتونه خو ډېر دي، خو یوه نښه یې داده، چې زه د یوه هدف لپاره پر لار روان یم یو دم مې په بله خوا تاو کړي، دغلته زه پوهېږم، یو څوک دی، چې ما د خپلې ارادې او نیت خلاف تاووي، دغه نه لیدونکی، خو احساسېدونکی ځواک لوی څښتن دی. دا متل مې اورېدلی((چې بد گرځي بد به پرځي)). دې کې شک نه شته چې د بد گرځېدلو صلاحیت خپله له شخص سره دی، خو د بد پرځولو ځواک له خدای(ج) سره دی، ما د لوی خدای(ج) د قدرت د لایتناهي رازونو یو راز په خپلو سترگو د اساسي قانون په لویه جرگه کې ولید، د اساسي قانون د لویې جرگې د ټولو غړو شمېر (۵۰۰) تنه وو، خو دوه تنه د معلولینو او معیوبینو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حقوقو په پام کې نیولو سره د جمهور رییس د ځانګړي فرمان له مخې نور هم پرې زیات شول، مجموعاً (۵۰۲) تنه شول، د لویې جرګې هر وکیل ته ځانګړی پېژند کارت ورکړ شوی و، چې د وکیل نوم، ولایت، او دکارت پرله پسې نمبر پرې لیکل شوی و، د کارت نمبر، په تسلسل سره له یو نه پیل تر (۵۰۲) پورې رسېده، له لوی خدای (ج) پرته ددې کارت تر اخیستلو د مخه هېڅوک نه پوهېدل، چې دکارت نمبر به یې څو وي، کله چې لویه جرګه پیل شوه، نو هر چاته د خپلو کارتونو نومرې معلومې شوې، خو هېڅ وکیل د بل وکیل د کارت پر نمبر نه پوهېده، نه یې دې مسئلې سره چندان علاقه لرله او نه هم دا دومره مهمه مسئله وه، خو کله چې په لویه جرګه کې ځینو وکیلانو، په تېره بیا د نظار شورا څو وفادارو ملګرو لکه عبدالحفیظ منصور، شیرپاچا قیام، شیربهادر او واقف حکیمي په پرله پسې ډول د خبرو نوبت اخیسته، د ملي یووالي پرضد یې خبرې کولې او د جرګې اخلال یې هم کاوه، نو د جرګې د اکثرو برخه والو کرکه، غوصه او پاملرنه یې ځان ته راواړوله، یو وخت داسې راغی، چې د لویې جرګې د ځینو مادو د تعدیل په موخه د پېشنهادي ملاتړ لپاره باید غوښتونکو (۱۵۱) لاسلیکونه راټول کړي وای. د نظار شورا ډلې او پورتنیو یاد شویو اشخاصو نږدې څوارلس مادې د تعدیل لپاره پېشنهاد کړې، چې د اکثرو لپاره یې له (۱۵۵-۱۹۰) لاسلیکونه راټول کړي وو، دې اشخاصو هڅه کوله، چې د لاسلیکونو تر سرسري کتنې وروسته دې ژر تر ژره رایه اچونه ترسره شي ، خو د اساسي قانون د لویې جرګې د دارالانشا غړو ټینګار وکړ، چې موږ ټولې امضاګانې چک کوو او په دقت سره یې ګورو. د قانون له مخې هر شخص د هرې مادې لپاره یوازې یو ځل (د یو لاسلیک) حق درلود، کله چې د دارالانشا غړو د لاسلیکونو پر چک کولو پیل وکړ، نو معلومه شوه، چې د نظار شورا غړو او پلویانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکثرو مادو لپاره تکراري امضاګانې کړې دي، لکه د ملي سرود تعديل، د افغان پر ځای د ((افغانستاني)) لفظ راوړل، د پارلماني نظام غوښتنه او داسې نورې مادې... په تکراري او جعلي امضاګانو کې د ښاغلي عبدالحفيظ منصور، شېربهادر، شيرپاچا قيام او واقف حکيمي تکراري

امضاګانې هم راووتې. د لاسليکونو څرنګوالی په دې ډول و: د وکيل نوم، ولايت، د کارت شمېره، لاسليک. د حفيظ منصور تکراري امضاګانو ته د کتونکو پام هغه وخت راواوښت، چې دده د کارت نومرې ته يې پام شو.

نوم	ولايت	دکارت نمبر	لاسليک
عبدالحفيظ منصور	کابل	٤٢٠	٠

څرنګه چې دا نومره (٤٢٠) ډېره بده مانا ښندي، نو د دارالانشا غړي دې تصادف او د خدای پاک دې حکمت ته هک پک حيران شول. ددې (٤٢٠) شمېرې له مخې يې د يوې مادې لپاره د ښاغلي عبدالحفيظ منصور څو تکراري امضاګانې پيدا کړې، عجيبه خو داده چې د ښاغلي منصور د نورو انډيوالانو د کارت شمېرې هم دې (٤٢٠) ته نږدې وې، د دارالانشاد يوه کارکوونکي په وينا، د لويې جرګې رييسه هيئت يو غړي، ښاغلی منصور راوغوښت او ورته يې وويل: ((ګوره له يوې خوا تکراري امضاګانې کوې او داکار د داسې حساسو رايه اچونو په شېبو کې يو جنايي، سياسي جرم او د قانون خلاف کار دی او له بلې خوا مجلس اخلالوې! که تاسو بيا هم دې کار ته دوام ورکوئ، نو زه ستاسو دا تکراري جعلي امضاګانې له کارت نمبر سره يوځای د همدې لويې جرګې په تالار کې اعلانوم، چې خلک جعلکاران او اخلالګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وپېژني.)) منصور تر هغې ورځې وروسته یو دوه ورځې په جرګه کې غلی و، خو وروسته یې بیا د اخلال هڅه کوله او داسې یې ګڼله چې خبره نوره سړه شوه، کله چې منصور د خپل کارت پر نزاکت او د جرګې یو شمېر غړي دده د کارت پر واقعیت پوه شول، نو منصور به خپل کارت په غاړه کې سرچپه اچوه او سپینه خوا به یې ځړوله، د لویې جرګې یو شمېر غړي څو ځله د منصور مخې ته ورغلل، چې د هغه د کارت نومره ووینې، خو هغوی به یوازې د کارت سپینه خوا لیدله او منصور به د خپل شرم د پټونې لپاره همېشه کارت سرچپه اچوه، کله چې د نظار شورا د غړو امضاګانې اکثره جعلي او تکراري راووتې، نو اکثره هغه مادې چې دوی یې تعدیل غوښته د تعدیل لپاره له پېشنهادي متن څخه ووتې، نو ځکه د شمالټلوالې پلوي وکیلان پر خپل خپل ځای کېناستل، په رایه اچونه کې یې له ګډون څخه ډډه وکړه او د جرګې د اخلال په لټه کې شول، دوی په دې پوه شول، چې د یوې مادې د تعدیل په باب د پېشنهادي ملاتړ لپاره (۱۵۱) لاسلیکونه نه شي پوره کولای، نو د تعدیل لپاره به له (۵۰۲) څخه په سلو کې (۵۰+۱) یانې (۲۵۲) رایې له کومه کړي؟ د لاسلیکونو د راټولولو کار ډېر اسانه و، ځکه چې چا څوک نه خفه کول، اکثرو وکیلانو یو بل ته لاسلیکونه کول خو رایه سخته او پټه وه، غوڅ اکثریت وکیلانو د نظارشورا ملت ضد نظریاتو ته رایه نه ورکوله، څرنګه چې دوی له پټې رایګیرۍ څخه وېرېدل، نو ځکه یې یو شمېر وکیلان په زور، تهدید او جبر کېنول چې رایه اچونه کې ګډون ونه کړي، خو بیا هم اکثره وکیلان د رایو صندقونو ته لاړل او خپله رایه یې وکاروله. ټولې دنیا ته څرګنده شوه، چې څوک متشدد، څوک اخلالګر او څوک د افغانستان د ملي ګټو پر ضد دي او څوک ملي وحدت او دافغانستان ملي ګټو ته وفادار دي؟ هغه وخت داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګېرل کېدله، چې د نظار شورا ستمي ګروپ او نور ملت ضد اشخاص به د قانون تر نفاذ وروسته قانون ته غاړه کېږدي او نور به افغان ضد تحرکات پرېږدي، خو اوس څرګنده شوه چې د قانون تر نفاذ وروسته هم دا اشخاص نه منطق مني او نه قانون ته غاړه ږدي. اوس بېرته خپلې اصلي خبرې ته راځم،چې خداى (ج) د کوم حکمت له مخې په (۵۰۲) کسانو کې عبدالحفیظ منصور ته (۴۲۰) نومره په برخه کړې وه؟ بېشکه چې لوى خداى(ج) پر خپل حکمت ښه پوهېږي. په لویه جرګه او تر هغې وروسته پېښو کې د خداى (ج) داحکمت ښه په ډاګه شو، چې د عبدالحفیظ منصور شخصیت په رښتیا هم له همدې نومرې(۴۲۰) سره سمون خوري. د لویې جرګې یو شمېر وکیلان او ځینې خبریالان د لویې جرګې په بهیر کې په دې راز خبر وو، په دې اړه یې د کوم مطلب د خپراوي هڅه ځکه نه کوله، چې د چا انساني کرامت ته زیان ونه رسېږي، خو څوک چې زموږ د ټول غیرتي افغان ملت پر وړاندې ودرېږي، ټول ملت او دهغه هویت ته سپکاوى کوي او د افغانستان جغرافیه نه مني، د افغانستان اوبه او دانه خوري او له همدې خاورې تغذیه کېږي، خو ځان افغان نه ګڼي او په کور کې کورګې جوړوي، پر داسې اشخاصو پرده خورول نور د ضمیر ځورول دي او بس، دا لیکنه مې ځکه وکړه چې لوى خداى(ج) راڅخه ناراضه نه شي او ونه وایي چې د یو جنجالیز شخص دشخصیت د تمثیل لپاره تاسو ته ما یو شفر، یوه خصوصي نومره، د راز په توګه درکړې وو، تاسو ولې دا شفر پرانیست او ولې مو دده له شخصیت سره منطبق نه کړ؟ په دې خاطر مې دا لیکنه وکړه، چې خداى(ج) او ملت راڅخه ناراضه نه شي او خپل ضمیر له ځورېدنې وژغورم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اطلاعات او کلتور وزارت یوې لوحې ((احساسات)) را وپارول

دا لیکنه پر (۱۳۸٦ل) کال د قلموال جریدې په (۴) گڼه کې خپره شوې ده.

څو موده د مخه د اطلاعات او کلتور وزارت خپله یوه لوحه ولیکله، د لوحې متن دادی: ((د اطلاعات او فرهنگ وزارت)) دې کار د افغانستان د ستمیانو او یو شمېر متعصبینو احساسات راوپارول او د دې لوحې عکس یې په خپلو اخبارونو کې چاپ او

د اطلاعات او کلتور وزیر یې په دې جرم چې ولې یې لوحه په دري نه ده لیکلې، پر تعصب تورن کړ. د دوی په نظر په پښتو ژبه د یوې لوحې لیکل جرم دی، خو په دري ویاړ دی، ځکه که له پښتو لوحو څخه د دوی دا تعبیر نه وي، نو تردې دمخه چې د رهین صاحب د وزارت د تصدۍ پر مهال دا لوحه دري وه او ټکی پښتو په ټول وزارت کې نه وه، دوی ولې یوه ورځ رهین صاحب ته ونه ویل، چې ولې صاحبه دا بې انصافي کوې، ولې دې کې پښتو نه شته؟ اوس هم چې کله تاسو د اطلاعات او کلتور وزارت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنگه د نورو اکثرو وزارتونو داخلي لوحې او مکاتب وگورئ، دوه سلنه هم په کې پښتو نه شته ایا د ((اقتدار ملي)) او ((هشت صبح)) خپرونو ژورنالیستانو کله هم د اساسي قانون(۱٦) مې مادې ته اشاره کړې، چې دا اته نوي سلنه بې انصافي ولې روانه ده، نو اوس به یې انتقاد ډېر پر ځای و، اوس راځو د همدې ښاغلو د انتقاد په هنداره کې موضوع را اخلو. د اساسي

قانونو د (۱٦) مې مادې له مخې ((پښتو اودري دواړه رسمي ژبې دي)) نو عدالت خو دا دی چې د دولت ټولې عمومي وړې او لويې لوحې دې په پښتو جمع دري او وروستۍ برخه په انگلیسي وي، ایا دا ښاغلي د قانون دغه عدالت ته تیار دي، که تیار وي، نو مهرباني دې وکړي د دغې لاندې لوحې له اصلاح څخه دې پیل کړي.

کله چې یې په ټولو وزارتونو او ادارو کې دا اصل او عدالت پرځای کړ بیا نو اطلاعاتو او کلتور وزارت هم له دې بهیر څخه مستثنی کېدلای نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمتیار په تور او رباني په سپین لیست کې

دا لیکنه پر (۱۳۸٦ل) کال د قلموال جریدې په (۴)مه گڼه کې خپره شوې ده.

د زمانې څپېړه ډېره ظالمانه وي، سیاست هم اکثر وخت د عدالت مخالف وي، د خلکو قضاوت هم کله کله عادلانه نه وي ، همدا وجه ده چې د حالاتو په تاوجن بهیر کې څوک چې ډېر تور وي هغه ډېر سپین

شي او څوک چې ډېر سپین وي هغه ډېر تور شي، خاین په کې خدمتگار شي او خدمتگار په کې خاین شي، غل په کې اتل شي او اتل په کې غل معرفي شي، گناهکار په کې لکه سپینه کوتره بې گناه او بې گناه په کې لکه د مردارې کارغه گناهکار شي، په اکثرو وروسته پاتې شرقي او دغه راز نورو وروسته پاتې ټولنو کې دا عملیه تکرارېږي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ په ټولنه کې بیا بیخي د ریاضي د فورمول په شان کټ مټ او بیا بیا تکرارېږي، چې یوه ذره هم خطایي نه کوي، موږ دلته ډېرو مثالونو پسې نه ګرځو، دا ډول ډېرې بېلګې لرو، خو دلته به یوازې د ښاغلي حکمتیار او ښاغلي رباني پر کرکټرونو وغږېږو، چې څنګه د یوې لارې (اسلام) لارویان او د یو چلند خاوندان یو د تومتونو په دریاب کې ډوب شو او بل د امتیازاتو له مداره هېڅ نه وځي.

رباني او حکمتیار دواړه د مرحوم داود خان د واکمنۍ پر مهال له هېواده وتښتېدل او په پېښور کې د پاکستان د هغه وخت د حکومت په تېره بیا د نصیرالله بابر له خوا ونازول شول او وروزل شول، وروسته بیا احمد شاه مسعود هم ورسره یو ځای شو. دوی د پاکستان له خوا او د هغوی په لارښوونه په لغمان، پکتیا، پنجشیر او نورو سیمو کې د افغانستان د حکومت پر ضد بغاوتونه وکړل، خو څرنګه چې په ولس کې یې ریښه نه وه، نو وځپل شول او د ولس له خوا ورټل شول، دا ښاغلي بیا هم ډېر وخت د پاکستان د حکومت مېلمانه پاتې شول، څو چې د خلکیانو او پرچمیانو په خونړۍ کودتا کې د داود خان رژیم نسکور شو، ددې حکومت د بې شمېره ظلمونو په نتیجه کې ولس وځورېد او ډېر زیات شمېر خلکو پاکستان ته پناه یوړه، دا وخت نو د حکمتیار پکول او د رباني لنګۍ په غوړیو کې ولوېدل، د روسانو په یرغل سره نو ددې ښاغلو مړۍ لا غوړه شوه، حکمتیار په کې د (اسلامي حزب) او رباني په کې د (اسلامي جمعیت) لیډران شول او په لسګونو نورو (نه سړیو) نه په کې (سړي) جوړ شول. د افغانستان اکثرو خلکو ښه په نره د جهادي مشرانو او د هغو د تنظیمونو ملاتړ وکړ، د جهاد کلونو کې هغه تنظیم، شخص یا ډلې چې د کابل د حکومت او شوروي لښکرو پر ضد یې تر نورو زیاته جګړه کوله، هغو ته زیات نظامي امکانات ورکول

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدل، نو ځکه خو د حکمتیار تنظیم ته د غرب له خوا تر نورو زیاته وسله ورکول کېدله، خو د جهاد همدا گرم کلونه وو، چې روسان پر خپل بري نا باوره شول، نو هماغه و چې د جهاد په لیکو کې د اسلامي جمعیت له مشرانو سره اړیکي ټینگ کړل، دې سلسلې یې تر هغه دوام وکړ چې په پای کې د استاد رباني په گډون یو شمېر جهادي مشرانو مسکو ته سفر وکړ، استاد له نورو پټ په یو ځانگړي ملاقات کې د روسیې د هغه وخت د ولسمشر (بوریس یلتسین) دا ملاتړ او ډاډگېرنه تر لاسه کړل، چې د ډاکټر نجیب الله ځای ناستی به استاد رباني وي. په

همدې وجه اسلامي جمعیت، نظار شورا او د دوی نورو ائیتلافي تنظیمونو د ملگرو ملتونو سیاسي پروسه سبوتاژ کړه او پر کابل، په زرگونو بې بند وباره ملېشې را خورې شوې، په کابل کې د لوټ او تالان یو داسې بې ساری بهیر خور شو، چې یوازې یو ځل یې تر دې دمخه تاریخ مثال لیدلی و، اسلامي جمعیت دې ایتلاف ته ((د اسلامي انقلاب)) او ((اسلامي دولت)) نوم ورکړ، حکمتیار د استاد رباني

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوانی رقیب چې په جهاد کې یې تر ده ونډه څو ځله زیاته وه، ځان د کابل د واکمنۍ اصلي مستحق گاڼه او د کابل پر خزانو یې یوازې د شمال ملېشو د ښامارانو واک نه شو زغملای، نو د اسلامي جمعیت او د دوی د نورو ائیتلافي ملېشو پر ضد پر جنگ اخته شو ، کابل د بېلابېلو تنظیمونو تر منځ ووېشل شو، هر تنظیم د کابل د دفاع په نامه ځان ته د جنگ مشروعیت ورکاوه، چا د تلویزیون پر تپه، چا د بالاحصار پر غونډۍ، چا پر اسمایي غره، چا د مرنجان پر غونډۍ او چا هم پر لارو کوڅو په سلگونو توپونه او ټانکونه ځای پر ځای کړي وو، ټولو په گډه کابل لوټې لوټې کړ، هر چا چې هر څومره زور درلوده، هغه یې استعمال کړ، په نتیجه کې پنځه شپېته زره کابل ښاریان ووژل شول او اتیا زره کورونه ویجاړ شول، خو ((صدراعظم)) او ((جمهور رییس)) سره پخلا نه شول، کله چې د طالبانو تحریک د دوی تورو او سپینو ږیرو ته نږدې شو، نو گلبدین حکمتیار او احمد شا مسعود د کابل په ماهیپر کې د ((انډیوالۍ)) او ملگرتوب یو تړون لاسلیک کړ او د دوی تر منځ په زرگونو شوي مړي یو بل ته وبښل شړل، جمهور رییس او صدراعظم لا په کابل کې څه موده نه وه تېره کړې، چې جمهور رییس ، صدراعظم او ټوله شمال ټلواله طالبانو پسې واخیستل، د جمهور رییس مقام او څوکۍ لکه د هوایي تخت په شان په هوا کې سیار شول. جمهور رییس به کله په کولاب، کله په اصفهان، کله هم په نورو ځایونو کې گرځند و . صدر اعظم یې هم همدا ډول، مهاجر ولسمشر او فراري صدراعظم د مهاجرت او سیار حکومت په دوران کې هم سره جوړ پاتې نه شول. د احمد شاه مسعود تر وژنې وروسته طالبانو ته یوه اوونۍ په کار وه، چې د شمال ټلوالې ټغر له ټول افغانستان څخه ټول کړي، خو چېرته د نیویارک پېښه رامنځته شوه، د نیویارک پېښه سره له

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې چې د امریکا متحده ایالاتو ته ډېره وژونکې او دردوونکې وه، خو د اسلامي دولت رییس او ټولې شمال ټلوالې ته داسې وه لکه آب حیات او نوش دارو، چې د دوی په مړ ژواندي کالبوت کې یې یو دم ساه ور پو کړه.

استاد رباني د امریکا بمباریو ته دومره وارخطا و، چې همدا به یې ویل: ((غت غت بمونه واچوئ، دا واره دي تاثیر نه کوي.)) استاد رباني طالبان دومره سرسختي سرتېري بلل، چې اتوم ته له ورته بمونو پرته یې په وړو بمونو چاره نه کېدله. استاد او د هغه ډله یو ځل بیا واک ته ورسول شول، خلکو داسې فکر کاوه، چې دا ځل به بیا دوی

له خپلې تېرې نیم واکه واکمنۍ څخه ښه پند اخیستي وي،. غلا، لوټ او تالان به نه کوي او پر دولتي واکمنۍ به خېټه نه اچوي، خو د وخت په تېرېدو سره تجربو وښودله، چې د دوی فطرت نه دی بدل شوی. دا چې د دوی د پخوانیو مخالفینو (طالبانو) او (حکمتیار) مخه امریکایي ځواکونو ډب کړې ده او که نه دا محال وه چې اسلامي جمعیت دې په منتخب حکومت کې په نامنتخبه توګه دومره ځوکۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر لاسه کړي، سره له دې چې په اوسني حکومت کې زياتې څوکۍ د اسلامي جمعيت د تنظيم په لاس کې دي، خو استاد رباني او د هغه جمعيتي او ستمي انډيوالان يې بيا هم په دې قانع نه دي او (ميم زرما ټوله زما) غواړي. دوی داسې تصور کوي چې دوی دلته په خپل زور ناست دي، خو حقيقت دادی، چې که بهرني قوتونه نه وي، نو استاد او د هغه د انډيوالانو ځای به بيا همغه شان او يا به تر هغو هم بدتر وي، چې د بهرنيو ځواکونو تر موجوديت دمخه و، عدالت خو دا و چې نړيوالو ځواکونو د حکمتيار تر څنگ رباني هم په تور لېست کې راوړی وای، ځکه چې که صدراعظم يې گناهکار وي، نو جمهور

رييس خو به يې طبعاً وي، همدا دواړه څېرې وې، چې د يو بل د مخالفتونو ، سازشونو او جنگونو له امله يې کابل ښار وران کړ او د دولت اډانه يې ويجاړه کړه، هغه توغندي چې حکمتيار پر درېيم مکروريان او مسلخ ويشتل او هغه توغندي چې د استاد رباني ډلې پر لومړي مکروريان، زمان خان کلا، شاه شهيد او نور کابل ويشتل هيڅ تفاوت نه لري، د کابل ښار په ورانونه کې دوی دواړو، د دوی تنظيمونه او همدارنگه د د وی ائيتلافيان ټول خپله خپله ونډه لري، نو دا څنگه انصاف دی چې اوس دې يو د سولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپینه کوتره شي او په سپین لېست کې دې ځای شي او بل دې تور کارغه شي او په تور لېست کې دې ولیکل شي. که دنیا ته هر څوک پر غلامۍ، چاپلوسۍ، جاسوسۍ ځان سپین کړي او یا ځان تور کړي، خو د افغانستان غمځپلي ولس ته ټول معلوم دي، چې څوک تور دی او څوک سپین ؟ څوک په تور کې سپین دي او څوک په سپین کې تور؟

نه ومه خبر پرده مې لږه غوندې جګه کړه
نـه دي د ویلو هغه څه چې ما لیدلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سه کشور فارسي زبان یانې څه؟

دا لیکنه هم پر (۱۳۸۲ل) کال د قلموال جریدې په (۴)مه ګڼه کې چاپ شوې ده.

د افغانستان پر وړاندې د ایران د اوږدې ستراتیژۍ یوه برخه داده، چې افغانستان له ژبني او مذهبي پلوه ووېشي، له ژبني پلوه دوی د افغانستان ځینو ایران پلوه دري ژبو ته ایډیالوژي او پیسې ورکوي او له مذهبي پلوه د افغانستان د شیعه لړکیو بېلابېلې ایران پلوه ډلې تقویه کوي، دوی غواړي په افغانستان کې د شیعه او سني توپیر رامنځته کړي او د ایران د شیعه سیستم په شان دلته هم شیعه نظام ته لاره اواره کړي، ایران پر دې پوهېږي، چې په افغانستان کې د فارسي ژبو او شیعه نظام حاکمیت نا ممکن دی خو څرنګه چې دا ایران پلوه ډلې د ایران پر اقتصادي، سیاسي او ایډیالوژیکي مرستو ډېره لګوي، نو په افغانستان کې د بې اتفاقۍ په حالت کې، دوی مجبور دي په بشپړ ډول د ایران لمنې ته ولوېږي.

ایران اصلاً غواړي د افغانستان د هرات، مزارشریف، سمنګان، تخار او بدخشان له لارې دمنځنۍ اسیا له تاجکستان سره، له ژبني پلوه وصل شي، سره له دې چې د تاجکستان خلك او افغان تاجکان له مذهبي پلوه له ایران سره پیوستون نه لري، خو ایران دلته د ژبې او فرهنګ عنصر ډېر مطرح کوي او د هزاره لړکیو په برخه کې په لومړي ګام کې د مذهب او په دویم ګام کې د ژبې هماهنګۍ ته ډېر ارزښت ورکوي. په شیعه مذهب کې د یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرجع اطاعت او پلویتوب بل هغه عنصر دی، چې ایران غواړي په پای کې د افغانستان شیعه ګان د ځان تابع کړي. پورتني مسایل د ایران د پراختیا غوښتنې د سیاست یوه برخه ده.

د جهاد په کلونو کې لومړنی شخص چې د ایران په ژبني دایره کې شامل شو، هغه د اسلامي جمعیت د تنظیم مشر برهان الدین رباني و چې ایران ته په یو سفر یې د فارسي ژبو هېوادونو د تصور محتوا تائید کړه او په هغه کې داخل شو، خو د افغانستان په سیاسي ساحه کې د اکثریت پښتنو او سني مذهبو د دودیز واك له امله د ایران د لاسوهنو چانس ډېر زیات نه و، د استاد رباني او احمدشاه مسعود د نیم واکه واکمنۍ پرمهال هم، ایران په دې بریالی نه شو چې د خپلو لاسوهنو په برخه کې ډېره زیاته عملي لاسته راوړنه ولري، خو کله چې په افغانستان کې د امریکایي ځواکونو له خوا د طالبانو سني مذهبه افراطي نظام ختم شو او ځای یې د دربو اقلیتونو ایران پلوه مشرانو او قوماندانانو ونیو، نو د ایران لاسوهنه خولا څه چې د افغانستان په حکومت واك دومره زیات شو، چې د پخواني شوروي اتحاد د یرغل پرمهال د روسانو او د طالبانو د واکمنۍ پرمهال د پاکستانیانو هم نه و. ایران په پیل کې په دې بریالی شو چې د افغانستان د حکومت پر حساسو څوکیو ایران پلوه اشخاص نصب کړي، مادي او معنوي امکانات ورته برابر کړي، نو دا ډول اشخاص اوس د افغانستان دملي ګټو پر ځای د ایران ګټو ته ډېره ترجیح ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایران په تېرو پنځو کلونو کې پر دې هم بریالی شو، چې د شیخ محمد اصف محسني تر چتر لاندې، په کابل ښار کې د اهل تشیعه د روزنې یو ستر مرکز (جامعه علمیه خاتم النبین) جوړ کړي، دا به داسې یو مرکز وي، چې نه یوازې د شیعه مذهب د تبلیغ او ترویج لپاره به کار کوي، بلکې د ایران فرهنګي، اقتصادي او سیاسي ګټې به هم تضمینوي. د افغانستان په نوي اساسي قانون کې د شیعه مذهب رسمیت بله هغه مساله ده چې په افغانستان کې د ایران د پرمختګ مانا لري. د لومړي ځل لپاره شیعه ډلو ته د دولت د ریاست دویم معاونیت، دعدلیې وزارت او نور مهم وزارتونه د ایران لپاره هغه پرمختګونه دي چې په افغانستان کې د ایران مهمې لاسته راوړنې ګڼل کېدی شي. ایران هڅه کوي په مهمو ښارونو او ایران سره په هم سرحده سیمو کې د ځمکو د رانیولو او په هغه کې د شیعه ګانو د ځای پر ځای کولو له لارې د خپلې ستراتیژۍ د تطبیق لمن پراخه کړي، په هرات کې د یوه شیعه مذهبه والي تقرر او د نویو شیعه مېشتو ښارګوټو جوړول د ایران بله بریا ده. د ایران له خوا د افغاني شیعه ګانو په نامه د تلویزیوني چینلونو د فعالیت د جواز ترلاسه کول او په ایراني روحیه او مفکوره د هغو د نشراتو سمبالول د ایران بله کامیابي ده. په لومړي ګام کې د (تمدن)، (فردا) تلویزیونونو او په دویم ګام کې د (نور)، (نورین)، (طلوع) او نورو تلویزیونونو فعالیت ایراني فرهنګ ته د پراخ تبلیغ زمینه برابره کړې ده. سږکال د افغانستان په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره د افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیعه ګانو له خوا له ایران سره پر یوه ورځ د کوچني اختر د ورځې نمانځل د ایران بله بریا ده. ځینې ایران پلوه افغان ژورنالېستان او په اصطلاح لیکوال خو د ایرانۍ فارسي په تبلیغ او ترویج کې دومره هلې ځلې کوي، چې پر خپلې افغاني دري ژبې هم پښې ږدي. د ایران له سفارت سره د ځینو ایران پالو افغانانو همېشني مناسبات د ایران د پراخ نفوذ ښکارندویي کوي. ایران نه یوازې له خپلو اصلي سرچینو څخه په افغانستان کې د خپل نفوذ د پراخولو لپاره کار اخلي، بلکې له خپل پخواني دښمن (طالبانو) څخه هم ګټه پورته کوي او د خپلو نورو لویو دښمنانو (امریکا) او په مجموع کې (غرب) پر ضد ترې ګټه اخلي.

څو موده دمخه د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت اعلان وکړ چې په هرات کې د ایکو دغونډې په حاشیه کې به د دغه وزارت په وینا د ((فارسي ژبو هېوادونو)) د بهرنیو چارو د وزیرانو یوه ځانګړې ناسته هم ترسره شي، دا چې ایران یو ځل بیا د (سه کشور فارسي زبان) مسله پورته کړې او د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت او په دولت کې یو شمېر ایران پلوه واکمن یې ملاتړ کوي، دا څه نوې خبره نه ده، د افغانستان پر (دري) ژبې د ایرانۍ (فارسي) یرغل د همدې لپاره و چې (دري) په (فارسي) کې ورکه کړي، کله چې په افغانستان کې د (پښتو) ژبې د څنګ ته کولو او د (دري) ژبې د هضمولو هیله پوره شوه، نو بیا خو د تاجکستان د تاجیکي یا دري ژبې د هضمولو زمینه په اسانۍ سره برابرېږي. نږدې لس کاله کېږي چې ایران تاجکستان ته د ژبې او فرهنګ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

متخصصینو تر نامه لاندې په سلګونو ایرانیان وراستولي او هلته د ژبې او مذهب ترڅنګ پر لسګونو نورو ډول ډول اقتصادي، سیاسي او استخباراتي فعالیتونو بوخت دي. د ایران د اوسني حرکت هدف دا دی چې د افغانستان او تاجکستان د دري ژبو په پیوستون سره د ایران تر رهبرۍ لاندې د لرغونې اریانا د جوړېدو خوبونه عملي کړي. د فارس د واکمنۍ تر چتر لاندې د اریانا د بیا احیا ذهنیت هغه وخت ډاګیز شو، چې د فارس دولت خپل نوم رسماً پر ((ایران)) بدل کړ او افغانستان هغه وخت د نړیوالې ټولنې له لارې ددې (نوم) مخالفت وکړ او ویې ویل چې له دې نوم څخه د پراختیا غوښتنې بوی راځي؛ د اریانا زیاته خاوره اوسني افغانستان پورې مربوطه ده او فارس حق نه لري چې دا نوم ځان ته منحصر کړي. کله چې په افغانستان کې ((د اریانا افغان هوایي شرکت)) جوړ شو، نو ایران یې له پیله مخالفت وکړ او هڅه یې وکړه افغانستان ته د ډېرو مالي امتیازاتو په ورکړې سره ددې نوم امتیاز له افغانستانه واخلي، خو افغان ملتپالو هېڅکله ورسره ونه منله، (د اریانا افغان هوایي شرکت) په کمزورۍ کې د نورو ګڼو عواملو ترڅنګ د ایران پلوه اشخاصو لاس هېڅکله ردېدلای نه شي. تېر کال په تاجکستان کې د ایران، تاجکستان او افغانستان د جمهورو رییسانو په درې اړخیزه غونډه کې ((د فارسي ژبو هېوادونو)) مسئله بیا مطرح شوه او په یوه نه یو ډول یا د هغوی په تعبیر هڅه وشوه، چې افغانستان هم په دې ژبنۍ ټلواله کې راټاله کړي، خو څرنګه چې افغانستان اساساً یو فارسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبی هېواد نه دی نو همغه وخت هم دې مسلې سخت حساسيتونه راوپارول ، هلته ((دفارسي ژبې د يو ګډ تلويزيون)) مفکوره هم وړاندې شوه، تر هغې وروسته ايران ددې تلويزيون د جوړېدو لپاره عملي ګامونه واخيستل او په افغانستان کې يو شمېر ايرانپالي اوس ورته عملاً کمپاين کوي.

اوس چې په هرات کې ((د فارسي ژبو هېوادونو)) د ټلوالې د جوړېدو خبرې کېږي دا يو اوږد پسمنظر لري، په ايران کې د افغانستان د بهرنيو چارو د وزير (داکترسپنتا) پخوانۍ زده کړې او ايران ته د ده د کورنۍ ديوې غړې يا غړي انتساب، د هرات د پښتون مېشتي او تر زياته بريده د دري ژبي کړای شوي ښار انتخاب او په افغانستان کې دنورو ستمي او ايران پالو اشخاصو موجوديت دا ټولې هڅې د يوې اوږدې ستراتيژۍ يوه کړۍ ده. ايا افغانستان ته دا ممکنه ده چې هر چا سره په ژبنۍ ټلواله کې راټاله شي؟ افغانستان کې ازبکان، ترکمنان، عربان، قرغزيان او نور ګڼ شمېر قومونه اوسېږي، سبا به يو څوك راجګېږي افغانستان به د ازبکي ژبې، ترکمني ژبې، قرغزي ژبې او عربي ژبې هېوادونو کې شاملوي؟ افغانستان کې نږدې (۲۰-۴۰) زره سکان او هندوان هم اوسېږي، ايا افغانستان به دهندي ژبو هېوادو په اتحاديه کې هم شاملېږي؟ په تاجکستان کې ګڼ شمېر ازبکان اوسېږي، تاجکان به د ازبك ژبو په اتحاديه کې هم شاملېږي؟ او همدارنګه ازبکستان کې تاجکان اوسېږي، هغوی به هم برعکس کار کوي؟ خپله په ايران کې کوردان، ازاريان، عربان، ترکان، بلوڅان او نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼ شمېر قومونه اوسي، هر يو خپله بومي ژبه لري، ايا ايران حاضر دی، چې د عربي ژبې، ترکي ژبې او يا نورو ژبو په اتحاديه کې شامل شي او يا به هم بل هېواد ته اجازه ورکړي، چې د ايران د قومونو او د ايران فارسي هويت خپل هويت کې مدغم کړي؟ نو ايران په افغانستان کې په کومو سياسي اخلاقو او اصولو دا جرئت کوي چې دلته دا ډول يوه نامشروع او تفرقه اچوونکې هڅه کوي؟ او د افغانستان ((خودکش بيګانه پرور)) ايرانپالي د کوم معيار له مخې ځانته ددې حق ورکوي، چې د خپل هېواد خپل ملي هويت پرېږدي او د ژبې تر عنوان لاندې د ايران د غلامۍ په دايره کې ځان اچوي؟ خو ددې ټولو خبرو نتيجه داده، چې د امريکايانو او غربيانو دناسنجول شوې لاسوهنې له امله ايران اوس ددې وس پيدا کړی، چې هم په افغانستان کې د غرب ګټې تهديد کړي او هم د افغانستان ملي هويت وګواښي. په دې برخه کې د افغانستان د حکومت د يوه مخالف خبره په تول برابره ده، چې وايي ((امريکايانو افغانسان د ايران د ګټو د پراختيا او خونديتوب لپاره نيولی دی، نه د افغانستان د ملي ګټو د حفاظت لپاره)). که حالات همداسې روان وي او د افغانستان دولت او په مجموع کې هېوادپال افغانان د ايران د پراختيايي ستراتيژۍ په مقابل کې خپله ملي او دفاعي ستراتيژي جوړه او عملي نه کړي، نو دا وطن به پريو لوی مذهبي او ژبني جنګ اخته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د برېښنا وزير او برېښنا ډوله ژمنې

دا ليکنه پر (۱۳۸۷ل) کال د قلموال جريدې په (۵)مه گڼه کې چاپ شوې ده.

موږ هم عجيبه خلك يو، ټول عمر کار د کار اهل ته سپارو! د ليك لوست کچه مو دومره لوړه شوې، دکابل هر هټيوال نه چې پوښتنه وکړه نو يا د ډاکټرۍ ديپلوم لري يا د ماسترۍ او که نه د ليسانس دپلوم خو ضرور لري، د پخوانيو مسلکي جنرالانو او ډگروالانو خو هيڅ کمی نه شته،

په سياسي او ديني برخه کې هم د خدای(ج) فضل دی، تر چا کم نه يو اميرالمومنين ملامحمد عمر مجاهد، امير صاحب اسمعيل خان او نور په لسگونو اميران او امارتونه لرو، د شيخانو، اخوندانو، حجت المسلمينو او استادانو خو هيڅ کمی نه شته، نو بيا دا دنيا ولې دومره بې انصافي کوي، چې اکثره افغانان په نالوستو خلکو کې شمېري؟ خير په هر ډول د دنيا کارونه د دنيا په خلکو پورې اړه لري چې څه وايي او څه کوي هغه يې خپل کار دی، خو موږ دلته د برق يا برېښنا له وزير ښاغلي امير صاحب ستر جنرال تورن اسمعيل خان سره سروکار لرو، هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره هم نه د کوم شخصي غرض له مخې، بلکې د یوه مجبوریت له امله،که چېرې ده ولس سره د برق په شان د برق د چټك راتګ ژمنه نه وای کړې، نو نه به زموږ دومره په برق پسې وزغۍ کېدله او نه به دی بېچاره دومره پیکه کېده، اصلاً خبره دا وه، چې اسمعیل خان په هرات کې د نوې جوړونې او بیا رغونې په برخه کې ډېر شهرت ګټلی و، اکثرو خلکو داسې فکر کاوه چې دا نو د امیر صاحب کمالات دي، د ((امیرصاحب)) او ((ستر جنرال)) ویاړنې یې هم د همدې نیکو کارونو (!) له امله ګټلې وې، خو کله چې امیر صاحب له هراته راووت ((چلوصاف از اب برامد)) هر څه په ډاګه شول؛ اصلي خبره دا وه چې هلته په هرات کې امیرصاحب نه شرنګېده، بلکې ((همیانۍ)) شرنګېدله، امیر صاحب د هرات او په حقیقت کې د افغانستان پر خزانو پروت و، کله چې جنرال ملك، اسمعیل خان پر طالبانو وپلوره بیا هم هرات کې کار روان و، کله چې اسمعیل له زندانه وتښتېد، بیاهم هرات کې کار کېده، کله چې پر هرات د ((بعث بعدالموت)) په شان دویم ځل واکمن شو، بیا هم هرات بې کاره پاتې نه شو او کله چې په وچ زور له هراته وویستل شو او په کابل کې د بریښنا وزیر شو، اوس هم په هرات کې کار روان دی، نو دا خبره اوس ښه جوتېږي چې د هرات کار د هرات د پیسو محصول دی، نه ددغه او هغه امیر. هغه وخت چې چلتاری امیر (اسمعیل خان) د هرات واکمن نه و او پر ځای یې شهل او ساده ملا (یارمحمد) د هرات واکمن و هم په هرات کې تر ګرد افغانستانه زیات کار کېده، نو اوس خلکو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه پته ولګېده، چې څوك بايد پردۍ توري په خپل نامه نه کړي او نه بايد څوك د بل چا وياړنه کوم بل چاته منسوب کړي.

اسمعيل خان چې کله له هراته راووت داسې شو لکه کب چې له اوبو راوباسې. دده هغه تېر وياړ و پرتم هېڅ ورپاتې نه شول. دده اول فکر کاوه چې دا هم د هرات د بندرونو بې حسابه او بې کتابه پيسې دي، نو اول راځه خلکو ته وعده ورکړه چې په يوه مياشت کې به ټول کابل ته برق ورکړم، ده خيال کاوه چې برق هم لکه زموږ د سپين زږي ولس په شان دی؛ په دم وچوف غولېږي، ژر به يې د کابل هر کور ته راستون کړم، خبر نه و چې برق احساس او عواطف نه لري، بلکې د عقل، سنجش، پلان،کار او تفکر په ذريعه هر کور ته رسېدی شي، دده لومړی نوښت دا و، چې په کابل کې جنراتورونه نصب کړي، خو دې ته يې فکر نه و،چې جنراتور تېل خوري او تېل پيسې غواړي.که څه هم د ځينو شيخانو د سخاوت بوجۍ راخلاصې شوې، خو داسمعيل خان جنراتورونو دومره تخنيکي مشکلات درلودل چې نه يوازې د تېلو سوال يې مشکل حل نه کړای شو، بلکې نورې ستونزې يې هم لرلې، څو موده خو د پيسو د نشتوالي پلمه هم وه، خو په پای کې معلومه شوه چې د اسمعيل خان د بې کفايتۍ په وجه په سلګونو مليونه ډالر د مظلوم افغانستان له لاسه ووتل، امير صاحب ملت ته پر دې زيان او شرم هم بسنه ونه کړه، د برق سټيشنونو د جوړولو پر ځای يې د ((جبهو)) پر جوړولو لاس پورې کړ او يو ځل بيا د سمڅو له پخوانيو يارانو سره په نوي سټايل او ډيزاين د تلويزيونو پر پردو

(c) ketabton.com: The Digital Library

راڅرګند شو. سره له دې چې اسمعیل خان د ژوند په کلونو کې د مبارزې ډېرې سړې تودې ولیدې، ډېر متضاد کارونه یې تر سره کړل، ډېرې مذهبي، پوځي او دولتي رتبې یې واخیستې، ستر جنرال شو، امیر شو، والي شو، وزیر شو او څه نه و چې نه شو، خو د ولس په ذهن کې د اسمعیل خان همغه اصلي تصویر او مقام دی چې ده تر دې پورته مصنوعي رتبو دمخه تر لاسه کړی و. له څو محدودو کسانو او ډلګیو پرته به هېڅوك هم اسمعیل خان ته "ستر جنرال" او یا "امیر" ونه وایي، اکثره خلك یې په ((تورن اسمعیل خان)) یادوي، (تورني) هغه پوځي رتبه وه چې اسمعیل خان تر سیاسي اړو دوړو دمخه په خپل لیاقت ترلاسه کړې وه، نو ځکه خو یې ولس په خپلې اصلي مانا او مفهوم یادوي، که دا نورې رتبې هم ورسره یادوي، نو ((تورن)) خو ورسره ضرور یادوي، ځکه چې تورن د ده د نامه او د ده ژوند او ماهیت یوه برخه ګرځېدلې، ډېر ځله مو په ورځنیو خبرو اترو او مرکو کې داسې هم اورېدلي چې: ((ستر جنرال تورن اسمعیل خان))، ((ستر جنرال تورن اسمعیل خان امیرعمومی حوزه جنوب غرب))، ((ستر جنرال تورن اسمعیل خان والی هرات و امیر عمومی حوزه جنوب غرب)) او داسې نور خو په دې ټولو پوړیو کې د ((تورن)) رتبه له نامه سره مل راتله، ولس یوازې د اسمعیل خان په باب دا قضاوت نه کوي، بلکې د ټولو هغو اشخاصو په باب یې قضاوت یو شان دی، چې په تصنعي او ناقانونه ډول داسې پوړیو ته رسېدلي دي. ولس د کندهار سرکاتب عطامحمد ته چې د اسلامي حزب د مشر ګلبدین حکمتیار له خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته د ستر جنرال رتبه ورکړل شوې وه، هم دا ډول قضاوت کوي، په خبرونو کې به راتلل ((ستر جنرال سرکاتب عطامحمد)) او داسې نور سرکاتبان، معلمان، والیان او نور د ولس په ذهن کې هماغه خپله مانا لري. یو وخت طالبانو خپل یو نطاق ته د (پوهاند) رتبه ورکړه او د طالبانو سترې محکمې هم تائید کړه، خو کله چې طالبان ړنګ شول نو نه نطاق و او نه د پوهاند رتبه. اوس راځو خپلې دې خبرې ته چې اسمعیل خان خپلو وعدو کې څومره چټك پرمختګ کړی دی، دی خو اوس د برق وزیر دی، کارونه یې هم باید د برق په شان سرعت ولري او که ددې سرعت امکان نه وي نو د برق په شان چټکې وعدې دې نه ورکوي، یو ځل اسمعیل خان اعلان کړی و چې دا ژمی به کابل ته برق راشي، هغه ژمی تېر شو، بل وخت یې نهه میاشتینۍ وعده ورکړه، هغه هم تېره شوه او دادی اوړی او بل ژمی هم را روان دی خو د برق څرك نه ښکاري، د راوي دې غاړه بنده وي، د برق وزارت په حواله چا ویل، چې کله دوی خلکو ته د برق د راتګ وعده ورکوله. نو د هجري شمسي او میلادي کلونو د اړولو پر وخت د مهال یو څه تېروتنه شوې وه، خو دوی تر دې تېروتنې مخکې اعلان کړی و، د راوي په وینا ځکه نو هغه وخت اوس نه تلافي کېږي. اوس هم کله کله دا پلمه کېږي چې که (۲۵) ملیونه ډالر نور پیدا نه شي، نو کابل ته به برېښنا پر خپل وخت رانه شي، نو سړی حیران شي کله چې خزانه له پیسو ډکه وي او بېرته درنه ځي، هلته نورې پلمې وي او کله چې نورې پلمې ختمې شي بیا د پیسو پلمې وې، دا درسته ده چې ټول کارونه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو کېږي او د ننګرهار د ادم خان ماما په وینا چې د رحمان بابا شعر یې په خپل تعبیر سم کړی او وایي:

چې پیســـې درسره نه وي ادم خانه
نه سړی یې نه سړیو کې حساب یې

خو د پیسو تر څنګ ډېر کارونه په سړیو هم کېږي، همدا سړي دي چې هم کارونو او هم پیسو پیدا کولو ته پلان جوړوي او سړیتوب یا انسانیت یوازې په پیسو کې هم نه دی نغښتی:

انسانیت په مـــال دولت نه دی رحمانه
بت که جوړ کړې د سرو زرو انسان نه دی

له ښاغلي اسمعیل خان څخه زموږ هیله داده، چې د خدای(ج) شکر وکاږه، هم د زرو خاوند یې هم د زور، خو راځه د خپل هغه تېر شهرت او نامه په خاطر لکه د برق په شان په سرعت کار وکړه او دې وطن ته برق راوله، برقي مزي په سیاسي مزو پورې مه تړه، له دې او هغې جبهې نه ځان راوباسه او د برق په جبهه کې ځان شامل کړه، که د افغانستان هر کور ته دې رڼا راوسته، نو د هر کور د رڼا په هر ګروپ کې به ته ځلېږې او ستا نوم به یادېږي، اډیسن مړ دی خو ټوله نړۍ ورته دعا کوي، تاته که ټوله نړۍ دعا ونه کړي، نو ټول افغانان خو به درته دعا وکړي راځه پرسرونو امریت پرېږده، پر زړونو امریت وکړه، دردېدلو او کړېدلو زړونو ته رڼا راوله رڼا او دې تورتم وطن ته ځلا او ښکلا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوم او خسر په حکومت کې
که تر حکومته بهر؟

دا ليکنه پر(۱۳۸۷ل) کال د قلموال جريدې په (۵)مه گڼه کې چاپ شوې ده.

زموږ هم عجيبه نظام دی، شپږ اوه کاله کېږي چې په رانازل شوې ديموکراسۍ کې ژوند کوو، خو پوه نه شو چې ديموکراسي څه ته وايي؟ حکومت څه شی دی، مخالف څوک دی، حاکم څوک دی؟

محکوم څوک دی؟ ميا څوک دی؟ ملا څوک دی؟ طالب څوک دی؟ خپل څوک دی او پردی څوک دی؟ ديموکرات څوک دی؟ زورواک څوک دی؟ ټوپکوال څوک دی؟ او قلموال څوک دی؟ مجاهد څوک دی او ملحد څوک دی؟ ما په خپلو دې گناه کارو سترگو داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلك ليدلي، چې يو وخت يې د اسلام دومره جوغه پر سر ولاړه وه چې ديموکراسي خو څه کړې چې ملتپالنه ورته شين کفر ښکارېده، بيا داسې وخت راغی چې همدوی د قومپالنې او ديموکراسۍ بيرغ پورته کړ، په ټولنيزو او علمي چارو څه چې په عادي ژوندانه کې يې د ښځو ونډه نه شوه زغملای، خو اوس چې ګورې د مارچ اتمه او د ښځو د مناسبونو نورې ورځې ددې ډول اشخاصو په ويناوو پرانيستل کېږي، دا ډول اشخاص په ټولنه کې د ګوتو په شمار نه، بلکې د حساب د ماشين په شمار دي او غټه بې شرمي خو لا داده، چې يوه خبره يې توره وي، بله سپينه، يوه ورځ يوه خبره کوي، بله ورځ بله، که چېرې ددې ډول اشخاصو او سياستوالو د خبرو ارشيف راواخلئ او خپله يې ورته مخې ته کېږدئ، نو که سړي کې لږ هم د سړيتوب احساس وي، نو ځان ته به لاړې تو کړي، خير دا ډول اشخاص چې هر څومره راسپړو خبره تر شمار تېرېږي خو راځئ چې يوه بله نمونه دروښيو: ښاغلی پروفيسور برهان الدين رباني د بدخشان د خلکو استازی! او پخوانی جمهور رييس!. د استاد د سياسي اطلاعاتو قاموس يا غياث الغات ته به لږ تم شو: کله په حکومت کې شي، کله مخالف شي، کله منځګړی شي، کله بهرني ځواکونه دعوت کړي، کله وايي پر طالبانو " غت غت بمونه واچوئ دا واره دي" کله وايي طالبانو سره بايد مذاکره وشي او کله وايي که طالبان د کابل دروازو ته راورسېږي موږ به پرې ډز ونه کړو، کله وايي حکومت بې کفايته دی بايد اصلاحات په کې راشي کله دا او کله دا، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلګونو ډوله پارا ډاکس یا متضادې خبرې، کله چې څوك د استاد دې خبرو ته ځير شي، نو د هغه په هکله به څه قضاوت وکړي؟ که د ټولنې يو عادي سړی له سادګۍ او کوم ليکوال د هنري کيفيت لپاره پاراډکس خبرې کوي، نو هغو څخه خو ګيله ځکه نه ده په کار چې يو نه پوهېږي او د بل هنري ضرورت دی، نو يو څوك چې استاد وي، جهادي مشر وي، د يو ولايت د خلکو وکيل وي او جمهور رييس! تېر شوی وي، هغه ته متضادې خبرې کول څه مانا لري؟ د هغه شخصيت ته څومره ګواښونه پېښولای شي؟ موږ دلته نه غواړو د استاد پر ټولو متضادو خبرو او عملونو کتنه وکړو؛ غواړو يوازې دده د ملي جبهې او په اصطلاح اپوزيشن په باب لنډ بحث وکړو: کله کله په رسنيو کې راځي چې ((ملي جبهه)) د حکومت مخالف لوری يا اپوزيشن دی. خو کله چې په عمل کې ګورو، خپله ملي جبهه يا د استاد رباني اسلامي جمعيت په حکومت کې تر هر چا زياته ونډه لري. د ساري په توګه لومړی معاون، د کورنيو چارو وزير، د دفاع وزارت لوی درستيز، د ملي امنيت رييس، د اوبو او برښنا وزير، د افغانستان بانك رييس او په سلګونو څه چې په زرګونو لوی او واړه پوستونه ټول د اسلامي جمعيت په لاس کې دي. د افغانستان څه چې د نړۍ په تاريخ کې هېڅ ګوند چې په انتخاباتو کې يې ماتې خوړلې وي، په حکومت کې دومره ونډه نه لري، لکه اسلامي جمعيت يې چې په فعلي حکومت کې لري. دا تنظيم عملاً د جمهوري رياست په ټاکنو کې د جمهور رييس حامد کرزي په مقابل کې ولاړ و، خو تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتخاباتو وروسته تر بل هر مستحق او نا مستحق سياسي ګوند او قشر څخه زياتې څوکۍ لري، خو بيا هم د حکومت پر وړاندې ستونزې جوړوي او پر دې امتياز هم قانع نه دی، دوی بيا هم حکومت په بې کفايتۍ تورنوي او وايي چې د سياسي ګوندونو او خلکو غوښتنو ته غوږ نه ږدي. که حکومت په دې ګرم وي چې د خلکو غوښتنو ته غوږ نه ږدي دا درسته خبره ده، ځکه د خلکو يوه

غوښتنه دا ده چې د اسلامي جمعيت د جګړه مارانو په ګډون دې ټول هېواد پلورونکي او کابل ورانوونکي د حکومت له پوستونو ګوښه کړای شي، په همدې وجه خو خلکو خپله رايه له دې ډلو څخه د يوه نفرت په توګه حامدکرزي ته ورکړه، خو ښاغلي کرزي بيا همغه ډلې په قدرت کې شريکې کړې چې خلك ترې تر پوزې راغلي وو، خو د ((حکومت بې کفايتۍ)) څخه د استاد رباني او اسلامي جمعيت تعبير يوازې حامدکرزی دی، نه د هغه قدرمن او کارپوه مرستيالان او يا هم نور ښاغلي وزيران! که چېرې د استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

رباني انتقاد واقعاً پر عدالت ولاړ وای نو لومړی يې بايد پر خپل زوم (لومړي مرستيال) انتقاد کړی وای چې ددې څوکۍ وړتيا نه لري، د ولس پر حق غاړه بندوي، يوه مستحق ته يې پرېږده، بيا يې نو که پر حامدکرزي هر ډول انتقاد کړی وای خلکو به ورته هرکلی ويلی وای، ايا خپل بل قومندان اميرصاحب تورن اسمعيل خان ته متوجه شوی چې د خپلې بې کفايتۍ له وجې يې په سلګونو مليونه ډالر بېرته نړيوالې خزانې ته لاړل؟ ايا کله يې هم د ملي امنيت پر رييس، کورنيو چارو وزير (ضرار احمد) او يا هم نورو اړوند جمعيتي وزيرانو کومه نيوکه کړې چې ولې مو په کارو کې نيمګړتياوې دي، ايا استاد کله دې ته هم متوجه شوی چې يوه ګوته نورو او څلور ځانته را اوړي، کله يې هم خپله ګرځنده يا موبايل پاچاهي د کرزي له حاکميت سره پرتله کړې. ايا دېته هم متوجه شوی چې د ګلبدين حکمتيار له اسلامي حزب او د عبدالعلي مزاري له اسلامي وحدت ګوند سره د ده د پاچاهۍ بريدونه پل محمودخان او دهمزنګ و!

ايا دې ته يې هم پام کړی، چې دده په پاچاهۍ کې په ټول افغانستان کې يو کيلو متر سړك هم نه دی جوړ شوی او ورانی تر حساب تېر و. نو قدرمن استاده! استادي، او پاچاهي په حساب او په کتاب ده، د افغانستان خلك غريب دي خو داسې هم نه دي چې چا پسې حساب و کتاب نه شي نيولای، تاسو خپله خپل ځان سره قضاوت وکړئ، ايا د خپل حاکميت پر وخت مو دومره واك و، چې اوس يې لرئ! ايا په اوونۍ کې يو ځل يا دوه ځله تاسو اوسني

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهور رییس سره نه ګوري او د هېواد په هر کار کې ستاسو مشوره نه اخلي؟ ایا کوم جمعیتی ستاسو له اجازې پرته له کومې دولتي څوکۍ لرې شوی او که لرې شوی هم دی بل ځای نه دی مقرر شوی؟ څه کېږي که تاته (اوسنی) جمهور رییس ونه ویل شي پخوانی جمهور رییس درته وویل شي؟ ښه به دا وي چې د حکومت مشکلات او نمیګړتیاوې په خپل کور کې له خپل زوم سره حل کړئ او که هغه یې د حل وس نه لري نو حامدکرزي سره خو ستاسو کتل دومره اسان دي لکه له ستوني چې اوبه تېروې. خو یوې خبرې ته باید دقیق پام وکړې چې نور نو د داسې امتیازونو هیله مه کوه چې هم په حکومت کې یې او هم ځان له ملامتۍ ژغورې او په اصطلاح د اپوزېشن امتیاز اخلې. د اپوزېشن امتیاز باید ولس واخلي، ځکه چې ملت په حکومت کې له خپل حق او امتیاز څخه بې برخې شوی، نه (اسلامي جمعیت)، اسلامي جمعیت ته په دې ورکړې امتیاز کبر مه کوئ ځکه چې تاسو خو تر ټولو ښه پوهېږئ چې کبر اخر زوال لري زوال!.

(c) ketabton.com: The Digital Library

((کوچي ګري)) څه ته وايي؟

دا ليکنه پر (۱۳۸۷ل) کال د قلموال جريدې په (۵)مه ګڼه کې خپره شوې ده.

له هغې ورځې چې د کوچيانو د ملکيتونو او دوديزو څړځايونو پر سر د کوچيانو او يو شمېر سياسي شويو هزاره ګانو ترمنځ په بهسودو او نورو سيمو کې څه ستونزې پيدا شوې، نو يو شمېر بهرنيو او په هغو پورې تړليو کورنيو کړيو دې مسلې ته ډېره لمن وهلې ده، يوې حقوقي مسلې ته يې سياسي رنګ ورکړی او ګڼ شمېر افغان ضد او هېواد ضد خپرونو پر دې مسئلې په يو اړخيز ډول خپلې پانې دومره لړلي چې د ژورناليزم اصول يې هم تر پښو لاندې کړي دي، د هېواد کوچيانو ته يې سپکې او سپورې کارولي او يوه نوې اصطلاح (کوچي ګري) چې د سياسي غرضونو بوی ترې له ورايه ښکاري د کوچيانو لپاره کارولې. ما د افغانانو د يوه لوی خصوصيت (زغم او تحمل) له مخې تر ډېره وخته ځان غلی کړ، چې د "کوچي ګري" انډول اصطلاح ونه کاروم، خو دا چې تر دې عنوان يا اصطلاح لاندې د سلو په شاوخوا کې بېلابېلې غرضي ليکنې په ((ملي ارمان، ۸ صبح، افغانستان، راه نجات، چراغ، جامعه، اقتدار ملي)) او نورو چاپي خپرونو کې چاپ شوې او د مقابلې خوا يوه ليکنه هم په دې خپرونو کې خپره نه شوه، نو هلته مو‌ږ ته د ازادو خپرونو(!) عدالت او قضاوت (!) لا ښه څرګند شو. زه پر دې هم پوهېږم چې که دې ډول اشخاصو او يا ډلو ته د (کوچي ګري) په مقابل کې ورته اصطلاح (هزاره ګري) وکارول

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، نو زموږ ځينې ايرانپالي دولتي چارواکي، درباري غوړه مالان، ايران ملاترې خپروني، د ايران په ملاتړ جوړ شوي اته ګوني ګوندونه، د شمالي ټلوالې يا اوسنۍ ملي جبهې او افغانستان ضد نور عناصر په دې اصطلاح ځومره وچولی تريو کړي، کله کله سړی مجبورېږي ددې ډول اشخاصو پر وړاندې غبرګون وښيي، ځوکه د داسې يوه حقيقت په بيان سره ځينې تصنعي او لاسپوڅې ځېرې خوابدې کېږي، خوابدې دې شي.

حقيقت دادی چې له سلګونو کلونو راهيسې کوچيان د افغانستان په ګوټ ګوټ کې همدا کوچيان وو او ګرځند ژوند يې درلود، د افغانستان د غرو له لمنو، دښتو او خپلو مشخصو څړځايونو څخه يې ګټه پورته کوله او هېڅ داسې کومه ستونزه چې سياسي رنګ دې واخلي، نه ده رامنځته شوې، که کله هم يو نيم ځل له کليوالو استوګنو خلکو سره څه ستونزې پيدا شوي، هغه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حکومتي چارواکو او قومي جرګو له لارې اوارې شوي او دا ستونزې دومره حدته نه دي رسېدلي، چې د ځايي يا کليوالي خلکو تر خپلمنځي ستونزو دې ډېرې اوچتې وي، يانې ستونزو اکثره شخصي رنګ درلود، نه په دې اوسنۍ بڼه چې ستونزه په باميانو يا بهسودو کې وي او مظاهره ورته په کابل کې کېږي. ټول خلك پر دې پوهېږي چې د کابل د مظاهرو مصارف څوك ورکوي؟ هماغه بهرنۍ کړۍ چې په کابل کې د عاشورا د ورځې د نمانځنې لپاره د تورو ټوټو او تورو دروازو لګښتونه پرې کوي، د همغو کړيو استازي د دا ډول مظاهرو لګښتونه هم پرې کوي، همغه کړۍ په دې مسله کې ډېره لېوالتيا لري، چې په کورونو، مدرسو او ګوندي دفترونو کې يې د (حيات الله خميني) تصويرونه بند دي، هماغه کړۍ دې مسلې ته لمن وهي.

د افغانستان د اساسي قانون له مخې هر افغان د افغانستان په هر ګوټ کې د اوسېدو کار او دندې حق لري، نو اوس که د يوې سيمې خلك راپاڅي او د بلې سيمې خلکو ته ووايي چې پر دې سيمه او لاره مه تېرېږئ او دلته کار مه کوئ، ځکه دا زموږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمه ده، نو دا خو به په افغانستان کې ژوند په ټپه ودروي. که چېرې کوچیانو د هزاره ګانو او یا نورو ځایي خلکو پر شخصي ملکیت تېری کړی وي، نو دوی حق لري چې محکمې ته عارض شي او که چېرې کوچیان له خپلو معمولو څړځایونو او خپلو ملکیتونو ګټه پورته کوي، نو بیا دوی په کومو دلایلو د دوی حق سلبوي؟ افغانستان کې د وروستۍ تصنعي دموکراسۍ یوه نیمګړتیا داده چې ملامت او نا ملامت په کې نه معلومېږي، همغه څوك چې ډېر ظالم دی، هغه د مظلومیت تر ټولو ډېرې چغې وهي، تر کارواني د غله چغه ډېره اوچته ده، هغه څوك چې په پردیو پیسو خپلې خپرونې چلوي، هغوی کولای شي د خپلې ګناه پېټی پر نورو واچوي، کوچیان د افغانستان هغه مظلوم خلك دي چې هم پرې ظلم کېږي او هم یې څوك فریاد ته نه پرېږدي، د ایران له خوا تمویلېدونکې رسنۍ ددې توان لري چې ظالم د مظلوم او مظلوم د ظالم په توګه منعکس کړي، کوچیان بېچارګان طبعاً په خپلو تولیداتو ددې وس نه لري چې د ایران له تېلو څخه د راڅڅېدونکو پیسو په زورله چاپي او تصویري رسنیو سره مقابله وکړي، خوحقیقت حقیقت دی او یوه ورځ به دا حقیقت پر واقعیت بدلېږي او ځان به ښیي.

اوس راځو دې تېرو څو کلونو او دې دوو اصطلاحګانو ته، چې افغانستان کې کوچي ګري شوې که هزاره ګري؟ ایا کریم خلیلي له خپل دولتي زور څخه نا مشروع ګټه نه ده پورته کړې او خپل ورور حاجي نبي ته یې تر دوه زره جریبو زیاته ځمکه د کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

په غرب کې نه ده توزيع کړې؟ ايا کريم خليلي د خپل معاونيت په تصدۍ کې د کوم بل افغان عرضپاڼه هم جمهور رييس ته وړاندې کړې؟ ايا پر ګڼو افغانانو په تېرو کلونو کې ظلم نه دی شوی؟ کريم خليلي د کوم ظلم او توهين د رد په خاطر د مظاهرې ميدان ته وتی، خو چې کله د ((کابل اکسپريس)) فلم کومه صحنه کې هزاره ګانو ته توهين شوی، د کريم خليلي، سيماسمر، محقق او نورو په ګډون ټول دولتي او نا دولتي چارواکي په مظاهره کې ګډون کوي ايا دوی له خپلو دولتي مقامونو څخه د مذهبي او قومي تمايلاتو لپاره ناوړه توګه ګټه نه ده اخيستې؟ شيخ محمد اصف محسني د "خاتم النبين" په نوم مدرسې ته شل جريبه دولتي ځمکه نه ده نيولې؟ ټول پر دې پوهېږي، چې ددې مدرسې د جوړېدو پيسې چا ورکړي او څوك يې ورکوي او د کوم مقصد لپاره جوړه شوې؟ ايا د افغانستان په هرات کې همدا اوس د انوري په دولتي زور ګڼ، شمېر هزاره ګانو ته ځمکې نه ورکول کېږي؟ او ګڼ شمېر ښارګوټي او نورې سيمې د خليلي، محقق، انوري او نورو په زور يوازې د همدې د يو قوم افرادو ته نه وېشل کېږي؟ ايا د اسلامي وحدت ګوند او يا هم د محقق " حزب وحدت اسلامي مردم افغانستان" کې له شيعه هزاره ګانو پرته د بل قوم يا بل اسلامي مذهب افراد غړيتوب لري؟ که دې پوښتنو ته واقعاً سم ځوابونه وواېو، نو بيا په پوره باور ويلای شو چې په افغانستان کې ((کوچي ګري)) شروع نه ده، بلکې ((هزاره ګري)) شروع ده. که کوچيانو په دولت کې د کريم خليلي، محقق، انوري، سيما سمر،

(c) ketabton.com: The Digital Library

محسني او نورو په شان کسان لرلای او ددې ترڅنګ د ایراني ښامار په شان يو ځوك چې د (تورې طلا) خزانې يې تر خېټې لاندې وي، ملاتړی لرلای بيا چا ورته د ((کوچي ګري)) اصطلاح نه شوه کارولای، نه يې هم چا پر حقه حقوقو خېټه اچولای شوه او نه چا دا مسئله داسې تر پارلمان پورې غځولای شوه، چې د نظار

شورا تبر ته لاستی برابر کړي. نظار شورا د افغانستان د ورونو قومونو ترمنځ پخوا هم د ډېرو ستونزو د پيداکولو هڅه کړې بيا هم دې هڅو ته دوام ورکوي. اوس چې د ولسي جرګې د تقنين کمېسيون د اسلامي جمعيت - نظار شورا په لاس کې دی، ښاغلی برهان الدين رباني يې مشر او عملي واك يې له ښاغلي صالح محمد ريګستاني سره دی، دوی غواړي د افغانستان ببلابېل وګړي په خپلو منځو کې وجنګوي. تر څو چې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمېسیون د متعصبو سیمه پالو، قومپالو او تنظیمپالو له انحصار څخه خلاص نه شي، دوی به له دې کمېسیون څخه د هر ځله په هېواد کې د ملي تفرقې د رامنځته کولو او د خپل خوښې قوانینو د جوړولو لپاره ګټه پورته کړي. د اسلامی وحدت ګوند پر ضد د نظار شورا او اسلامي جمعیت جنګونه موږ پخوا هم په افشارو ، درېیمه کارته، چنداول او نورو سیمو کې لیدلي او له هزاره ګانو سره د دوی د ((دوستۍ)) د هر ښه تمثیل اوس د تاریخ د حافظې یوه برخه ده. دکوچیانو پر وړاندې دا اوسنی نا عادلانه چلند او دا سیاسي او لفظي جنګونه هم د همغې لړۍ یو دوام دی. نو که څوك غواړي په افغانستان کې واقعاً عدالت تامین شي باید د ټولو افغانانو ترمنځ د ورورۍ پر اصل ټینګار وکړي، خپل سیاسي عیبونه د قومونو تر شا پټ نه کړي او قوم د یوې سیاسي وسیلې په توګه ونه کاروي او نه کوم قوم، سیمې او فرد ته نامناسبې اصطلاحګانې وکاروي، که نه خو هر عمل عکس العمل لري او د هرې اصطلاح ځواب یوه بله اصطلاح کېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

((مارشال)) او بیت المال

دا لیکنه هم د (۱۳۸۷ل) کال د قلمول جریدې په (۵)مه گڼه کې چاپ شوې ده.

په نورو هېوادونو کې هر څوك چې کومې لوړې پوړۍ ته رسېدلې وي، نو هېواد ته یې د خدمت نښې نښانې څر گندې وي، خو زموږ هېواد کې ځینې داسې اشخاص شته، چې د مجازاتو پر ځای مکافات ورکول کېږي او ځینې بیا چې باید مکافات ورکړل شي، مجازات کېږي، رښتیا هم د استاد الفت په وینا چې" موږ خپل خدمتگاران نه پېژنو خو

باداران ښه پېژنو". نن په داسې حال کې چې زموږ خلك له لوږې او فقر څخه کړېږي، خو ځینې کسان بیا په حکومت او تر حکومته بهر داسې هم شته چې د پیسو او پانگې شمېر یې تر حساب او کتاب تېر دی، پرون یې هېڅ نه لرل، خو نن هر څه لري او چاته ددې مجال هم نه ورکوي چې پوښتنه ترې وکړي چې دادې له کومه کړل؟ د نامشروع پانگې لپاره ځینو یو فورمول کشف کړی: "جهاد او مقاومت". د جهاد خبره خو واضح ده چې ټول ملت جهاد کړی او که چا په جهاد کې د جهاد له پانگې یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو سپما کړې او یا یې پټې کړې وي، نو له دې څخه خو ښه ښکاري چې دې خلکو اصلاً جهاد نه دی کړی، د جهاد دپیسو غلا خو لا بېخي لوی جرم دی او دویمه دا چې ایا د جهاد پیسې ددې لپاره وې چې څوک پرې ځان ته لوړې ماڼۍ جوړې کړي او د خپل عیش او عشرت ځایونه، که نه پاتې پیسې باید د د کونډو و رنډو او د جهاد د یتیمانو د ټپونو پر درملو ولګول شي. بله خبره د "مقاومت" ده پر هغې ځکه بحث نه کوو چې دا د کابل ورانی او خپل منځي جګړو له ګناه څخه یوازې د اسلامي جمعیت او نظار شورا د خلاصون او برائت یو فورمول دی، دا پلمه له جمعیت تنظیم پرته نور ملت او سیاسي ډلو ته هېڅ ارزښت او مفهوم نه لري، بلکې دا خپله د جنګي ډلو د یوې خوا نوم دی. خو اوس راځو ددې اشخاصو له جملې څخه یوازې یوې بیلګې؛ ښاغلي ((مارشال)) فهیم ته چې اوس سړی نه پوهېږي دی په حکومت کې دی که په اپوزیشن کې، رسمي دنده لري که پر کور ناست دی، طالبان ردوي که تائیدوي یې، بهرني ځواکونه مني او که ردوي یې او داسې نورې ډېرې پوښتنې. که څوك په جمهوري ریاست کې د " مارشال" محمدقسیم فهیم د " ستر سلاکار" دندې ته ګوري نو سړی فکر کوي چې دی دولتي شخص دی، کله چې عسکري رتبې، باډیګاردانو او په مهمو دولتي ورځو کې یې حضور ته ګوري نو بیا هم فکر کوي چې غټ دولتي سړی دی، خو کله چې یې په سیاسي چارو کې د اساسي قانون خلاف حضور او په دې او هغه جبهه او نورو سیاسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوختیاوو کې ګډون ته ګوري نو سړی فکر کوي چې دی یو نادولتي شخص دی، خو خیر دا ډول پوښتنې ډېرې مطرح کېدی او خپل خوښې ځوابونه ورته پیدا کېدی شي، دې پوښتنو نه که راتېر شو او د "مارشال" صاحب د پانګې په باب بحث وکړو، نو دې کې بیا هېڅ پوښتنه نه پیداکېږي، چې ځوك دې دا شك وکړي چې د مارشال صاحب اقتصادي وضعه خرابه ده، یوازې د عسکري رتبې معاش ته ناست دی او نورې هېڅ ډول منابع نه لري، موږ دلته دا خبره هم نه یادوو، چې د خپل حاکمیت پر وخت یې څه کړي؟ څومره دولتي ځمکې یې غصب کړې، څومره قراردادونه یې په خپله خوښه کړي، د دفاع وزارت څومره ملکیتونه یې خرڅ کړي او له بهرنیو ځواکونو څخه یې څومره قراردادونه خپلو ورونو او د خپل تنظیم غړو ته اخیستي دي، د شېرپور د ځمکو د وېش موضوع هم نه یادوو او نور په اصطلاح اپراتیفي مسایل هم نه پوښتو، یوازې دېته لنډه اشاره کوو چې اوس هم ولې پر دولتي خزانې او د بیت المال پر مال د " مارشال" صاحب واك چلېږي، اوس ولې حکومت ددې وس نه لري، چې د مظلوم ولس له مال او بیت المال څخه د چا لاس لنډ کړي او تر کومه به دا لوی لوی ښاماران پر خزانو پراته وي؟ د ځینو معلوماتو له مخې چې سل په سلو کې کره کول یې د دولت د ملي شورا، څارنوالۍ او محاکمو کار دی خو تشه یادونه یې د رسنیو وظیفه ده، ښاغلی " مارشال" محمد قسیم فهیم له دولت څخه د (۲۲۰)کسانو معاش اخلي، دا معاش دده د ساتونکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

استحقاق(!) له مخې له بیت المال څخه اخیستل کېږي، ویل کېږي چې د هر شخص تنخواه (لس زره) افغانۍ محاسبه شوې چې هره میاشت کې دوه ملیونه او دوه سوه زره(۲۲۰۰۰۰۰) افغانۍ یا څلور څلوېښت زره (۴۴،۰۰۰) امریکایي ډالره کېږي، ویل کېږي چې دا پیسې په هغه مالي امتیاز کې شاملې نه دي چې "مارشال" صاحب ته د هغه د دولتي او عسکري رتبې له مخې ورکول کېږي، ځینې راپورونه وایي چې ((مارشال)) صیب د (۱۴۰۰) تنو سرتېرو معاشونه اخلي. خو تراوسه پورې هېڅ دولتي او نا دولتي، کورنۍ او بهرنۍ سرچینې دې ډول مسایلو ته اشاره نه ده کړې او نه هم کومې رسنۍ دې موضوع ته نغوته کړې ده. په ولسي جرګه کې ځینې وکیلان له هغې جملې څخه ښاغلی رمضان بشردوست، اکثره وخت په چس او نس شیانو پورې نښتی وي، کله وایي چې وکیلانو ته باید منرالي اوبه ورنه کړای شي چې د بیت المال خزانه تشېږي، خو دې ډول موضوعګانو ته چې له بیت المال څخه باج اخیستل کېږي، دولسي جرګې دمشر ښاغلي قانوني او نورو وکیلانو خوله له اوبو ډکه ده او هېڅوک هېڅ نه وایي، قانوني صاحب خو باید ځکه څه ونه وایي چې هغه هم تر ((مارشال)) صاحبه په دې ډول موضوعګانو کې کم نه دی او د خدای(ج) فضل دی، پانګه یې تر حساب او شماره تېره ده. خو د ولسي جرګې هغه وکیلان، چې په هره وړه او لویه موضوع کې د ماتې کټوې په شان ګړېږي هغوی ولې چوپه خوله ناست دي؟ دوی خو د قانون جوړونې او څارنې یوه مرجع ده، ولې یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله کې مشنګ اچولي؟، نعيم فراهي چې هر وخت يې ځان اوتو کړی وي، په جبهه کې ناست وي او خوله يې يوازې پر کرزي باندې انتقاد ته جوړه ده، ولې يې يوه ورځ پر خپل " استاد" او "مارشال" نيوکه ونه کړه چې ولې تر قانون پورته امتيازات اخلئ! ايا په قانون کې راغلي چې مارشالان، څارنوالان، قاضيان او نور پوځي چارواکي دې سياسي جبهې او ګوندونه جوړکړي او يا دې د هغو غړي وي؟ او بله سپکه يې لا دا چې دا په اصطلاح ازادې رسنۍ، چې د ورځې د لسګونو مړو او ژونديو د مرګ او ژوند خبرونه خپروي، ولې يې د شپږو کلونو په ترځ کې د "مارشال" او نورو زورواکو په باب يوه خبره هم خپره نه کړه چې دوی دې هم يوه ورځ ملت ته د خپلې مشروع او نا مشروع پانګې حساب و کتاب ورکړي؟

څو کاله دمخه د بي بي سي (B.B.C) تلويزيون يوه نړيوال چينل د پاکستان د پخوانۍ صدراعظمې مرحومې بېنظير بوټو د خاوند (اصف علي زرداري) د ورځنيو لګښتونو په اړه يو مستند تلويزيوني فلم خپور کړ، په دې فلم کې يوه صحنه د اصف علي زرداري د اسونو طويله وه، د زرداري اسونو خاصه مينو درلودله چې هره ورځ اسونو ته په کې هګۍ او کيلې حواله وې او په ترتيب سره ورته ورکول کېدې، خو دې چينل کې دا مهال د هغو پاکستاني ماشومانو تصويرونه هم ښودل کېږي چې په لارو کوڅو کې يې يا پلاستيکونه خرڅول او يا يې خيرات ټولاوه، د همدې مستند فلم خپرېدل ددې سبب شول چې د زرداري

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدمعاشۍ ته د پای ټکی کېښودل شي او د هغه پر نامشروع حاکمیت د قانون جال خور شي.

اوس د باوري معلوماتو له مخې زموږ "مارشال" صاحب هم د اصف زرداري په شان د اسونو یوه منظمه طویله لري، چې په شان او شوکت کې د زرداري تر هغې که زیاته نه وي کمه به هم نه وي او لګښت یې هم د همغه په شان. ویل کېږي چې د ((مارشال)) د اسونو او د هغو د ساتونکو ورځنی لګښت لږ تر لږه (اته سوه) امریکایي ډالره دی. په داسې حال کې چې زموږ ملت له لوږې فریادونه کوي او د همغه ملت " مارشال" داسې لګښتونه، نو دلته به د عدالت د راوستو کار څومره ګران وي؟ موږ پر دې هم دلته بحث نه کوو، چې ایا دا عسکري پوړۍ ښاغلي محمدقسیم فهیم ته دهغه د وړتیا له مخې ورکړل شوې او که د سیاسي بې عدالتۍ له مخې، ایا افغانستان کې زموږ پوځ دا مهال په دې حالت کې دی چې داسې یوه لوړه رتبه دې چاته ورکړای شي ؟ په هر حال اوس خو دا رتبه د جمهور رییس د مضر احتیاط یا ناعادلانه سخاوت او یا هم د کوم کورني او بهرني فشار له مخې ده ته ډالۍ شوې، نو دا ((مارشال)) صاحب ته په کار دي، چې اوس ددې رتبې خیال وساتي. فکر کوم چې اوس دده د ژوند ټول ضرورتونه پوره شوي، ده ته اوس په کار دي چې نور له ملت او د هغه له خزانې څخه باج وانه خلي، بلکې ملت او بیت المال ته څه ورکړي، دی اوس ددې وس لري چې ډېر څه دې ملت ته ډالۍ کړي، ((مارشال)) باید د ملت ساتندوی او پالندوی وي، لکه د نورو مارشالانو په شان، دی باید د ټول ملت د ژوند د سوکالۍ لپاره یو مارشال پلان جوړ کړي، نه یوازې د ځان لپاره، زه هیله من یم پردې لیکنې په لومړي ګام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې په خپله ((مارشال)) صاحب او بیا ملي شورا، څارنوالي، قضا او همدارنګه رسنۍ غور وکړي او له هرې ممکنې لارې چې وي له بیت المال څخه باید د هر کمزوري او زورور د نامشروع ګټې اخیستنې لاس لنډ کړي. دا لیکنه مې ځکه د انټرنیټ له لارې د " قلموال" په پته درولېږله چې اوس هم لا زموږ په هېواد کې داسې لاسونه شته، چې د زورور پر وړاندې د کمزوري فریاد نه اوري، ازادې رسنۍ، له څو ګوتو په شمار رسنیو پرته نورې هسې هم خپلواکې نه دي. که زما دا لیکنه مو خپره کړه، نو د ازادو رسنیو یوه دنده به مو ترسره کړې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان او د ایراني فاشیزم غشي

دا لیکنه هم پر (۱۳۸۷ل) کال د قلموال جریدې په (۲)مه گڼه کې خپره شوې ده.

ایران په افغانستان کې اوږده او ستراتیژیك هدفونه لري، دې هدفونو ته د لاسرسي لپاره دوی ډول ډول پلانونه لري او مختلفې ډلې، گوندونه او اشخاص یې د هغو د تطبیق لپاره گومارلي او

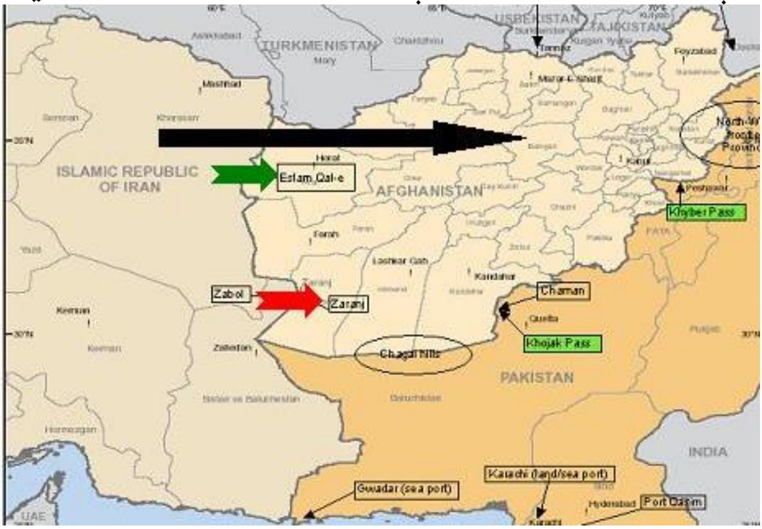

هر ډول ملاتړ یې کوي. دلته به په لنډیز سره د دوی د ځینو پلانونو او لاسوهنو یادونه وکړو:

۱- په سیاسي برخه کې : د جهاد په کلونو کې د ایران رژیم ته ښه موقع په لاس ورغله، چې په ایران کې افغاني شیعه گوندونه وروزي او ملاتړ یې وکړي، افغانستان ته یې راولېږي او تر خپل کنټرول او تاثیر لاندې یې راولي. نو ځکه خو یې لومړی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایران کې ((اته ګونی)) شیعه ګوندونه جوړ کړل او وروسته یې بیا دوی د عبدالعلي مزاري تر مشرۍ لاندې د ((حزب وحدت اسلامی افغانستان)) په نامه یوه واحد شیعه ګوند کې راټول کړل. په نوییمو کلونو کې دې ګوندونو د کابل په ورانۍ، تنظیمي جنګونو، ائتلافونو او لوټمارۍ کې غټه ونډه لرله.

۲- مذهبي برخه کې : ایران غواړي د شیعه مذهب د تبلیغ او افغاني شیعه ګانو د تقویې او انسجام له لارې افغانستان ته د یوه شیعه هېواد رنګ ورکړي، یا لږ تر لږه په افغانستان کې د شیعه ګانو رول او اغېز دومره زیات کړي، چې د ایران ګټې او غوښتنې د دوی له لارې په افغانستان کې خوندي شي. له همدې کبله دوی د جعلي احصائیو له مخې غواړي په افغانستان کې د شیعه ګانو شمېره پورته وښیي، په ایران کې د ځینو چاپ شویو کتابونو او اثارو له مخې په افغانستان کې د شیعه ګانو شمېر تر ۳۵٪سلنې پورې پورته شوی، خو د نورو رښتینو سرشمېرنو له مخې په افغانستان کې دشیعه مذهب دلارویانو شمېر تر ۸٪ سلنې نه پورته کېږي. ایران غواړي په افغانستان کې د حنیفي مذهب او احنافو دودیز واك کمزوری او د شیعه مذهب اوشیعه ګانو رول غښتلی کړي، له همدې کبله هڅه کوي چې په تعلیمي نصاب او یا هم د افغانستان په قضایي سیستم کې د جعفري فقهې د ځایونې له لارې دې هدف ته ورسېږي. سربېره پر دې دوی د بېلابېلو مدرسو له لارې چې مستقیماً د ایران له خوا جوړې شوي او جوړېږي غواړي د شیعه مذهب لمن پراخه کړي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره بېلګه يې د شيخ محمد اصف محسني تر چتر لاندې د ((حوزه علميه خاتم النبين)) په نامه د يوې مدرسې جوړېدل دي، چې پر يوه وخت به تر لس زرو زيات زده کوونکي په کې د شيعه مذهب او جعفري فقهې زده کړه کوي، مدرسين به يې اکثره افغاني شيعه ګان او لارښوونکي يا مشاورين به يې ايراني شيعه ګان وي. پر دې مدرسې د ايران له خوا په لسګونو مليونه ډالر لګښت راغلی دی.

۳- کلتوري او ژبني برخه کې: پر مذهبي او سياسي لاسوهنو سربېره ايران په افغانستان کې ډېره کلتوري او ژبني مداخله کوي. دوی په مذهبي او ژبني برخه کې د افغانستان د شيعه ګانو ملاتړ کوي، خو په کلتوري برخه کې دوی د افغانستان د نورو فارسي ژبو لکه تاجکو، قزلباشو او ايماقو ژبنی ملاتړ هم کوي، هغه ګوندونه لکه اسلامي جمعيت او نور چې له ژبني او کلتوري پلوه د فارسي ژبې او کلتور سخت پلويان دي، د هغوی ملاتړ هم کوي. دوی د افغانستان د تاجکانو يا فارسي ژبو له لارې غواړي تاجکستان او د منځنۍ اسيا نورو وړو فارسي ژبو سيمو ته لار پيدا کړي، لومړی هلته خپله ژبه او کلتور عام کړي او تر څنګ يې د شيعه مذهب د تبليغ لپاره لاره اواره کړي. په همدې خاطر دوی د ((فارسي ژبو تلويزيون)) په نامه يو تلويزيوني چينل جوړوي چې تاجکستان، افغانستان او ايران به يې په ګډه چلوي، خو د لګښت او واك اصلي چارې به يې د ايران له خوا سمبالېږي. که څه هم افغانستان اساساً فارسي ژبی هېواد نه دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د افغانستان مخلوع خارجه وزير له ايران سره د خپل ژبني پيوستون او تمايلاتو له امله دا تړون لاسليك کړی او د افغانستان نور قانوني او ارتباطي مراجعو، لکه اطلاعاتو او کلتور وزارت،

د ايران په لګښت د جوړې شوې يوې مدرسې يوه څنډه

وزيرانو شورا، ملي شورا او سترې محکمې لا دا تړون نه دی تائيد کړی، دغه راز تر (پنځو) زيات داسې تلويزوني چينلونه او تر (۴۰) زياتې داسې چاپي خپرونې شته چې په مستقيم او نا مستقيم ډول د ايران له خوا ورسره مرسته کېږي. له هغې جملې څخه يې د ((تمدن)) په نامه د شيخ محمد اصف محسني تلويزيون، اکثره لګښت د ايران له خوا ورکړل شوی او نږدې سل کسان يې د ايران له خوا روزل شوي دي.

۴- په اقتصادي برخه کې: ايراني شرکتونه د افغانستان په دولت کې د خپلو پلوي افرادو په مرسته غواړي په افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې پر تجارتي مارکیټ خپل کنټرول حاصل کړي، له ښاروالیو سره د اعلاناتو له قراردادونو نیولې بیا د ځینو ساختماني چارو په برخه کې پانګه اچوي، ایران د خپلې پانګې لپاره د زمینې برابرولو ترڅنګ غوارې د نورو افغان سوداګرو ، پانګوالو او د نورې نړۍ د پانګې اچونې مخه هم ونیسي. څو موده وړاندې د ایران ځینو پټو شبکو له خوا په هرات کې ځینو افغان پانګوالو ته وړاندیز وشو چې په هرات کې خپلې جوړې شوې فابریکې بندې او د (اسلام کلا) تر بندر اخوا د پنځه ویشتو کیلومترو په واټن یې د ایران په خاوره کې جوړې کړي او ایران به د دوی د لګښتونو پنځه ویست سلنه سبسایډي ومني. که چېرې دا کار عملي شي نو په هرات کې به پر یوه وخت تر سلو زیاتې فابریکې سقوط شي، دغه راز ایران هڅه کوي د نفت او ګاز نلیکې هغه لویه پروژه له ناکامۍ سره مخ کړي، چې تاکل شوې له ترکمنستان څخه د هغه هېواد نفت او ګاز د افغانستان له لارې پاکستان ، هند او نورې نړۍ ته ولېږدوي. ددې پروژې له لارې افغانستان ته ډېره اقتصادي ګټه رسېږي، خو ایران د افغانستان دا ګټه نه شي زغملای.

۵- **په نظامي برخه کې:** په نظامي برخه کې د ایران پالیسي دا ده چې په افغانستان کې وضعه بې ثباته کړي، یو وخت یې له شیعه ګوندونو سره زیاته او مستقیمه مرسته کوله، بیا کله چې طالبان واک ته ورسېدل، نو دوی ټولو طالب ضد ډلو په تېره بیا شیعه ګوندونو او اسلامي جمعیت سره زیاته مرسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوله، خو اوس چې طالبان له واکه غورځېدلي، دوی له طالبانو سره پوځي مرسته کوي. د دې مرستې هدف دادی چې له يوې خوا امريکايانو ته زيانونه واړوي او غربي نړۍ دلته مصروفه کړي، له بلې خوا که طالبان هم زيان ګوري، د دوی په ګټه تمامېږي او که سيمه هم ورانېږي دوی ترې ګټه پورته کوي. دا سيمې په مطلق ډول سني مذهبه پښتون مېشتې سيمې دي، چې له مذهبي پلوه او هم له قومي پلوه د ايران له ستراتيژۍ او پراختيا غوښتنې سره مخالفې دي، نو ايران په دې سيمو کې د جنګ دوام د خپلو ګټو د تضمين لپاره يو ښه طلايي چانس ګڼي، نو ځکه غواړي په مستقيم او نامستقيم ډول دولت مخالفو وسلوالو ډلو ته پوځي امکانات ورولېږي. هرات، نيمروز، فراه، هلمند او دايکندي کې دايران د پوځي لاسوهنو ځرګندې بېلګې ليدل شوي.د ايران پوځي کړۍ په تېره بيا ((سپاه پاسداران)) په دې ساحه کې زيات فعال دي.

۶- د ملکيتونو د رانيولو په برخه کې: د ايران يوه بله پاليسي دا ده چې خپل پلوو مذهبي اوسياسي ډلو ته پيسې او مالي امکانات برابرکړي، چې دافغانستان د ځينو مهمو ښارونو مرکزونه او حساسې ستراتيژيکې جغرافيايي سيمې ونيسي، د ايران په مالي امکاناتو اوسياسي ملاتړ د تېرو پنځه لسو کلونو په بهير کې په لسګونو زره شيعه مذهبي هزاره ګان له باميانو او نورو هزاره مېشتو سيمو څخه مزار شريف ښار ته راوړل شول او هلته مېشته کړای شول، مزار شريف ښار چې تر دې دمخه يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سني مذهبه ښار ګڼل کېده که په همدې حالت روان وي، نو يو وخت به پر يو شيعه مذهبه ښار بدل شي. د داسې لويو پروژو پلي کول د ايران له مستقيم مالي ،نظامي اوسياسي ملاتړ پرته ممکن نه دي، دغه راز ايران غواړي د باميانو- غور له لارې تر هراته يوه مذهبي او قومي ليکه وغځوي اوبيايې په هرات کې له شيعه مذهبو لړکيو سره وصل کړي او وروسته بيا دا ليکه د ايران تر پولې وغځوي، دغه راز دوی غواړي دلته بيا دا ليکه د باميانو له لارې له ميدان وردګو او بيا له کابل سره وصل کړي، په دې ډول به ايران له خپلې پولې بيا د افغانستان تر مرکزه يو مصئون مذهبي، کلتوري او قومي تونل ځان ته خلاص کړی وي. ايران دغه راز غواړي د افغانستان له هرات نه د افغانستان شمال غرب او بيا له شمال غرب نه شمال شرق ته د يوه کلتوري او ژبني تونل له لارې سره وصل شي او بيا له هغه ځايه سني مذهبي، خو فارسي ژبي تاجکستان سره ځان ونښلوي، په دې ډول به دوی دا سيمې د مذهبي او ژبنيو عناصرو په کارولو سره تر خپل اغېز لاندې راولي.
سيد حسين انوري په هرات کې ددې پروژې يوه برخه عملاً پيل کړې او د نويو ښارګوټو د وېش او نورو ځمکو د رانيولو له لارې يې په لسګونوزره شيعه ګان په هرات کې مېشت کړي. حاجي محمد محقق او نورو لا دمخه په مزار شريف کې ددې پروژې يوه برخه عملي کړې او کريم خليلي په کابل کې د خپلو ورونو او نورو له لارې د نويو ښارګوټو د جوړولو له لارې غواړي دا پروژه عملي کړي. کريم خليلي د خپل ورور حاجي نبي تر چتر لاندې د کابل په

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرب کې د یو نوي شیعه مېشتي ښارګوټي د جوړونې کار پیل کړی چې لږ تر لږه د لس زره کورونو د جوړونې ظرفیت لري او همدا اوس پرې کار روان دی. کریم خلیلي او دهغه ورور حاجي نبي غواړي ددې ښار ګوټي نورې شا او خوا سیمې هم را خپلې کړي. دا ښار ګوټی د کابل د غرب په داسې یو ځای کې موقعیت لري، چې نیم کابل یې تر سینې لاندې دی، د سولې پر وخت د سوکالۍ ځای او د جنګ پر مهال د خپل مصئونیت او نور ښار ته د تهدید ظرفیت لري.

۷- د دولتي پوستونو د اشغال په برخه کې: د ایران د پالیسۍ یوه بله برخه دا ده چې د افغانستان د حکومت په مهمو پوستونو کې خپل پلوي مذهبي او سیاسي اشخاص ځای پر ځای کړي، څوك د ژبې او څوك د مذهبي اړیکو پر بنسټ د افغانستان په اساسي قانون کې د شیعه مذهب ځایول، له رایو پرته د جمهور رییس د دویم مرستیال څوکۍ نیول، د عدلیې وزارت، کانونو، ټولګټو او ځینو نورو مهمو وزارتو پوستونه تر لاسه کول، په افغانستان کې د ایران د پراختیا غوښتنې د سیاست لوی بری دی. دا بری د هغه مقیاس په تناسب چې سني مذهبي مسلمانان یې په ایران کې لري، ربښتیا هم د ایران لپاره لویه لاسته راوړنه ده. پر دې هم ټول پوهېږي که د ایران مستقیم ملاتړ نه وي، نو ایران پلوه ډلې او اشخاص هېڅکله هم تر خپل استحقاقه دومره پورته امتیاز نه شي اخیستلای. د دولت په ورو پوستونو کې حالت نور هم خراب دی. ایرانیان غواړي یو شمېر خلك له ژبني او یو شمېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلك له مذهبي پلوه په حکومت کې ځای پر ځای کړي، په حکومت کې د ایران پلوه اشخاصو شمېر زرګونو څه چې په لسګونو زرو کسانو ته رسېږي، د افغانستان په حکومت کې د ایران پلوه مامورینو شمېر او اغېز دومره زیات دی چې تر اوسه پورې دولتي او نا دولتي میډیا د ایران د مداخلو یادونه نه ده کړې.

اوس راځو دې پوښتنې ته چې د ایران کومې کړۍ په افغانستان کې څرګندې مداخلې کوي؟

په افغانستان کې د ایران بېلابېلې کړۍ مداخله کوي چې ځینې یې ښکاره او ځینې یې پټې دي، چې دلته یې د ځینو یادونه کوو:

۱- سپاه پاسداران: دا شبکه په افغانستان کې اکثره نظامي فعالیتونه لري، بېلابېلو ډلو ته وسلې ورکوي او یو شمېر سیاسي شخصیتونه چې د دوی له خوا روزل شوي، د هغوی مالي ملاتړ کوي.

۲- دا نشګاه پیام نور: دا د ایران یوه بله شبکه ده، چې تر تحصیلي پوښښ لاندې د ایران د ګټو لپاره کار کوي. دوی په افغانستان کې خپلو ځینو هغو کم لوستو پلویانو ته اسناد برابروي، چې لوړې او منځنۍ زده کړې نه لري. دوی ورته په ایران کې د لوړو تحصیلاتو جعلي اسناد جوړوي او په دې ډول ورته په دولتي پوستونو کې د کار لاره اواروي.

۳- کمیته امداد امام خمیني: دا د بشري خدمتونو تر چتر لاندې فعالیت کوي، دا کمېټه په افغانستان کې بېلابېلو شیعه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډلو ته مالي او بشري مرستې ورکوي، دې کمېټې یوازې د کابل غرب کې په سلګونو لوېې او وړې پروژې پیل کړې دي.

۴- صدا و سیما جمهوري اسلامي ایران: د ایران یوه بله شبکه ده چې په افغانستان کې له ځینو هغو رسنیو سره مرسته کوي چې ایران سره ژبني، کلتوري او مذهبي روابط لري او یا د ایران د ګټو د خوندیتوب لپاره کار کوي. ځینې تلویزیونونه او چاپي خپرونې له همدې سرچینې څخه خړوبېږي.

نور، نورین، طلوع، فردا او تمدن، هغه ټلویزیونونه دي چې د ایران د فرهنګي او ژبني یرغل لپاره عملي کار کوي، ایراني سټایل او لهجه کاروي او په څرګنده ایرانۍ روحیه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

((متحده ملي جبهه)) د لفاظانو ټلواله

دا لیکنه پر (۱۳۸۷ل) کال د قلموال جریدې په (٦)مه گڼه کې چاپ شوې ده.

پخوانۍ شمال ټلواله چې اوس د ((ملي جبهې)) په نامه نومول شوې، د هغو جگړه مارانو او لفاظانو یوه مجموعه ده، چې د افغانستان په تېر دېرش کلن سیاسي او پوځي تاریخ کې ډېره بدرنگه څېره لري. د دې جبهې له مشرانو څخه یو هم پوهنمل (۱۳٥٤ ل کال پاکستان ته د تېښتې پرمهال) برهان الدین رباني دی، چې د افغان ولس د جهاد په گرمو شېبو کې یې له روسانو سره اوربند وکړ او په دې ډول یې روسانو ته د افغانستان د بېلابېلو سیمو، مجاهدینو او ولسونو د ځپلو لاره اواره کړه. د کارمل په مشرۍ د پرچم ډلې تر سیاسي حضور او واک وروسته د رباني په مشرۍ د اسلامي جمعیت ډله هغه لومړنۍ سیاسي ـ سمتي ډله ده چې تر هر چا زیات د روسانو له مالي، معنوي او پوځي ملاتړه برخمنه شوې ده، د ډاکټر نجیب پر ضد د شمال ټلوالې رامنځته کېدل چې د روسانو د سیاسي پلان یوه برخه وه، اسلامي جمعیت ته د ((وحدت)) او ((جنبش)) ډلو تر څنگ محوري رول ورکړل شوی و، د پخواني شوروي اتحاد میراثخورې اوسنۍ روسیې ته د اسلامي جمعیت او د هغو د مشرانو گرانښت او منښت دومره زیات و چې نه یوازې یې په مسکو کې ورته د پیسو د چاپ ماشینونه لگولي وو او په ټنونو پیسې یې ورته چاپولې، بلکې په لسگونو ډوله وسلې یې هم ورکولې، هغه پیسې چې څرگندې او معلومې دي لږ تر لږه (شپاړس نیم زره ملیارده افغانۍ) کېږي او دا تر هغو پیسو نږدې (۱٦٥٠) ځله زیاتې دي چې شورویانو خپل پلوي افغان حکومت ته په (۱٤) کلونو کې ورکړې وې او که زماني واټن ورسره محاسبه کړو نو دا شمېر تر (۳۳۰۰) ځلو هم پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. پر دې سربېره د کولاب هوايي ډګر يې هم خپلو دې نازولو ته په واک کې ورکړی و، خو اوس عجيبه خبره داده چې د روسانو پر ضد د جهاد ډنډوره هم د دوی له خوا غږول کېږي، دا همغه د مومن خان د ښامار کيسه ده؛ ښامار چا مړ کړی و او چيغې چا وهلې. کله چې طالبانو دا ښاغلي لکه د سترنج د دانې په شان د هېواد ګوټ ګوټ ته په منډه کړل او اکثر يې له هېواده اوټ کړل، نو چېرته پرې خدای[ج] د سپتمبر د يوولسمې نېټې پېښه برابره کړه، يو ځل بيا يې مړ ژواندو جسدونو کې ساه وچلېدله او امريکائيانو ته به يې همدا ويلې ((ژر ژر راشئ، موږ د ستاسو ځمکنيو عسکرو په توګه دنده اجرا کوو، ستاسو به امر او زموږ به خدمت وي...)) ځينو يې لا پر دې غوسه ښکاره کوله چې((امريکايان ولې موږ سره ژر مشوره نه کوي...)) کله چې امريکايانو پر طالبانو کلستر بمونه اچول، نو دوی به ورته پر ځمکه له خوشالۍ څخه نځېدل، د ځينو خو د صبر کاسه دومره ډکه وه همدا به يې ويل: ((غت غت بمونه واچوی، کی تاثير کی زيات وکی دا واله (واړه) دي)) کله چې امريکاييانو تر نيمه اتومي بمونو قوي بمونه واچول نو بيا د ټلوالې يو وياند وويل: ((اوس نو ښه بمباري وشوه)). کله چې افغانستان کې د ولسواکۍ نغمې خورې شوې، نو پخوانۍ ملېشې او د هغو دا ډول مشران ټول ديموکراتان شول ، چا لونګۍ لرې کړې، چا پکولونه وغورځول، چا ږيرې لنډې کړې او ټول د امريکائيانو د نعمت پر ټغر راټول شول، دوی فکر کاوه چې امريکائيانو ته د دوی د خدمت په بدل کې به ټول واک سل په سلو کې له دوی سره پاتې شي، نو يو څه وخت د جهاد نغمې ببخي غلې شوې، امريکاييانو او نورو هېوادونو چې دلته يې عسکر درلودل، هم مجبور وو چې دنيا ته خو د ولسواکۍ يو څه تصوير هم وړاندې کړي، نو همغه و چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتخابات وشول، په انتخاباتو کې د اسلامي جمعيت کانديدانو لکه قانوني، منصور او د ټلوالې نورو غړو لکه محقق، دوستم او نورو ښه شرمېدونکې ماتې وخوړه ، د رباني زوم (احمدضيا مسعود) چې دا مهال د احمدشاه مسعود پر مسند ناست و او په ټول هېواد کې يې د خپل نفوذ ادعا کوله او کريم خليلي چې د هزاره لړه کيو د مشرتوب دعوه گير و، هر يو په خپل کور کې داسې ماتې وخوړه چې د بشريت د انتخاباتو په تاريخ کې چا نه وه خوړلې، احمدضيا مسعود (۳۳۷) رايې او کريم خليلي هم همدا ډول زياتې وکمې رايې واخيستې، دا مهال د افغانستان خلک د هرچا په کرامت او د هغو په محبوبيت لا ښه پوه شول چې څوک څومره دي او څومره ځان ښيي. دا چې د ښاغلي کرزي په چپن کې برکت و د دواړو عيبونه يې پټ کړل، يو اول معاون او بل دويم مرستيال وټاکل شول، دا نو بيا بېله خبره ده. خلکو داسې فکر کاوه چې تر ټاکنو وروسته به حکومت کې اساسي تغير راشي، د روسيې او ايران گوډاگيانو او ددې ډول ټلوالو د نامشروع نفوذ ساحه به کنټرول شي. خو دوی بيا هم په قدرت کې پاتې شول، خو له دې ناقانونه واک سره سره دوی بيا هم قانع نه شول، اکثره مهم پوستونه دوی سره وو، خو بيا هم د دوی د هوسونو تاو کښېناست، يو ځل بيا يې يو زوړ او پخوانی فورمول ((جهاد به نور کوي او ډنډورې به دوی غږوي، تورې به لالا وهي مړی به عبدالله وهي)) را تازه کړ، هر ځای يې تبليغات شروع کړل چې له دې حکومت څخه خو مجاهدين گوښه کېږي، امريکايي ډوله افغانان راځي او په سلگونو نور ډول ډول تورونه، پر دې يې هم بسنه ونه کړه، د پخوانۍ شمال ټلوالې روح يې يو ځل بيا تازه کړ، د ((ملي جبهې)) په نامه يې يوه بله نوې ټلواله جوړه کړه. چې نه ملي وه او نه هم سراسري، دا د همغو پخوانيو ماتو کوډړو بيا پيوندول

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو چې تر دې پخوا څو ځله مات شوي وو. ددې په خاطر چې د دوی څېره خلکو ته بل ډول معلومه شي نو یوه بله نوې څېره ((مصطفی ظاهر)) یې هم په دې رشوت ځان ته رامات کړ چې راځه موږ کې خو سړی نه شته تابه مخې ته کړو او موږ به درپسې یو، مصطفی ظاهر چې په افغانستان کې یې د سیاست کومه پخه شخصي تجربه نه لرله، نه ددوی پر چلونو او وعده خلافیو پوهېده او نه د دوی د کعبې شریفې په قسمونو خبر و، ډېره بېړه یې وکړه ځان یې له دوی سره ورګډ کړ، د جبهې لا کال وتی نه و چې له ده سره یې هم ټکر راغی، اوس نو د جبهې ویاړمنه رهبري (!) ښاغلي رباني ته پاتې ده، هغه بېچاره چې په رهبرۍ او مقام پسې مړ مړ دی، په دې کې ښه تجربه لري چې څنګه کانتینري او انتقالي حکومت جوړ کړي او څنګه یې یوه ځای نه بل ځای ته انتقال کړي، څنګه خپله څلور میاشتینۍ واکمنۍ پر کال او کال بیا پر کلونو او کلونه بیا پر لسیزو واړوي، دا مبارکه جبهه چې جوړېدله نو غړو یې دا ویل چې دوه میاشتې وروسته به کېنو او رهبرۍ کې به تغیر راوړو، محمد نعیم فراهي بېچاره یې هم په دې تمه کېنولای و چې تا ته به هم یو وخت مشرتوب درورسېږي، ښاغلی نعیم فراهي، چې د نورو قدرمنو هېوادپالو فراهیانو لکه غلام نبي فراهي، عبدالخالق فراهي او په مجموعي ډول سلطان محمد خان فراهي د ډېرې درنې او قدرمنې کورنۍ بلا دې پرې پرېوزي، د رهبرۍ ډېر تږی و، هغه کیسه پرې وشوه چې پر یوه لېوه شوې وه. یو وخت یو لېوه په یوه ناروغ پسه پسې روان و، د پسه ځوړند و متعلقو شیانو ته یې سترګې نیولې دي. لېوه فکر کاوه چې د پسه ځوړند متعلق شیان به ژر ولوېږي او دی به یې وخوري، لېوه ډېر انتظار وویست، له ډېرې لوږې او انتظاره ډنګر شو، خو د پسه ځوړند متعلق شیان ونه لوېدل. ښاغلی نعیم فراهي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې طمع ناست و چې څنګه او څه وخت به رباني له دې څوکۍ لرې کېږي او دی به د مشرتوب وياړ ترلاسه کوي، سره له دې چې فراهي صيب اوس هم ددې جبهې د تش په نامه (اجراييه شورى) رييس دى، خو ټول پوهېږي چې دا سمبوليک پوست دی. خو فراهي له دې خبر نه و چې استاد رباني د طالبانو له لاسه د بدخشان، پنجشير، تخار، کولاب او نورو سيمو پر لوړو او دنګو غرو او رغو وګرځېده خوبيا هم طالبانو ترې د جمهوري رياست سرېښ کړې څوکۍ را ببله نه کړای شوه ، نو نعيم فراهي به يې څنګه په تش لاس او انتظار ترې رابېله کړي، فراهي بېچاره يې څو ورځې د تش په نامه ((اجرائيه رييس)) په نامه وغولوه، وروسته يې هغه نوم هم ورڅخه واخيست اوس کال واوښت خو د جبهې دا خلې انتخابات معلوم نه شول، داسې ښکاري چې د جبهې رياست مدام العمر لوی استاد(!) رباني ته پاتې دی.

کله چې په جبهې پورې تړلو مستقيمو او نامستقيمو خبرونو ته

سړی ګوري، نو سخت غالمغال په کې ښکاري؛ سړی فکر کوي چې ټول افغانستان د دوی پر ښکر ولاړ دی، خو کله چې سړی عمل او ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جبهې واقعیت ته متوجه شي، د جبهې د رهبرۍ هر غړی په یوه کاندید پسې منډې وهي، یو شمېر یې پټ حامدکرزي ته رامنډې وهي او وايي چې موږ تر تا بل ښه سړی نه شو پیدا کولای، بله ډله یې عملاً علي احمد جلالي پسې منډې وهي او هغه ته وايي موږ تا سره یو او ځینې یې زلمي خلیل زاد سره تماسونه ټینګوي او هر یو ته وايي چې موږ به تاسو بريالي کوو، که واقعاً په دې جبهه کې (سړی) او د کار (سرونه) موجود وي او دومره زور لري چې نور کامیابولای شي، ولې خپله نه ودرېږي، ولې خپله استاد رباني، احمد ضیا مسعود، نعیم فراهي، مصطفی ظاهر، علومي، ګلاب زوی او نورې غټې غټې ستې میدان ته نه راوځي چې بیا د نورو تر سیوري لاندې پټېږي. که چېرې د دوی په شخصیت او سر کې دومره قدر و قیمت وي چې نور نور کامیابولای شي نو باید خپل سرونه پورته کړي، دلته په نوښت مجله کې د یوه لیکوال چاپ شوې مقاله دسړي ذهن ته ودرېږي چې لیکلي یې وو: ((امریکائیانو د اسامه پر سر پنځه ویشت ملیونه، د ملا عمر پر سر لس ملیونه او د حکمتیار پر سر پنځه ملیونه ډالر انعام ټاکلی دی)) لیکوال لیکي چې: ((د هغوی د سرونو قیمتونه خو معلوم شول دا د ښاغلي رباني ... او نورو د سرونو قیمت څومره دی؟ که دا سرونه وي ولې یې قیمت معلوم نه دی او که سرونه نه وي نو ولې په پنځو کې حساب دي او د سردارۍ دعوه کوي؟)) نو اوس جبهه والو ته هم پکار دي چې که واقعاً دا جبهه، جبهه وي نو باید دوی یو مستقل کاندید ودروي او هېڅ بل کاندید ته دې خپل پټ او ښکاره غړي د اول او دویم معاون په توګه نه معرفي کوي، ولس دا ځل دا چل او فریب نه شي زغملای چې جبهه دې هم یو مستقل کاندید ودروي او هم دې نورو مستقلو او قوي کاندیدانو سره خپل پټ او ښکاره غړي د معاونانو په توګه کنجوغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي. حقیقت دادی چې دا جبهه، ملي بېز نه لري، یوازې د هغو مطبوعاتو په زور چلېږي چې همدا اوس له بېلابېلو نامشروعو کورنیو او بهرینو سرچینو څخه خړوبېږي، که نړیوال او مستقل ملي کاندیدان غواړي، افغان ولس له دې ډلو تصنعي او جعلي لیډرانو څخه خلاص کړي، نو ښه لار دا ده چې لومړی دې په افغانستان کې بشپړه سوله ټینګه کړي، تر هغې وروسته دې عادلانه انتخابات وکړي، بیا دې جبهه استاد رباني او یا هم کوم بل جمعیتی د خپل مستقل کاندید په توګه ودروي، وبه ګورو چې څومره رایې ګټي، هغه وخت به د جبهه یانو لفاظي او ولسي واک دواړه ښه معلوم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مصر او افغانستان ګډې ګټې او مشترکات

دا لیکنه پر (۱۳۹۴ل) کال لیکل شوې وه، هدف یې دا و چې په کابل کې د مصر سفارت کارکوونکي د افغانستان لپاره په راتلونکي کې ښه لیدلوری ولري.

مصر او افغانستان د نړۍ دوه لرغوني هېوادونه دي، چې خپل طبيعي جوړښتونه او اوږد تاريخي شالید لري؛ په یو ناڅاپي او تصادفي ډول نه دي رامنځته شوي، نو ځکه خو یې د طبيعي، سياسي او پوځي پېښو او نورو ناتارونو پر وړاندې د مقاومت ظرفيت زيات دی. همدا کیفیت او ظرفيت ددې سبب شوی چې دا هېوادونه او ملتونه د زریزو په بهیر کې خپل ژوند ته دوام ورکړي او خپل نوم ژوندی وساتي.

مصر د تمدنونو زانګو ده، د نړۍ یو شمېر زيات تمدنونو د لرغوني مصر له تمدنونو، علم، پوهې او بصيرت څخه الهام اخيستی او د لرغونو مصریانو معنوي پانګه اوس د ټول بشريت تاریخي او ویاړمنه پانګه ګڼل کېږي. د لرغوني مصر د تمدنونو نښې نښانې د ټکنالوژۍ په دې عصري نړۍ کې لا هم بشر ته د حیرت وړ دي؛ ان اوس هم معاصر بشر ددې توان نه لري چې د لرغوني مصر په شان تمدنونه چې د هنر او علم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګانه سمبال وي او يا هغسې ډبرينې ودانۍ جوړې کړي چې مصريانو له نن څخه درې څلور زره کاله وړاندې جوړې کړې وې.

د اسلام د مقدس دين تر خورېدو وروسته مصريانو ددې دين په پراختيا کې تر هرچا زياته ونډه واخيسته، مصريانو د عربي جزايرو له تورې سربېره د علم نرمه وسيله ملګرې کړه او د اسلام اصلي انځور يې نورې نړۍ ته ورساوه. مصر د حقيقي او منطقي اسلام د تبليغ، تحليل او شننې پر يو ستر مرکز بدل شو او د (الازهر جامعه) د ټولې اسلامي نړۍ پر يو ستر فکري او تقليدي مرکز بدله شوه. دا مرکز ددې وس او توان لري چې د اسلام په باب د نا اسلامي نړۍ د ټولو شکاکانو او د اسلام له اصلي روح څخه د ناخبرو متعصبو او تنګنظرو مسلمانانو ناوړه تعبيرونو او ناسم پوهاوي ته علمي او منطقي ځواب ووايي.

الازهر جامعه په ټوله نړۍ کې د اسلامي نړۍ ليد تر ټولو غوره مرکز دی او مصريان په اسلامي نړۍ کې د هغه ملت په توګه مطرح دي چې پر اسلام د پوهېدو او اعتقاد له دواړه عناصرو برخمن دي. مصر نه يوازې د اسلامي تفکر د پالنې، روزنې او خورونې د يو ستر مرکز په توګه د يادونې او ستاينې وړ دی، بلکې د ملي غورځنګونو د الهام يوه ستره سرچينه هم ده. په شلمه پېړۍ کې د (جمال عبدالناصر) په مشرۍ د ټولو عربو د ملي داعيې د غږ پورته کېدل، د ټولې عربي او اسلامي نړۍ او نورو ملتونو لپاره د مثبت پيغام او الهام تر ټولو اغېزناکه وسيله وشوه. جمال عبدالناصر د همدغې سترې داعيې له امله نه يوازې عربي نړۍ، بلکې په ټوله اسلامي نړۍ کې دومره محبوب شو، چې د زمانې ګردونه يې د خلکو له ذهنونو نه شي ايستلای. جمال ناصر ته افغانان د ډېر قدر په سترګه ګوري او په خپل زړه کې يې ورته ځای ورکړی دی. لنډه دا چې مصر د نړۍ د لويو تمدنونو، اديانو، مذاهبو، ملي او ازادي بښونکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

افکارو د یوه ستر پالنځي او روزنځي په توګه پاتې شوی دی او لا هم په اوسنۍ نړۍ کې د یو ستر فکري محور حیثیت لري.

افغانستان هم پنځه زره کلن تاریخ لري او په دې زماني بهیر کې له سترو ویاړنو او همدارنګه له ناخوالو سره مخامخ شوی دی. دلته هم بېلابېل تمدنونه رامنځته شوي، خو د بدمرغۍ ځای دا و چې زموږ هېواد د هر تمدن تر جوړېدو وروسته له یو ستر بهرني یرغل او کورني ناورین سره مخامخ شوی او په نتیجه کې د جوړ شوي تمدن ټول اساسات له منځه وړل شوي دي. افغانستان د زریزو په بهیر کې د ارام ژوند لپاره د تنفس ایستلو مجال نه دی پیداکړی، له سکندره نیولې بیا تر چنګېزه، انګرېزه، روسه او اوسني حالته پورې یې ډېر وخت په تاتارونو او ناورینونو کې تېر شوی دی.

که څه هم د افغاني تمدنونو ډېرې نښې نه دي پاتې، خو افغانان د امپراتوریو د ړنګولو داسې تجربه لري چې افغانانو ته په ډېر قیمت تمامه شوې، خو نړیوالو ته په وړیا توګه ډالۍ شوې ده. سکندر دلته ستړی او ناهیلی شو، چنګېزی لښکر دلته ډوب شو، انګرېز دلته مات شو، روس دلته په ګونډو شو او اوس وخت کې د غرب په مشرۍ د نړۍ څلوېښت هېوادونه دلته ستړي ستومانه شول. د افغانانو ملي مبارزې د نړۍ د ازادۍ غوښتونکو ملتونو لپاره د الهام سترې سرچینې شوې. د غازي امان الله خان په مشرۍ چې کله هم افغانانو انګرېزانو ته ماتې ورکړه، نو د هند د نیمې وچې په ګډون د نړۍ ګڼ شمېر هېوادونه د انګرېزانو د استعمار له ولکې ووتل او کله چې افغانانو شوروي امپراتوري ونړوله، نو نه یوازې د برلین دېوال ونړېد، ختیزه اروپا ازده شوه، منځنۍ اسیا هم ورپسې خپلواکه شوه، بلکې غربي نړۍ او عربي نړۍ هم د شوروي له ګواښونو او تهدیدونو بېغمه شوه. مصریانو د تاریخ په اوږدو کې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانانو سره ښه اړیکي درلودلي او افغانان په زیاتو برخو کې د مصریانو له مرستو منندوی دي.

ددې لیک له سریزې څخه مې هدف دا و چې مصر او افغانستان د اوږده تاریخ د مستحکم ظرفیت له امله یو بل سره د پراخو اړیکو د ټینګښت وړتیا لري. اوس چې بیا ګډ دښمن دا دواړه تاریخي هېوادونه او د هغوی ستر ملي او تاریخي ارزښتونه تهدیدوي، نو یو بل سره د ګډ کار او ملګرتیا ضروریات زیات احساسېږي. افغانستان د خپل غربي ګاونډي (ایران) له خوا د پراخو فکري، اقتصادي، مذهبي، ژبنیو او نورو ډول ډول یرغلونو تر ګواښ لاندې دی. د شیعه مذهب تر چتر لاندې ایران په افغانستان او نړۍ کې د پان ایرانیزم فاشیستي اجنډا پرمخ بیايي، عربي نړۍ کې د مذهبي تفرقې له امله غواړي خپل هژمونیستي هدفونه تعقیب کړي، پاکستان هم له مذهبي افراط څخه د یوې سیاسي وسیلې په توګه ناوړه ګټه اخلي، افغانستان او نورې اسلامي نړۍ ته د اسلام په نامه ترهګریزې او افراطي ډلې ورلېږي، عربي نړۍ ته د دوست په توګه ځان معرفي کوي او په تصنعي توګه د اسلام د مشرتابه او پنجابي استعمار د خوړېدو خوبونه ګوري. نور ګڼ شمېر خطرونه او اندېښنې هم شته چې مصر، افغانستان او په مجموع کې عربي نړۍ ته ګډ ګواښونه ګڼل کېږي. په دغسې یو ترینګلي حالت کې د مصر او افغانستان او په تېره بیا د دواړو ملتونو ترمنځ د ګډې همکارۍ اړتیا احساسېږي.

طبیعي خبره ده چې دا همکاري باید د حکومتي چینلونو له لارې ترسره شي، خو لاره یې باید ولسونو ته ورسېږي. دا د افغانانو بدمرغي ده چې حکومتونه یې با ثباته نه دي او تر ډېره حده ملي اجنډا نه تعقیبوي، نو ځکه خو د مصر په شان د نړۍ له متمدنو ملتونو سره زموږ د ملت اړیکي له ځنډ و خنډ سره مخامخېږي. په تېرو (۸۰) کلونو کې هم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصر سره د افغانستان له اړیکو څخه ځینو ځانګړو کړیو او آن اشخاصو ناوړه ګټه پورته کړه، د افغان او مصري ولس په پیسو یې لوړې زده کړې وکړې خو له دې علم څخه یې د افغانستان د عمران پرځای د افغانستان د ورانولو لپاره کار واخیست.

تر دې وروسته موږ هیله من یو له مصري ولس سره د روابطو له ټینګښت څخه د افغانستان د ابادۍ لپاره هر اړخیزه ګټه واخیستل شي. دا روابط باید داسې اعیار شي چې هم د دواړو هېوادونو ملي ګټې او ارزښتونه وپالي او هم د حکومتونو په تغیر او تبدیل سره کمزوري او متضرر نه شي. دا اړیکي باید افغان ولس ته د مصر د علمي او عمراني خدمتونو په بڼه تامین شي، داسې میتودونه باید وکارول شي چې د هر ډول همکاریو موثریت زیات شي. افغانستان کې اوس داسې بنسټونه شته چې تر سیاسي موخو یې خدماتي اهداف ډېر قوي دي، سیاسي ډلې او اشخاص خپل خپل اهداف او جانبي عوارض لري، نو ځکه خو ورسره د روابطو پالل له خطره او ضرره لرې نه دي. که په کابل کې د مصر سفارت له افغانستان سره د خپلو روابطو د لاپیاوړتیا لپاره پر پخوانیو تجربو سربېره له نورو موثرو میتودونو څخه کار واخلي، نو پوره باور دی چې داسې فضا به رامنځته شي چې له ولس څخه ولس ته به د همکارۍ او ملګرتیا لاره پرانیستل شي.

د همدې ارمان د برې په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې ژبې د پرمختیا او ځوړتیا

څو عوامل او څو دلایل

دا لیکنه گوگل یا نړیوال جال ته د پښتو د شاملېدو په ویاړ شوې او پر (۱۳۹۴ل) کال په دې ویاړ د ملي تحریک له خوا په یو جوړ شوي سیمینار کې اورول شوې وه.

د ژبې عام تعریف دادی چې د پوهولو او راپوهولو وسیله ده. پنځوس په سلو کې پوهاوی او پنځوس په سلو کې راپوهاوی دی. ژبه کېدی شي اشاري وي، انځوریزه وي، لیکنۍ او یا گړنۍ وي. لیکنۍ ژبه د گړنۍ ژبې مادي انځور او افاده گڼل کېږي، غږ د گړنۍ ژبې بنسټ او توری د لیکنۍ ژبې اساس دی. د بشر له پیدایښت سره خدای (ج) هغه ته ژبه یا د بیان د علم ځانگړنه ورکړې ده، د ادم علیه السلام په کورنۍ کې د یوې ژبې د کارونې اړتیا وه، کله چې د ادم زامن زیات شول، خبره قبیلې، قوم او ملت ته ووتله، نو له یوې ژبې څو نورې ژبې او له نورو ژبو څخه بیا نورې ژبې وټوکېدې؛ میندې او خویندې ژبې جوړې شوې او شمېر یې زرگونو ته ورسېد. له نن (۱۳۹۴ل) څخه (۴۰) کاله وړاندې په نړۍ کې (۳۰۰۰) مطرح ژبې ژوندۍ وې، چې د نړدې (۲۵) مهمو لیکدودونو په واسطه لیکل کېدلې او گڼ شمېر ویونکي یې درلودل، البته هغه ژبې چې ډېر کم شمېر ویونکي لري، یانې د ویونکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر يې له (۱۰۰۰) څخه تر (۲۰۰۰) پورې رسېږي، که دا ډول ژبې محاسبه شي، نو د نړۍ د ټولو ژبو شمېر نږدې (۷۰۰۰) ژبو ته رسېږي، ځینو نورو بیا د مطرحو ژبو شمېر (۱۸۸۲) ښودلی دی، چې پر بېلابېلو لیکدودونو لیکل کېږي، په دې کې بیا ځینې ژبې ډېر تاریخي قدامت لري. خو څومره چې د ګړنۍ ژبې تاریخ پخوانی دی او د بشر له ژوند سره سم پیل شوی، د لیک تاریخ بیا هغومره پخوانی نه دی، د لومړني لیک تاریخ شاوخوا دوه ویشت زره (۲۲۰۰۰) زره کاله پخوا زمانې ته رسېږي، دا تصویري لیک ګڼل کېږي. تر میلاد(۴۰۰۰) کاله وړاندې په مصر کې (هیروګلیف) لیک رامنځته شو، وروسته يې څه نور پرمختګ وکړ او تر میلاد (۳۰۰۰) کاله وړاندې (مېخي لیک) جوړ او دود شو، لیک له هغې وخته بیا تر دې دمه په خپل (۲۲۰۰۰) کلن ژوندوانه کې پنځه پړاوونه وهلي دي: (انځوریز لیک، فکري لیک، کلیمه يي لیک، څپییز لیک او الفبايي لیک). لیک په دې بهیر کې څلور تګلوري خپل کړي دي: (له کیڼې څخه ښي خواته، له ښي څخه کیڼې خواته، له پورته څخه کښته خواته او له کښته څخه پورته خواته.)

د نړۍ نږدې (۷۰۰۰) ژبې ټولې لیکدودونه نه لري، ځینې هېڅ الفبا نه لري، ځینې بیا څو ژبې په یوه لیک پسې شوي او ځینو بیا په یوه لیک کې لږ و ډېر بدلونونه راوړي دي. د نړۍ له (۷۰۰۰) ژبو څخه څه باندې (۱۰۰) ژبې داسې دي چې لیک لوست پرې کېږي. په نړۍ کې اوس نږدې (۲۵) ډوله لیکونه کارول کېږی چې له هغې جملې بیا (۱۶-۲۰) لیکدودونه زیات کارول کېږي. ګرجي، چیني، هیروګلیف او میخي هغه څلور لیکدودونه دي چې په لرغونې زمانه کې زیات کارېدلي دي، خو تر هغو وروسته بیا (فنیقي، ارامي، پهلوي، اوستايي، سرياني،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سغدي، اورخون، عبري، نبطي، کوفي، عربي او ديوانګري) هغه ليکونه دي چې زيات کارېدلي دي.

د ګڼو ژبو له منځه اوس يوازې پنځه ژبې؛ (انګليسي، روسي، فرانسوي، هسپانوي او عربي) نړيوالې ژبې ګڼل کېږي او د ملګرو ملتو رسمي اسناد پرې ليکل کېږي، چيني او هندي يا اردو ژبې هم د نړۍ ګڼ ويونکې ژبې ګڼل کېږي په ترتيب سره (چينايي، هسپانوي، انګليسي، هندي، عربي، پرتګالي، بنګالي، روسي، جاپاني او جاواني) د نړۍ هغه لس ژبې دي چې ډېر ويونکي لري، کېدی شي پر يادو پنځو نړيوالو ژبو چيني او هندي ژبې هم ورزياتې شي او د نړيوالو رسمي ژبو شمېر (۷) ته پورته شي.

له انګليسي پرته نورې يادې مطرح نړيوالې ژبې نورو ژبو ته ډېر غټ ګواښ نه پېښوي، البته عربي ژبه د خپل ليکدود او ديني تقدس په قوت ځينې هم مذهبه ژبې سختې ځپلي او له لغوي پلوه يې تر سخت يرغل او اغېز لاندې راوړې دي، خو په بشپړ ډول يې تر ستونزې تېرې کړې نه دي. هسپانوي، فرانسوي او روسي ژبو هم د سيريليک ليکدود په مټ په دې ليکدود کې شاملې ژبې زيانمنې کړې دي، خو انګليسي ژبه بيا په دې ټولو کې ژبخوړونکې ژبه ده، انګليسي ژبې ډېرې ژبې تر ستونې تېرې کړي او له خلکو يې هېرې کړي دي. نو ځکه خو د ژبپوهنې په اصطلاح ورته (ژبخوره) ژبه ويل کېږي. دا چې يوه ژبه ولې بله ژبه خوري، کمزورې کوي يې او له منځه يې وړي، ولې يوه غښتلې کېږي او بله کمزورې کېږي، غواړم همدغو دلايلو او عواملو ته دلته په ډېر لنډېز نغوته وکړم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- دیني یا مذهبي ځواک او اهمیت: دین یا مذهب په یوه ولس کې تر ټولو ستر ارزښت او تقدس دی، هر څومره چې په یوه ژبه کې دیني متون زیات وي، دین د همغې ژبې په وسیله د خلکو روح و روان ته ورننوزي. د نړۍ ډېر زیات شمېر لیکلي تاریخي متون چې ګورو هغه د دیني پیغام په قوت ژوندي پاتې شوي دي، (اوستا) ژبه چې تر ډېره وخته ژوندۍ او کارنده پاتې شوې، د زردشتي دین د پیغامونو له امله وه. د یهودو ژبه له خولې څخه وغورځېدله او نړدې وه چې په مړو ژبو کې حساب شي، خو د دیني پیغامونو په ځواک، کله چې د اسرایلو حکومت جوړ شو، له لیکلو متونو څخه بېرته خولې ته ورداخل شوه او اوس هم د لیک، هم د وینا او هم د اسرائیلي حکومت، د علم، سیاست او دفتر ژبه ده.

عربي ژبه چې پر عربي هېوادونو سربېره د نړۍ په ګڼو اسلامي هېوادونو کې دود ده، د دیني پیغامونو په برکت پر ټوله اسلامي نړۍ خوره ده، یو افغان ماشوم مخکې تر دې چې په لیکنۍ توګه له خپلې ژبې سره اشنا شي، لومړی له عربي ژبې سره اشنا کېږي، که قران، نبوي احادیث او نور دیني متون په عربي ژبه نه وای، نو عربي ژبې هېڅکله دا مقام نه شو خپلولای.

په پښتو کې د بیټ نیکه مناجات، د شیخ متی منظومه، د پیر روښان خیر البیان او د اخوند درویزه مخزن السلام د دیني او مذهبي پیغامونو په مټ ژوندي او خوندي پاتې شوي دي. په فارسي کې د مولانا جلال الدین بلخي (مثنوي معنوي) د ستر دیني پیغام لرونکې ده، د سعدي (بوستان او ګلستان) هم ستر دیني او اخلاقي پیغامونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- سیاسي ارزښت او اهمیت: د یوې ژبې د پرمختیا او پراختیا بل اساسي علت د هغې ژبې سیاسي ارزښت، اهمیت او ملاتړ دی، کوم ملتونه او دولتونه چې په سیاسي ډګر کې برلاسی لري، د هغو ژبه هم ورسره په متوازنه توګه وده کوي. په روسیه کې تر (۱۹۱۷م) کال یا د اکتوبر تر انقلاب وړاندې فرانسوي ژبه د دربار، سیاست، دفتر او علم ژبه وه، په فرانسوي خبرې کول د اشرافو کار ګڼل کېده ، خو د (الکساندر پوشکین) له افکارو څخه په الهام (ولادیمیر ایلېچ لنین) د روسي ژبې پراختیا د خپل کمونیستي تفکر یوه برخه وګڼله، نه یوازې یې په شوروي جمهوریتونو کې په جبري او نا مستقیم ډول دود کړه، ان د نورو ژبو لیکدودونه یې هم په سرلیک یا روسي لیکدود واړول.سربېره پر دې هغه یې په نورو شوروي پلوه هېوادونو کې هم دود کړه او پر ملګرو ملتونو یې د نړیوالې ژبې په توګه د ویتو د حق په شان ومنله.

کله چې انګریزان پر فرانسې واکمن وو، نو فرانسوي ژبه د انګریزۍ تر سیوري لاندې وه، خو کله چې انګریزان مات او فرانسویان سیاسي بلوغ او خپلواکۍ ته ورسېدل او ګڼ شمېر نور هېوادونه یې ایل کړل، نو فرانسوي نه یوازې په خپل هېواد کې د سیاست، علم، اقتصاد او دفتر ژبه شوه، بلکې د دوی تر ولکې لاندې په ګڼو هېوادونو کې یا لومړۍ او یا هم دویمه ژبه وګڼل شوه.

په هند کې د مغولو په دربار کې د سوونو کلونو په بهیر کې فارسي ژبه د یو محدود واکمن اقلیت ژبه وه، خو د هند د ټولې نیمې وچې د رسمي او دولتي ژبې په توګه وکارېدله. خو کله چې درباري حاکمیت او واک ختم شو، د دې ژبې لمن هم ورسره راټوله شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګرېزانو چې د نړۍ هر هېواد لاندې کړی، نو د ښکېلاک تر څنګ يې هغو هېوادونو ته په خپل رنګ کې څه ناڅه د تمدن نښې نښانې هم وروړې دي، نو ځکه که انګرېزان له هغو سيمو ايستل شوي هم دي، د تمدن اثار په تېره بيا د ژبې اغېزې يې پر خپل ځای پاتې شوي دي. هند، پاکستان، ځينې عربي او د نړۍ يو شمېر نور هېوادونه يې څرګندې بېلګې دي.

۳- د ژبې علمي ارزښت او اهميت: علمي ارزښت او ملاتړ د ژبې د پرمختګ داسې يوه وسيله ده چې هېڅ ډول فشار ته اړتيا نه لري، نن چې څوک انګرېزي، فرانسوي او يا د نړۍ بله کومه معتبره ژبه زده کوي، هغه د خپلې علمي سويې د لوړاوي او پوهنيزو اړتياوو لپاره زده کوي، يوه ژبه هغه وخت علمي ارزښت پيدا کوي چې ويونکي يې فکري توليد ولري. زموږ ژبه د فکري توليد له امله د نړۍ له نورو مطرح او ان نا مطرح ژبو سره د پرتلې وړ نه ده، موږ په خپله ژبه اوسمهال په کال کې تر (۵۰۰) عنوانو د زياتو اثارو توليد نه لرو، په داسې حال کې چې زموږ ګاونډي ايران په اوونۍ کې (۱۲۰۰) عنوانه اثار توليدوي، لندن کې څو کاله مخکې هر کال له (۵۳۰۰۰) څخه تر (۶۰۰۰۰) عنوانه اثار چاپېدل، په امريکا کې هر کال(۱۷۲) زره عنوانه بېلابېل اثار چاپېږي او که د چاپ د شمېر له پلوه يې محاسبه کړو، نو موږ د خپل نفوس د اړتيا په انډول صفر ته نږدې کېږو، دفتر، دېوان او رسنۍ هم په فکري توليد پورې تړلي دي، اوس موږ په پښتو کې په نسبي ډول د خپل هېواد په کچه څلور ليدنۍ رسنۍ (ټلوېزيونونه) لرو چې دوه يې د ناپښتنو او دوه يې د پښتنو له خوا جوړې شوې دي. هغه هم ټول هېواد تر پوښښ لاندې نه شي راوستلای، سږ کال د ټول هېواد په کچه ټول دولت تر (۵۰) عنوانو زيات علمي اثار نه دي چاپ کړي او دا په داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال کې ده چې د هېواد (مشري) هم د يو (مفکر) په لاس کې ده، نو چې د مفکر په واکمنۍ کې د هېواد فکري توليد صفر وي، نو د نورو نافکرو، کمسوادو او بيا بېسوادو په واکمنۍ کې به حالت څنګه وي؟ په دغسې يو حالت کې د ژبې وده او پرمختګ اسانه کار نه دی.

۴-د ژبې اقتصادي ارزښت او اهميت: يوه ژبه هغه وخت پرمختګ کولای شي چې د ګټې وټې، بازار او کاروبار ژبه شي، انګليسي کورسونه په ښارونو کې ځکه زيات دي چې خلک په کې خپله ګټه ګوري، ان ديني ارزښت او نه ارزښت يې هم څوک نه محاسبه کوي، دلته درملتونونه ځکه زيات دي چې ناروغان زيات دي درمل پلورونکی ګټه کوي او د انګليسي ژبې د زده کړې کورسونه ځکه زيات دي چې دوه اړخيزه ګټه لري، څوک چې کورس لري، هغه فيس اخلي او څوک چې انګليسي زده کړي، هغه ته په انجيو، حکومت او ان ارګ کې دنده پيدا کېږي، هره ژبه چې د اقتصادي ګټې وټې دغسې يوې لوړې پوړۍ ته ورسېږي، نو څوک غواړي او کنه، پرمختګ کوي، پراخېږي او د دې پرمختګ مخنيوي هم اسانه کار نه دی، له همدې کبله هر چېرته چې انګليسي ژبه رسېدلې، وړې او سيمه ييزې ژبې، چې پورته ارزښتونه نه لري، هغه يې له پښو غورځولې او له ستوني يې تېرې کړې دي. نو ځکه خو انګليسي ژبې ته يو شمېر ژبپوهان ژبخوره ژبه هم وايي. ددې يادو ارزښتونو ترڅنګ يو شمېر نور ارزښتونه هم شته چې دلته يې د وخت د کموالي له امله له شننې څخه تېرېږو، خو اوس راځو د خپلې ژبې برخليک او د ودې څرنګوالي ته:

پښتو او د اوسنۍ زمانې د ژبو او تخنيک سرعت: د يوې ژبې د ساتنې، بډاينې او پرمختګ څلورو غټو عواملو او دلايلو ته مو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډېز سره اشاره وکړه، پښتو د پورتنيو څلورو ملاتړو ارزښتونو له پلوه له يوه څخه هم برخمنه نه ده. د نړۍ هره بله ژبه چې پورتني ازښتونه ونه لري، د قوي ژبو تر يرغل لاندې هم وي، شونې نه ده چې ډېر وخت دوام وکړي او ژوندۍ پاتې شي. اوس د نړۍ په کچه د (۷۰۰۰) لويو او وړو ژبو له جملې څخه په هرو (۱۴) ورځو کې يوه ژبه د همدغو ملاتړو امکاناتو د نشتوالي له امله مري، افغانستان ته د ژبو گودام ويل کېږي چې د تېرې ميلادي پېړۍ له پيله بيا تر پايه تر (۳۳) زياتو ژبو ويونکي درلودل، خو د همدې يادې پېړۍ په بهير کې گڼ شمېر ژبې هېرې او مړې شوې، څرگنده بېلگه (داردي) ژبې دي چې په هغو کې گڼ شمېر ژبې لکه؛ (کاتي، وايگلي، پراسوني، داميلي، پشه يي، شوماشتي، ننگلامي، وټه پوري، گواري، تيرايي، کشي، بشکاريک، کاروي، توروالي، مایاني، شيني، پهارلوري، کشميري) او ځينې نورې ژبې شاملې وې، دا ټولې ژبې يا په بشپړ ډول له منځه تللي دي او يا هم د له منځه تللو په حال کې دي، د هېواد په شمال ختيځ کې پاميري ژبې هم د مرگ له گوابنونو سره مخ دي،خو دا چې د هېواد د يوې مهمې ژبې په توگه پښتو ولې ژوندۍ پاتې شوې او د پرمختگ جوگه هم ده، غواړو همدې پوښتنې ته ځواب پيدا کړو.

پښتو ته د ژبپوهنې په اصطلاح (کنزرويټېف)؛ محافظه کاره يا ځانساتې ژبه وايي، ځانساتې په دې مانا چې خپل ځان په خپله ساتي، له دولتي امکاناتو او هغو ملاتړو ارزښتونو چې پورته مو ورته اشاره وکړه، له هغو پرته خپل ځان په خپله ساتي، د شلمې پېړۍ په نويمو کلونو کې د ملگرو ملتونو د (يونسکو) ادارې چې د تاريخي ميراثونو، ژبو او نورو بشري ارزښتونو ساتنه او پالنه کوي، يوه اعلاميه خپره کړې وه او په هغې کې يې پښتو په هغو ژبو کې حساب کړې وه چې ډېر ژر به د مرگ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مزه وڅکي، د هغو استناد شاید پر هغو امکاناتو وو چې موږ پورته ورته نغوته وکړه. خو پښتو د هغوی د وړاندوینې خلاف د بل هر وخت په اندېول اوس په نسبتاً ښه دریځ کې ده. د یونسکو په شان یو علمي مرکز کېدی شي د پښتو ژبې ولسي ملاتړ نه و محاسبه کړی. د پښتو اساسي ملاتړ اصلاً په خپله ولس دی، د هرې ژبې نوم چې له ملت یا قوم سره تړلی وي او شاته یې ولس ولاړ وي، تر هغه پورې چې ولس په بشپړ ډول محوه شوی نه وي، ډېره سخته ده چې ولس ورته گوري او ژبه یې مري. هغه ژبې چې درباري ملاتړ لري، د سیاسي او دفتري ځواک په ختمېدو سره هغه ژبه خپل پخوانی دریځ نه شي ساتلای، خو پښتو چې له پخوا څخه هم د دربار او سرکار ژبه نه وه، نو د دربار اوښتون راوښتون یې په خپل دریځ کې څه بدلون نه شي راوستلای، البته که ملاتړ یې وکړي، د پرمختگ سرعت یې زیاتولای شي. یو چکي ژبپوه (ډاکټر پیچکا) چې (پښتو خج څېړنه) په نامه یې یو ځانگړی اثر لیکلی، هغه وایي د پښتو ژبې د پرمختگ سرعت تر نورو گاونډیو ژبو زیات دی.

پښتو سره له دې چې ولسي ملاتړ لري، خو دا ملاتړ ټول د پښتو په پرمختگ کې شامل نه دی، په دې مانا چې د ولس غوڅ اکثریت پښتو وایي، خو ټول یې بیا د لیکلو جوگه نه دي، په ولس کې ملکان پښتو وایي، پالي یې هم، خو ټول یې له لیکلو سره بلد نه دي، ملایان یا روحاني قشر یې وایي، خو لیکي یې نه او یا یې یو زیات شمېر د لیکلو جوگه نه دي، په پښتنو کې یوازې لیکوال او شاعران دي چې پښتو لیکي او هم یې وایي، سندرغاړي په دویمه گټګوري کې راځي، چې د پښتو د ځلولو لپاره له خپل هنر څخه کار اخلي، یو شمېر علمي مرکزونو هم په دې برخه کې کارنده ونډه اخیستې ده، خو لیکوالو او شاعرانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر، مینه او ولوله درې واړه سره یو ځای کړي او پښتو یې د مرگ له خطره ژغورلې ده.

اوس چې په نړیواله کچه پښتو په سلو مطرح ژبو کې حسابېږي او د گوگل نړیوال معلوماتي، علمي او ارتباطي جال ته لاره پیدا کوي، په لسگونو وېبپاڼې او په زرگونو فیسبوکپاڼې او نورې برېښنايي رسنۍ په پښتو کې فعالې دي. پښتو لیدنۍ، اورېدنۍ چاپي او کتنۍ رسنۍ لري، نو د (یونسکو) د وړاندوینې خلاف پښتو د (ډاکټر بیچکا) له وړاندوینې سره سمه په سرعت سره پرمختگ کوي، البته پښتو لا هم د افغانستان د اساسي قانون مطابق، خپل سیاسي، دفتري، علمي، رسنيز او اقتصادي حقوق نه دي تر لاسه کړي او که دولت د یوه مسؤل ارگان په توگه خپل مسؤلیت د عدالت پر بنسټ ترسره کړي، نه یوازې مرگ به د پښتو خواته سترگې راوانه ړوي ، بلکې د پښتو اوسنی پرمختگ به نور هم څو ځله زیات شي.

د همدې ورځې د رارسېدو په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو لوی ملت، د یوه ستر مشر یوه تاریخي وینا

کله چې پر (۱۳۹۴ل کال) د هند لومړی وزیر (نریندرا مودي) کابل ته راغی، نو د افغانستان د ملي شورا ودانۍ کې یې، چې د هند په مالي مرسته جوړه شوې وه، د ملي شورا دواړو جرګو ته یوه تاریخي وینا کړه. دا وینا د زیاتو افغانانو له هر کلي سره مخامخ شوه، خو د یو شمېر تنګنظرو کړیو په زړه اواره نه شوه. دا لیکنه د هند لومړي وزیر ته د منني په توګه لیکل شوې او بیا وروسته هند سفارت ته لېږل شوې چې خپل لومړي وزیر ته یې ورسوي.

(د هند لومړی وزیر؛ نریندرا مودي)

هندوستان او افغانستان د دوو تاریخي هېوادونو په توګه په یوه لویه وچه کې ژوند کوي. هندوستان د یوه ستر ولسواک هېواد په توګه د ولسواکۍ اوږده تجربه لري او د (مهاتما ګاندي) د عدم تشدد انساني نظریه د بشر د سوکالۍ نظریه ده. دا نظریه د پرون ضرورت هم و، د نن هم دی او د سبا به هم وي. په همدې خاطر خو په نړۍ کې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملیاردونو انسانان ددې نظریې ملاتړ کوي. افغانستان بیا د نړۍ د سترو زبرځواکونو او لویو زورواکو امپراتوریو په ماتولو کې اوږده تجربه لري. که څه هم دا تجربه افغان ملت ته په ډېره گرانه بیه تمامه شوې او لا هم تمامېږي، خو د نړۍ نورو ازادي غوښتونکو غورځنگونو او ولسونو ته د الهام سرچینه ده. افغانانو د تورې او عدم تشدد دواړه تجربې تېرې کړې دي. (غازي امان الله خان) د تورې او منطق په زور د انگرېزي ښکېلاک زنځیرونه مات کړل او دا کار په نړۍ کې د گڼو هېوادونو د ازادۍ لپاره ځلانده ډیوه شوه او فخر افغان (خان عبدالغفار خان) بیا له (مهاتما گاندي) سره څنگ په څنگ د عدم تشدد لاره ونیوه. د لوی هندوستان د خپلواکۍ لپاره یې نه ستړي کېدونکي مبارزې وکړې. که څه هم په پای کې د غازي امان الله خان او خان عبدالغفار خان ټول ارمانونه پوره نه شول، خو د ملي، تاریخي او بشرپالو شخصیتونو په توگه یې د ټولو انسانپالو او ژوندپالو انسانانو په زړونو کې ځای پیداکړ.

د لوی هندوستان مدبر، ژبور او مفکر صدراعظم (ناریندرا مودي) چې کله د افغانستان پارلمان د نوې ودانۍ (اتل) د پرانیستې پرمهال وینا کوله، نو په ملیونونو افغانان ورته غوږ غوږ وو. لومړي وزیر د افغانستان او هندوستان پر تاریخي اړیکو او دوستۍ رڼا واچوله او دا یې نړۍ ته څرگنده کړه چې د افغان - هند دوستي یو اوږد تاریخي تسلسل لري، هند او افغانستان په نړۍ کې دوه داسې هېوادونه دي چې پر گډو تاریخي او کلتوري اړیکو سربېره گډ تاریخي اتلان لري، شېرشاه سوري، باچاخان او نور یې ښه مثالونه دي. د مهاتما گاندي انساني ایډیالوژي په افغانستان کې گڼ پلویان لري او هندي هنر د اکثرو افغانانو ذهنونو ته لاره پیدا کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړي وزیر (نارېندرا مودي) د افغانستان یو شمېر ګاونډیو هېوادونو ته د رمز په ژبه وویل چې که له سرېتوب څخه کار اخلئ، نو د هندوستان په شان کارونه وکړئ؛ افغانستان کې ودانۍ مه ورانوئ، ودانۍ جوړې کړئ! د لومړي وزیر په دې خبرو کې افغانانو او زموږ ګاونډیو ته غټ پیغام پروت و، هم افغانان په زړه کې پوهېږي او هم د افغانانو غلیمان او هم ټول نړیوال چې افغانستان کې څوک د ورانۍ په لټه کې دي او څوک د ابادۍ په فکر!

اکثره افغانان جرمني، جاپان او هندوستان د هغو هېوادونو له جملې څخه ګڼي چې افغانستان کې یې د نوې جوړونې او بیارغونې په برخه کې اساسي ګامونه پورته کړي او بې غرضه مرستې یې کړې دي. که څه هم زموږ د یوه نیم ګاونډي به د هندوستان دا ډول بې غرضه مرستې نه خوښېږي، د افغانانو خو خوښېږي او اړتیا ورته لري، افغانان هم دا استدلال لري چې وایي موږ خدای پاک د ګاونډي د خوشالۍ لپاره نه یو تخلیق کړي، موږ یې مستقل پیداکړي یو، باید خپلواک واوسو، نو حق لرو چې له هندوستان او بل هر هېواد سره خپلواک دوه اړخیز اړیکي ولرو.

د هند د صدراعظم وینا یو ځل بیا په افغانانو کې له هندوستان سره د اړیکو پاللو او د وروري روحیه پیاوړې کړه، د هند او افغانستان حال یې له ماضي سره وصل او د راتلونکي لپاره یې ښه لیدلوری روښانه کړ. د افغانستان د حال او ماضي په باب د هند د صدراعظم معلومات دومره زیات، پراخ او دقیق وو، چې په خپله د افغان چارواکو هم دومره نه وو، افغانانو که له یوې خوا د هند د صدراعظم پر خبرو خوښي څرګندوله، نو له بلې خوا یې پر خپلو تصنعي چارواکو قهر او غوصه هم ښکاره کوله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ولې یې د هند د صدراعظم په شان په الفاظو کې پوره قوت او ظرفیت موجود نه و او ولې د خپل هېواد له ماضي څخه ناخبره دي. د هند صدراعظم ته د افغانستان تاریخي واقعیتونه په دومره ژور ډول معلوم وو چې نه یې پر هېواد باندې د واکمنۍ جنګسالاریزې فضا، تنظیمي ټوپکمارو او سترو جنګسالارانو یادونه وکړه او نه هم ستاینه. د زورواکو یادونه هغه منفي تقاضا ده چې پر هېواد واکمن جنګسالاران یې له هر بهرني لوري پوري چارواکي څخه هیله لري، چې د دوی تنظیمي ټوپکمار دې د افغانستان د شخصیتونو په توګه په داسې غونډو کې د مثبتو او ملي کرکټرونو په توګه یاد شي، خو د هند صدراعظم د افغانستان واقعیتونه په ژور ډول درک کړي او یوازې یې د همغو تاریخي شخصیتونو یادونه وکړه چې ټول افغان ولس ته د منلو او تائید وړ وو. د هند د صدراعظم په دې مدبرانه چلند هم له څو محدود جنګسالارانو او د هغوی له پلویانو پرته اکثریت افغان ولس ډېر خوشاله دی.

هندوستان افغانستان ته د ((اتل)) ودانۍ ډالۍ کړه، د نورو په شان یې هڅه ونه کړه چې ((غل)) پر افغانانو باندې د ((اتل)) په نامه تحمیل کړي. هند د ((اتل)) ودانۍ په ډالۍ کولو سره د ابادۍ د یو سمبول په توګه ربښتیني ((اتلولي)) څرګنده کړه.

دا داسې یو یادګار دی چې کله هم د افغان ولس ربښتیني استازي په دې ودانۍ کې ناست وي، نو د هندوستان د ستر هېواد دا ډالۍ به وریادېږي؛ له دې سره به د افغانستان د ودانۍ سوچ هم کوي او هم به یې د هند ټولې هغه مرستې او ودانیزې چارې په ذهن کې ګرځي چې هندوستان د تاریخ په اوږدو کې په افغانستان کې ترسره کړي دي. مور

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله لرو چې دې ودانۍ ته د ولس رښتیني استازي لاره پیداکړي چې ذهن او فکر یې د هېواد د ابادۍ له مینې ډک وي، نه لکه د اوس په شان چې یو زیات شمېر یې د خپل ځان په فکر کې دي.

د هند د صدراعظم وینا د افغانستان او هندوستان په اړیکو کې یو نوی تاریخي باب دی چې ارزونه او ستاینه یې په یوه لیکنه یا څو لیکنو کې ناشوني برېښي، دا وینا دومره ښکلې وه چې موږ ورته حد او حدود نه شو ټاکلی، د هر ښکلي شي لپاره برید ټاکل اسانه کار نه دی، لکه څنګه چې ښکلا پوهان له ښکلا څخه خوند اخلي او تعریفولای یې نه شي، دغسې موږ هم د هند د صدراعظم له ښکلې وینا څخه خوند واخیست، خو تعریفولای یې نه شو، خو مننه یې پر موږ فرض ده، که څه هم د منني لپاره به بشپړ او پوره الفاظ ونه لرو، عیناً لکه د خپل ولس په شان چې په زړه کې ډېر صفا، مخلص او صادق دی، خو د خپل صداقت او رښتینولۍ لپاره ورسره وخت پر وخت بشپړ الفاظ موجود نه وي، دغه لیک زموږ د زړه د اخلاص زېږنده وګڼئ، که په الفاظو کې کمی وي، هغه راوبښئ، خو په مینه او خلوص کې به کمی نه وي.

د ګاندي او باچاخان د عدم تشدد د افکارو، ایډیالونو او نظریاتو د پلي کېدو په هیله

په ډېر درنښت

پوهنوال محمد اسمعیل یون

د افغانستان ملي تحریک په استازۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه فرهنګي انقلاب په لټه

دا لیکنه یا وینا مې د (۱۳۹۴ل) کال د کب پر (۲۷مه) په کابل سټار هوټل کې د ملي تحریک له خوا د (۱۰۲) عنوانو علمي او ادبي اثارو د چاپ په ویاړ په رابلل شوې پرتمینه غونډه کې اورولې وه.

د عظیم، کریم، رحیم، غفار او غفور څښتن تعالی په نامه

تر هر څه وړاندې د افغانستان ملي تحریک په استازی ملي او پخواني ولسمشر ښاغلي قدرمن حامد کرزي، تاسو ټولو درنو او قدرمنو مشرانو، مخورو، لیکوالانو، استادانو، د ملت استازو، دولتي چارواکو او ددې پرتمینې غونډې ټولو برخوالو ته السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته وایم!

ټولو ته سلامونه ، درناوی، ښې چارې، ښه راغلاست ، هر کله راشئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

درنو او پتمنو هېوادوالو! نن موږ په داسې یو حالت کې یو چې د هېواد په گوټ گوټ کې د ویر او ماتم اورونه بل دي او هره ورځ زموږ د هېواد تنکي گلونه د اور د لمبو له ستوني تېرېږي. ټول هېواد له داسې یو ستر ناورین او ناتار سره مخامخ دی چې نه مو مشر پرېږدي، نه مو کشر، نه ماشوم، نه ځوان او نه بوډا، نه مو ښوونځی پرېږدي، نه روزنځی، نه درملځی او نه دمه ځای، ټول هېواد د جهل له یو سېلاب او توپان سره مخامخ دی. په داسې یو حالت کې د علم او تمدن، انسانیت او سرېتوب لپاره د یوې ډیوې لګول هم د زیات ارزښت او اهمیت وړ کار دی.

د افغانستان ملي تحریک د خپل هېواد د دردونو د درملنې لپاره تر ټولو ښه او غوره مبارزه دا وګڼله چې د وچو او سپوره شعارونو، ولولو او جذباتو پر ځای عملي کار، زیار او خدماتو ته مخه کړي. په هېواد کې د سیاسي، کلتوري او مدني حرکتونو دودیز سستم چې اکثره د تقاضا د شعار پر بنسټ ولاړ و، مات کړي او خپله عملي کار ته ورودانګي. په کلتوري، ټولنیز او سیاسي ډګر کې د عملي کار او خدماتو بېلګې وړاندې کړي، د مظلومو هېوادوالو غږ او فریاد پورته کړي او د انسانپالو او هېوادپالو افغانانو د مرستې لاس هغوی ته ورسوي. دا په دې مانا نه ده چې د تحریک په دې ډول حرکت سره به هره ستونزه حل شي او موږ به خپل وروستي انساني ارمان ته ورسېږو، خو خبره په دې کې ده چې موږ به د ناروغۍ او درد د درملنې لپاره تر خپله وسه لومړني ګامونه پورته کړي وي. یوازې په ټولنیزه برخه کې موږ په تېر یوه کال کې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننگرهار، کونړ، لغمان، خوست، کابل، هلمند او د هېواد په نورو سيمو کې جگړه ځپلو، غمځپلو او مصيبت ځپلو هېوادوالو سره د لاسنيوي په خاطر له کورمېشتو او بهرمېشتو افغانانو څخه مرستې راټولې کړي او مظلومو هېوادوالو ته مو رسولي دي. هغه نقدې مرستې چې د تېر يوه کال په بهير کې د ملي تحريک له خوا په مستقيم او نا مستقيم ډول هېوادوالو ته رسول شوي، نږدې (پنځه لس ميليونه افغانيو) ته رسېږي.

ملي تحريک د جگړې پر ضد د شينوارو د ولسونو غږ اوچت کړی او دوه ځله يې د هغوی د فرياد د اوچتولو لپاره غونډې جوړې کړې دي.

ملي تحريک په جلال اباد ښار کې د يوې خونړۍ پېښې پر ضد لاريون وکړ، هغه پېښه يې وغندله او د قربانيانو له کورنيو سره يې د هېوادوالو مرسته راجلب کړه.

ملي تحريک په سياسي ډگر کې د سياسي ډلمشرانو او يو شمېر حکومتي چارواکو د ناقانونه پرېکړو پر وړاندې پر خپل وخت غبرگون ښودلی او د ولس هيلې او غوښتنې يې منعکس کړي دي. ملي تحريک د تېر يوه کال په بهير کې د ملي هويت په تېره بيا د هويت په تذکره کې د افغانيت او اسلاميت د تسجيل په خاطر په لسگونو لويې او وړې غونډې کړي او هم يې له نورو ورته مدني،کلتوري او سياسي حرکتونو سره يو ځای د (افغانيت او اسلاميت) د سترې داعيې د ملاتړ لپاره په پراخ لاريون کې اساسي نقش لوبولای او ددې داعيې غږ يې تر ټولو اړوندو دولتي چارواکو پورې رسولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي تحريک د تېر يو کال په بهير کې د ملي او فرهنګي شخصيتونو د نمانځغونډو په ګډون تر لسو زياتې بېلابېلې ادبي علمي او تحليلي نمانځغونډې جوړې کړې دي، په (ګوګل يا نړيوال علمي جال) کې يې د پښتو د شاملېدو په وياړ يو ورځنی علمي سيمينار جوړ کړی دی او نور ګڼ شمېر لوی او واړه کارونه چې د وخت د کمښت له امله يې د ټولو له يادولو ډډه کوم.

ددې غونډې قدرمنو ګډونوالو او درنو هېوادوالو!

د (۱۳۹۳ل) کال په بهير کې ملي تحريک د يوې غونډې په ترڅ کې له خپل ولس سره ژمنه کړې وه چې موږ به انشاء لله د (۱۳۹۳ل) کال تر پايه پورې (شل) عنوانه بېلابېل علمي کتابونه ولس ته ډالۍ کوو. ملي تحريک خپله ژمنه پوره کړه او د يوې غونډې په ترڅ کې يې د (۱۳۹۳ل)کال د کب مياشتې په وروستيو کې په (کابل ستار هوټل) کې د يادو شلو عنوانو کتابونو مخکتنه وکړه.

د تېر (۱۳۹۳ل)کال په بهير کې په همدې ځای (کابل ستار هوټل) کې پر همدې مهال ملي تحريک يو ځل بيا ژمنه وکړه چې د راروان (۱۳۹۴ل) کال تر پايه به انشاء الله د خپل ولس په همت (سل) عنوانه بېلابېل اثار خپل ملت ته وړاندې کوي. تحريک د يو کلن متواتر او ستړي کوونکي کار په پای کې دا دی د يوې سليزې په بشپړاوي سره نه يوازې خپل دا هدف ترلاسه کړ، بلکې تر ټاکلي هدف هم پورته لاړ، (يو سل او دوه) عنوانه اثار يې چاپ کړل. په دې علمي او نشراتي سليزه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼ شمېر داسې علمي، ټولنيز او تاريخي اثار هم شامل دي چې په تعليمي او تحميلي ډګرونو کې به ترې د تدريسي اثارو په توګه ګټه پورته کېږي. طبيعي خبره ده چې دا يو ډېر ستړی کوونکی کار و، زه د ملي تحريک په استازی له ټولو قدرمنو ليکوالو او د چاپ په برخه کې له ټولو مالي مرستندويانو څخه د زړه له تله مننه کوم چې په ډېرو سختو شرايطو کې يې يو بل سره د مرستې لاسونه ورکړل او د هېواد په تاريخ کې يې يوه ډېره مثمره فرهنګي خاطره او حادثه وپنځوله دا فرهنګي حماسه هم حکومت او هم نورو علمي بنسټونو ته د الهام يوه ښه او عملي بېلګه ګرځېدلی شي. دا کار په اسانی سره نه دی ترلاسه شوی، يو کلن کاري پلان او شپږ مياشتې متواتر زيار ددې سبب شو چې موږ د نن ورځې مثبتې فرهنګي حادثې ته ورسېدو. په دې علمي کار کې نږدې دوه سوه کسانو په مستقيم او تر درې سوه زياتو کسانو په نا مستقيم ډول ونډه لرلې ده. ښاغلي (ضياء الرحمن ضياء) چې د کمپوز، سمون او اوډون چارې يې پر مخ بيولې، د ګنګستوب تر پړاوه ورسېد، ان تر دې چې د ورځې يې په ويښه زلزلې کتلې او خبره ان تر ډاکټره ورسېده. (فياض حميد) هم د تنکی ځوانی تنکی شپېې ددې کتابونو ډيزان او ښکلا ته وقف کړې. تر ټولو دمخه د نورو په استازولی له دوی څخه ځانګړې مننه کوم. له قدرمنو ليکوالو هر يو ((سميع الله پام، محمد انور سلطاني، يحيا همای، محمد حسن حقيار، څېړنپوه محمد شريف ځدراڼ، ډاکتر بادام شفق،حفيظ الله نظيمي، ضياءالحق صديقي، وفاالرحمن وفا، سيده حسينه ګل تنها، فيروز خان صادق،

(c) ketabton.com: The Digital Library

روشن لال ملهوتره، پوهاند رازقي نړیوال، پوهاند ډاکتر نقیب الله سهاک، ضیاءالرحمن ضیاء، حفیظ الله تراب، ذکریا ملاتړ، محمد حسن حقیار، اسدالله رحمتزی، سید اصغر هاشمي، نقیب احمد اتل، پوهندوی عبدالقیوم کریم، استاد حبیب الله رفیع، گل رحمان رحماني، نصر لله سوبمن ، امید حیران، عبدالکریم توتاخېل، پوهنوال احمدشاه زغم، محمد اورنگ مختار، محمد ذاکر ذکي، خاطره قریشي، محمد اصف احمدزی، سید امرالله امید، دینارگل امین سهاند، محمد ایمل ابراهیم خېل، مینا مسعوده نېکیار، باصره شعاع، شېرشاه همدرد، سر محقق زلمی هېوادمل، فریدالله اولخېل، مسعوده همدم، څېړندوی عبدالغفور لېوال، مصطفی عمرزی، پوهنوال محمد رفیق رفیق، شمله نیازۍ، احمدالله ارچیوال، زرلښت حسیني، محمد اکبر نیازی، روح الله تلاش، فیاض حمید، رفیع الله روشن، محمد ویس، حکیم بشارت، سردارمحمد همدرد، محمدداوود جنبش، رفیع الله نیازی، شاه محمود کډوال، پوهاند دوکتور عبدالخالق رشید، ملوک رغون، محمد نواز حقیقت، یار محمد سهار، محمد حلیم ستانکزی، ارین یون، پوهنیاره اریانا حقپال او یاسمین وزیري)) څخه ډېره مننه کوم چې له کومې طمعې او توقع پرته یې موږ ته خپل اثار په واک کې راکړل.

د چاپ لپاره له مالي تمویلوونکو هر یو ((حاجي عبدالقیوم پردیس، سلطان محمد نوري،قدرت الله سهاک، عبدالرزاق رافت، په ډنمارک، هلمند او ننگرهار کې د تحریک له کلتوري ځانگو ، لطیف خان ژوندی، پوهنمل غلام نبي فراهي، عبدالستار سعادت، ، شمیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کټوازی، چرند سنګ او پارسن سنګ، غفور خان، حاجي سنګر ساپی، قطب الدین رویدار، امیرخان یار، حاجي محمد رفیع وردګ، حاجي وحیدالله ولیزی، محمد داود شینواری، احسان الله کاموال، حاجي محمد انور اخندزاده، محمد اقبال عزیزي، محمد عمر شېرزاد، محبوب الله محبوب، خیرالله، علي اکبر ژوندی، انجنیر نظرمحمد منګل، محمد حلیم فدایي، محمد ګلاب منګل، محمودکرزی، ډاکتر زلمی احمدزی، محمد زمان مموزی، عبدالجبار نعیمي، حمید ناصري وردګ، زلمی توپان، شېرعلي خان شېر، حاجي خان محمد باز، عرب شاه چمتو، میرویس یاسیني، اجرخان زهیر، وحیدالله کلیمزی ، ډاکتر یعقوب پتیالی، عبدالقادر ځاځی، عبدالوکیل وفا، زمرک پادخوابي، انجنیر میرحاتم فضلي، خان افضل هډه وال، محمد عاشق غریب ، محمد اصف حکیم، میرحمزه سامیزی، احمد جان پوپل، نثاراحمد ناصري، حوریه عالم، انیسه عمراني، سیدخالد عمراني، عبدالله رامین همدرد، ډاکتر احمد همدرد حسام، انجنیر ذبیح الله حسام، سید فضل الله وحیدي، محمد اصف ننګ، محمد هاشم نیازی سنګر، ګلزار سنګروال، احمدالله علیزی، احمد صمیم فضلي، محمد حلیم ملنګ، نجیب احمدزی ، حکم خان حبیبي، حاجي زمان لغماني او حاجي بریالي ګردیوال)) څخه ډېره زیاته مننه کوم چې هر یو په خپله مالي قربانۍ موږ دې علمي هدف ته ورسولو، یو ځل بیا له دوی او د دوی ټولو په استازی له ښاغلي (قدرت الله سهاک) څخه مننه کوم چې دا ځل یې موږ سره ځان ډېر زیات ستړی کړ. د النخیل چاپخونه، کاکړ چاپخونه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيلايټ تبلېغاتي شرکت او د هغه مشر حاجي خوشال لغماني، مومند خپرندويه ټولنه، سهار چاپخونه، ختيځ خپرندويه ټولنه او حاجي صيب مفتاح الدين او نور دوستان ټول د زياتې مننې، او قدردانۍ وړ دي چې هر يو په دې فرهنگي کار کې خپلې هلې ځلې کړې دي. د خپل ځان په باب بايد هم ووايم:

چې خپل غزل له چانه اورم حمزه
وايم چې چا داسې وينا کړې ده

ما هم پوره شپږ مياشتې ځينې ډېر ضروري کارونه يوې خواته کړل، ځان مې دې ستر فرهنگي کار ته اړم کړ.

د ټولو هغو کتابونو د مخونو متواتر شمېر چې ما په پرله پسې ډول ايډېټ کړي، نږدې (۲۵۰۰۰) زرو مخونو ته رسېږي. دا ډېر چينجن او ستړی کوونکی کار و، دا کار طبعاً سړی له نورو سياسي او خدماتي کارونو څخه باسي. ددې يادونه مې ځکه وکړه چې دا ستومانه کوونکی فرهنگي کار ددې سبب شو چې هغو خلکو ته د يو ډول تبليغاتو پلمه په لاس ورکړي چې خپله کار نه کوي، د نورو خلکو کارونو ته منتظر ناست دي. هغوی په فيسبوک او ټوليزو رسنيو يا نورو پاڼو کې وليکل: [(يون) ته هم لکه چې د مفکر صيب(ښاغلي ډاکټر اشرف غني) حکومت څه مالده يا خوږه ورکړې ده، نو ځکه غلی ناست دی، اوس يې ماشين هېڅ ريز نه کوي، پخوا به لکه بلبل غوندې غږېده. خو اوس يې هېڅ غږ نه پورته کېږي.] خو موږ دوی ته ځکه ځواب نه ورکاوه چې ځواب ته مو وخت نه درلود. دادی اوس نننۍ فرهنگي حادثه ددې ټولو پوښتنو يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوڅ ځواب دی. هر هېوادوال ته باید څرګنده وي چې موږ دومره کمزوري نه یو چې د ګډوله حکومت په ګډوله جوړښت کې راټاله شوي، نامتجانس او متضاد اشخاص دې ددې جرئت ولري چې زموږ د حق چغه غلې کړي. خو موږ نه غواړو د ځینو نورو په شان په وچو شعارونو او فیسبوکي ناندریو خپل وخت تېر کړو. کار سخت، شعار او خبرې اسانه دي. موږ غواړو له حکومت، ټولنې او ولس سره مو چلند او قضاوت د عدالت، تدبیر او انصاف پر تله ولاړ وي. د هر چا ښه کارونه باید تائید او ناوړه عملونه یې باید وغندو. غواړم دلته د ملي تحریک د راتلونکو کارونو او پلانونو په باب خپل او د تحریک لیدلوري مشخص کړم. څه ورانديزونه لرو او څه غواړو؟ له حکومت، مدني ټولنو او ولس څخه مو هیلې او غوښتنې څه دي؟

لومړی مدني او سیاسي ټولنې: په افغانستان کې د ثبت شویو

او ناثبت شویو سیاسي ګوندونو، نیمه سیاسي جوړښتونو او وړو سیاسي حرکتونو شمېر نږدې (۵۰۰) بېلابېلو ډلو او جوړښتونو ته رسېږي. د اکثرو دا ډول جوړښتونو د تقاضې او عرضې تر منځ انډول برابر نه دی، اکثره یې هر څه غواړي او له بله یې غواړي، خو ډېر کم یې داسې دي چې د تقاضې تر څنګ یو څه عرضه هم لري. د نورو اکثرو یې تقاضا تقریباً (سلو) ته او عرضه یې نږدې صفر ته رسېږي. هر کله چې د عرضې او تقاضې تر منځ انډول له منځه لاړ شي، عدالت په خپله له منځه ځي. د ثبت شویو او ناثبت شویو مدني ټولنو او قومي شوراګانو شمېر هم نږدې (۵۰۰۰) ته رسېږي، که هر ګوند هر کال په منځنې ډول څلور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه ترسره کړي، يانې په کال کې يو کلينيک،يو جومات يو ښوونځی او يو روزنيز کورس جوړ کړي، نو په کال کې به دوه زره بېلابېل کارونه شي ، که مدني ټولنې او قومي شوراګانې هم دېته ورته کار وکړي، نو په يو کال کې به (شل زره) مثمر کارونه ټولنې ته وړاندې شوي وي او دا به هڅومره کارونه وي چې د دولت تر کچې به هم زيات شي. خو دلته ياد جوړښتونه نه يوازې شعاري بنه لري، له نورو تقاضا کوي، په خپله فکري او فزيکي توليد نه لري، زموږ هيله او وړانديزونه همدا دي چې تر شعاري او تخيلي حالته ځان راوباسو او په عملي ډول خدماتي بېلګې وړاندې کړو.

حکومت: له حکومتي چارواکو څخه مو غوښتنه داده چې تر ټولو لومړی دې دروغ بس کړي، د دروغو په پرېښودلو هېڅ لګښت نه راځي، که دواړه دولتمشران هر يو په سلو کې پنځوس پنځوس سلنه دروغ او ژمنې پرېږدي، بيا به هم يو ښه پرمختګ وي، بېځايه وعدې د ولس تقاضا پورته کوي، د حکومت او ولس تر منځ واټن لاپسې زياتوي اوسني سياسي مشران دې اساسي قانون او نور قوانين لومړی پر ځان او بيا پر نورو تطبيق کړي. د اساسي قانون د بدلولو هڅه دې نه کوي، ځکه که يو ځل د قانون د بدلون بحث پيل شو، هره ډله به خپلې غوښتنې مطرح کوي، هېواد به د اوسنيو نورو بحرانونو تر څنګ د اساسي قانون له بحران سره هم مخامخ شي، اوسني دولتمشران چې له نورو مخالفينو څخه د اساسي قانون د تطبيق غوښتنه کوي، خپله دې هم سر په ګرېوان کې ننباسي چې دوی څه کوي؟ هېڅ داسې ورځ به ونه مومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په یوه نه یوه برخه کې له اساسي قانون څخه سرغړونه نه وي شوې، موږ له ښاغلي ډاکټر اشرف غني څخه هیله کوو چې له اساسي قانون څخه د خط کشی میدان جوړ نه کړي، چې کله وایي دا مثلث پر مربع بدلوم، مربع پر مستطیل او داسې نور...

موږ له حکومت څخه په ټینګه غواړو چې په امنیتي سکتور کې دې تنظیمیي سمتي، قومي انحصار اوسکتارتي عناصر ختم کړي. د تنظیمي ډلمشرانو او سترو جنګسالارانو عکسونه او نور تیظمي افکار دې د امنیتي سکتور له ساحې څخه لرې کړي. موږ له اوسنیو دولتمشرانو غواړو چې انتخاباتي سستمونه دې د خپلو نا مشروع غوښتنو تر اغېز لاندې نه راولي، دوی ته باید په ډاګه شي چې تاسو او ستاسو عملونو ته په کتو سره تاسو د افغانستان په سیاسي راتلونکي کې هېڅ بل چانس نه لرئ، نو په کار دي چې انتخاباتي سستمونه له سیاسي غرضونو او مرضونو لرې وساتل شي. د سولې په برخه کې باید وویل شي که څه هم د سولې د عالي شورا په جوړښت کې یو نسبی مثبت پرمختګ شوی، خو لا هم کافي نه دی. اوس هم پر حکومت واکمن جنګسالاران د سولې له کلمې او پروسې سره حساسیت ښیي، د منفي او مثبتې ، عادلانه او نا عادلانه سولې اصطلاحګانې کاروي. دا ډول اصطلاحګانې خپلې خپلې ماناوې لري، په دې مانا چې دوی ته هغه سوله عادلانه ده چې د دوی واک تضمین کړي که نه نو بیا منفي او نا عادلانه ده. موږ د ملي هویت پر خوندیتابه ټینګار کوو یو ځل بیا له حکومت څخه په ټینګه غواړو چې د اساسي قانون په رڼا کې د هویت په تذکرو کې د افغانیت او اسلامیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوهر خوندي کړي او موږ دې بیا لویو مظاهرو ته نه اړباسي، حکومت دې د فسادگرو په لاس د فساد ضد مبارزې دودیز سستم ختم کړي، هم دې د فساد او هم د فسادگرو پر ضد همهاله مبارزه وکړي. دولتمشر اشرف غني دې خپل ناکنتروله او نا مشروع مشاورین، مرستیالان او نور دولتي چارواکي کنترول کړي او په یوه واحد حکومت کې دې د څو موازي حکومتونو متضاد حرکت پایته ورسوي.

دولتمشر دې د تنظیمي جنگسالارانو تلین غونډو، یاد غونډو ته خپله هم له ورتگ څخه ډډه وکړي او نور دولتي چارواکي دې هم له ورتگ څخه منع کړي، ځکه چې دې کار سره د ملت وخت ضایع کېږي، دولتمشر دې پر یادو غونډو د بیت المال لگښت او دولتي امکانات قطع کړي او نه دې تنظیمي ډلمشرانو او د هېواد ورانوونکو ته ناقانونه لوی لوی القاب ورکوي. که دولتمشر ولس ته ډاډ نه شي ورکولای، پر ټپونو دې ورته مالگې هم نه دوړوي. دولتمشر او حکومتمشران دې ولس او د رسنیو د استازو په گډون یوې لویې او ناسانسوره مناظرې ته حاضر شي او لکه څنگه چې یې ژمنه کړې وه، ولس ته دې سپیناوی ورکړي.

اوس راځم اپوزېشن ته!

له بده مرغه چې په هېواد کې اوس هم یو غښتلی، ولسواک، مدبر او سالم اپوزېشن نه شته، کوم څوک، ډلې یا اشخاص چې اوس د اپوزېشنونو تمثیل کوي، دا هم په حقیقت او واقعیت کې د تېر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسني حکومت بوساړې دي چې بادېږي. یایې زامن په حکومت کې دي، یا یې ورونه یا یې هم د تنظیم او کورنۍ غړي خو خپله د اپوزېشن اکټ کوي. موږ اوس څو ډوله تمثیلي اپوزېشنونه لرو. یو اجراییه ریاست د جمهوري ریاست په مقابل کې، دویم د جمهور رییس مرستیالان د جمهور رییس په مقابل کې، درېیم د جمهور رییس یو شمېر مشاورین د جمهور رییس په مقابل کې، بل جمهور رییس د خپل اجراییه رییس په مقابل کې، د ملي شورا یو شمېر غړي د جمهور رییس په مقابل کې، د همدې شورا یو شمېر غړي د اجراییه رییس په مقابل کې، د ډاکټر عبدالله او ډاکټر غني یو شمېر ناراضه کمپاینران چې د خپل ذوق مطابق څوکۍ ورته نه دي رسېدلې، د دواړو په مقابل کې، طالبان د ټولو نظام په مقابل کې او ولس بیا ددې ټولو په مقابل کې، یانې د حکومت تر کنترول لاندې ساحه کې په مجموعي ډول یو وروست، سست او اچار ته ورته اپوزېشن موجود دی، چې تاریخ تېرې، امتیاز غوښتونکې او ځانپالې بڼه لري او د خیر هېڅ ډول هیله ورځخه نه شي کېدی. د اپوزېشن په باب، د وروستۍ نتیجې په توګه باید ووایو چې طالبان د اوسني حکومت نظامي مخالفین دي، چې د سیاسي تفکر په اندېول یې مذهبي جذبه او نظامي فعالیتونه زیات دي، نور نو په حقیقت کې ولس هم د طالب او هم د اوسني حکومت خاموش ابوزېشن دی. یو سالم اپوزېشن ته اړتیا ده چې د مظلوم اکثریت فریاد اوچت کړي او دا ولس د طالبانو له ظلمونو او د حکومت له فسادونو وژغوري، دا چې دا اپوزېشن څنګه جوړېدی شي، وخت او تدبیر ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړتیا لري.

اوس راځم دې خبرې ته چې موږ خپله څه کوو او څه مو له واکه پوره دي؟

د افغانستان ملي تحریک یو مدني، ټولنیز، کلتوري او نیمه سیاسي حرکت دی، موږ د سوله ییز مدني حرکت په توګه غواړو خپل تګلوری په دې ډول مشخص کړو.

ټولنیزه برخه کې: د تېر په شان غواړو خپلو خدماتي چارو ته دوام ورکړو، مظلومو او مصیبتځپلو هېوادوالو ته د حکومت او نورو هېوادوالو مرستې راجلب کړو او د دوی تر منځ د یوې وسیلې او پله حیثیت غوره کړو. تحریک غواړي د (۱۳۹۵)لمریز کال په بهیر کې د ټول هېواد په کچه د هېوادوالو په مرسته، یو کلینیک، یو جومات، د نجونو یو لومړنی ښوونځی او د سواد زده کړې پنځه کورسونه جوړ کړي. ملي تحریک له ټولو سیاسي ګوندونو، قومي شورا ګانو او مدني حرکتونو څخه هیله کوي چې هغوی هم ورته کارونه ترسره کړي او هغه حرکتونه چې ډېر غښتلي دي او ډېر شعارونه ورکوي، هغوی باید تر دې زیات کارونه ترسره کړي.

فرهنګي برخه کې: په فرهنګي برخه کې به موږ خپله پاملرنه نوره هم زیاتوو، د کتابونو چاپ ته به دوام ورکوو، د وخت له عصري خپرنیزو وسایلو په ګټه پورته کوو، د نشراتي چارو د پوښښ ساحه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتوو، ښوونځيو، پوهنځيو او روزنيزو مرکزونو ته به خپل نشراتي مواد او د نورو فرهنګي بنسټونو ګټو اثار ور رسوو.

ملي ورځې به نمانځو او د ملي شخصيتونو تلين غونډې به جوړوو، د پردي کلتوري يرغل د مخنيوي لپاره به هلې ځلې کوو او د ملي هويت ارزښتونه به خوندي کوو او په ټوليز ډول به د ټولنې په ذهني اعمار کې خپله ونډه اخلو.

سياسي برخه کې: په سياسي برخه کې به موږ له نورو ملي مدني حرکتونو سره هڅه کوو چې د اوسني نظام جوړښت، چې په ډېرو زحمتونو دې حالت ته رسېدلی، خوندي وساتو، د نظام په داخل کې د فسادګرو او زورواکو پر وړاندې چې د نظام اساسي دښمنان ګڼل کېږي، په ټينګه مبارزه وکړو، غواړو د دولت په داخل کې له هېوادپالو او ملتپالو افغانانو سره لاس يو او د هغوی تر منځ همغږي رامنځته کړو. په دې ډول به د دولت په داخل کې د ډول ډول مکروبونو د درملنې لپاره يوه نسخه پيدا کړو. د دولت له مخالفينو څخه هم غوښتنه کوو چې له جګړې او وينې تويدنې لاس واخلي، د نظام عمومي اډانه زيانمنه نه کړي. ښوونځي، پوهنځي او روزنيز مرکزونه ونه تړي او که جنګسالارانو سره خپل حساب او کتاب لري، د هغوی په ټس کې دې ولس نه سوځوي. زموږ په نظر حکومتي او ناحکومتي جنګسالاران او فسادګر چې د حکومت په اډانه کې يې اساسي ځای نيولی او هغه مخالفين چې د زور او وحشت له لارې حاکميت غواړي دا دواړه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د بحران داخلي لوبغاړي دي او مور غواړو په موازي ډول ددې دواړو رنځونو درملنه وشي.

یو ځل بیا د هویت په تذکره کې د افغانیت او اسلامیت پر تسجیل ټینګار کوو او دا خپل حق ګڼو، که حکومت بیا هم له احتیاطه کار واخلي او یو ځل بیا په دې برخه کې قانون تر پښو لاندې کړي، نو بیا هم د سترو مظاهرو احتمال شته او ددې بهیر د کارکوونکو پر وړاندې د غوڅ اقدام تر سره کول هم ردېدلای نه شي. په داسې یو حالت کې دې نا افغانه دولتي چارواکي خپل سر ښه خلاص کړي چې دا یوه ملي مسله ده او دې سره ټوکې کول په کار نه دي. نور نو که په ټولیز ډول د ډاکټر اشرف غني په ګډون هر بل دولتي چارواکي او یا هر بل افغان ښه کارونه ترسره کول تائیدوو یې او ملاتړ یې کوو او که ناوړه عملونه یې کول غندو یې. مور د افغانانو په توګه ځان ته دا حق ورکوو چې د منطق او عدالت پر بنسټ د یو چا عملونه وارزوو، نه د احساساتي شعارونو، شخصي کینو او یا هم د مقام او موقف د راکړې ورکړې له مخې.

نور نو ستاسو وخت نه نیسم، په پای کې یو خل بیا له قدرمنو لیکوالو او د کتابونو د چاپ له مالي مرستندویانو څخه ډېره مننه کوم چې د دوی د زیار او زحمت له امله مور د داسې یوې غونډې د جوړېدو جوګه شو او تاسو سره مو د زړه خواله وکړه.

د هېواد د زرغونتیا او د هېوادوالو د سوکالۍ په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کې څوک سوله نه غواړي؟

(د ملي درسونو د دويم پړاو لومړی درس)

د (۱۳۵۷ل) کال د ثور پر اوومه نېټه (شپږم ماښام، اوومه ورځ) د افغانستان خلکو دیموکراتیک گوند د یوې پوځي کودتا له لارې د سردارمحمد داودخان جمهوري نظام رنگ او پرځای یې ((د افغانستان دیموکراتیک جمهوریت)) اعلان کړ.

هغه وخت زه (یون) د شپږم ټولگي زده کوونکی وم. اوس چې (۱۳۹۵ل) کال دی. د ثور شپږم ماښام دی او سبا یې د ثور اوومه نېټه ده. زه اوس د پوهاندۍ علمي رتبې ته رسېدلی یم. پوره (۳۸) کاله شول، خو جگړه لا هم روانه ده. جگړې یو نسل په بشپړ ډول تر ستوني تېر کړ او د دوو نسلونو نیم عمر په جگړه کې تېر شو. تر صلیبي او ځینو نورو جگړو وروسته په افغانستان کې روانه جگړه د نړۍ د جگړو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخ کې تر ټولو اوږده جګړه ده. چې بې شمېره زیانونه یې اړولي دي. دلته به ددې جګړې د زیان څرنګوالي ته هم لږ تم شو:

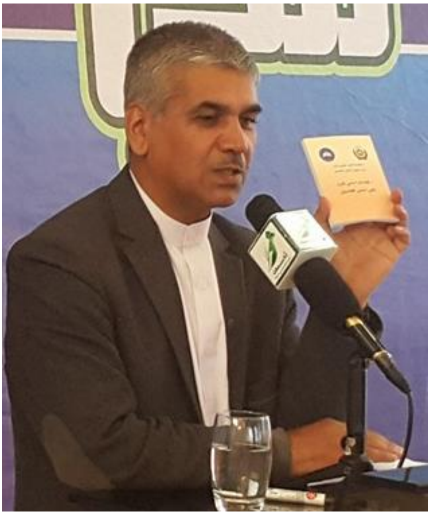

د جګړې زیانونه:

دې جګړې په (۳۸) کلونو کې تر یونیم ملیون زیات افغانان شهیدان کړي، دوه ملیونه یې معلول کړي، تر (۱۰) ملیونو زیات یې د هېواد په داخل کې او له هېواده بهر مهاجرت ته اړ کړي دي، د لسو ملیونو افغانانو د لوستوالی مخه یې نیولې، دوه ملیونه کورونه یې ړنګ کړي، تر درې زرو زیاتې لویې او وړې فابریکې یې له منځه وړې دي، تر څلورو زرو زیات ښوونځي یې ړنګ کړي، په سلګونو ملیارده ډالره اقتصادي زیان یې اړولی او د هېواد کلتوري، ملي او دفاعي ارزښتونه او استحکامات یې زیانمن کړي دي.

د زیانونو دا لړۍ لا هم روانه ده. اوس راځو دې پوښتنې ته چې چا په افغانستان کې سوله نه ده غوښتې، څوک ددې جګړې لوبغاړي وو او دا لړۍ ولې دومره اوږده شوه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سولې مخالفین او د جګړې لوبغاړي څوک دي؟

له (۱۳۵۷ل) کال څخه بیا تر دې دمه سولې وخت پر وخت خپل مخالفین لرلي او جګړې بېلابېل پړاوونه وهلي دي، غواړو دلته ورته په ډېر لنډېز سره نغوته وکړو.

لومړی پړاو: د (۱۳۵۷ل) کال د ثور پر اومه تر پوځي پاځون او کودتاه وروسته واکمن ګوند غوښتل خپل مخالفین د برچې په زور له خپلې مخې لرې کړي. تر (۱۸) میاشتني زور کارونې وروسته پوه شول چې په زور کلي نه کېږي. ویل کېږي په پېښور کې مېشت د وخت د نظام اصلي مخالف مشر (انجنیر ګلبدین حکمتیار) او د کابل د حکومت مشر (حفیظ الله امین) یوې نسبي روغې جوړې ته نږدې شوي وو. دا حالت د امین کورمېشتو او بهر مېشتو مخالفینو نه شو زغملای، نو ځکه خو ټول سره لاس په کار شول او ددې پلان مخه یې ونیوله.

دویم پړاو: د (۱۳۵۸ل) کال د جدي پر (٦) مه نېټه پخواني شوروي اتحاد پر افغانستان یرغل وکړ، حفیظ الله امین یې وواژه او ورسره یې د خلق ډلې حکومت ړنګ او د افغانستان د خلکو دیموکراتیک ګوند د پرچم ډلې مشر (ببرک کارمل) یې پر خپلو ټانکونو سور د کابل پر واک واکمن کړ. دې کار سره جګړې زور واخیست او په ټول هېواد کې د شوروي د یرغل او روس پلوي نظام پرضد پاځونونه پیل شول، دې لړۍ اوه نیم کاله دوام وکړ.

درېیم پړاو: کله چې شوروي مشران له خپلې بریا نهیلي او پر خپلې ماتې باوري شول، نو د خپلو عسکرو د ایستلو په لټه کې شول، کارمل د شوروي لښکرو له وتلو سره مخالفت وکړ او ډاکټر نجیب الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاتړ، نو څکه خو د کارمل پرځای د نجیب الله گومارنه ترسره شوه. ډاکتر نجیب الله د ملي روغې جوړې تگلاره او یو اړخیز اوربند اعلان کړل، خو جهادي مشرانو او تر شا یې د پاکستان استخباراتو د ډاکتر نجیب الله د روغې جوړې سیاست رد کړ او جگړه یې جاري وساتله. پر جلال اباد ښار د پاکستان درې قول اردوگانو او نږدې شل زرو مجاهدینو منظم یرغل وکړ، خو دا یرغل د وخت د حکومت د منظم پوځ د ټینگ مقاومت له امله له ماتې سره مخ شو.

څلورم پړاو: ډاکتر نجیب الله لا خپل حاکمیت ته دوام ورکاوه چې شوروي اتحاد ړنگ شو، د اسلامي جمعیت مشرتابه چې له پخوا څخه یې له شوروي اتحاد سره د اړیکو اسناد خپاره شوي وو، له یو شمېر نورو جهادي مشرانو سره مسکو ته سفر وکړ، استاد رباني له روسي مشر (بورس یلتسن) سره په خصوصي ډول وکتل او هغه ورسره واک ته د رسونې ژمنه وکړه. پرچم ډلې، جمعیت او نظار شورا، وحدت ډلې او د ډاکتر نجیب الله په لاس جوړ شویو ملېشو په جبل السراج کې ائتلاف وکړ، د ملگرو ملتونو د سولې پلان یې شنډ او د ډاکتر نجیب الله حکومت یې ړنگ کړ.

پنځم پړاو: د حضرت صبغت الله مجددي له دوه میاشتني تمثیلي حکومت او ورپسې د استاد برهان الدین رباني له څلور میاشتني حکومت سره جنگونو زور واخیست، دې جگړو څلور نیم کاله دوام وکړ، یوازې په کابل ښار کې (٦٥ زره) کابل ښاریان ووژل شول او (٨٥ زره) کورونه ړنگ شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم پړاو: خلک له تنظیمي جنګونو تر پوزې راغلل، دا مهال د (ملاعمر) په مشرۍ د طالبانو اسلامي تحریک په نوم په کندهار کې یو نوی حرکت پیل شو، خلکو یې هرکلی وکړ، دوی لومړی کندهار، بیا شاوخوا ولایتونه: هرات بیا کابل او د هېواد شمال ولایتونه ونیول او د برهان الدین رباني په مشرۍ اسلامي دولت یې په پنځه سلنه خاوره کې را ایسار کړ. د هېواد په اکثره سیمو کې د شریعت په انګېزه او د برچې په وسیله امن ټینګ شو.

اووم پړاو: د طالبانو او نړیوالې ټولنې په تېره بیا د لویدیځې نړۍ ترمنځ اوړدې ناندرۍ پیل شوې، د (اسامه بن لادن) پر سر خبره د توغندیو کارونې ته هم ورسېده.

د (۲۰۰۱) میلادي کال د سپتمبر پر یوولسمه نېټه پر نیویارک او پنټاګون مرګوني ګوزارونه وشول، د امریکا پوځي عزت او طاقت تر پوښتنې لاندې راغی، امریکا پړه د اسامه په مشرۍ پر القاعدې ډلې واچوله او د دوو میاشتو په بهیر کې یې د طالبانو نظام ړنګ کړ.

اتم پړاو: د امریکا پوځي حرکت دومره چټک و چې سیاسي بهیر تر پوځي عمل ډېر شاته پاتې شو، پخوانۍ شمالټلوالې ته چې دا مهال د مرګ پر پوله ولاړه وه، یو ځل بیا ددې چانس مساعد شو چې د امریکایي الوتکو تر وزرونو لاندې پر کابل واکمنه شي. د بن په کنفرانس کې طالبانو او اسلامي حزب له نظره وغورځول شول او د دښمن په سترګه ورته وکتل شول. (۹۰) سلنه واک نظار شورا او اسلامي جمعیت ته ورکړل شو. حامدکرزی او (۱۷) تنه نور تکنوکراتان د سمبولیکو واکمنو په توګه حکومت ته داخل شول، یادې ډلې او ډلو د بهرنیو په مرسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

قومي تعصب، پخوانیو سیاسي کینو او ژبني تعصب ته پراخه لمن ووهله. د نوي حکومت په لومړیو دریو کلونو کې د طالبانو فعالیتونه په نشت حساب وو.

خو په حاکمیت کې واکمن قومي او ژبني تعصب طالبانو ته ددې زمینه برابره کړه چې خپلې لیکې په دفاعي بڼه بېرته منظمې کړي. درې څلور کاله وروسته طالبان دفاعي او بیا تر هغه وروسته تعرضي حالت ته داخل شول.

نهم پړاو: د حامدکرزي تر (۱۴) کلن حاکمیت وروسته خلک ډاکتر اشرف غني ته هیله من وو چې له طالبانو او نورو مخالفو ډلو سره به د سولې بهیر یو جوت او څرګند حالت ته ورسوي. خو د ګډوله حکومت په جوړېدو سره هغه هیلې پر نهیلۍ بدلې شوې.

لسم پړاو: طالبانو له چریکي جګړو څخه جبهه یي جګړو ته مخه کړه. دفاعي حالت یې پر بشپړ تعرضي حالت بدل کړ، د ولسوالیو له سقوط څخه خبره د ښارونو او ولایتونو سقوط ته راورسېده او پر عادي دولتي تاسیساتو باندې له بریدونو څخه خبره پر ډېرو مهمو امنیتي بنسټونو پورې بریدونو ته ورسېده.

دا د جګړې د بهیر یو لنډ زماني انځور و چې دلته یې یادونه وشوه. اوس راځو د جګړې کورنیو او بهرنیو لوبغاړو ته چې دا هم څو اړخونه او څو پړاوونه لري:

لومړی لوری لومړی پړاو: دا د خلکو دیموکراتیک ګوند د واکمنۍ څوارلس کلنه دوره ده. د جګړې کورني لوبغاړي د خلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ديموکراتيک ګوند (خلق+ پرچم ډله) او د هغوی متحدين، بهرني ملاتړي يې شوروي اتحاد او نړيوال کمونيستي بلاک. په بله خوا کې مخالف لوری د مجاهدينو اوه + اته تنظيمونه او د هغوی کورني متحدين، بهرني ملاتړي يې، پاکستان، ايران، سعودي عربستان، زيات شمېر عربي هېوادونه، د امريکا متحده ايالتونه او لويديځه نړۍ.

دويم پړاو او مقابل لوري: د ډاکتر نجيب الله د نظام تر ړنګېدو وروسته، تنظيمي جنګونه په دې پړاو کې شامليږي، لوبغاړي يې: د رباني په مشرۍ د کابل رژيم، اسلامي جمعيت او د هغه متحدين، بهرني ملاتړي يې، روسيه، هند، د مرکزي اسيا هېوادونه، کله ناکله ايران، مخالف لوری يې د حکمتيار په مشرۍ اسلامي حزب او د هغه متحدين، بهرني ملاتړي يې تر يوه بريده پاکستان (پاکستان دواړو لورو ته)، سعودي عربستان او د خليج هېوادونو ځينې خاصې کړۍ.

درېيم پړاو او لوري: د اسلامي جمعيت او طالبانو ترمنځ د جګړو مهال رانغاړي، مقابل لوري د رباني په مشرۍ شمالټلواله، بهرني ملاتړي يې روسيه، هند د مرکزي اسيا هېوادونه، ايران، يو شمېر اروپايي هېوادونه او ځينې نور، مخالفين يې طالبان د هغوی رژيم، ملاتړي يې پاکستان، سعودي عربستان، متحده عربي امارات او په خليج کې يو شمېر خاصې کړۍ.

څلورم پړاو او مقابل لوري: د امريکا په مشرۍ د طالبانو د نظام ړنګول. د حامدکرزي په مشرۍ موقت او بيا انتخابي حکومت، د قدرت اصلي زړی اسلامي جمعيت او پخوانۍ شمالټلواله، تکنوکراتان د افرادو په توګه او يو شمېر چپي ګوندونه، بهرني ملاتړي يې د امريکا په مشرۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویدیځه نړۍ او نږدې (۶۰) هېوادونه، مخالف لوری طالبان د هغوی کورني متحدین، بهرني ملاتړي يې د پاکستان مذهبي او استخباراتي سازمانانونه او په خلیج کې یو شمېر کړی. د اسلامي حزب یوه برخه هم په مخالف لوري کې واقع وه.

پنځم پړاو او مخالف لوري: د ډاکتر غني او ډاکتر عبدالله تر مشرۍ لاندې د ملي وحدت حکومت په نامه چوکاټ کې راټاله شوي بېلابېل تنظیمونه، د قدرت اصلي سرچینه شمالټلواله، غني او په هغه پورې تړلي یو شمېر اشخاص، د قانوني سرپوښ په توګه، بهرني ملاتړي يې د امریکا متحده ایالتونو په مشرۍ، اروپایي او لویدیځ هېوادونه، په مجموعي ډول (۴۷) هېوادونه، روسیه، ایران او ځینې نور هېوادونه بیا په مشخص ډول د ټلوالې ملاتړي.

طالبان د اصلي مخالفینو په توګه، د اسلامي حزب یوه برخه هم د مخالف په توګه، د پاکستان اسخبارات بیا د یوه اصلي مخالف د ملاتړي په توګه. په دې ډول نو جګړه له یوه پړاوه بل ته داخله شوې او لا هم داخلېږي. دا چې دا جګړه ولې دومره اوږده شوه بېلابېلې پلمې او انګېزې يې لرلې، غواړو دلته همدې پلمو او انګېزو ته هم لږ تم شم:

د جګړې پلمې او انګېزې: کله چې د جګړې تر شا غټ زبرځواکونه، ستراتیژیک هدفونه او ایډیالوژیک جریانونه ولاړ وي، نو د هغې جګړې د تداوم لپاره د پلمو او انګېزو پیداکول سخت کار نه دی. په افغانستان کې د (۳۸) کلنې جګړې په بهیر کې هم ګڼ شمېر اصطلاحات د انګېزو د پیداکولو لپاره وکارېدل چې دلته يې په لنډېز سره یادونه کوو؛ اشرار، مجاهد، مهاجر، کمونیست، کافر، مشرک، ملحد،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخوان المسلمين، اخوان الشياطين، مخالف، افراطي، وطن پلور، وطن دوست، ترقي، ارتجاع، کمونيزم، امپرياليزم، ايډيالست، ماټرياليست، مقاومت، شر و فساد، ولسواکي، خلق، ولس، طالب، تروريست، ترهګر او داسې نورې نومونې چې تر ننه لا کارېږي. دا اصطلاحات د غټو، لويو، پټو او ښکاره اهدافو د انګېزو لپاره وکارېدل، په مجموعي ډول که موږ د جګړې له پيله بيا تر دې دمه پورې د جګړې ټول حجم، ټولې خواوې او ټول وسايل محاسبه کړو، نو دا جګړه يوه نړيواله جګړه ګڼل کېدی شي، يا هم افغانستان د نړيوالې جګړې مستقيم او نيابتي ډګر و. د نړۍ هېڅ داسې هېواد به پيدا نه شي چې د افغانستان په جګړه کې يې په مستقيم او نامستقيم ډول ډوډۍ، ګولۍ او روپۍ نه وي لګېدلې، ددې ټولو لګښتونو جانبي عوارض دادي چې زموږ هېواد کې لا هم جګړه توده ده او تر دې دمه يې راغځولې ده. دا چې اوس د جګړې څرنګوالی په کوم حالت کې دی، غواړو دلته په لنډيز سره ورته نغوته وکړو:

۱- اوسنی حکومت او د جګړې اوسنی حالت: **د روانې مياشتې پر (٦)مه نېټه ډاکټر غني د ملي شورا ګډې غونډې ته په زړه يوه او په خپله خوله بله عجيبه وينا وکړه، د شمالټلوالې تر زيات فشار لاندې يې د هغوی له دوديزې ترمينالوژۍ سره سم له تروريستانو سره د جګړې اعلان وکړ، خو په زړه کې پر دې پوهېده چې ددې جګړې مهارول دده په وس کې نه دي. خو بيا هم ده خپلو مخالفينو ته څرګند او ناڅرګند ګواښونه وکړل. دلته غواړو د غني د ببوسۍ ځينو ټکو او په اوسني حکومت کې د غني د واک موازنې ته لنډه نغوته وکړو:**

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د ملي وحدت په حکومت کې د واک انډول: که څه هم ډاکټر غني د وسلوال پوځ د اعلی سر قومندان په توګه یادېږي، خو په اوسني پوځ کې د غني ونډه ډېره خواره ده. اوسنی پوځ، نه له سیاسي، نه له سمتي، نه له ژبني، نه له فکري او نه هم له قومي پلوه د غني تر وزرونو او اوامرو لاندې دی. پوځ د وسلو او معاشیت له پلوه بهرني ملاتړ پورې تړلی، د انګېزې له مخې هم له بحران سره مخ دی او د جوړښت له پلوه، سیمه ییزه، تنظیمي او قومي بڼه لري. یوازې یوې شمېرنې ته به نغوته وکړو: د قومي ترکیب له مخې په ملي دفاع وزارت کې په سلو کې (۷۲) سلنه لوړپوړي صاحب منصبان تاجکان او (۲۲) سلنه یې پښتانه او پاتې نور یې په نورو قومونو پورې اړه لري، له سیاسي پلوه حالت تر دې هم بدتر دی. د دفاع وزارت غوڅ واک له اسلامي جمعیت او د هغه له موئتلفو تنظیمونو سره دی. نو په داسې یو حالت کې د غني اعلی سر قومنداني اوبو ته د خیال تېرول دي. د کورنیو چارو وزارت او ملي امنیت ریاست کې حالات تر دې هم بدتر دي او غني یې اوسمهال د سمون وړتیا هم نه لري. په داسې یو حالت کې د مخالفینو پر وړاندې د جنګ اعلان څه مانا او څه پایلې لري؟ غواړو ددې ډول اعلانونو احتمالي نتایجو ته هم لږ تم شو:

۳- د جنګ د اعلان اټکلېزې پایلې: دې اعلان سره به جګړه نوره هم ګرمه شي. طالبان او د هغوی بهرني ملاتړي به هم خپل ټول زور او توان څرګند کړي، په جګړه کې د طالبانو موقعیت هغوی ته ددې زمینه برابروي چې په کمو تلفاتو مقابل لوري ته زیات زیان ورسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طالب ځای، مهال او مورچل معلوم نه دی، خو د حکومتي ځواکونو موقعیتونه ثابت دي. دا کار د جګړې د پټ لوري په ګټه پرېوزي، له داسې يو حالت څخه به حکومت کې واکمنې متعصبې ډلې ناوړه ګټه پورته کړي او د هغو سيمو خلک به ډېر وځپي، چې طالب له هغو سيمو حرکتونه ترسره کوي. طالب د خرپ او ترپ جګړه کوي، د ولس له منځه ډز کوي، خو کله چې مقابل لوری پرې ګوزار کوي، طالب بيا له هغه ځایه پښې سپکوي، نو دې حالت کې ولس زيات زيان ويني، دا زيان ددې سبب ګرځي چې ولس د حکومت پر وړاندې نفرت پيداکړي. دا کرکه تر جمهور رييسه رسېږي، په دې ډول په حکومت کې پټ حکومتي مخالفين د حکومت له امکاناتو څخه د حکومت کمزورۍ لپاره کار اخلي، دا ډلې ددې شريک حکومت له وسايلو ګټه اخلي او د خپلو قومي کينو د سړولو لپاره د خلکو په ځورونې لاس پورې کوي. دا کار په پای کې د حکومت پر وړاندې د خلکو پاڅونونو ته لاره برابروي او د مخالفينو د ليکو د پراختيا سبب ګرځي.

کله چې حالات له هرې خوا بحراني وي؛ ملت د اور په بټۍ کې وريتېږي، نو طبيعي خبره ده چې هر چا سره دا پوښتنه مطرح کېږي چې د خلاصون کومه لاره او د رڼا کوم ځرک هم شته او که نه حالات به همداسې روان وي؟

په پښتو کې يو متل دی چې که غر لوړ دی، پر سر يې لار شته، دلته غواړو له همدغو سختو لارو څخه يو څو لارو ته په لنډيز سره نغوته وکړو:

۴- څو حل لارې: دا خبره بايد ټولو ته په ډاګه شي چې په افغانستان کې روانه جګړه کورنۍ نه ده، بلکې الهام، روحيه، امکانات او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتيژي ټول يې بهرني دي. جغرافيه د افغانستان ده او د جګړې بشري قوه له افغانانو جوړه ده. افغانان د سون توکي دي او زموږ جغرافيه د جګړې لابراتوار دی.

دا چې څنګه به دا لابراتوار وتړل شي، ددې لپاره بايد کورني او بهرني ټول امکانات وکارول شي. تر هر څه وړاندې بايد بهرني جګړه‌ييز عناصر مهار شي، يو شمېر بهرنيان سوله غواړي، خو زموږ يو شمېر ګاونډي هېوادونه له هغې ډلې پاکستان او ايران په هېڅ وجه سولې ته تيار نه دي، د هغوی کورني پلويان هم سولې ته لېوال نه دي. د افغانستان په حکومت کې ملي او مثبت عناصر بايد له ټولو ممکنو لارو خپل نړيوال دوستان؛ د امريکا متحده ايالاتونه او نور ستر ځواکونه پر دې قانع او پوه کړي چې ايران او پاکستان مهار کړي او که چېرې دوی هم ددې لوبې يوه برخه وي، نو بيا دې دا واقعيت له ولس سره شريک کړي چې هم يې خپل ولسونه او هم د همدغو لويو ځواکونو ولسونه پر دې واقعيت خبر شي.

د (۳۸) کلنې جګړې په بهير کې د جګړې اکثره کورني او بهرني لوبغاړي بدل شوي يا يې تاثيرات کم شوي او يا يې موقعيتونه عوض شوي، خو د جګړې په بهرنيو لوبغاړو کې په لومړي ګام کې پاکستان او په دويم ګام کې ايران هغه لوبغاړي دي چې موقعيتونو يې بدلون نه دی کړی او له (۱۳۵۷)ل کال راهيسې په مسلسل ډول په افغانستان کې خپلې ستراتيژۍ عملي کوي. د جګړې په کورنيو لوبغاړو کې اسلامي جمعيت چې ووروسته ورسره پرچم او ستم ډلې هم يوځای شوې، هغه ډله ده چې د جګړې له پيله د يو کورني عنصر په توګه مطرح ده. د حکمتيار اسلامي حزب د يوه مخالف په توګه لوبېږي او طالبان د جګړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسنی اساسي لوری دی. که غواړو چې سوله راشي باید د ټولو مطرحو غاړو ټول نامشروع حرکات کنټرول شي.

د حکومت داخل کې فوق العاده اصلاحاتو ته اړتیا ده. امنیتي ځواکونه باید په واقعي مانا ملي شي؛ د جنگسالارانو له انحصاره راووځي او د افغانستان ټولنیز واقعیتونه منعکس کړي، مسلکي او ملي بڼه باید خپله کړي، عقیده، انگېزه، وسله او مهمات ټول باید ولري، قضایي ارگانونه او انتخاباتي کمېسیونونه باید مسلکي او ناپېیلي وي. فسادگر، جنگسالاران، مافیایي گروپونه او د مخدره موادو کاروباریان باید د حکومت له لیکو لرې شي، د قانون حاکمیت بله اساسي لاره ده چې سولې ته لاره برابروي. که داخلي ریفورم ترسره شي، د بهرني دښمن یا مخالف پر وړاندې مقابله څو ځله اسانېږي.

په لنډه وینا د بهرنیو مداخلو کنترول او داخلي سمون ددې سبب گرځي چې په هېواد کې سوله او ثبات ټینگ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې او ځوابونه

پوښتنه: پرویز الیشنگی: په حکومت کې دننه ډېر خپلمنځي اختلاف شتون لري، ټول په یوه خوله نه دي، داسې کومه طرحه به وي چې دوی ټول په یوه خوله د سولې لپاره کار وکړي او رښتینې سوله راشي؟

ځواب: هره پدیده چې په داخل کې مستحکمه وي، پر بهرني قوت فشار زیاتېږي، دلته حکومت خپله ډېر کمزوری دی، ولس ته دروغ وایي او ولس پرې پوهېږي، خو دوی پر ځان نه پوهېږي، ښه لاره دا وه چې اساسي قانون په پیل کې تر پښو لاندې نه وای شوی، دویمه مسئله دا چې دوی په خپل منځ کې کوم تفاهملیک لاسلیک کړی هغه یې هم له یو بل سره ونه مانه، هغه کې لیکل شوي وو چې د اپوزېشن لیډر باید معلوم وي او حکومت یې په رسمیت وپېژني، نو که ډاکټر عبدالله عبدالله اپوزېشن ته داخلېده د اجراییه ریاست پوستې ترې پاتې کېده او که اجراییه پوستې ته ورته، نو اپوزېشن ترې پاتې کېده. لږ تر لږه که دغه عبارت هم دوی عملي کړي، هم سمه ده، دوی لیکلي ((په حکومت کې به دواړه مساویانه ونډه لري)) دولت یې نه دی لیکلی، مثلاً: قضا، ځارنوالي، پارلمان. خو اوس اجراییه رییس په هغو کې هم ونډه غواړي، په دې تفاهملیک کې یوه بله ماده دا ده چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي قانون محتویات به په پام کې نیول کېږي، نو چې د اساسي قانون محتویات په پام کې ونیول شي، بیا دا تفاهملیک ټول باطلېږي، بله دا چې تر اوسه خو ډاکټر صیب اشرف غني په دې نه دی توانېدلی چې دغه پنځوس سلنه ونډه دې واخلي. علت دا و کله چې امریکایان افغانستان ته راغلل نو شمالټلوالې ته یې ډېر زیات امتیاز ورکړ، هغه نا مشروع امتیاز و، چې دا دوی خپل حق وګاڼه، نو اوس چې ترې څوک دغه امتیاز اخلي، نو دوی فکر کوي چې د دوی حق تلف کېږي، اوس د ډاکټر صیب اشرف غني په ګروپ کې داسې پوه شخص نه شته چې ورته ووایي راځه وروره دغه تفاهملیکه چې ما او تا لاسلیک کړی دی، د حکومت په نوم مو کړی که د دولت په نوم؟ د انتخاباتو په وخت کې ډاکټر صیب اشرف غني هم ویل چې حکومت په انتخاباتو کې مداخله کړې او ډاکټر صیب عبدالله عبدالله هم ویل چې حکومت په انتخاباتو کې مداخله کړې، مانا دا چې دوی په حکومت کې خلک نه درلودل، نو ددې تفاهملیک له مخې په ملي امنیت ریاست کې د دواړو پنځوس پنځوس سلنه برخه رسېدلې، نو اوس دې پنځوس سلنه خلک ډاکټر صیب اشرف غني او پنځوس سلنه دې ډاکټر صیب عبدالله عبدالله معرفي کړي چې دا ټیم بدل کړي، اوس چې اشرف غني یو څوک لرې کوي عبدالله ورته وایي چې دا زما سړی دی، خو چې ستا سړی دی، نو مخکې دې ولې ویل چې حکومت مداخله کړې، که مداخله ده، نو ستا نفرو کړې کنه، بله دا چې دا ستا سړی دی ته یې په خپل جم کې حساب کړه، دا دې یو نفر، همداسې بل، بل او بل. هغوی خو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت کې له اوله (۷۰) سلنه دي، چې پنځوس سلنه نور واخلي نو خبره به کوم ځای ته ورسېږي، نو تر څو چې اساسي قانون عملي نه شي، دغه شعار چې دوی یې وایي (هېڅ افغان تر بل افغانه کم نه دی او هېڅ افغان پر بل افغان برتر نه دی) په رښتینې ډول پلی نه شي، نظام یو لاس نه شي، د حقیقي سولې راتلل ناشوني دي.

پوښتنه: څړبن هدایي: جنګ د نظام او طالب تر منځ دی، خو قرباني یې افغان ولس دی، د ولس لپاره څه کول په کار دي چې ځان له دې غمیزې خلاص کړي؟

ځواب: ولس اته دېرش کاله کېږي چې قرباني شوی، افغانستان کې منظم سیاسي تشکیلات نه شته او که جوړېږي د بهرنیو په مرسته به وي، ځکه خو له همدې امله ولس له بحران سره مخامخېږي، طالب کولای شي سوله راولي، هغه که د دیني انګېزې په زور وي یا د برچې په زور وي، خو حکومت نه شي کولای،د حکومت تجربه نه لري، د حکومتولۍ په فن او مهارت نه پوهېږي ځکه یې حکومت له لاسه ورکړ، دا نور خلک چې حکومت کې څه کدرونه لري، هغه ډول جذبه، ولوله، انګېزه او سپېڅلتیا نه لري چې دا ملت سره یو ځای کړي او باثباته حکومت جوړ کړي، یا د حکومت کولو نسبي تجربه لري، خو د ثبات راوستلو تجربه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري، ثبات ورته په ګټه نه تماميږي، دوی نه غواړي ثبات راولي، دا بل چې ثبات راوستلای شي، د حکومت کولو تجربه نه لري. نو له دغه ډول يو بحران سره حکومت مخامخ دی، مخکې مو ړ يادونه وکړه چې دوه ډول عناصر دي: يو کورنی، بل بهرنی، کورنيو عناصرو ته له سره ځواب ورکولی شي له هغوی سره بايد د تفاهم لاره خپله کړي او د بهرني عناصرو لپاره بايد له بهرني عناصرو کار واخلي.

ولس د ژرند د دوو پلونو تر منځ ګير دی، په همدې خاطر يې اولادونه وژل کيږي، کړول کيږي، هيله لرو چې ولس کې هم ټولنيز شعور ورځ په ورځ زيات شي چې طالب هم له ګرېوانه ونيسي چې د مکتب سېزل او ړنګول، په کور د خويندو کېناستل نه د اسلام د تقويې په مانا ده او نه د سړيتوب لار ده او دا انفجار او انتحار هم د سړيتوب لاره نه ده. بله خوا چې د ولس په رايه راغلي د دوی مسؤليت هم تر طالبه څو ځله زيات دی، دوی هم بايد کېنوې چې دا جنګ د حل لاره نه ده، نړۍ بايد قانع کړې چې افغانستان کې زموږ اصلي دښمن څوک دی؟ نن که امريکا وغواړي پاکستان پر ځای کېنوي مشکل حل دی. هغه وخت چې پر طالبانو يې بريد کاوه، پروېز مشرف ته بوش زنګ وواهه چې ما سره يې که زما مخالف سره؟ بله هېڅ خبره په کې نه منم فقط يو ځواب غواړم، نو هغه ورته په ګډ وډ حالت کې ووېل تا سره يم. دلته چې کابل کې نړيوال کانفرانس و، دوه توغندي د بهرنيو چارو وزارت پر سر تېر شول، د ايساف ځواکونو قومندان د پاکستان لوی درستيز ته زنګ وواهه که درېيم توغندی راغی، نو بيا اسلام اباد ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

توغندي درغلل ، بس پر سبا باندې کابل کې ډز ونه شو. که پاکستان دغه ډول خطر احساس نه کړي، نو دوی افغانستان کې مداخله کوي. زه په امریکا کې په یو کنفرانس کې ناست وم، یو ازاد بحث و، هلته د پاکستان سفیر هم و، هغه وویل دا د ډیورنډ کرښه دې په رسمیت وپېژندل شي،په افغانستان کې جګړه ختمیږي، ما ورته وویل، دا جګړه خو تاسو د تروریزم په پلمه پیل کړې، دا که د ډیورنډ کرښې پورې اړه لري، دا نو دا مانا لري چې دا جګړه ته کوې، نو که دا کرښه په رسمیت پېژنې نو مشکل حل دی که یې نه پېژنې جګړه کوم، بیا خو دا جګړه د تروریزم نه ده بیا ستا جګړه ده.

نو په دې خاطر د افغانانو اصلي مشکل له پاکستان سره دی، کله چې دا مشکل امریکایان یا نړیواله ټولنه حل کړي، پاتې شوه د طالب خبره، طالب ددې وطن سړی دی، ملا د دې وطن سړی دی، افغانان که د جګړې تجربه لري د سولې هم لري، ډېر مسایل په هېڅ قانون کې نه حلیږي مګر افغانان یې په جرګو او مرکو حلوي، اوس هم کومه قضیه چې قضا ته لاړه شي، قاضي لومړی لیکي چې جرګه دې حل کړي، مانا دا چې د جرګې عنصر اوس هم دومره قوي دی چې هر مشکل پرې حلیږي، نو دا حکومت چې د سولې او جوړې د تجربې دعوه کوي، نو دا نړیوال دې قانع کړي په دې باندې چې وروره زما مشکل په دغه ځای کې دی، پاتې شوه د ولس خبره، نو ته نه د جرګې سړی یې نه د مرکې سړی یې او نه په دې حکومت کې داسې څوک شته چې جرګه او مرکه وکړي، دا کار دې بیا ولس ته پرېږدي، نو داخلي ستونزه دې بیا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ډول حل شي، نو اوس ولس د دواړو تر منځ راګیر دی، باید دواړو سره مقابله وکړي، باید دې خوا ته هم ځواب ورکړي هغې خوا ته هم.

پوښتنه: ډګروال تره خېل: د سولې شورا ډېر زیات مصارف لري، همدا ډول معاشونه یې هم ډېر لوړ دي، ایا دا شورا کومه لاسته راوړنه لري که نه؟ او هغه وزیران او رییسان چې استعفی ورکوي علت یې څه دی؟

ځواب: د سولې شورا د ډاکټر صیب غني په وخت کې نه، بلکې ډېره پخوا جوړه شوې ده، ښه ده چې دا پوښتنه مطرح شوه، چې دا جریان هم خلکو ته ووایم چې د تاریخ حافظې ته وسپارل شي. ځکه هغه وخت زه د دې شورا د جوړېدو د جرګې غړی وم. وړاندیز دا و چې استاد رباني دې د سولې شورا د رییس په توګه وټاکل شي، ډېر غوره‌مالان وو چې ضرورت نه شته اوس یې نومونه واخلم، له استاد رباني سره یې پخوا اختلاف هم درلود، خو په دې خاطر چې موقف واخلي، ویل یې استاد رباني دې د دې شورا رییس شي، ما ددې کار مخالفت وکړ، ما وویل موږ له استاد رباني سره شخصي مخالفت نه لرو، خو د سولې شورا د رییس په توګه یې مخالف یم، زه، زما مېرمن (ارین یون) او نور کسان وګرځېدو، دې (شپاړس سوه) کسانو سره چې جرګه کې وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو زيات شمېر سره مو مشوره وکړه. فيصله دا وشوه چې د سولې شورا رياست ته زه (يون) ځان کانديدوم، موږ پوهېدو چې نه يې شو ګټلی، خو ما ولس ته واقعيت وايه، هغه سړی چې جګړه يې شروع کړې، هغه سوله راوستلی شي؟ دا منطق نه مني، موږ ويل؛ يو شخص چې په جګړه کې يې لاس نه وي درلودلی هغه دې راشي رييس دې شي، دا مهمه نه ده چې پښتون دې وي، د جرګې مفهوم دادی چې؛ يو درېيم ګړی راځي د دوه مخالفو قوتونو تر منځ جوړه کوي، نه دا چې يو طرف. د استاد رباني هدف دا و چې په سولې شورا کې ډېرې پيسې دي، امکانات دي، بله دا چې هغه د نظار شورا له لوري کونج ته شوی و، مشري ترې د پنجشېر ګروپ اخيستې وه، نو دا يې حاشيې ته کړی و، ده غوښتل چې حکومت سره پخلاينه وکړي او د سولې شورا رياست واخلي، بيا د انتخاباتو پر وخت د سولې شورا له ولايتي دفترونو څخه استفاده وکړي او ځان په ميډيا کې ژوندی وساتي. موږ د منطق په زور ددې مخالفت وکړ. ما ولسمشر کرزي ته وويل ته استاد رباني پر خلکو مه تحميلوه، پرېږده چې انتخاباتو ته ودرېږي. ويل يې نه! زه انتخابات نه منم، تاسو بايد دی همداسې ومنئ چې استاد رباني رييس شي، موږ ورته وويل يو بل سړی راوله چې استاد رباني بېرته له طالبانو سره پخلا کړي، بس وه يې نه کړل، نتيجه همغه شی شوه، چې تر ننه پورې د سولې شورا هم پر تنظيمي ملاحظاتو ولاړه ده، په سوونو مليونه ډالر مصرف شول، خو نتيجه يې صفر، اوس هم د سولې شورا سمبوليک رول لري. دغه واقعيتونه دي که يې ووايې، نو ژوند کې به له ډېرو مشکلاتو سره مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. اوس په سولې شورا کې نسبي پرمختګ راغلی، خو دا پرمختګ هم سل په سلو کې د ولس د هیلو ترجماني نه شي کولای. د سولې شورا کې باید داسې خلک راشي که حکومت ملامت وي، دا پرې باید ومني چې ته ملامت یې.

بله خبره دا چې په حکومت کې تر اوسه (۳۰) مطرحو کسانو استعفا کړې، ټول له یو قوم څخه دي (پښتانه دي)، هغه په دې خاطر چې مدافع نه لري، یو خو ډاکټر صیب اشرف غني ته لاسرسی نه لري، بله خوا له هغه بل ګروپ څخه تنګ شي بس استعفی ورکړي، ډاکټر صیب اشرف غني هم خپلو کسانو ته تکړه دی چې څه ډول یې له دندې ګوښه کړي، اوس که د ننګرهار والي د مرکزي حکومت خلاف خبره وکړه، نو پر همغه ورځ منفک دی، خو که د بلخ یا هرات والي یې وکړي، هېڅ خبره نه ده، هلته یو ولایت کې بل جمهور رییس او بل نظام جوړ دی. ولسمشر وایي: ((هېڅ افغان له بل افغانه کمتر نه دی او هېڅ افغان له بل افغانه برتر نه دی)) خو ته دا خپله خبره تطبیق کړه کنه، ته خو د هغې خوا ولسمشر یې، چې هغه حق لري پر تا خبره وکړي؟ مګر دا خوا کمزورې ده. هغه خلک چې په متواتر ډول استعفاګانې کوي، هغوی په حکومت کې د تنفس مجال نه لري، دوی ته دوسیې جوړېږي.

پوښتنه: انعام الله: د افغانستان اقتصاد ولې د حامد کرزي د حکومت په پرتله خراب شوی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: قافله دې هم منزل نه ځان خبر کړي - کله کله راهنما نه لار خطا شي.

کله کله انسان ډېر احتیاط کوي چې هغه يې په تاوان وي، استاد الفت وايي: ((زموږ په کلي کې يو سړی و، ډېر احتیاط به يې کاوه، خلکو به ترې مشورې هم اخیستې، کابل ته به موټر کې نه تلو، ویل به يې هسې نه موټر چپه شي، پلی به لاړ شم، خیر دی که درې ورځې وروسته ورسېږم، نو ولسمشر هم د تدارکاتو کمېټه دومره ټینګه رانیولې چې، تېره اوونۍ يې د (۱۰۰۰) میلیونو ډالرو معادل پروژې ودرولې چې دې کې فساد دی، نو دا پروژې چې اوس ودرېږي، دوه کاله درې کاله پرې تېرېږي، بیا به هغه خارجي ډونر هم نه حاضرېږي، پروژه کې هم تنقیص راځي، خلکو ته هم کار نه پیدا کېږي، بیا به ددې نظام وخت هم په ختمېدو وي، بیا به بل نظام راځي هغه به بیا قرارداد نه کوي، کله کله د وړوکي شي په خاطر دومره لوی احتیاط وشي چې يو لوی هدف له لاسه ووځي. ویل يې يو میلیون شغله ایجادوم او يو میلیون کورونه جوړوم، هغه مسئله بېخي سرچپه شوه، البته دې کې د هغه د اداري مدیریت هم غټ نقص دی، مدیریت ځان ته شی دی، علم ځان ته، دی د مدیریت په برخه کې ډېر عاجز دی. پخواني کومکونه چې د کرزي صیب په وخت کې وو، هغه اوس نه شته،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر حکومت باندې خلک بې باوره دي، پانگونه نه کوي، دې کار د هېواد اقتصادي حالت خراب کړی، نو ځکه خو ځوانان نورو ملکونو ته پناه وروړي، همدا شان نور ډېر عوامل سره را یو ځای شوي او هېواد يې له اقتصادي بحران سره مخ کړی.

ډېره مننه

په خدای مو سپارم

(c) ketabton.com: The Digital Library

طالبان: ((برادران کرزی)) که ((جنبش خود جوش)) رباني؟؟

دا ليکنه پر (۱۳۹۵ل کال) د يو شمېر هغو کړيو په ځواب کې ليکل شوې، چې په انتقاد کې له افراط څخه کار اخلي او په يو اړخيز ډول قضاوت کوي.

(برهان الدين رباني)

(حامد کرزی)

په افغانستان کې د امريکايانو په زور د طالبانو نظام تر ړنګونې وروسته، داسې سکتاريستي او اتنيکي ډله واک ته ورسول شوه، چې د هېڅ ډول سياسي اخلاقو پروا نه لري، نه تاريخي حافظه لري او نه د شرم پرده، دا ډلې چې دوستم، جمعيت، نظار شورا او دېته ورته نورو ډلو په تصويرونو کې ځان ښکاره کوي او د اسلام ماسک يې هم پر ځان غوړولی، د (جهاد) او (مقاومت) دوه اصطلاحات يې د سياسي امتيازاتو لپاره ناقانونه پوښښ ګرځولی، د بې شرمۍ، بې عزتۍ وروستي حد و بريد ته رسېدلي دي. دوی ان د هغو اشخاصو خيال او پروا هم نه ساتي چې دوی ته په حقيقت او واقعيت کې د ولي نعمت حيثيت لري، پر دوی يې پردې غوړولې وې او تر همدې پردې لاندې يې د لوټ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تالان بې ساری ریکارډ ټینگ کړی و. دوی ځان ته د هر ډول الفاظو د کارونې صلاحیت ورکوي، خو که د نورو له خولې څخه یوه عادي خبره هم ووتله او د دوی پر مزاج برابره نه وه، نو له هغې څخه بیا داسې یوه ډنډوره جوړه کړي چې گنې اسمان راکښته شوی دی.

په دې لیکنه کې غواړم یوازې یوې کلمې ته اشاره وکړم چې ښاغلي حامد کرزي په تېرو (۱۷) کلونو کې بار بار کارولې او سکاربښتي کړیو بیا د هغې په باب داسې غبرگون ښودلی چې گنې ښاغلي کرزي کوم کفر غړولی دی. کرزي طالبانو ته د (ورور) خطاب کړی، خو تر دې وړاندې د طالبانو د ظهور پر مهال لومړنی سړی چې طالبان یې د ((نجات فرښتې)) وبللې او د هغوی د چټک سیاسي او پوځي پرمختگ په باب یې نظر څرگند کړ، هغه د اسلامي جمعیت مشر (برهان الدین رباني) و، نوموړي هغه مهال وویل: ((طالبان یک جنبش خود جوش است)). رباني یوازې پردې بسنه ونه کړه؛ کندهار او نورو سیمو کې یې طالبانو ته په ټنونو پیسې او ډول ډول مهمات هم ور ولېږل او خپلو جمعیتیانو ته یې وویل چې له طالبانو سره له جگړې لاس واخلي، خپلې سیمې او وسلې هغوی ته تسلیم کړي. په ټولو تنظیمي قومندانانو کې د نظار شورا مشر (قومندان احمد شاه مسعود) لومړنی قومندان و چې له خپل ساتونکي (داود داود) سره یو ځای یې په میدان ښار کې طالبانو ته درناوی وکړ او له کوم قید او شرط پرته یې د طالبانو مشر (ملا رباني) ته وویل چې زه یو نظامي شخص یم، کوم سیاسي سړی نه یم، تاسو چې کوم شرعي نظام غواړئ، زه د هغه د یوه عسکر په توگه ستاسو په خدمت کې یم، خو تر ټولو د مخه باید تاسې په (چهار اسیاب) کې د (گلبدین حکمتیار) او د کابل په (لویدیځه برخه) کې د (عبدالعلي مزاري) د قوتونو غم وخورئ، کله چې مو دا دوه قوتونه له دې ځایه پورته کړل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور کابل زه خپله درتسلیموم. کله چې طالبانو همدا کار وکړ ؛ د کابل ښار غربي څنډې او د چهار اسیاب نورې سیمې یې له یادو قوتونو ونیولې، نو بیا د نظار شورا یاد قومندان پر طالبانو ناڅاپي برید وکړ، طالبان چې د مسعود له ژمنې سره سم له هغه څخه ددې ډول غلچکي برید هیله نه لرله، نو له یادو سیمو پر شا شول او بیا یې د (مسعود) تر مرگه پورې د هغه پر خبرو باور ونه کړ. له دې سریزې څخه مې هدف دادی چې له طالبانو سره د خبرو اترو، معاملې، مفاهمې او مقابلې اساس تر حامد کرزي، حکمتیار او نورو اشخاصو وړاندې خپله دې ښاغلیو ایښی دی. اوس که کرزی طالبانو ته د (برادر یا ورور) د کلمې پر کارولو له خوړې گوتې نیول کېږي، دې خبرې ته بېلابېل رنگونه ورکول کېږي او ځینې یې بیا د محاکمې د غوښتنې شعار هم ورکوي، نو عام ولس ته هم باید ددې حق ورکړل شي چې د یادې سلسلې د پیلوونکو په توگه د (رباني) او (مسعود) د محاکمې بحث مطرح کړي، طالبانو ته د ورور یا دښمن په خطاب سره د هغوی په ماهیت، کیفیت او کمیت کې هېڅ ډول بدلون نه راځي، جمعیتیانو د طالبانو د دوستۍ او دښمنۍ دواړه حالتونه تجربه کړي دي، کله چې یو ستمي یا جمعیتي ته ددې خبرې په اصطلاح حق حاصل دی چې هر چاته هر ډول خطاب وکړي، پر هر چا د هر ډول جنایت تور پورې کړي، دغسې عام ولس ته هم باید ددې حق حاصل وي چې د جمعیت او نظار شورا جگړه مارانو ته د جنایت کارانو خطاب وکړي، دوی د جهاد په گرمو شېبو کې له روسانو سره پروتوکولونه وکړل او د جهاد بریالیتوب یې ټکنی کړ، دوی (اسامه بن لادن) له (سوډان) څخه په الوتکه کې کابل ته راوړ، دوی (دوه سوه) عربانو ته د افغانستان د تابعیت تذکرې ورکړې، دوی د اسامه استاد (عبدالله عزام) پنجشېر ته دعوت کړ، دوی طالبانو ته وسلې او پیسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورولېږلې، دوی کابل په وینو ولمبوه، دوی ته روسانو په ټنونو پیسې چاپ کړې، دوی غربیانو ته وویل چې ((غت غت بمونه واچوئ)) دوی په افغانستان کې د شر او فساد زړي وکرل، دوی د کرزي په حاکمیت کې تر ټول افغان ولسه زیات امتیازات واخیستل، دوی سیاسي، دولتي، تنظیمي، اقتصادي او میډیایي مافیا رامنځته کړه، خو له دې ټولو غمیزو او ستونزو سره سره بیا هم دوی سپینې کوترې (!) دي او د دوی ټول سیاسي او نظامي مخالفین د دوی په اصطلاح جنایتکاران.

ایا په دې کار د کرزي د محاکمې بحث د مطرح کېدو وړ دی چې طالب ته یې د (برادر) خطاب وکړ؟ او که د ډېرو خلکو په نظر په دې کار چې د ملت حق یې د نظار شورا او جمعیت پر جنګسالارانو وخوړ؟

ددې لیکنې په پای کې یادونه په کار ده چې د طالبانو تر سقوط وروسته د افغانستان د اوه لس کلنې لانجې یو اساسي عامل، د نظار شورا په نامه یوې محدودې ډلې ته په مطلق ډول د قدرت ناکنترولہ انتقال و. تر څو چې دا ډله او ددې ډلې نورې متعصبې ستمي ائتلافي ډلې او د هغوی جنګي جنایتکاران له حساسو دولتي پوستونو لرې او د واک وېش د عدالت پر بنسټ تر سره نه شي، نه طالبانو سره سوله ممکنه ده، نه نورو ډلو سره، نه حکومت کې سمون راتلای شي، نه په عام ډول په هېواد کې امن، ددې ډلې د حاکمیت په شتوالي کې نه یوازې دا چې د امن ټینګښت ممکن نه دی، حتی مخالفینو ته د مناسبو الفاظو کارول هم د دوی له سخت غبرګون سره مخامخېږي. د سولې د ټینګښت په لاره کې نور خنډونه هم شته، خو یوه اساسي غوټه او خنډ یې د همدې مافیایي ډلې نا کنټروله حاکمیت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حماسه، ویرنه او ویاړونه

د هېواد د خپلواکۍ د (۹۷)یمې کالیزې په ویاړ مو په ژوندون راډیو ټلوېزیون کې یوه پرتمینه ویاړ غونډه جوړه کړې وه، دې غونډې ته مې د ملي تحریک او ژوندون ټلوېزیون په استازۍ یوه وینا وکړه چې دا دی لیکنی متن یې دلته وړاندې کوم:

بسم الله الرحمن الرحیم

درنو او قدرمنو مشرانو، ځوانانو، د ولس استازو، دولتي چارواکو او ددې پرتمینې غونډې برخوالو ته د افغانستان ملي تحریک او ژوندون ټلوېزیون په استازۍ سلامونه، درناوی، او نېکې هیلې وړاندې کوم، ښې چارې، ښه راغلاست، هر کله راشئ، په خیر راشئ!

درنو مشرانو! له نن څخه څلور کاله وړاندې د افغانستان ملي تحریک او ژوندون ټلوېزیون په همدې ځای کې همدا مهال د خپلواکۍ د خوشالۍ جشن ونمانځه. هغه مهال پر هېواد داسې یوه فضا واکمنه وه چې د هېواد د خپلواکۍ نمانځل اسانه کار نه و، ملي روحیه مړاوې وه، د ملي جرئت وزرونه تړلي وو، جنګسالاران پر دولتي څوکیو واکمن وو، ملي ورځې هم د سترو غلو او داړه مارانو په نامه او اجازې پورې تړلې وې، په داسې یو حالت کې د خپلواکۍ غږ پورته کول، د (مومن خان) زړه او د (فرهاد) عزم غوښته، خو کله چې له همدې ځایه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې بنسټه او له همدې رسنيز مرکزه د خپلواکۍ د جشن غړونه پورته شول، نو ورو ورو د نورو بنسټونو په رګونو کې هم وينه وچلېده، د جرئت وزرونه يې وغوړېدل او کال وروسته د خپلواکۍ جشنونه زيات شول، يو کال وروسته حالات تر دې هم ښه شول، دا ځل حکومت هم د سرېتوب يو څو ګامونه پورته کړل، دادی نن له دولتي امکاناتو او چاپېريال پرته مورږ يو ځل بيا په ولسي کچه د هېواد د خپلواکۍ جشن نمانځو، سږ کال که څه هم په هېواد کې امنيتي حالات د تېرو (۱۵) کلونو په پرتله ډېر ترينګلي دي او هره ورځ د ټول هېواد په کچه نږدې دوه سوه جنازې د تورو خاورو غېږې ته سپارل کېږي او پر ټول هېواد د وېرې، وير او ماتم ټغر خور دی، خو ملي روحيه او ملي ولوله د ټولو تېرو لسو پنځه لسو کلونو په پرتله ډېره غښتلې او خوځنده ده، سږ کال د تېرو کلونو په انډول په ډېر جوش د هېواد په ګوټ ګوټ کې د هېواد د خپلواکۍ جشن نمانځل کېږي، ولس او د هغه استازو مدني، کلتوري او ملي بنسټونو په خپله دې ميدان ته دانګلي، حکومت هم يا د شرم او يا هم د مسؤليت له مخې د تېرو کلونو په انډول د سرېتوب يو څو نور ګامونه پورته کړي او په بېلابېلو ولايتونو کې په دولتي کچه هم د خپلواکۍ جشنونه جوړېږي، حکومت که څه هم تر دې وړاندې د بدرنګۍ يو څو نورې بېلګې هم لري؛ د خپلواکۍ د يو اتل سپه سالار غازي عبدالوکيل خان نورستاني د څلي د نامه بدلول، ځينو جنګسالارانو او د ملي نفاق سرلارو ته د ملي وحدت د پالونکو او نورو القابو ورکول او داسې نور کارونه چې د ملت له ملي روحيې او تاريخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیتونو سره څرګند مخالفت لري او په دې وروستیو کې لا داسې اوازې هم دي چې د شلمې پېړۍ په سر کې د افغانستان په تاریخ کې یوې تورې څېرې او د مورخانو په قول یو داړه مار ته د امیر او رسول الله د دین د خادم لقب ورکول کېږي که دا خبره رښتیا شي نو دا به لا بل هغه تور داغ وي چې د دې د وطن د تاریخ پر تندي لګول کېږي.

خو که د دولت او د هغه د ځینو مضرو چارواکو نا فکره او مضر چلند او بدرنګي یوې خواته کړو، نو ولس او ولسي بنسټونه لکه څنګه چې یې په نره تاریخ ګټلی د تاریخ د ساتنې او ملاتړ په مورچل کې هم لا پسې ټینګ ولاړ دي، لازمه ده چې دلته د ټول غیرتي ولس د غږ او فریاد په توګه له دې ځایه د ولس پر پخوانیو شهیدانو، غازیانو او اتلانو، او اوسنیو شهیدانو، سرخندویانو او هېوادپالو باندې درود ووایو او پر غلو، فسادګرو او جنایتکارانو باندې نفرین.

درنو هېوادوالو! موږ پر دې پوهېږو په داسې یو حالت کې چې موږ اوس واقع یو د خپلواکۍ نمانځل او بیا پر هغې ویاړېدل، ناخپلواکو افرادو ته یوه بابیزه خبره ښکارېږي، خو پر خپلواکۍ مینو اشخاصو ته دا یوه نه هېرېدونکې خاطره ده، د یوه ملتپال افغان په توګه هر هېوادپال افغان ته که هغه د هېواد په داخل کې دی او که تر هېواده بهر خو چې د خپلواکۍ نشه یې په سر کې وي، ددې ورځې مبارکي وایم او د زیاتې خپلواکۍ لپاره د لوی رب دربار ته د دعا او هیله منتیا لاسونه پورته کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدرمنو مشرانو او ګرانو ځوانانو! ما نه غوښتل چې د خپلواکۍ پر دې پرتمینه ورځ پر حکومت او ځینو سیاسیخېلو د انتقاد او شکایت باب پرانیزم، دا خبرې مو‌ږ هر ځای او هر مهال کولای شو، د کال نورې (۳٦۵) ورځې ورته هم لرو، هلته به یې ډزوو، خو یو څو ټکي چې د نیوکو، وړاندیزونو او ان د ګواښنې بڼه او له خپلواکۍ سره مستقیم تړاو لري، که یادونه یې ونه کړو، نو غاړه به مو پر دین او دنیا بنده شي.

۱- دولتمشر ډاکټر صیب اشرف غني د سپه سالار غازي عبدالوکیل خان نورستاني د څلي او درې لارې د بدلون فرمان، د فشار، له تاریخ څخه د ناخبرۍ، نادرکۍ او سادګۍ، په حالت کې ورکړی دی، دا یو ستر ملي خیانت دی او موږ ورڅخه جدي غوښتنه کوو چې د اسد پر (۲۸)مه نېټه دا څلی بېرته د همغه غازي او اتل په نامه ونوموي، خپله دی او یا یې استازی باید هلته لاړ شي، د غازي پر منار دې د ګلونو ګېډۍ کېږدي او خپله دا تاریخي تېروتنه او خیانت دې په خپله جبران کړي. که موږ اوس د سپه سالار عبدالوکیل خان په انځور کې د خپل تېر سل کلن تاریخ څلي نه شو خوندي کولای، نو راتلونکي کې به نوره څه توره وکړو.

۲- دولتمشر دې متنازعه اشخاصو، جنګسالارانو، ملي نفاق اچوونکو او نورو ډلمشرانو ته د پرله پسې ناقانونه فرمانونو له لارې د بېلابېلو القابو حاتم بخشي بنده کړي، دا د ولس او تاریخ قضاوت دی، چې چاته څه القاب ورکوي، دا عسکري رتبې نه دي چې د ولسمشر په واک کې دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، په دې برخه کې دې خپلې تېرې تاريخي تېروتنې هم بېرته اصلاح کړي.

۳- لکه څنګه چې مې د مخه يادونه وکړه، اوازې او انګازې دي چې د درغلګرو، تاريخي داړه مارانو او د تاريخ مسخه کوونکو يوه ډلګۍ غواړي د حکومت له کمزوري موقعيت څخه ګټه پورته کړي، پر جمهور رييس فشار راوړي او له هغه څخه د شلمې پېړۍ د څرګندو داړه‌مارانو او تاريخ ځپلو ځېرو لپاره په جبري ډول يو فرمان واخلي او د تاريخي مستندانو خلاف په کې غل او غله د اتلانو په توګه را څرګند کړي، موږ جمهور رييس ته په ټينګه وايو چې تېر تاريخ ته مه ګرځه، پر تېرو اشخاصو تاريخ او ولس خپله قضاوت کوي، قانون او فرمان هم پر حال د تطبيق وړ دی، نه پر ماضي، نو که دې ډول غلو او داړه مارانو ته فرمانونه ورکړل شي، نو د ځينو خلکو هغه وړاندوينه او نيوکه به پر واقعيت بدله شي چې وايي: ولسمشر خو جغرافيه ګډوډه کړه، اوس د تاريخ د شرمولو نوبت دی.

۴- د ملي هويت د تذکرو په باب يو ځل بيا يادونه کوو چې دا زموږه سره کربنه ده، تېرېدل ترې ناشوني دي، څوک چې افغان نه وي، پر دې غيرتي خاوره د اوسېدو حق نه لري. موږ حکومت او د هغو مشرانو ته په ډاګه وايو چې دا ځل موږ له هرې وسيلې کار اخلو، لارې بندوو، تندي ماتوو او ستاسو ګرېوانو ته هم لاس دروړو، نوره مو خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښه. اساسي قانون موږ ته دا حق راکوي چې د خپل هويت خونديتابه ته ور ودانگو.

۵- په ټاکنيزو کميسيونونو کې د اصلاحاتو تر نامه لاندې مخدراتو ته لاره اوارول په هېڅ وجه د منلو وړ نه دي. په دې برخه کې د جمهور رييس او اجراييه رييس پټ او ښکاره جوړ جاړی او معامله ملت او ولسواکۍ ته د وژونکو زهرو مانا لري.

که احياناً دا دواړه ښاغلي هوکړې ته سره ورسېږي، نو د (۷) احتمالي کمشنرانو له جملې څخه به (۴) تنه د ډاکټر اشرف غني او (۳) تنه به د ډاکټر عبدالله په خوښه راځي، د ډاکټر غني په (۴) تنو کې به يو تن د جنرال دوستم، يو تن د سرور دانش او يو تن د احمد ضيا مسعود سهم شي. يو تن به ښاغلي ډاکټر غني ته پاتې شي، هغه به هم حکومت کې د ځينو نورو په شان داسې مړ غوړی، ځېړغوړی، چوپ خولی، بې ژبې، گونگی، گوزڼ وهلی، کوڼ او ړوند پښتون راولي چې له خپل ځانه به مچان نه شي شړلی او په کميسيون کې به د رايې اچونې پر مهال (٦) د (١) په مقابل کې وي. موږ دا تجربه د انتخاباتي اصلاحاتو په نامه په (۱۵) کسيز کميسيون کې په رڼو سترگو ليده، چې د (۱۵) تنو غړو له جملې څخه يې دوه تنه بهرني، (۲) تنه پښتانه او نور له نورو (۱۱) قومونو څخه وو، د رايې پر مهال (۱۱) د (۲) تنو په مقابل کې وو او بهرنيانو هم د رايې حق نه درلود، نو چې د اصلاحاتو کمېټه يې داسې وي، تر هغې چې کوم انتخابي ترکيب راوځي، د هغه به څه حال وي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦- موږ ددې ملت د ربښتینو بچیانو په توګه داسې ناعادلانه قضاوت هم نه کوو، چې د جمهور رییس ټولې مثبتې او منفي کړنې له یوې مخې رد کړو، مثبتې کړنې يې د تایید وړ دي او منفي يې د رد. د اداري فساد په برخه کې د جمهور رییس اراده، نیت او هلې ځلې د تائید او ستاينې وړ دي، ښاغلی غني له ارادې، نیت او فکر څخه غریب نه دی، خو له قوت او سیاسي جرئت څخه غریب دی، غني باید ددې خلا د ډکولو لپاره د ولس له قوت څخه ګټه پورته کړي، پر ولسي ځواک دې ډډه ولګوي، د سترو فساد ګرو لست دې ژر تر ژره عدلیي او قضایي ارګانونو، رسنیو او نړیوالې ټولنې ته وسپاري، فسادګر خپله د تاریخ کندې ته ټېلوهل کېږي.

٧- جمهور رییس په بهرني سیاست کې تر ډېره بریده بریالی او په کورني سیاست کې تر ډېره ناکام دی، کورني ډګر ته باید پاملرنه زیاته شي، جمهور رییس باید خپل اجتماعي اخلاق د افغانیت او اسلامیت له اصولو سره سم اعیار کړي، په نړیوال سیاست کې باید پاکستان نور هم منزوي او نړیوالې مرستې نورې هم راجلبې کړي.

٨- ولسمشر باید له خپلو (اووه- اتو) مشاورینو پرته چې منطق، ملي اراده، ملي احساس او کاري استعداد لري، نور ټول (دولس نیم درجنه) چوپ خولي، کم جرئته، بې حرکته او ټپساري مشاورین له دندې څنډې او یا دې پر فعالو مشاورینو بدل کړي او یا دې دوی خپله ځان فعال کړي. د ټولو مشاورینو په ټولیز میاشتني معاش او نور لګښت لږ تر لږه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشت کې یو ښوونځی او یو کلینک جوړېږي، اوس باید جمهور رییس ته وویل شي چې نه دوی تا ته مشوره درکوي، نه یې تاسو مشوره اورئ او نه په کال کې یو ځل ورسره لیدلای شې، خو په کال کې یوه مشوره یا نه مشوره یې ولس ته د (۱۲) ښوونځیو او (۱۲) کلینیکونو د نه جوړونې په بیه پرېوزي.

۹- د جمهور رییس د امنیتي چارو سلاکار ښاغلي (محمد حنیف اتمر) څخه مو، چې دی د وطن یو کدر او د ولسمشر ښي لاس ګڼل کېږي، هیله ده چې په خپل لستوني کې ماران مه ساته، د جنګسالارانو دویم نسل مه پړسوه، دا هم غټه بې انصافي ده چې غټ جنګسالاران دې د جمهور رییس او زامن یې د امنیت شورا په دفتر کې مشاورین وي، د دوی پلرونو، ډاکټر نجیب الله او حامد کرزي ته ټک ورکړ، اوس د اشرف غني وار دی او سبا ستا، نور مو خپله خوښه، چې ماران ساتئ، خون به مو په خپلې غاړې وي.

پر ما باندې ملګري کړی وار دی مخامخ
پخوا و په لستوني کې نن مار دی مخامخ

(درویش درانی)

۹- په پای کې یو ځل بیا پر جمهور رییس غني غږ کوو چې له ټوپکوالو څخه مه ډارېږه، اساسي قانون په لاس کې ونیسه او پر خپل ولس د وروستي ځل لپاره غږ وکړه چې د شر او فساد پر ضد جهاد دی، راسره ودرېږئ او که نه؟ که ولس دې ملاتړ ونه کړ، نو بیا چې ته هره

(c) ketabton.com: The Digital Library

معامله کوې، تاریخ او ولس ته به کوزګوری نه وې او که ولس دې ملاتړ وکړ، نو دا فساد ګر او جنګسالاران چې اوس د نظام د ړنګولو خبرې کوي، یا به په کولاب کې وي یا به په اصفهان کې او یا به هم په پنجاب کې، په دې وطن کې د پښې د ایښودلو ځای نه لري، غني به هله غني خان شي چې ولس ورسره وي.

اوس چې د اجراییه رییس او جمهور رییس تر منځ د قدرت د ناقانونه وېش پر سر ناندرۍ روانې دي، زموږ هیله ده چې دا ناندرۍ لومړی د خپلمنځي تفاهم له لارې حل شي او که چېرې دوی د دې وړتیا نه لري، نو بیا خو تر ټولو ښه لاره داده چې اساسي قانون تطبیق شي، اساسي قانون د لویو سیاسي شخړو د حل قانوني لاره ده.

عجیبه خبره خو داده چې جمهور رییس او ډاکټر عبدالله د اساسي قانون د لویې جرګې د جوړېدو خبره کوي، خو نور ټول قانون نه مني، یوازې په دې قانون کې د راغلې جرګې یادونه کوي.

زه په پای کې یو ځل بیا ټولو هېوادمېشتو افغانانو ته د هېواد د خپلواکۍ د بېرته ګټلو د (۹۷) کلیزې په ویاړ مبارکي وایم، د غازیانو روح په تېره بیا د غازي امان الله خان او نورو غازیانو د ارواوو د خوشالولو لپاره د دعا لاسونه پورته کوم، خدای دې په هېواد کې سوله، سوکالي، او پرمختګ راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له قدرمن ورور قدرت الله سهاک، حاجي صیب هاشم، حاجي صیب خیر الله، داود شینواري، د طبیعت اوبو جوړولو فابریکې له مشر (روکي صیب)،حاجي صیب سلطان محمد خان، د افغان ملي بانک او د هغه قدرمن رییس ښاغلي جاوید وفا څخه ډېره مننه کوم چې له موږ سره یې خپل مالي او معنوي ملاتړ وکړ.

د احمد غیرت او سلطان محمود غزنوي ښوونځي، افغان موډل گروپ، سکانو او هندوانو ورونو، امنیتي ځواکونو او نورو ټولو هغو دوستانو څخه چې ددې غونډې په جوړونه کې یې هر اړخیزې مرستې کړې، ټولو ته کور ودانی وایم.

د یوه سوکال، غښتلي، پرمختللي، یو موټي

لوی افغانستان په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمعیت ستمي او سیکارېستي بڼه

دا لیکنه (۱۳۹۵ل) کال د سلواغې په وروستیو کې د وخت د اړتیا له مخې په مستعار نامه لیکل شوې وه، دا دی دلته یې په خپله نامه خو په همغه بڼه کټ مټ یو ځل بیا خپروم.

په افغانستان کې اسلامي جمعیت تنظیم، د هغو ډلو او تنظیمونو له جملې څخه دی چې د خپل تشکیل له پیله یې جوړښت پر قومي اساساتو ایښودل شوی و، خو ظاهري بڼه یې اسلامي وه. د جهاد په کلونو کې هم د دې ډلې قومي تعصبات یو څه ښکاره شول، خو هغه وخت د ټولو خلکو زړه ته نه لوېده چې دا ډله دې اساساً په هېواد کې د قومي حساسیتونو د راپارولو لپاره جوړه شوې وي. تر جهاد وروسته روسانو سره ښکاره روابط د هغو له پټو اړیکو څخه نوره پرده پورته کړه. د تنظیمي جنگونو پر مهال پر واک باندې د قومي انحصار وختونو د جمعیت اصلي څېره نوره هم څرگنده کړه، د طالبانو نظام تر ړنگېدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته جمعیت تنظیم په بشپړ ډول پر ستمي حرکت بدل شو او همدا مهال یې خپله سقاوي بڼه هم لا پسې په ډاګه کړه. جمعیت اوس یوازې د بدخشان، تخار، پنجشیر او څو نورو محدودو سیمو او اشخاصو پر محور راڅرخي او د یوه مشخص قوم له دایرې پورته فکر نه شي کولای. د تنګنظرۍ دایره دومره تنګه ده چې د بل قوم غړی په کې ځایېدای نه شي. د (۱۳۹۵ل) کال د دلوې پر (۱۵)مه نېټه ددې ډلې مشرتابه یو ځل بیا د صلاح الدین رباني په کور کې غونډه وکړه او له اشرف غني سره یې د عطا محمد نور د خبرو اجنډا وڅېړله. بڼه به وي چې دلته ددې ناستې ترکیب په لنډیز سره معرفي کړو چې هېوادوالو ته د جمعیت اصلي محتوا او د اسلامي بڼې تر شا اصلي ستمي څېره لا پسې څرګنده شي.

نوم	استوګنځی	قوم
صلاح الدین رباني	بدخشان	تاجک
عنایت الله شاداب	بدخشان	تاجک
واقف حکیمي	بدخشان	تاجک
عبدالله عبدالله	پنجشیر	تاجک
احمد ضیا مسعود	پنجشیر	تاجک
محمد یونس قانوني	پنجشیر	تاجک
بسم الله محمدي	پنجشیر	تاجک
عبدالحفیظ منصور	پنجشیر	تاجک

(c) ketabton.com: The Digital Library

امر الله صالح	پنجشېر	تاجک
اديب فهيم	پنجشېر	تاجک
عطامحمد نور	بلخ	تاجک
عبدالستار مراد	کاپيسا	تاجک
محمد اسمعيل خان	هرات	تاجک
کليم الله نقيبي	کندهار	پښتون

کليم الله نقيبي له کندهار څخه دی، ويل کېږي چې د نسب له مخې پښتون دی، خو ماهيتاً او عادتاً پښتون نه ښکاري.

درانه هېوادوال کولای شي، پورتني ترکيب ته په کتو سره چې (۱۴) تنه ګډونوال لري او د جمعيت رهبري شورا جوړوي، د هېڅ بل قوم غړي ته په کې ان د ناستې ځای هم نه دی ورکړل شوی. دا په داسې حال کې ده چې امر الله صالح د جمعيت په رهبرۍ کې پر غړيتوب سربېره د (روند سبز) په نامه ځانته بله ډله، يونس قانوني د (افغانستان نوين) په نامه بل سياسي جريان، بسم الله خان او نور يې هم د نورو جريانونو مشري کوي او يا يې د مشرتابه غړي دي. تر دې د مخه يې فضل احمد معنوي د خپلواک او بې طرفه شخص په توګه د انتخاباتو کميسيون رييس، امرالله صالح د ملي امنيت د رييس، بسم الله خان د دفاع وزير او نورو ښاغلو يې د نورو مهمو دولتي پوستونو د متصديانو په توګه دندې اجرا کړې دي. د جمعيت د رهبرۍ ترکيب د افغانستان د اساسي قانون د هغې محتوا خلاف دی چې وايي؛ هېڅوک حق نه لري د قومي، سمتي، ژبنيو، او مذهبي اساساتو له مخې ګوند،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډله او سیاسي جریان جوړ کړي، اوس چېرته دي د قانون د تطبیق مدعیان چې پر دې ښاغلو د اساسي قانون محتوا تطبیق کړي او څوک دي چې ورته ووایي؛ د اسلام له سپېڅلي نوم څخه نور د خپلو فاشیستي او ستمي افکار لپاره ناوړه ګټه مه پورته کوئ!.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زور کرښې په زور له منځه ځي

د (۱۳۹۵ل) کال په وروستیو کې ما (یون) د ناروې هېواد له (اوسلو ټایمز) ورځپاڼې سره د ډیورنډ کرښې په باب یوه ځانګړې مرکه کړې وه، دا دی دلته د دې مرکې متن وړاندې کوم.

۱. د ډیورنډ کرښه له یوې پېړۍ راهیسې د برتانوي هند، افغانستان او پاکستان ترمنځ یوه لانجمنه مسئله ده، ولې یې د افغانستان حکومت د نړیوال سرحد په توګه نه پېژني؟

ځواب: دا کرښه د برطانوي هند د هغه وخت د چارواکو له خوا د افغانستان پر امیر (عبدالرحمن خان) په زوره منل شوې وه، افغان ولس له همغه پیله له دې جبري کرښې سره مخالف و، له یو څو امیرانو پرته نورو ټولو افغان واکمنو د ولس عامه احساساتو ته په پام سره دا کرښه نه ده منلې او که افغان چارواکي بیا هم د پخواني امیر په شان د مقابل طرف زور ته تسلیم شي، نو د ولس له سخت غبرګون سره به مخامخ شي.

۲. ایا رښتیا هم ددې کرښې په رسمیت پېژندل به د ترهګرۍ په له منځه وړلو کې ارزښت ولري او یا مرسته وکړي. که کولای شي نو د اوږدې مودې لپاره به سوله تامین شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: ترهګري یوه نړیواله پدیده ده. په امریکا کې پر نړیوال مرکز برید، د هندوستان په ممبیي ښار کې پر هوټل برید، په اروپا او د نړۍ په ګوټ ګوټ کې نور ترهګریز بریدونه ددې ښکارندویي کوي چې دا یوه نړیواله پدیده ده. افغانستان هم د نړیوال تروریزم تر بریدونو لاندې دی. دا بریدونه ډیورنډ کرښې پورې هېڅ اړه نه لري.

که پاکستان ترهګریزې پېښې په ډیورنډ کرښې پورې تړي، دا نو بیا ددې مانا ورکوي چې که افغانستان دا کرښه په رسمیت وپېژني، ترهګر به بند شي او که نه نو دا جنجال به روان وي. مانا دا چې پاکستان پر افغانستان باندې ددې جبرې کرښې د منلو لپاره د ترهګرۍ له وسیلې څخه هم کار اخلي. د ترهګرۍ اصطلاح په اوسنۍ لنډه مانا پر امریکا د القاعدې تر بریدونو وروسته دود شوه. په داسې حال کې چې پاکستان د خپل جوړښت له پیله بیا تر دې دمه د افغانستان په کورنیو چارو کې لاسوهنه کوي.

۳. په افغانستان کې ځینې خلک ادعا کوي چې د افغانستان حکومت له پاکستان سره په پټه دا کرښه په رسمیت پېژندلې، خو له ولس یې پټه ساتلې ده. ولې دا توپیر موجود دی؟

ځواب: له (۱۸۹۳م) کال راهیسې د (۱۲۴) کلونو په بهیر کې یوازې د پیل دریو امیرانو د خپل وخت د مجبوریت له امله د یوې جبري کرښې په توګه منلې، هغه هم د برطانوي هند او افغانستان د نفوذ د ساحې په توګه چې تر دې کرښې اخوا به افغان واکمن خپل نفوذ نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتوي. انګرېزانو ته به بغاوتونه نه راپاروي نه دا چې دا به د برطانوي هند او افغانستان ترمنځ یو طبیعي او دایمي سرحد وي.

تر هغه وروسته په افغانستان کې نور (۱۷) واکمن یا حکومتونه تېر شوي، یوه هم دا کرښه نه په پټه او نه په ښکاره په رسمیت پېژندلې ده.

۴. څنګه کېدلای شي، چې نوی سرحد دې د افغانستان په ګټه شي؟ ایا دا به د ډېرو ستونزو او ددې لامل نه شي چې بلوچستان ازادي واخلي او یو ازاد بلوچستان رامنځته شي؟

ځواب: بلوڅان پر خپله خاوره چې برتانوي هند نیولې وه او بیا پاکستان پوځ په زور تر خپل واک لاندې راوستې، د خپلې خپلواکۍ حق لري، خو افغانان له افغانستان سره د محکوم پښتونستان د ولس او خاورې د یو ځای کېدو حق او ادعا لري. انګرېزانو د پښتنو او بلوڅو ترمنځ هم ستونزې پرې ایښي دي. هغه سیمه چې د بلوچستان په نامه یادېږي، لکه مرکز (کوټه) او نورې سیمې هغه اکثریت پښتون مېشته سیمې دي او پښتانه په کې اوسېږي. دا سیمې په دقیقه مانا د جنوبي پښتونخوا په نامه یادېږي، چې په طبیعي ډول ځانونه پښتانه او افغانان بولي، افغانان د دې سیمې د حق لپاره مبارزه کوي.

۵. پر هغه ځمکه چې له لاسه وتلې وي پر هغې د دویم ځل لپاره دعوې سره به د ملیونونو خلکو ژوند له ستونزو سره مخ نه شي او یا به هم بېځایه نه شي؟ که چېرې افغانستان د ډیورنډ کرښې د تړون له مخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله ځمکه له لاسه ورکړې وي، که چېرې ځمکه ترلاسه کړي د تړون له مخې به تاریخي کنټرول ونه لري، نو د هغو ملیونونو خلکو په اړه به دا څنګه عادلانه وي، چې یا ځانونه افغانان ګڼي او یا هم پاکستاني؟

ځواب: هر ملت له لاسه وتلې خاوره له څو لارو بېرته ترلاسه کوي، کله چې یو ملت له پوځي، اقتصادي او سیاسي پلوه ډېر قوي شي، نو هغه کربښې چې په زور ایستل شوي دي، په زور بېرته له منځه ځي. دویم د ولسواکۍ او د خلکو خپله خوښه او غوښتنه ده. په ولسواکه پروسه کې باید له چل، مهارت، اختناق، زور، عوام فریبۍ، ناسمو مذهبي احساساتو، چې د خلکو د نظر او داعیې اصلي مسیر بدل کړي، له یوه څخه هم کار وانخیستل شي. د مدعي او مدعي علیه دواړو ترمنځ باید د قواوو بېلانس برابر وي. نو په هغه حالت کې که د خلکو رایې ته پام وشي، نتیجه به یې د عدالت پر بنسټ وي. اوس چې افغانستان له پاکستان سره د قواوو توازن نه لري، نو په داسې یو حالت کې پاکستان هڅه کوي چې د سیاسي، اقتصادي او مذهبي زور او نورو نامشروع امکاناتو له لارې پر افغانستان دا کربښه په رسمیت وپېژني. موږ وایو چې افغانستان باید پرې بښودل شي چې یو ځل د سیمې او نړۍ په کچه خپل ځان جوړ کړي، له پاکستان سره خپله سیالي برابره کړي او بیا د ډیورنډ او نورو ستونزو په باب مقابل لوري سره یو عادلانه او منطقي حل لارې ته سره کېني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. ایا رښتیا هم هغه پښتانه چې په پاکستان کې اوسېږي، غواړي له افغانستان سره یوځای شي؟

ځواب: کوم پښتانه چې اوسني پاکستان کې اوسېږي، په اوس وخت کې چې افغانستان کې جګړه روانه ده او افغانستان له ګڼو ستونزو سره لاس او ګرېوان دی، دا مهال ددې ډول پوښتنې مطرح کول عدالت تر پښو لاندې کوي، حقیقت دادی چې اکثریت پښتانه غواړي چې بېرته خپل پلرني ټاټوبي سره یوځای شي، خو هغه مهال چې افغانستان کې سوله او سوکالي وي، ظلم او وحشت نه وي، کله چې هند او پاکستان وېشل کېدل او یا هم د هند او پاکستان دریو جنګونو مهال و، هغه وخت ټولو پښتنو غوښتل افغانستان سره یوځای شي، که داسې یو مهال راشي او یا هم افغانستان کې سوله او ثبات راشي او یا هم پاکستان له یو داسې بحران سره مخامخ شي، چې د پوځیانو اوسنی حاکمیت ختم شي، هغه وخت باید دا پوښتنه مطرح شي چې ایا د پاکستان تر اشغال لاندې پښتانه پاکستان سره خوښ دي؟ مستقل هېواد غواړي؟ او که افغانستان سره یوځای کېږي؟ هغه وخت کېدی شي د خلکو واقعي او رښتینی نظر منعکس شي.

٧. ایا افغانستان د نور توکمیز تاوتریخوالي تاب لري، چې د یوې داسې مسلې له راپورته کولو څخه زېږېږي، هغه مسله په نړیواله کچه منل شوې ده، که دا پوله یوه خیالي کرښه وګڼل شي، چې افغانستان سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېشي، نو بيا ولې افغان حکومت په ملګرو ملتونو کې ددې موضوع بيا راپورته کولو هڅه نه کوي او نه يې تر اوسه کړې ده؟

ځواب: افغانستان له توکميز پلوه يو قوي هېواد دی، ملي يووالی د ټولو هغو هېوادونو په انډول چې د اکثريت ترڅنګ په کې لږکي او واړه قومونه اوسېږي، ټينګ دی، که پر هر هېواد دومره مشکلات راغلي وای او نړيوالو په کې دومره مداخله کړې وای، نو لا وختي به ټوټې ټوټې شوی وای، خو د دين، مذهب او ملي تفکر په ګډون ګڼ نور داسې عوامل وو چې افغانستان لا هم واحد او مستحکم پاتې شو، د ډيورنډ د کرښې د رسميت پېژندنې لپاره افغانانو غږ نه دی پورته کړی، بلکې نورې کړی هڅې کوي چې په زوره، دا کرښه پر افغانانو په رسميت وپېژني، ځينې حالات داسې وي چې نړيوال هم کومه خبره کوي، په هغې کې هم عدالت په پام کې نه نيول کېږي، سياسي مصلحت او ډپلوماسۍ ته ترجيح ورکړل شوې وي؛ جرمني د يوه نړيوال زور له کبله پر دوو برخو ووېشل شو، دوه بېلابېل هېوادونه وګڼل شول، نړيوالو دواړه هېوادونه په رسميت وپېژندل، د برلين دېوال يې ورته خپلمنځي پوله ګڼله، يمن هم پر شمالي او جنوبي برخو وېشل شوی و، بېرته يوځای شول، کوريا هم په زور پر دوو برخو وېشل شوې ده، د بيا يوځای کېدو احتمال يې ډېر زيات دی، ويتنام پر دوو برخو وېشل شوی و، (کريميا) نيمه پېړۍ د اوکراين برخه وه، (هانګ کانګ) يې بل مثال دی، ډېر نور ګڼ مثالونه لرو. افغانستان اوس له کورنۍ جګړې او د ترهګرۍ تر نامه لاندې له نورو ډول ډول جګړو سره مخامخ دی. ملګري

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملتونه او د نړۍ څه کم (٦٠) هېوادونه چې په ټول توان په افغانستان کې راټاله دي، په افغانستان کې د جګړې د مهار او د بهرنيو په تېره بيا د ګاونډيو د مداخلې مخه نه شي نيولای، نو په داسې يو حالت کې چې افغانستان په ملګرو ملتونو کې د ډيورنډ لاين مسله مطرح کړي، پوره باور دی چې ډېر کم هېوادونه به يې ملاتړ وکړي. موږ وايو افغانستان بايد دا موضوع تر هغې پورې پر خپل حال پرېږدي، نه يې په رسميت وپېژني او نه يې په نړيواله کچه ياده کړي، تر څو چې افغانستان هم د نړۍ په کچه له پاکستان سره سيال شوی نه وي دا موضوع دې پر خپل ځای وي. پر (۱۹۴۷م) کال چې افغانستان په قوي او پاکستان په ضعيف موقف کې و، په کابل کې د امريکا او برتانيې سفيران په دې نظر وو چې دا مهال که افغانستان نړيوالې محکمې ته د ډيورنډ لاين موضوع وړاندې کړي، نو افغانستان دا موضوع ګټي، هغه وخت د هند او پاکستان په دريو جنګونو کې افغان حکومتونو طلايي چانسونه له لاسه ورکړل. اوس نو کله چې هم افغانستان قوي موقف ته ورسېد، بيا به دا موضوع د سيمې او نړۍ په کچه مطرح کېږي.

۸. د رسنيو د يو مسوول په توګه راته ويلای شئ چې (ژېړ ژورنالېزم) په افغانستان کې څه اغېز لري؟ ځکه ګڼ شمېر خلک دا مني چې ايران ډېرو رسنيو او ادارو ته پيسې ورکوي، تر څو د افغانستان په کلتوري او نورو خپلمنځي مسايلو کې ګوتې ووهي، ايا دې نفوذ د ملي ګټو مخه نه ده ډب کړې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: افغانستان کې (ژېړ ژورنالېزم) شته او اکثره د هغو رسنيو له خوا کارول کېږي چې د بهرنيو په مرسته چلېږي. د رسنيو په برخه کې ايران هغه هېواد دی چې تر ټولو زياته پانګونه يې کړې، (پنځه) ټلوېزيوني چينلونه او لسګونه چاپي او برېښنايي رسنۍ په مستقيم ډول د ايران له خوا تمويلېږي او له ايراني سرچينو څخه الهام اخلي. د افغانستان اوسنی حکومت کمزوری دی، د ايران د رسنيزو او نورو مداخلو مخه نه شي نيولای او يا يې نه نيسي، په خپله په حکومت کې هم د ايران پراخ نفوذ څرګند دی. ايران په افغانستان کې په سياسي، پوځي، ژبنيو، مذهبي، اقتصادي او نورو برخو کې پراخه مداخله کوي او دا ډول مداخلې په څرګند ډول د افغانستان د ملي ګټو خلاف دي.

۹- له اسلامي حزب سره د سولې له خبرو د افغان رسنيو اخيستنه څنګه ده او ستاسو په اند دا خبرې به څومره ګټورې وي؟

ځواب: سوله د افغانانو تر ټولو مهم ضرورت دی، سوله که اسلامي حزب سره وي، که طالب سره او يا هم کوم بل مخالف سره، ټول افغانان يې هرکلی کوي. اسلامي حزب په افغانستان کې يو مطرح تنظيم دی، بايد د سولې له بهير سره يوځای شي. اسلامي حزب څخه هم غوښتنه کوو چې پخواني افراطي مذهبي نظريات او زورواکي نور د زغم او چلند وړ نه دي، زورواکي که د هر تنظيم له خوا وي بايد مردوده وګڼل شي. له حکومت څخه هم غوښتنه کوو چې حکومتي او تنظيمي جنګسالارانو ته باج ورنه کړي او د عادي افغانانو په سترګه ورته وګوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- د لوړو زده کړو په برخه کې د ښځو شمېر زیات شوی، په کاري قوه کې یوازې (۱٦) سلنه په افغانستان کې ښځې دي، کوم ګامونه باید پورته شي چې ښځو ته په افغانستان کې د یو شان کار او وظیفې موقع ورکړل شي؟

ځواب: د طالبانو د نظام تر ړنګېدو وروسته په ټولنیزو، کلتوري او سیاسي برخو کې د ښځو ونډه زیاته شوې د افغانستان ملي شورا په سلو کې (۲۷) برخې ښځینه وکیلانې دي. په پوهنې، تجارت، سیاست او نورو ډګرونو کې د ښځو ونډه زیاته شوې، خو بیا هم طبیعي او اصلي حد ته نه ده رسېدلې، په ټولو ډګرونو کې د ښځو فعال ګډون لپاره یوه لاره دا ده چې د ښځو لپاره مثبت قوانین جوړ شي او قوانین د ښځو حق او ګډون تضمین کړي.

لکه اساسي قانون چې د ولسي جرګې په هرو څلورو څوکیو کې یې یوه ښځو ته تضمین کړې، نو ځکه د ښځو ونډه په سلو کې (۲۷) ته پورته شوه. که دا حق نه وای تضمین شوی، نو ښځو په ولسي جرګه کې دومره څوکۍ نه شوې ترلاسه کولای، نور قوانین هم باید ښځو ته د حق دغه شان تضمین ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کې د سیاسي ځواکونو نوې معادلې

دا لیکنه (۱۳۹٦ل) کال د ثور میاشت کې کابل ته د انجنیر گلبدین حکمتیار تر راتگ او له حکومت سره د اسلامي حزب تر پخلاینې څو ورځې وروسته لیکل شوې ده او د همدغه مهال د سیاسي حالاتو د څرنگوالي انځورنه کوي.

په سیاست کې د قدرت معادلې ثابتې نه وي، وخت پر وخت بدلون مومي؛ هر کله چې د متضادو بهیرونو تر منځ د ځواک انډول برابر او مساوي وي، تفاهم، ثبات او پخلاینه نه رامنځته کېږي، خو کله چې دواړه متضادې خواوې د تعقل او منطق پرنسیپ ته غاړه کېږدي او دواړه لوري پر دې قانع شي چې یو بل نه شي حذفولای، نو دا وخت بیا تفاهم ته هم، لاره اواریږي، خو د افغانستان په شان ختیزو ټولنو کې د سیاسي او پوځي ځواکونو تر منځ د قواوو انډول اکثره وخت د جنجال او جگړې د تداوم سبب شوی دی.

تر (۱۳۵۷ل) کال د مخه په هېواد کې سیاسي ځواک تر ډېره بریده د ملتپالو، پرمختگ غوښتونکو او نسبتاً معتدلو روښنفکرانو او نیمه فیوډالي ځواکونو په لاس کې و، دې حالت تقریباً د افغاني ټولنې د عامه ذهنیت ښکارندویي کوله او ټولنه هم له ثبات او نسبي پرمختگه برخمنه وه. پر (۱۳۵۷ل) کال کین اړخو ځواکونو د یو ناسنجول شوي انقلابي عمل په نتیجه کې دا حالت پایته ورسوه. تر دې حالت لږ وروسته د شوروي اتحاد یرغل پیل شو. دې کار نو هغو ښي اړخو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرکتونو ته چې لا دمخه یې فعالیتونه پیل کړي وو، ښه پلمه په لاس ورکړه، دیني روحیه، مذهبي جذبه او پردۍ وسله سره ټول یو ځای شول. شوروي نړیوال ځواک او د هغوی ملګري په کابل کې د کین اړخو تر شا ودرېدل، غربي نړۍ او د اسلامي نړۍ زیاته برخه د ښي اړخو تر شا. د متضادو افکارو ټکر او د پوځي امکاناتو انډول ددې سبب شو چې جګړه (۱۴) کاله اوږده شي. کله چې د کین اړخو بهرنی فکري او پوځي ځواک کمزوری شو، نو د دوی د واک تداوم هم ناممکن شو. ښي اړخي له خپلو افراطي ولولو سره پر لویو ښارونو ورشېوه شول، خپلو پخوانیو ملګرو یې ترې شا واړوله او دوی د واک پر سر پر جګړو اخته شول. دا رنځوونکی حالت ددې سبب شو چې عام ولس له پخوانیو کین اړخو او اوسنیو ښي اړخو جریانونو څخه تر پوزې راشي. له (۱۳۵۷ل) کال څخه بیا تر (۱۳۷۵ل) کال پورې ملي ځواکونو او افکارو ځکه وده ونه کړه چې کورنی او بهرنی چاپېریال ورته برابر نه و. په کور دننه دا دواړه اړخونه د ملي ځواکونو مخالف وو، نو ځکه خو په حکومتي او جهادي دواړو چاپېریالونو کې ورته د ودې زمینه برابره نه شوه. د طالبانو اسلامي تحریک د جهادي ډلو کمپله ټوله کړه، خو څرنګه چې هغوی په خپله هم د جهاد دویم نسل ګڼل کېده؛ افراطي مذهبي افکار یې درلودل او له بلې خوا یې د دولتولۍ تجربه او ظرفیت نه درلودل، نو ځکه خو په خپله پر یو بل بحران بدل شول. له نړیوالو زبر ځواکونو سره د طالبانو ټکر دې ته زمینه برابره کړه چې د جهادي ډلو په نومونو یو بل ځواک یو ځل بیا د نړیوالو په مرسته پر کابل واکمن شي. دې ځواک ظاهراً جهادي رنګ درلود، خو ماهیت یې افغان ضد او پښتون ضد و، دا ځواک د اسلامي جمعیت، اسلامي وحدت، اسلامي او ملي جنبش او ځینو نورو تنظیمونو په وجود کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو شمېر لړکیو پټ او پښتون ضد ائتلاف و، چې د بهرنیو ځواکونو په مرسته یې د طالبانو ضد جګړې په دوام کې خپله بقا تضمینوله. دا مهال هم ملي فکر او ځواک ته د ودې ډېره زمینه برابره نه وه، دې حالت نږدې (۱۷) کاله دوام وکړ. خو ملي افکارو او ملي ځواکونو د همدې (۱۷) کلونو په بهیر کې له همدې نیمه او یو اړخیزې ولسواکۍ او د رسنیو له نیمه ازادۍ څخه یو څه ګټه پورته کړه، د کیڼ اړخو، ښي اړخو ملت ضد واکمنو کړیو پر ضد یې غږونه پورته کړل. دا غږونه که څه هم متفرق وو، همغږي په کې نه وه، خو څرنګه چې عام ولس له ټولو یادو جریانونو او د هغو د ممثلینو له عملونو ستړي شوی و، دې حرکت ته یې هرکلی ووایه. اوس چې په هېواد کې پخوانې کیڼ اړخي له فعالیته غورځېدلي، یا هم په نورو ډلو کې حل شوي او دل شوي، پخوانۍ جهادي ډلې هم خپل هغه پخوانی، کیفیت او کمیت نه لري او ملت ضد عناصر هم په حکومت کې د فسادونو په هر ډول کې راټاله دي. د ملي ځواکونو او افکارو د قوت او ودې لپاره تر بل هر وخت ښه زمینه برابره ده. اوس چې د (انجنیر ګلبدین حکمتیار) په مشرۍ د اسلامي حزب اصلي او نادولتي برخه هم په سیاسي او سوله ییزه پروسه کې را داخله شوې، نو دې سره سیاسي قوتونه یو ځل بیا له چغله تېرېږي، نوي سیاسي بهیرونه رامنځته کېږي او یا هم هر رنګ له خپل رنګ سره یو ځای کېږي، نو په دغسې یو چاپېریال کې د درېو سیاسي جریانونو د ټوکېدو اټکل کېږي:

۱- ملي فکر او ملي ځواک: په تېرو (۳۸) کلونو کې د کیڼ اړخو او ښي اړخو جریانونو متواترو تېروتنو، له زور، جبر، وسلې او اختناق څخه کار اخیستنې، خلک دېته اړ کړل چې د یوه درېیم قوت په لټه کې شي. ښي او چپې ایډیالوژۍ چې له بهر څخه یې مالي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

معنوي او پوځي ملاتړ درلود، د دغو سیاسي جریانونو اصلي ماهیت او عملي چلند خلکو ته په ډاګه کړ، دا کار ددې سبب شو چې اکثره افغانان د ملي حیثیت، هویت او ملي ماهیت په لټه کې شي. له (۱۷) کلونو راهیسې په حکومت کې سکاریستي ډلې هم ددې سبب شوې چې په هېواد کې د محسوس محرومیت او محکومیت له امله د ملتپالنې احساس را ژوندی شي. دا احساس د مدني ټولنو، رسنیزو فعالیتونو او د یو شمېر سیاسي ډلو په فعالیتونو کې راڅرګند شو. که څه هم ملتپالې ډلې یا حرکتونه د هغو دوو نورو په انډول ډېر منظم نه دي، خو د خپلو یو شمېر نا وسلوالو او بې خطره خدمتونو په وړاندې کولو سره یې د ولس احساسي او فکري پاملرنه ځانته را اړولې ده. دا ځواک که څه هم د شکل او تشکیل له مخې خپلې خپلې ستونزې لري، خو وړې او متفرقه ډلې د یو واحد محور پر لوري د حرکت په حال کې دي. له مشخصو استخباراتي کړیو پرته عام نړیوال هم له دې ملي حرکت او جوړښت سره، چې اساس یې پر ولسواکۍ ولاړ دی، کومه ځانګړې ستونزه نه لري. نو ځکه خو دا مهال د بلې هرې ډلې په انډول ددې ملي حرکت لپاره عامه ذهنیت او ولسي چاپېریال ښه برابر برېښي.

۲- مذهب محوره جریانونه او ځواکونه: دا حرکتونه اکثره د تېرو جهادي ډلو او تنظیمونو په بڼه کې څرګندېږي. دا ډلې خپل خپل مشکلات او د تېرو جنګونو خوږې او ترخې خاطرې لري. شوروي یرغل دې ډلو ته قوي مشروعیت ورکړی و او د دوی پر سیاسي تېروتنو او عیبونو یې قوي پرده غوړولې وه، کورنیو جنګونو او د طالبانو نظام تر رنګېدو وروسته نورو نامسلمو هېوادونو او ځواکونو سره د دوی پټه او ښکاره راشه درشه، جوړ جاړی او ان سرتېتي ددې ډلو مذهبي داعیې ته سخته صدمه ورسوله. طالبانو له دې ډلو څخه مذهبي انګېزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستې او دا ډلې او اشخاص یې د مذهبي انګېزې له پلوه بې وسلې کړي دي، خو څرنګه چې طالبان کوم منظم سیاسي جریان نه دی؛ یو پوځي او مذهبي بهیر دی، نو کله چې بهرني ځواکونه نه وي، د دوی مذهبي انګېزه هم کمزورې کېږي او کله چې جګړه پایته ورسېږي، نو طالبان یوازې د (طالبانو) په توګه مطرح کېږي چې مجبور به وي له کوم منظم سیاسي اسلامي تنظیم سره ځان وصل کړي.

د اسلامي حرکتونو په جمله کې د حکمتیار (اسلامي حزب) هغه تنظیم دی چې د نورو په انډول هم منظم دی او هم یې لا تر اوسه دیني او مذهبي انګېزه ساتلې ده، د (جمعیت)، (اتحاد) او ځینو نورو تنظیمونو په شان په تېره (۱۷) کلنه واکمنۍ کې هم شریک نه و، البته ځیني کسان یې د همدې ګوند له نامه څخه په ګټې اخیستنې څه ناڅه د حکومت ونډه وال وو، خو دا هغه ډول اشخاص وو چې اکثره یې د ځینو نورو تنظیمونو د غړو په شان د جمعیت تنظیم اوامرو ته غاړه ایښې وه، اسلامي جمعیت او اسلامي وحدت او داسې نور تنظیمونه چې اساساً قومي تنظیمونه دي، خو د اسلام تر پوښښ لاندې یې سیاسي فعالیتونه کول او کوي یې، دوی هم تر دې وروسته نه شي کولای چې په اسانۍ سره د جهاد او اسلام له نامه څخه د خپلو سیاسي فعالیتونو د تداوم او خپلو ګټو د تضمین لپاره کار واخلي. په دې ډول اکثره مذهبي او جهادي ډلې او د مذهبي سیاست پلویان به تر ډېره بریده د حکمتیار په مشرۍ د اسلامي حزب پر محور را وڅرخي او په دې ډول به د دیني انګېزې او مفکورې پر اساس یو نوی سیاسي جریان رامنځته شي. البته د حکمتیار او اسلامي حزب پخواني شالید ته په پام سره دا به هم اسانه نه وي چې دوی دې ټول هغه اشخاص او ډلې پر ځان راټولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي چې دوی ته ورته نظريات لري، خو بيا هم تر بلې هرې ډلې به د دوی کميت او کيفيت زيات وي.

۳- اقليت محوره گروپونه: پر افغانستان باندې د روسانو تر يرغل وروسته، روسانو هڅه وکړه چې د قدرت طبيعي او اصلي سرچينې له منځه يوسي او يا يې کمزورې کړي، نو ځکه خو يې د ځواک مصنوعي او فرعي سرچينې رامنځته کړې. روسانو فکر کاوه چې دا ډول سرچينې د دوی په مرسته خړوبېږي او په کم قيمت حاضرې دي د دوی استعماري غوښتنو ته هرکلی ووايي، نو ځکه خو يې د اقليتونو د حقوقو د مدعيانو په توگه يو شمېر اشخاص او ډلې راوټوکولې. دوی کوښښ کاوه چې د افغانستان په اکثرو وړو قومونو کې د اکثريت پر وړاندې د اعتراض او نيوکې روحيه پياوړې کړي، خو په ټولو کې بريالي نه شول. د (پرچم، جمعيت، ستم) او وروسته د (وحدت حزب) له لارې په دې بريالي شول چې په تاجکو، ازبکو او هزاره وو کې يو شمېر ډلې او اشخاص په دې روحيه وروزي او د خپلو گټو لپاره يې استخدام کړي. د (۱۳۵۸ل) کال د جدي تر (٦) مې نېټې وروسته دا لړۍ شروع شوه او د (ډاکټر نجيب الله) تر واکمنۍ وروسته د (اسلامي جمعيت) په وجود کې دې لړۍ لا پسې زور واخيست. طالبانو بيا په خپل زور دا ډلې ټپلې تر (کولابه) ورسولې او د قدرت بېلابېلې سرچينې يې ختمې کړې. د طالبانو د سياسي تدبير د نشتوالي له امله، دا ډلې د نړيوالو ځواکونو په مرسته يو ځل بيا پر کابل داسې واکمنې شوې چې د افغانستان په تاريخ کې يې سارى نه و ليدل شوى، بهرنيو ځواکونو په مستقيم او نامستقيم ډول او د اقليتونو د حقوقو مدعيانو په مستقيم ډول د هېواد د اکثريت (پښتنو) پر ضد نامحدوده فعاليتونه پيل کړل، ددې اشخاصو حاکميت د (حامد کرزي) په ظاهري حاکميت سره پيل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اشرف غني) د ګډوله حکومت په امتداد سره اوس هم دوام لري. دې ډلو او اشخاصو د (جهاد او مقاومت) تر دوو نومونو لاندې ناشمېره امتیازات واخیستل او د حکومت اکثریت رګونه یې ونیول. په تېرو (۱۷) کلونو کېددې ډلو له خوا داسې اشخاص وروزل شول او داسې جریانونه رامنځته شول چې له پښتنو او د هېواد له ملي هویت او مرکزي ریاستي سستم سره یې نفرت او کینه اوج ته رسېدلي دي. دا ډلې ټپلې تر ډېره بریده له بهرنیو سرچینو او د حکومتي سرچینو په امتیازاتو خړوبېږي، که ددې ناقانونه امتیازاتو لاره پرې بنده شي، نو خپله سیاسي بقا په هېڅ وجه نه شي تضمینولای، خو اوسمهال دا ډله او اشخاص پر یو اقتصادي، سیاسي، حکومتي، مافیایي او ان اخلاقي ضد جریان بدل شوي او د سپین سترګۍ وروستي حد ته رسېدلي دي، په مجموعي ډول اوسني سیاسي حرکتونه د دغسې یو مثلث بڼه لرلای شي.

ملي فکر او ملي څواکونه

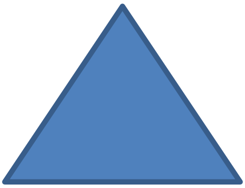

مذهب محوره څواکونه

اقلیت محوره څواکونه

یانې دا چې دغه درې څواکونه د دې مثلث ضلعې جوړوي:

مثلث:

۱- ملي فکر او ملي څواکونه

۲- مذهب محوره څواکونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- اقلیت محوره ځواکونه

حل لارې: د ملي او اسلامي ځواکونو تر منځ مشترکات شته، ملي ځواکونه د ملي تفکر او احساس تر څنګ یوې عقیده یي پانګې ته اړتیا لري، اسلام د ټول بشر د لارښوونې دین دی، په دې او هغې دنیا کې د ژوندانه د تضمین لپاره تر ټولو ښه عقیده ده. کله چې فکر، احساس، عقیده او انګېزه ټول سره ملګري شي، غښ قوت ترې جوړېږي، اسلامپالو افغان حرکتونو هم یوه اوږده تجربه ترلاسه کړې؛ په دې مانا چې د نړۍ بل هېڅ مسلمان حاضر نه دی چې خپله خاوره د دوی د خوښې اسلام د تطبیق لپاره وقف کړي، څرنګه چې عقیده په خلا کې نه پلې کېږي، نو ځکه خو دوی هم جغرافیا او ملت ته اړتیا لري، مجبور دي چې ددې جغرافیې او همدې ملت ارزښتونو ته درناوی وکړي او ملتپالو او هېوادپالو جریانونو سره غاړه یوسي. ملت ضد او اسلام ضد عناصر چې په درېیمه کټه ګورۍ کې معرفي شوي، د هغوی غوښتنې او لایتناهي هوسونه نه د ملت په ګټه دي او نه هم د دین له اساساتو سره سمون خوري. که چېرې افغان ملتپال او اسلامپال حرکتونه (د افغانیت او اسلامیت) د پراخ مفهوم تر چتر لاندې په لویو ملي مسایلو کې همغږی حرکت وکړي او په لومړي ګام کې د دولت رګونه له شریرو، مفسدو، افغان ضد او اسلام ضد عناصرو څخه پاک کړي او د هغو د ملاتړ بهرنۍ سرچینې په تدبیر سره وچې کړي، نو هم به په واقعي مانا د یو ملي او اسلامي حکومت جوړېدو ته لاره اواره شي، هم به د هېواد جغرافیایي یووالي ټینګ شي او هم به هېواد د پرمختیا او سوکالۍ پر لوري روان شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناظره که لکچر؟

د (۱۳۹٦ل)کال چنګاښ پر لومړۍ نېټه په ارګ کې جمهور رییس ډاکټر اشرف غني د خپلو یو شمېر مشاورانو، د مشاورانو د مشاورانو، د هغو د پلویانو او یو شمېر هغو ځوانانو سره چې د همدې یادې کتګورۍ اشخاصو له خوا فلتر شوي وو، یوه ناسته ترسره کړه، دې ناستې ته یې (مناظرهٔ شهروند و ارګ) او یا هم د (شهروند مسول و حکومت پاسخګوی) نوم ورکړ. ناسته وړه؛ پنځوس کسیزه یا شپېته کسیزه وه، د ارګ په (کوټې باغچه) کې جوړه شوې وه، له ازادو رسنیو پټه وه، نه ((شهروند)) ته د خبرو او د نظر د تبادلې وخت ورکړ شو او نه په کې

ازاد او انتقادي بحث ترسره شو. جمهور رییس او د هغه یوې مشاورې په کې له درباري دود او تقاضا سره سمې خبرې وکړې. جمهور رییس په دې ناسته کې نږدې (۲۲) دقیقې وینا وکړه، شپاړس دقیقې عام مسایل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ دقیقې د خپل مشاور (قیومي) تعارف او توصیف و او په درنو الفاظو د هغه ستاینه وه، د مناظرې ژبه دري وه، د جمهور رییس خبرې هم ټولې په دري ژبه وې، یو شعار په کې پښتو، په پای کې یو په کې ازبکي او یو په کې په دري ژبو و. څلور کلمې نورې هم په کې پښتو وکارول شوې. جمهور رییس بیا د خپلې یوې بلې مشاورې (زهرا نادري) له خوا په ګرمو الفاظو ونازول شو او له هغه څخه یې ځانګړې مننه وکړه چې ټولنه کې یې ځینې دودونه مات کړل. جمهور رییس په دې مناظره کې خپل مشاور (قیومي) ته سپارښتنه وکړه چې له ځوانانو (شهروندانو) سره کښني او خبرې ورسره وکړي او په دې ډول مناظره پایته ورسېده. دېته وایي رښتینې، ازاده او ولسي یا د دوی په اصطلاح (شهروندي) مناظره!؟

زما عادت نه دی چې پر هرې موضوع لیکنه وکړم او هر کار ته په انتقادي نظر وګورم، خو ځینې مسایل داسې دي چې که سړی ورته چوپ پاتې شي، نو راتلونکي تاریخ ته به مختوری وي او خپل انساني مسولیت به یې نه وي ترسره کړی. ما په خپل نوبت ډېر پخوا د رسنیو له لارې جمهور رییس او نورو درباریانو ته دا پیغام رسولی و چې جمهور رییس دې یوې ازادې او رښتینې مناظرې ته حاضر شي، د انتخاباتي کمپاینونو، شعارونو، نظرونو او تر هغه وروسته د خپلو ژمنو په باب دې ولس ته وضاحت ورکړي او د دې ترڅنګ دې د ولس رښتینو بچیو ته هم ددې حق ورکړي چې هغوی خپل نظر، نیوکه او وړاندیزونه ورته مخامخ څرګند کړي. زموږ هیله وه چې جمهور رییس غني به په پای کې دې ضرورت او حقیقت ته غاړه کېږدي، هغه دا کار وکړ، خو په بله بڼه، بله مانا او بله محتوا. اصطلاح یې د (مناظرې) وکاروله، خو په واقعیت کې یې د یو شمېر حکومتي چارواکو، مشاورانو او د هغو له خوا رابلل شویو یو شمېر خامو درباري اشخاصو او یو شمېر ځوانانو سره یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړې ناسته درلودله چې پر ژمنو، توصیفونو، لاپو شاپو پیل او د پخوا په څېر یو ځل بیا په ارماني خبرو پایته ورسېده. جمهور رییس تر اوسه پورې د دولتي ناستې او ازادې مناظرې تر منځ په توپیر پوه نه شو، هغه لکه د پوهنتون د یوه استاد په توګه چې خپلو محصلینو ته لکچر ورکوي او یا هم د یوه سیاسي ګوند مشر چې خپلو پلویانو یا مخاطبانو ته وینا کوي، همدې ډول یوه چلند ته یې د مناظرې نوم ورکړ، عیناً لکه په یوه ټولګي کې چې لکچر ورکوي.

(مناظره) اصلاً د (نظر) له مصدر څخه اخیستل شوې، هدف یې دادی چې د دوو مخالفو یا سیالو خواوو تر منځ نظر، فکر او خیال تبادله شي، په دې ډول ناسته کې د نورو افرادو افکار، متضاد نظرونه، انډول، وخت او وزن ټول په پام کې نیول کېږي، مناظره له یوه لوري بل لوري ته د داسې خطابې مانا نه ورکوي چې هغه بل کس به د نظر او اعتراض هېڅ حق نه لري. مناظره په حقیقت کې یو ډېر ګرم سیاسي، ټولنیز، علمي او کرهکتنیز بحث دی چې د تورونو او ابهاماتو سپیناوی په کې کېږي، یو لوری پر بل لوري تور پورې کوي او هغه بل لوری یې سپینوي، قضاوت بیا ناست خلک یا دربیمګړی او یا هم ټول ولس کوي. خو جمهور رییس چې د مناظرې په نامه ولس ته کومه ناسته وړاندې کړه، د مناظرې په اصطلاح ریشخند وهل او یا هم د مناظرې پر محتوا د نه پوهاوي په مانا ګڼل کېږي.

مشورتي غونډه هم ورته نه شو ویلای، ځکه چې چا په زغرده جمهور رییس ته مشوره ور نه کړه او ناستو کسانو کې چا د مشورې جرئت هم نه درلود. خو څرنګه چې د جمهور رییس یو شمېر مشاورین او د هغوی پلویان په کې ناست وو، نو ظاهري بڼه یې یوې مشورتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډې ته ورته وه، مشاورینو ته دا هم یو غټ غنیمت ګڼل کېږي چې په داسې غونډو کې د جمهور رییس پر مبارک حضور! مشرف او پر ټلوېزیون راڅرګند شي او بیا خلکو ته وښیي چې جمهور رییس سره د کتنې امکانات لري، که نه نو دا خو هم ټولو ته معلومه ده چې داسې مشاورین هم شته چې په کال (۱۲) میاشتو کې یو ځل هم جمهور رییس نه شي لیدلی، نو کله چې جمهور رییس له خپلو مشاورینو مشوره نه غواړي، هغو ته وخت نه ورکوي، له خپلو وزیرانو سره نه ګوري، نو هغه دولتمشر به ازادې او انتقادي مناظرې ته کله حاضر شي؟

په افغانستان کې پر سیاسي، پوځي، دیني، ټولنیزو او علمي اصطلاحاتو ملنډې وهل شوي، اوس پر ځینو رسنیزو اصطلاحاتو لکه مناظرې، مرکې، مباحثې، مناقشې او نورو اصطلاحاتو هم د ملنډو وهلو وخت راغلی دی.

له هغې ورځې چې ډاکټر غني د جمهور رییس په توګه خپله دنده پیل کړې، د ټاکنیزو مبارزو له احساساتي او شعاري پړاو سره، دده د اوسنیو ویناوو پر (تون)؛ (انداز) او (طرز) کې کوم خاص توپیر نه لیدل کېږي، دی اوس هم فکر کوي چې انتخاباتي مبارزه ده او خلک باید دده خبرو ته حق او ناحق چکچکې وکړي. د جبري چکچکو لپاره پر ځینو کلمو او جملو ناضروري فشار راوړل، بېځایه ژمنې، په خبرو کې د ژمنو افراط او اغراق، عام ولس ته په ساده سترګه کتل، تکلفي خندا، تکلفي روغبړ، له سټېج څخه راکښته کېدونکي هر کس سره، تکلفي سترې مشي، هرکلی، غېږ کې نیول، قهرجنه لهجه، مصنوعي ټوکې او نور ډېر ناضروري حرکتونه، هغه نیمګړتیاوې دي چې په څرګند ډول د جمهور رییس په چلند او وینا کې لیدل کېږي، تېره ورځ یې په خبرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې وویل چې د یوې میاشتې په بهیر کې یې (څلور زره) کسانو سره کتلي دي، خو دا یې ونه ویل چې دا څلور زره کسان ډېرې وې که انسانان چې یو د نر زوی په کې پیدا نه شو چې تاته یې د ولس فریاد دررسولای وای؟ او درته ویلي یې وای چې حرکتونه، عملونه، وینا، ژمنې او چلند دې ټول داسې برابره کړه چې له یو جمهور رییس سره ښایي، جمهور رییس له همغو خلکو سره ګوري چې دده مامورین دي او دی هر وخت ورسره ګوري او یا هم هغوی ورته داسې څوک ورپېژني چې د حقیقت د بیان وس نه لري، جمهور رییس فکر کوي چې دی اوس هم په پوهنتون کې لکچرر دی او نور خلک دده عالمانه وینا! ته ضرورت لري. ددې لپاره چې دا لیکنه له اړتیا پرته ډېره اوږده نه شي، غواړم جمهور رییس ته د رسنیو له لارې څو وړاندیزونه وکړم، تر هغه وروسته به بیا د مناظرې په باب خپل نظر څرګند کړم. د رسنیو له لارې ځکه ددې نظرونو د ورلېږلو هڅه کوم چې جمهور رییس ته له (عزرایل علیه السلام) پرته بل څوک د ورتګ لاره نه لري، ځینې حکومتي چارواکي او درباري غوړه مالان له دې امر څخه مستثنی دي، وړاندیزونه په دې ډول دي:

- جمهور رییس باید خپلو کمپایني ویناوو ته د پای ټکی کېږدي.
- د وینا پر مهال دې خلک او په غونډه کې ناست غوړه مالان دې ته نه اړباسي چې ده ته جبري چکچکې وکړي.
- جمهور رییس دې په خپله وینا کې بېځایه وقفې، پر کلمو او جملو بې اړتیا فشارونه او د چکچکو لپاره بېځایه وقفې نه راولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- کومه خبره که خوږه، ضروري او د خلکو د خوښې وړ وه، پرې دې ږدي چې خلک ورته خپله چکچکې وکړي او خپل احساسات څرګند کړي.
- په وینا کې د بېځایه احساساتو څرګندول، پر تعقل د احساساتو د غلبې په مانا دي، جمهور رییس دې د شاعر، ملا امام، خطیب او موعظ په رول کې خپله وینا نه اعیاروي.
- بېځایه ټوکې، بې ضرورته او نا کنټروله خندا د جمهور رییس له شان سره برابره نه ده.
- جمهور رییس په جدیت سره مشهور دی، جدي ټیپ له ده سره ښه ښکاري، د ټوکو تون، لهجه، څېره او له ټوکو سره مناسب الفاظ او ظروف نه لري، پکار ده چې په لویو غونډو کې له دې ډول حرکتونو او چلندونو څخه ډډه وکړي.
- د جمهور رییس ملي لباس، لونګۍ او دریشي کله نا کله دده له فزیکي جوړښت سره متوازن او هماهنګ نه وي، هر څوک چې دده د ظاهري لباس چارې سمبالوي، دې برخې ته باید زیات پام وکړي، که د جمهور رییس له څېرې او فزیکي جوړښت سره دده لباس هماهنګ شي، نو ښکلا ته به یې ډېره ګټه ورسوي. ((په هر څیز کې ټاکلې هماهنګۍ ته ښکلا وایي)).
- د عسکري قطعاتو د کتنې او ځینو بهرنیو سفرونو پر مهال د جمهور رییس فزیکي حرکت نورمال او متوازن نه دی، ځینو برخو کې ان د دېپلوماتیک عرف مخالف دی، اړوند کارکوونکي باید دا نقیصه رفع کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دا یو واقعیت دی چې جمهور رییس په یو شمېر سیاسي مسایلو او خپله اړونده مسلکي څانگه کې د زیاتې پوهې خاوند دی، خو دده د پوهې په اندول دده ژبنۍ او لغوي زېرمه کمه ده، په پښتو او دري کې گرامري ستونزه هم لري، که ژبنۍ او گرامري نیمگړتیا یې رفع شي، نو دده ژور او مانیز پیغامونه به په ښه ډول ولس ته ورسېږي او د الفاظو د کمښت او ناسم تلفظ له امله به د پیغام کیفیت زیانمن نه شي.
- جمهور رییس دې په خپله وینا کې له ځانه ارقام نه ورکوي، دده له خولې ویل شوي ارقام بله ورځ په همغه برخه کې له ورکړل شویو ارقامو سره توپیر کوي.
- په ځینو رسمي، نړیوالو او مهمو تاریخي غونډو کې که جمهور رییس لیکلې وینا وکړي، ورته په گټه به وي، خو دا وینا به د متعهدو اشخاصو له خوا لیکل شوې وي، اوس یې په ځینو ویناوو کې ایراني اصطلاحات په قصدي ډول تېرېږي او هم ځینې قصدي محتوایي تېروتنې هم تر سترگو کېږي.
- د یوې ژمنې لپاره دې ټاکلې نېټه نه ټاکي، ځکه همغه وخت چې راورسېږي، دده وعده نه وي عملي شوې، خلکو ته د یوه دروغجن سیاستوال ښه خپلوي.
- جمهور رییس باید پر هغو مسایلو چې نه پوهېږي، ډېر زیات ټینگار او تمرکز ونه کړي، لکه دیني مسایل، یو شمېر ټولنیز موضوعات او نور، له جمهور رییس څخه خوک دا غوښتنه نه لري چې دی دې د یوه دیني عالم په توگه راڅرگند شي او یا دې هماغه شان په قال او قیل خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- جمهور رييس دې د وينا پر مهال د پښتو او دري ژبو د ګډوله کولو په برخه کې د پخواني جمهور رييس (حامد کرزي) اکټونه نه کوي، دی يوه کلمه پښتو وايي، بيا درې ته شي، بيا بېرته پښتو ته، دلته د جملې خپلمنځي ارتباط شلېږي، هېڅ تامه جمله نه ترلاسه کېږي، که دی په دواړو ژبو د وينا شوق لري، څو متواتره جملې او يا هم يو بشپړ پيغاميز متن دې په يوه ژبه ووايي او بيا دې په بله ژبه خبرې شروع کړي.

البته د سياست، امنيت، ټولنېزې سوکالۍ او د دولت د نورو چارو په باب يو شمېر نور وړانديزونه هم شته، چې د ليکنې د اوږدوالي له امله ورڅخه تېرېږم او بل وخت ته يې پرېږدم.

تر دې څو وړانديزيونو وروسته اوس راځم د مناظرې او واقعي مناظرې برخې ته!

ښاغلی ډاکټر اشرف غني هم د کمپاين پر مهال او هم د واک پر مهال له ولس سره ژمنه کړې چې تقريري او تحريري ازموينه به ورکوم او که پارچه مې سپينه وه، نو ناکام مې کړئ، له نېکه مرغه چې ما د پوهنتون د يوه استاد په توګه دده د حاکميت په پيل کې دده چلند ارزولی و، دی ما سره هغه مهال په ځينو مضامينو کې هم محروم و، هم مشروط او په پای کې هم ناکام، ددې درېواړو کلمو وضاحت مې نږدې درې کاله وړاندې (د اختر نوي کالي دې مبارک، ناکامي دې مبارک!) ليکنه کې کړی و، نه غواړم بيا يې تکرار کړم، خو اوس غواړم د يوې رښتينې مناظرې په چوکاټ کې د خپل ولس او ازادو رسنيو پر وړاندې له ده څخه يوه ګړنۍ يا تقريري ازموينه هم واخلم، نو ځکه خو جمهور

(c) ketabton.com: The Digital Library

رييس غني او دده د حکومت مهم او اساسي غړو ته بلنه ورکوم چې يوې ازادې، رښتينې، ملي او ديموکراتيکې مناظرې ته حاضر شي.

د مناظرې ترکيب: د مناظرې د ترکيب په باب زموږ وړانديز په دې ډول دی:

۱- جمهور رييس غني او دواړه مرستيالان يې

۲- اجراييه رييس او دواړه مرستيالان يې

۳- د ملي شورا د دواړو خونو رييسان

۴- د بلخ والي (عطامحمد نور)، د حکومت د مهم والي، د حکومتي اپوزيشن د مشر او د قدرت د يوې جزيرې د امير په توګه

۵- د سترې محکمې رييس او لوی څارنوال

د مناظرې بل لوری:

۱- له لوی کندهار څخه دوه تنه

۲- له لوی ننګرهار څخه دوه تنه

۳- له لويې پکتيا څخه دوه تنه

۴- له شمالي ولايتونو څخه دوه تنه

۵- د محمد اسمعيل يون په ګډون له مرکز (کابل) څخه درې تنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ټول یوولس تنه کېږي، دا کسان باید علمي او سیاسي تجربه ولري، لوړې علمي رتبې او درجې ولري، د ژبې فصاحت او بلاغت ولري، د افغانستان د اسلامي جمهوریت د نظام د ټینګښت پلویان، خو د حکومت تر ټولو سرسخت، قانوني او اصولي مخالفین وي، اخلاقي او سیاسي جرئت ولري او په ټول عمر کې یې نه کوم حکومتي چارواکي او زورواکي ته غوړه مالي کړې وي او د تحصیل کچه یې هم تر ماسترۍ ټیټه نه وي.

ناظرین:

الف- د امریکا سفارت، اروپایي اتحادیه، یوناما او نور

ب- افغاني او نړیوالې ازادې رسنۍ، د مدني ټولنو او سیاسي ګوندونو استازي.

برخوال: د ناپېیلو قومي شوراګانو، مدني ټولنو، خیریه نادولتي بنسټونو، لیکوالو او فرهنګیانو په استازۍ له هر ولایت څخه په تناسبي ډول له (۲۰-۱۰۰) تنه استازي.

او له کابل څخه نږدې (۲۰۰) تنه، په مجموعي ډول اټکل (۲۰۰۰) تنه

ځای: د لویې جرګې کېږدۍ او یا هم کوم بل مناسب ځای.

نېټه: د زمري یا اسد میاشتې تر پایه، وخت پنځه ساعته (د سهار له اتو بجو څخه د ماسپښین تر یوې بجې پورې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښت: هر سړی (ګډونوال) په خپل لګښت.

د مناظرې اصول: دواړو لوریو ته به مساوي حق ورکول کېږي، یانې وخت کې به نا انصافي نه کېږي.

د هر ویناوال انساني کرامت به په پام کې نیول کېږي، د کلمو کراهت ته به اجازه نه ورکول کېږي، سپوره او سپک الفاظ به نه کارول کېږي او د کارونې په حالت کې به طبعاً د مناظرې په پای کې د ګډونوالو پر وټونو چې د مناظرې د ارزونې په موخه کارول کېږي، تاثیر وکړي او د مقابل لوري خوا به درنېږي.

چلوونکي باید ناپېیلي اشخاص وي، د کورنیو او بهرنیو رسنیو له ژبورو او ماهرو چلوونکو څخه باید غوره شي او دواړو خواوو ته باید د منلو وړ وي.

د مناظرې په پای کې ګډونوال حق لري د مناظرې د ارزوونکو په توګه د یوې خوا په پلوی خپل ووټ وکاروي.

د مناظرې ژبه: پښتو او دري به د مناظرې رسمي ژبې وي.

نو که دې ډول یوې مناظرې ته دولت حاضر شو بیا به ووایو چې رښتیا هم دا حکومت یو ((پاسخګوی)) حکومت دی. او که نه نو د مناظرې په نامه د لکچرونو وړاندې کول او خپل صفتونه کول هسې د ولس په سترګو کې د خاورې شیندلو مانا ورکوي، نه کومه بله مانا، ددې ډول مناظرو پر ځای، خو بیا ښه ده چې ده ته ووایو؛ لکه څنګه چې دې په یو اړخیز ډول دا تېر څه کم درې کاله ډنګولې، دوه کاله نور یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم وډنګوه، ولس خو هسې هم درڅخه تللی، تاسو پوهېږئ، همدا دربار او درباري غوړه مالان مو. هیله ده د حکومت او دولت ټولې اړوندې سرچینې او په خپله د جمهور رییس دفتر د یوې میاشتې په بهیر کې ددې لیکنې د غوښتنې او محتوا په باب لیکنی یا ګړنی ځواب راکړي او په رسنیو کې یې د همدې لیکنې په څېر خپور کړي. که دا لیکنه نامعیاري وي او هېڅ ډول ارزښت نه لري، په خپلو مبارکو علمي دلایلو دې رد کړي، خو د یوې مسولې ادارې یا شخص لاسلیک او مهر دې ولري.

وما علینا الاالبلاغ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې ناسمې ادعا سم سپیناوی

زړه مې نه و چې دا لیکنه دې د لیکنو په دې ټولګه کې چاپ کړم، ځکه هغه څوک چې د دې لیکنې سبب شوی و، هغه خپله لیکنه په یوه برېښنايي وېبپاڼه کې خپره کړې وه. هملته د دې لیکنې خپراوی کافي و، خو کېدی شي شکاک تر دې وروسته خپله لیکنه په چاپي بڼه هم خپره کړي، نو ځکه مې د ځینو ملګرو په غوښتنه دلته هم چاپ کړه چې په چاپي بڼه هم لوستونکو ته خوندي شي. معترض کېدی شي د دې لیکنې تر خپراوي وروسته نور غبرګون هم ونښيي، خو زه یې نورو متواترو لیکنو ته ځکه ځواب ضروري نه ګڼم چې یو خو نور کارونه په مخ کې دي، په تا ویلو او ما ویلو ځان نه مصروفوو، بل دا چې ځینې کسان قصداً غواړي یو چا سره ځان په یوه جنجال او موازنه کې واچوي او په دې ډول ځان ته د مصنوعي شهرت زمینه برابره کړي. لوستونکي به تر دې لیکنې وروسته خپله عادلانه قضاوت وکړي.

په دې نږدې ورځو د (۱۳۹٦ل کال د لړم په وروستیو) کې د (ادب او ادبي کره کتنې) لیکوال ښاغلي (عبدالمالک همت) زما پر یوه اثر (کره کتنه) باندې دده په اصطلاح یوه ((کره کتنه)) کړې ده. دا اثر ما پر (۱۳۹۱ل) کال د (پوهنوالۍ) علمي رتبې لپاره لیکلی و او بیا پر (۱۳۹۴ل) کال چاپ شوی دی. (کره کتنه) په کابل پوهنتون کې د یوه ځانګړي مضمون په توګه تدریسېږي. ددې مضمون لپاره د داسې یو اثر لیکلو ته اړتیا وه چې هم تدریسي بڼه ولري او هم د څېړنې او شننې پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصولو برابر لیکل شوی وي. ما چې نږدې دوه لسیزې د ادبپوهنې مضمون (د ادبپوهنې بنسټونه) تدریس کړی او ادبي کره کتنه هم د ادبپوهنې یوه اساسي څانګه ګڼل کېږي، نو د ادبپوهنې په دریواړو برخو (ادب تاریخ، ادب تیوري او ادبي کره کتنه) کې راته د خپل پوهنځي تدریسي اړتیاوې او کریکولم ښه څرګند وو. د ادبي کره‌کتنې په برخه کې هم د یوه منظم تدریسي اثر نیمګړتیا او اړتیا ډېره احساسېدله، نو ځکه مې د یوه تدریسي اثر د لیکلو تکل وکړ، د پوهنتون تحصیلي کریکولم مو هم په پام کې ونیو او د محصلینو د هضم او جذب کچه، درسي ساعتونه او نور ټول اړوند ضرورتونه هم محاسبه شول.

ددې اثر لیکل په دې مانا نه وو چې د کره کتنې په برخه کې تر دې پخوا قوي او کمزوري اثار نه وو، دا اثار به وو، خو هغه اثر چې تر ډېره بریده د محصلینو اړتیاوې خړوبې کړي؛ تدریسي بڼه ولري او د پوهنتون د منظور شوي کریکولم محتویات راونغاړي، داسې اثر نه و، که ځینې متفرقه اثار وو، نو پر هغو هم ډېره زمانه تېره شوې وه، داسې یو مستقل اثر چې د نوي عصر غوښتنې په پام کې ونیسي او د کریکولم له محتویاتو سره برابر وي، موجود نه و. تردې دمه د کره کتنې د مضمون استادانو یا له بېلابېلو متفرقه اثارو ګټه پورته کوله او یایې هم خپل ځانګړې لکچر نوټ ورکاوه.

ما ددې اثر د لیکلو پر مهال نږدې ټول هغه اثار چې پیدا کېدل یې شوني وو، سره راټول کړل، یو یو مې له نظره تېر کړ، پرتله مې کړل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

محتوا، املا، انشاء هر څه مې ټول وارزول او د خپل کريکولم مطابق ضروري مواد مې په کې په نښه کړل، په دې اثارو کې د زرين انځور (شعرونه او نقدونه)، د رضا براهني (طلا درمس)، د دوکتور لطيف بهاند (په پښتو ادب کې د کره کتنې تاريخ؛ ناچاپ اثر) ، د پوهنوال محمد رفيق رفيق (د ادبپوهنې بنسټونه)، د کانديد اکاډمېسين محمد صديق روهي (د کره کتنې تاريخي پس منظر او معيارونه) او همدارنګه (ادبي څېړنې)، د ډاکټر زرينکوب (نقد ادبی)، د پوهاند ډاکټر عبدالقيوم قويم(نقد ادبي)، د سيد محی الدين هاشمي (ادب پوهنه)، د سر محقق زلمي هېوادمل (د کره کتنې ډولونه) د رنه ولک (تاريخ نقد جديد)، د عبدالمالک همت (ادب او ادبي کره کتنه) او همدارنګه يو شمېر نور مهم اثار شامل وو،له دې ټولو څخه ګټه پورته شوه، په ټوليز ډول (۳۳) بېلابېل اثار وکتل شول.

د علمي او تدريسي اثر د ليکلو لپاره طبعي خبره ده چې علمي معيارونه په پام کې نيول کېږي؛ ساده، روانه، سليسه او بې تکلفه ژبه، د مخاطب ذهني کچه، درسي ساعتونه، د محصل د جذب قوه او ګڼ شمېر نور معيارونه. ما چې کله هم د ټولو درنو ليکوالو اثار وپلټل، نو په ځينو برخو کې د مانا او محتوا د ورتوالي تر څنګ، املايي، انشايي اختلافات، لهجوي توپيرونه، ليکنيز ميتودونه، د افادې طرز، د نثر ساده والی او پېچلتيا او ګڼ شمېر نور داسې مسايل په کې وو، چې کټ مټ د هغو انتقال نه يوازې يو واحد اثر پر څو برخو وېشه، بلکې لوستونکو ته يې هم د منظم او منسجم پيغام د لېږد په برخه کې ابهام پېښولای شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما کوښښ وکړ چې واحده معیاري ژبه وکاروم او تر ډېره حده کوښښ وکړم چې اصلي محتوا را انتقال کړم. کله کله د یوې اوږدې محتوا نچوړ ته اړتیا وه، په دې برخه کې هم ډېر احتیاط شوی چې د محتوا زړی او جوهر زیانمن نه شي. د هر لیکوال پیغام چې دلته انتقال شوی، هغه سل په سلو کې د هغه په ژبه او لیکني ډول نه دی راانتقال شوی. ددې کار علت دا و چې موږ کله هم د کره کتنې په باب اثر لیکو، نو ټول هغه متون هم باید له مخې ورسره کره شي چې له لیکوال څخه یې د مفهوم په افاده کې یا تېروتنه شوې وي، یا پیغام په ژوره توګه نه وي افاده شوی، یا املایي او انشایي تېروتنه ولري، یا یې هم په ژباړه کې ستونزه پېښه شوې وي، نو داسې مفهومونه څو څو ځله شنل شوي، یو بل سره پرتله شوي،، راښه شوي او بیا د کتاب متن ته داخل شوي دي. هغه محتوا چې تر ډېره حده کره او پوره وه، هغه کټ مټ راانتقال شوې او اخځ یې هم ښودل شوی دی. د نږدې ټولو هغو محتویاتو اخځ په دقیق ډول ښودل شوی چې په دې کتاب کې ورڅخه ګټه اخیستل شوې ده.

داسې هم شوي چې د یوه اثر له څو مخونو څخه په بېلابېلو ځایونو کې په لنډیز سره یوه محتوا رااخیستل شوې او په پای کې یې ورته اخځ ښودل شوی او هم هغه مخونه چې له هغو څخه نچوړ راټول شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کتاب (کره کتنه) کې د ښاغلي عبدالمالک همت له اثر (ادب او ادبي کره کتنه) څخه هم ګټه پورته شوې او ځای پر ځای یې د کتاب د مخونو شمېره هم ورکړل شوې ده. سربېره پر دې مې د خپل کتاب (کره کتنې) په (۴۰۵-۴۰٦) مخونو کې دده د کتاب په پېژندنه کې ځانګړې یادونه هم کړې ده او همداسې د نورو لیکوالو د اثارو په اړه یادونه شوې ده.

اوس چې ګورم ښاغلي همت یوه اوږده لیکنه کړې او د ((ادبي غلا)) په نامه یې یو داسې تور هم پورې کړی چې له سالم عقله لرې برېښي. لیکنه مستقیماً له سیاسي خبرو پیل شوې او له ډول ډول تورونو سره مله ده.

ښاغلی همت وايي چې زما له کتاب څخه ګټه پورته شوې یا دده په اصطلاح ((ادبي غلا)) شوې او اخځ نه دی ښودل شوی. (۲۷) شمېره دده د اثر یادونه کوي. له (۲۷) شمېرې سره ټول اړوند مخونه د کتاب په متن کې راغلي دي. وګورئ!: ۱۹ مخ کې (۲۷: ۱۲۲)، ۲۵ مخ کې (۲۷: ۱۲۷-۱۳۱)، ۴۴ مخ کې (۲۷: ۲۷۷) ، ۱۱۵ مخ کې (۲۷: ۴۲۸-۴۳۹)، ۱۱۹ مخ کې (۲۷: ۴٦۱ – ۴٦۳) ، ۱۳۰ مخ کې (۲۷: ۴٦۵-۴۸۲) مخونه او ځینې نور په څرګند ډول لیکل شوي دي. په یوه علمي اثر کې د اخځ د ښودنې لپاره د الفبا په ترتیب شمېره ورکول کېږي او بیا د هغه اړوند مخونه هم ورسره په متن کې لیکل کېږي. دده اړوند اخځ په (۲۷) شمېرې پورې اړه لري او په دې ډول لیکل شوی دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷- همت، عبدالمالک، ادب او ادبي کره کتنه، (۱۳۸۵ل) کال، کوټه، صحاف نشراتي موسسه، اکرم پريس.

البته په يو شمېر نورو، په تېره بيا په نسبتاً زړو څېړنيزو اثارو او ځينو ملايي متنونو کې اخځونه په نورو ډولونو هم ښودل شوي چې د همت صيب کتاب کې هم يو شمېر په همغه ډول راغلي دي.

همت صيب نيوکه کوي چې ولې يې په ځينو برخو کې متن کټ مټ نه دی راوړی:

ايا يو ليکوال چې محتوا يې سمه وي، خو په املا،انشاء، گرامر او يا هم په ژباړه کې يې تېروتنه شوې وي، لازمه ده چې موږ محصلينو ته د هغه همغه املايي او گرامري تېروتنې کټ مټ ورانتقال کړو او که د هغه سمه محتوا؟

د همت صيب د همدې ليکنې په سريزه کې چې اوس يې پر (کره کتنه) اثر کړې، يوازې د پيل په نږدې (۱۲) ليکو کې (۲۵) ځله (او) راغلی، د (او) دومره کارونه تر اړتيا پورته ده. که چېرې په دې (۱۲) ليکو کې جملې په منظم، منسجم او سم ډول راغلې وای، نو لږ تر لږه (۱۴) ځله ترې (او) حذفېدلای شو او متن هم په ښه ډول خوندپيدا کولای شو. ليکنښې او په تېره بيا کامه (،) د همدې لپاره دي چې په ليکنې متن کې د ليکوال د ډېرو (اوونو او واوونو) مخه ونيسي او متن روان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه به وي چې د لا وضاحت په خاطر د همت صیب د لیکنې همدا پیلیزه برخه کټ مټ راانتقال کړو، دې سره به لوستونکي لا ښه پوه شي چې دا لیکنه له املایي، انشایي او محتوایي پلوه په کومه پوړۍ کې ده؟

((ادبي غلا

د یون پر کره کتنه باندي کره کتنه

ولا أغیر علی (الأقوال) أسرقها
غنیت عنها وشر الناس من سرقا
(طرفه بن العبد)

(زه د نورو خلکو پر ویناوو ډاکه نه وهم چي غلایې کړم، دې کارته څه اړتیا نه لرم او د خلکو ډېر بد او شریر هغه دي چي غلاکوي).

لکه چي پوهیږو له ډېرو کلونو راهیسي زموږ پر ګران هیواد باندي زموږ د پتمنو خلکو د دین او دنیا او مادي او معنوي شتمنیو کورنیو او بهرنیو غلو چور اچولی دی او پرله پسې زموږ سپېڅلی هیواد راورانوي، ډول ډول پر ځمکه باندي او لاندي شتمنۍ مو لوټوي او خلک مو وژني او کړوي. د لوټ او تالان او حملې او توبرې په دې روان چپاو کي خبره تر دې پولي رسېدلې ده چي ان زموږ د لیکوالو د کتابونو د منځپانګو لوټولو ته لا هم لاسونه غځول کیږي. سره د دې چي ډېر پر اسلام او هیواد مین او د پردو غلیمانو د نیواک او لوټمار او د هغو د لاسپوڅو د بریځر او پردي پالني څخه د بد وړلو له امله وژل کیږي، کړول کیږي او له خپلو حقونو او کار او خدمت څخه ګوښه کړی سوي دي، په فرهنګي اورشو کي د کټ او فیسټ په دې بل له شرمه ډک دود

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي کړندود کې یې پر لیکنو او اثاروهم تېرې کیږي او د ډول ډول غلاوو کچه تر دې رسېدلې ده چې ان د کتابونو محتویات یې د لیکوالۍ او څېړنې د اصولو خلاف غلاکیږي، د یو څه نوري غلا او ښکاره سره اوډل کیږي، د اثر نوم پر ایښوول کیږي او د کتاب په نامه چاپ ته سپارل کیږي. ډېره بده یې لا دا چې یو شمېر نور کسان یې دغسې له ادبي غلا او درغلۍ ډک کتابونه په نظرونو، یادښتونو، تقریظونواو صفتونوستایي او لیکونکی یې امتیازونه هم پر اخلي.

ما لس کاله وړاندې د پښتو ادبیاتو په برخه کې نوو رامنځ ته سوو ناخوالو او د ځینو کسانو له خوا د ناسمو کره کتنو په لیدو او د ادبي کره کتنې په برخه کې د بشپړو لاربسودو اثارو د نه شتون له امله په خورا زیاتو زیارونو، خواریو او لګښتونو، له ډول ډول بهرنیو او کورنیو منابعو څخه په ګټه اخیستنه، په څه له پاسه دوو کلونو کې د (ادب او ادبي کره کتنه) تر سرلیک لاندې یو ښه ضخیم او مغتنم کتاب په ۶۴۸ مخونو کې ولیکی. چې په ډېر لږ مهال کې د هیواد په دننه او بهر کې د ډېرو پوهانو، لیکوالو او د مطالعې د مینوالو له خوا ومنل سو او بیا ځلې خپور سو. خو څنګه چې زه د نیواک، غلا وو او پردې پالنې په کلکه ضد یم او مرګ قبلوم خو د پردو غلیمانو نیواک او مزدوري نه منم. د اسلام او خپل هیواد او فرهنګ سره لېونۍ مینه لرم، په تېره له سیکولرو عناصر سره په هیڅ ګون نه جوړېږم، ځکه نو د نوو پر دوران راغلو، خو ټیټو، پردې پالو او د غلیمانو د تالۍ څټو او سیکولرو موزیګیانو له خوا دغه کتاب زما د نورو اثارو او ژباړو غوندې د ساړه غبرګون سره مخامخ سو. خو جالبه داده چې په راوروسته کې یوه تن پوهاند محمد اسماعیل یون چې له رشتیانۍ علمي پانګې څخه هیڅ هم په چانټه کې نه لري، اما پردو نیواکګرو ته د رشتیني او نه سترې کېدونکې چوپړ له امله د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول ډول امتیازونو او نورو شتمنیو ښتن سوی دی زما د ادب او ادبي کره کتني کتاب له بېلو بېلو پاڼو څخه یوه لویه برخه د لیکوالۍ او تحقیق د منلو سوو آرونو او مأخذ ښوولو خلاف را اخیستې ده، اسلامي کسوت یې ځني ایستلی او له نورو کتابونو څخه یې څه نوره غلا او ښکاره پر ور اضافه کړې او د کتاب په بڼه یې د (کره کتنه) په نامه خپره کړې او خپله لیکنه یې بللې ده. د کتاب ترسرلیک لاندي یې ورته لیکلي دي:" د ژبو او ادبیاتو پوهنځیو د پښتو څانگو د کره کتنې مضمون لپاره". بیا یې د لومړي چاپ یادښت تر سرلیک لاندي لیکلي دي: " دا کتاب ما (یون) پر (۱۳۹۱ل) کال د (پوهنوالۍ) علمي رتبې لپاره لیکلی و او پر هغه مهال د یادي رتبې لپاره ومنل شو".

اوس د دې لپاره چي زما ادعا او د یون غلا جوته سي، لومړی یو په یوه د یون د کتاب هره هغه برخه چي زما د ادب او ادبي کره کتني له کتاب څخه یې غلاکړې ده را اخلم او ورپسې به زما د کتاب هغه برخه د پرتلني لپاره ورسره ایږدم چي غلا سوې ده :))

ددې سریزې یا پیلیزې محتوا له کینې، بغض، عداوت او سیاسي غرضه پیلېږي، لیکوال یې خپل ځان سپینه کوتره او داسې یو دینداره شخص گڼي چې د بهرنیانو سرسخت مخالف دی او ان تر مرگه د هغو مقابلې ته تیار دی، نور خلک ورته (سیکولر) ښکاري، نو که دده کتاب ته چا ارزښت نه دی ورکړی، علت یې همدا دی چې دی د پردیپالو او د هغو د لاسپوڅو سخت مخالف دی. دی اسلام او خپل فرهنگ سره لېونۍ مینه لري، په ډېر زحمت یې کتاب لیکلی او (یون) خو دده په اصطلاح له ربښتیانۍ علمي پانگې څخه هېڅ هم په چانته کې نه لري او نور... نه غواړم ټول متن دلته یو ځل بیا تکرار کړم، دغه راز دا هم نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غواړم ددې پیلیزې هرې جملې او تورونو ته مسلسل ځوابونه ورکړم، ځکه ځینې برخې اصلاً په ځواب نه ارزي، خو یو څو ټکو ته به د بېلګو په توګه اشاره وکړم. ښاغلی همت نه دی خبر چې ما لیکوالي له کوم کاله پیل کړې ده، په دې برخه کې باید وویل شي چې د (۳۰) کلونو پر مهال په فرهنګي، ټولنیز او سیاسي ډګر کې تر خپلې وسې پورې زما کار او زیار ټولو هېوادوالو ته معلوم دی، د خپل ځان ستاینه او یادونه راته یو غټ عیب ښکاري، خو بیا هم مجبور یم ځینو کسانو ته خپله فرهنګي پېژندنه په یو څو جملو کې یو ځل بیا تداعي کړم: زه په شپږم ټولګي کې وم چې د ښوونځي د ترانې د ټیم غړی وم، خپله به مې هم لنډ لنډ شعرونه (نظمونه) لیکل، پر (۱۳۶۵ل) کال د خوشال خان لېسې د ادبي انجمن مشر وم، د دولسم ټولګي پر مهال مې د (هیلې) په نامه د لرو او برو ځوانو افغان لیکوالو د شعرونو ټولګه راټوله کړه او د (۱۳۶٦ل) کال په بهیر کې چاپ شوه، پر (۱۳٦۷ل) کال د پښتو څانګې محصل او د ځوانو لیکوالو د انجمن غړی وم، د پوهنځي په بهیر کې مې د خپلو شعرونو مجموعه (مټکور) چاپ شوه او همدارنګه د (نیمګړي ارمانونه) په نوم مې د (محمد عالم حیران) د شعرونو یوه ټولګه راټوله او چاپ کړه. پر (۱۳۷۰) کال د ازموینې له لارې د پښتو څانګې د کدر غړی شوم او تردې دمه دې (۱۳۹٦ل) کال د لږم میاشتې پورې دې دندې ته دوام ورکوم. له (۱۳۷۰ل) کال څخه تر (۱۳۸۱ل) کال یانې افغانستان ته د بهرنیانو تر راتګ پورې مې خپل نږدې (۲۳) عنوانه بېلابېل اثار چاپ کړل. د (هیلې)، (کابل پوهنتون) او (شمشاد) مجلو د مسول مدیر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

توگه مې هم ورسره هممهاله کار وکړ او د همدې مهال په بهیر کې مې د بېلابېلو لیکوالو تر (سلو عنوانونو) زیات اثار ایډېټ او چاپ کړل. افغانستان باندې د بهرنیانو تر یرغل او یا افغانستان ته د بهرنیو ځواکونو تر راتگ وروسته مې هم په خپل فرهنگي کار کې هېڅ ډول ځنډ و خنډ نه دی راوستی، پر یوه وخت مې (۳۳) عنوانه کتابونه چاپ کړل او د لسگونو نورو لیکوالو د اثارو چاپ ته مې زمینه برابره کړه. یوازې د (ملي تحریک) له لوري مو په دوو کلونو کې (۱۲۳) عنوانه بېلابېل اثار چاپ کړل. زما خپل څېړنیز، ادبي او نور هغه اثار چې ما راټول کړي او ټول چاپ شوي دي، شمېر یې اوس مهال تر (۴۴) عنوانونو پورته کېږي.

نور کلتوري، رسنیز او په دې ډگر کې خدماتي کارونه ټول ولس ته معلوم دي، دلته یې تفصیل ته اړتیا نه شته.

دا چې زما له خوا لیکل شوي او پنځول شوي اثار به څومره علمي، څېړنیز او شننیز وي، گټه او ارزښت به ولري که نه؟ دا قضاوت به لوستونکو او خپلې ټولنې ته پرېږدو. دا چې څوک په ((چانټه)) کې څه لري که نه او د چا وینا او لیکنه له منطقه ډکه ده او د چا له کینې، بغض او عداوته، دا قضاوت به هم ټولنه کوي. بهرنیانو ته د نوکرۍ، غلامۍ او هغو ته د نه سترې کېدونکي خدمت خبرې د بازار، کوڅې او هغو اشخاصو خبرې دي چې د تعلم، فرهنگ او انسانیت له اخلاقي دایرې څخه وتلي وي، ښه به وي چې دلته په تېرو (اوولسو کلونو) کې د هر چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار او زيار وارزول شي. عملي او نظري مبارزه دواړه وتلل شي، چا څه کړي؟ چا د افغانيت، اسلاميت او انسانيت چغه پورته کړې؟ څوک عملاً ميدان ته وتلي او څوک تر برستنې لاندې ځان ته د مبارز خطاب کوي. زه د ټولو بهرنيانو او د هغو د کورنيو لاسپوڅو مخالف يم، که دا په ټوله کې لويديځوال وي، د دريشۍ او د نېکټايي په لباس کې د هغو کورني لاسپوڅي او يا هم په سپينه ږيره او سپين لباس کې د اسلام تر پردې لاندې د پنجاب گوډاگيان وي، څوک چې د افغان او افغانستان مخالف وي، زه يې مخالف يم، د همت صيب په ليکنه کې په نامستقيم ډول د اقتصادي حقارت په گډون د هغه يو شمېر نورې عقدې هم ښکاري، خو زه نه غواړم دلته پر هغو ټولو بحث وکړم، ځکه چې دا موږ له اصلي موضوع څخه لرې کوي، خدای (ج) دې ده ته همت ورکړي چې خپل ټول دروني رواني مشکلات په خپل همت رفع او دفع کړي. خو دلته غواړم ددې پيليزې د گرامري تېروتنو له جملې څخه يو څو يې د بېلگې په ډول يادې کړم او هغه هم ددې لپاره چې دده د کتاب په متن کې هم دا ډول گرامري تېروتنې وې چې ما د اقتباس پر مهال هغه سمې کړې دي او بيا غواړم دده د ليکنې پر ځينو نورو برخو هم لنډه رڼا واچوم.

ددې پيليزې متن په ټوليز ډول کراهت او ثقلت لري، د عطف توري (او) يادونه مو وکړه چې تر اړتيا زيات کارېدلی دی، جملې يې رواني نه دي، تامې جملې يې څرگندې نه دي، (سربلونه او وستربلونه) لکه: (له، تر، باندې، لاندې، سره) او همدارنگه ترکيبي کلمې او نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړوند گرامري ضرورتونه سم نه دي کارېدلي، د لیکنښو پوره مراعت په کې نه دی شوی، لهجوي اغېز پرې څرگند دی، د کلمو تر منځ لازم لیکنی واټن نه دی مراعت شوی او همدارنگه نورې نیمگړتیاوې په کې محسوسې دي. دې ټولو نیمگړتیاوو متن له سلاسته ایستلی دی. دلته به یې یو څو بېلگې هم راوړم:

ناسمه بڼه: (پر ځمکه باندي او لاندي شتمني). سمه بڼه: تر ځمکې لاندې او د ځمکې پر سر شتمني. (پر) سربل د (باندي، سر، سربېره) لپاره راځي او (تر) د (لاندې) لپاره، دلته (پر) د دواړو اوستربلونو (لاندې او باندې) لپاره کارېدلی، د (پر) د کارونې ځایونه: د ځمکې پر سر، پر ځمکه باندې، پر مېز باندې. د (تر) کارونه: تر ځمکې لاندې، تر مېز لاندې، تر دې مهاله او نور...

ناسمه بڼه: (سره ددې چې...)، (د برېځر او پردي پالني څخه د بد وړلو....))

سمه بڼه: (سره له دې چې...) (له برېځر او پردیپالنې څخه د بد وړلو...)

(له) او (سره) له یو بل سره تړلي دي نه (د)سره. د (له) پر ځای د(د) کارونه سمه نه ده. (له) د بېلتون او پیوستون لپاره راځي، اړوند او ستربلونه یې (سره، ځنې، څخه) او نور دي. (د) له (څخه، سره او ځنې) سره نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پردي پالني) هم ناسمه ده، يو ځای باید ولیکل شي ، (پردیپالنې)، لکه څنګه چې همت صیب د (لاسپوڅو)، په ګډ لیکنه کې دا کار کړی دی، (لاس+ پوڅو) يې نه دي لیکلي. ناسمه بڼه (د کتاب په نامه چاپ ته سپارل کېږي.) دا د دري ژبې (به چاپ سپرده میشود) ټکي پر ټکي ژباړه ده. سمه بڼه يې داده (د کتاب په نامه چاپېږي) دلته هم جمله لنډېږي، هم د ژباړې اغېز پرې نه ښکاري او هم جمله خپل اصلي مسیر ته لوېږي.

ناسمه بڼه: (د هېواد په دننه او بهر کې))، سمه بڼه يې : (په هېواد کې او تر هېواده بهر). (تر) دلته د قید لپاره راځي، یانې هغه کتاب چې هم يې په هېواد کې مینوال پیدا کړي او هم تر هېواده بهر نوره نړۍ کې، بله سمه بڼه يې دا هم کېدی شي، (هم په هېواد او هم په بهر کې).

ناسمه بڼه: (د اسلام او خپل هېواد او فرهنګ سره لېونۍ مینه لرم)، سمه بڼه: (له اسلام، خپل هېواد او فرهنګ سره لېونۍ مینه لرم)، دلته د همت صیب دوه (اوونه) پر یو (او) بدل شول، جمله هم روانه شوه او پیغام هم زیانمن نه شو. د (د) پر ځای (له) هم پر خپل ځای وکارول شو، د زیار صیب په وینا؛ لیکوال باید ((دالونه)) ډېر او بېځایه ونه کاروي چې هم متن او هم سړي ته ډېر زیان رسوي.

ناسمه بڼه: (د ساړه غبرګون سره)، سمه بڼه يې: (له ساړه غبرګون سره)، ناسمه (پردي پالو، تالی څټو)، سمه بڼه: (پردیپالو، تالیڅټو). لیکپوهان وايي، دوه کلمې چې د یوه واحد مفهوم لپاره راوړل شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي او د پیوستون قابلیت ولري، نو که یو ځای ولیکل شي د مفهوم په افاده کې ډېره مرسته کولای او لوستونکي یې له ځنډ او فاصلې پرته پر یوه مهال لوستلای شي.

د لیکنې د اوږدوالي له امله یې له نورو تېروتنو څخه تېرېږم، لیکنښې یې که هم سمې کارولې وای، متن به دومره نه ټکنی کېده. د پښتو (یاگانو) د کارونې په برخه کې هم ستونزه لري.

په دې پیلیزه یا د سر خبرو کې چې کومې گرامري تېروتنې شوي، د (ادب او ادبي کره کتنه) په نامه دده د کتاب په اصلي متن کې هم په لسگونو څه چې په سلگونو ځایه دې ته ورته تېروتنې راغلې دي، ما چې د همت صیب د کتاب له کومو برخو څخه گټه پورته کړې، په هغو کې مې دا تېروتنې اوتومات سمې کړې دي، خو همت صیب نیوکه کوي چې ما ولې دا کار کړی دی، ما نه یوازې د همت صیب په لیکلي متن کې گرامري سمون راوړی، بلکې د نورو لیکوالو په متن کې هم چې زما په نظر کومه تېروتنه شوې او یا یې په ژباړل شوي متن کې پېچلتیا موجوده وه، هغه مې هم اصلاح کړي، خو پیغام کې مې لاسوهنه نه ده کړې؛ نچوړ او لنډون مې راوړی دی.

دلته به د بېلگې په توگه د همت صیب د کتاب یو څو جملو ته هم لنډه نغوته وکړو چې زه په کې بدلون راوړلو ته اړ شوی یم، د همت صیب د کتاب د لیکني متن څو جملې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ...درغلي او جعل کاري کول....
- د سرو زرو سره...
- کره کتنه د ادب تر تاریخ د مخه رامنځته سوې ده.
- مصحفي په خپلو تذکره کې سوچه اوساده ژبه وکارول.

دا جملې ماپه دې بڼه اړولې دي:

- ...درغلي او جعل کاري کوله
- له سرو زرو سره....
- کره کتنه تر ادب تاریخ د مخه رامنځته شوې ده.
- مصحفي په خپلو تذکرو کې سوچه اوساده ژبه وکاروله

او همداسې نورې ګڼې جملې او کلمې.

ددې جملو د سمون منطق دادی:

(درغلي) او (جعل کاري) دواړه لفظي مونثې کلمې دي، په پښتو کې فعل د جنس تابع دی. که تر فعل وړاندې کلمه مونث خصلت ولري، فعل هم همغه بڼه خپلوي او که مذکر خصلت ولري، همغه نرینه بڼه. (کول) د مذکر جمع حالت لپاره راځي، لکه: هغه ښه کارونه کول. محمود درغلي کوله یا یې جعل کاري کوله، څرنګه چې دلته تر فعل وړاندې (کارونه) مذکر جمع دي، نو ځکه ورته (کول) فعل وکارېده او (درغلي) له لفظي پلوه مونثه کلمه ده، نو ځکه ورته (کوله) فعل په مونث

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول وکارېده.

کله چې په يوه جمله کې تر نوم وروسته (سره) کلمه يا (اوستر بل) راشي، نو تر هغه وړاندې ورسره (له) (سربل) يو ځای کېږي، نه (د). (له) د بېلتون او پيوستون لپاره دی او (د) د ملکيت مانا ورکوي؛ اضافت توری ګڼل کېږي. مخکې مو هم يادونه وکړه.

له احمد سره راغلم، له محمود سره لاړم

نه دا چې د احمد سره راغلم يا د محمود سره لاړم.

له سرو زرو سره تلل کېږي، نه دا چې د سرو زرو سره تلل کېږي.

(کره کتنه د ادب تر تاريخ د مخه رامنځته سوې ده.) دا جمله هم د ګرامر له مخې سمه نه ده اوډل شوې.

(ادب تاريخ) يو ترکيبي نوم دی، لکه خپله (کره کتنه) يا (ادبي کره کتنه) او (ادب تيوري)، لکه څنګه چې داسې نه شو ويلای: ((ژبپوهنه د کره تر کتنې، د ادبي تر کره کتنې د مخه رامنځته شوې، يا د ادب تر تيورۍ د مخه.)) نو دا هم سمه نه ده چې ادب تاريخ په خپل منځ کې نيم کړو، د (ادب) او (تاريخ) تر منځ (تر) ورزيات کړو.

که سمه يې افاده کوو، نو داسې يې بايد ووايو: (کره کتنه تر ادب تاريخ د مخه رامنځته شوې ده). نه دا چې؛ (کره کتنه د ادب تر تاريخ د مخه رامنځته سوې ده).

(c) ketabton.com: The Digital Library

همت صیب وايي: مصحفي په خپلو تذکرو کې سوچه او ساده ژبه وکارول.

ما لیکلي: مصحفي په خپلو تذکرو کې سوچه او ساده ژبه وکاروله.

کېدی شي ځینو خلکو ته دا مسایل په ځینو ګړدودونو کې سم وبرېښي، خو موږ د پښتو د عام ګرامر خبره کوو.

په لسګونو ځایونو کې ما داسې سمون راوړی دی. موږ باید محصلینو ته یوه کره او معیاري ژبه او همدارنګه معیاري لیکدود وړاندې کوو، نه د هر لیکوال انفرادي لیکدود. که داسې وکړو، نو یو محصل به یوازې په لیکنۍ برخه کې پر شلو ذهني لارو بوځو.

په ځینو ځایونو کې همت صیب نیوکه کړې چې ځینې کتابونه ما یو ډول معرفي کړي او (یون) بل ډول. د کره کتنې ځینې کتابونه چې همت صیب معرفي کړي، هغه نورو لیکوالو هم معرفي کړي، ما هغو ټول کتابونه کتلي او بیا مې هغه په ډېر لنډیز سره لوستونکو ته معرفي کړي، دا په دې مانا نه ده چې هغه ټول د همت صیب له کتاب څخه معرفي شوي دي. همت صیب ځینې ځایونو کې د کتاب د پېژندنې تر څنګ ځای ځای پر هغه کتاب د نورو لیکوالو تبصرو ته هم ورداخل شوی، په داسې حال کې چې په یاده برخه کې ما غوښتل یوازې کتاب په ډېر لنډیز سره معرفي کړم، نه دا چې د ټول کتاب ارزونه وشي او پر هغه باندې کره کتنه، ځکه دلته محصل ته یوازې د کتاب لنډه پېژندنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضروري وه او که د هر کتاب هر اړخیزه ارزونه وای، نو د کره کتنې پر همدې (۲۸) کتابونو تر (۱۰۰۰) مخونو زیات څه لیکل کېدی شي.

همت صیب نیوکه کوي چې ولې دده د کتاب له متن څخه ځینې برخې رااخیستل شوي او ټولې برخې کټ مټ نه دي رااخیستل شوي، نو ځکه خو یې دخپل کتاب بشپړ متن هم ورسره د سند په توګه راوړی دی.

یو لیکوال چې د یو بل لیکوال له کتاب څخه کوم څه رااخلي، د خپل ضرورت مطابق یې رااخلي په تېره بیا هغه برخه چې له ټاکل شوې موضوع سره سمون وخوري، د هغه د کتاب د ټول متن پر انتقال مکلف نه دی.

یوازې یو څو کتابونه به د بېلګې په توګه راوړو چې همت صیب وایي ولې یې زما د متن په شان نه دي راوړي.

۱- کتاب الشعر :کتاب الشعر ما په دې ډول معرفي کړی دی:

دا کتاب اصلاً د یونان د نامتو فیلسوف او حکیم (ارسطو) د بوطیقا (Poetics) پښتو ژباړه ده. دا اثر (مولوي محمد اسرافیل) ژباړلی او د پېښور پوهنتون د پښتو اکاډمۍ مشر (مولانا عبدالقادر) پرې بیا کتنه کړې. یاد اثر پر (۱۹۵۸م، ۱۳۳۷ل) کال په پېښور کې د پښتو اکاډمۍ له خوا چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې څرګنده ده، بوطیقا د شعر او شاعرۍ په اړه په نړۍ کې لومړنی منظم اثر ګڼل کېږي، دغسې په پښتو کې ددې اثر ژباړه هم د کره کتنې په برخه کې لومړنی ژباړل شوی اثر ګڼل کېږي. ارسطو په دې اثر کې پر شاعرۍ باندې عمومي او متوازن نظر ښندلی، د شاعرۍ ډولونه یې بیان کړي، جنګي شاعري یې توضیح کړې، د کره کتونکو اعتراض او هغو ته د ځواب ورکولو اصول یې بیان کړي دي. د ارسطو دا اثر د (نظمیات) په نامه (قلندر مومند) هم ژباړلی دی او پر (۱۹٦۳م، ۱۳٤۲ل) کال یې په پېښور کې خپور کړی دی.

د همت صیب متن په دې ډول دی: ((کتاب الشعر :

په ۱۹٥۸ع.کال کتاب الشعر چي د ادبي کره کتني د نظریې په هکله د یونان د نامتو لرغوني حکیم ارسطو د« Poetics » (بوطیقا) د نامتو کتاب پښتو ژباړه ده، مولوي محمد اسرائیل وژباړی او د پېښور پو هنتون د پښتو اکاډمۍ مشر (ډایرکټر) مولانا عبد القادر بیاځلي کتنه (نظرثاني) ورته کړې او د پېښور پوهنتون د پښتو اکاډمۍ لخوا خپور سوی دی.

په دې حساب لکه څنګه چي بوطیقا (همدغه کتاب الشعر) د کره کتني لومړنی کتاب دی، دغسي د غه کتاب د کره کتني په هکله په پښتو لومړنی ژباړل سوی او خپور سوی کتاب هم دی.

د کتاب د نیو لیك له مخي د بوطیقا یا د شعر هنر د کتاب موضوعات دغه دي: په شاعرۍ باندي عمومي او بالموازنه نظر_ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاعرۍ قسمونه، د المیې بحث، جنګي شاعري، د نقادانو د اعتراض او د هغو د جواب ورکولو اصول، د جنګي شاعرۍ نه المیه ډېره غوره ده، په کتاب کښې چې د کومو خلقو ذکر راغلی دی د هغوی لنډ حالات.

کتاب الشعر د دنیا په اکثرو ژبو کښې ترجمه شوی دی او ډېرو لوړو علماوو او ادیبانو پرې اوږدې اوږدې شرحې لیکلې دي.

په پای کې باید هیره نه کړو چې د ارسطو بوطیقا قلندر مومند هم د « نظمیات » په نامه په پښتو ژباړلې او په ۱۹۶۳ع.کال په پېښور کې خپره سوې ده.))

۷- مقدمه د شعر او شاعرۍ: دا اثر ما په دې ډول معرفي کړی دی:

(مقدمه د شعر او شاعرۍ) پروفیسور محمد نواز طایر له اردو څخه پښتو ته ژباړلې ده. د اثر لیکوال د اردو ژبې نامتو کره کتونکي (الطاف حسین حالي) دی. د کتاب پښتو ژباړه د (۱۳۶۰ل،۱۹۸۱م) کال په اپریل کې د پېښور پوهنتون د پښتو اکاډمۍ له خوا چاپ شوې ده. په دې اثر کې د اردو ژبې د ادبیاتو پر څرنګوالي کره کتنه شوې، د کره کتنې عام اصول بیان شوي دي. د کره کتنې دا اصول اکثره د نړۍ د نورو ژبو پر ادبیاتو هم د تطبیق وړ دي.

همت صیب بیا دا کتاب داسې معرفي کړی دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

((په همدغه ۱۹۸۱ع.کال د اردو ژبې د ادبي کره کتنې د نظريې يو نامتو، لومړنی کتاب؛ « مقدمهٔ شعر و شاعری » د « مقدمه د شعر وشاعری » په نامه وژباړل سو. دغه کتاب د اردو ژبې وتلې کره کتونکې او شاعر خواجه الطاف حسين حالي ليکلی، پروفيسر محمد نواز طائر په پښتو ژباړلی دی او د دغه کال په اپريل کې د پېښور پوهنتون د پښتو اکاډيمۍ لخوا خپور سوی دی. پر دې کتاب د پېښور پوهنتون مشر پروفيسر محمد زبير صاحب زاده يوه لنډه سريزه ليکلې چې د سر خبري يې دادي:)) نورې خبرې بيا پسې ادامه پيدا کوي او نږدې دوه نيمو مخونو ته رسېږي.

۹- د خيرالبيان تنقيدي مطالعه: ما په دې ډول معرفي کړی دی:

دا د قلندر مومند يو اثر دی چې پر (۱۹۸۸م) ، (۱۳٦۷ل) کال په پېښور کې خپور شوی دی. د مخونو شمېر يې (۳٥٦) ته رسېږي. قلندر مومند په دې اثر کې د خيرالبيان پر هغه چاپ چې په فوټو افسيټ ډول په کابل کې چاپ شوی او د خيرالبيان پر هغه متن چې په پېښور کې د پښتو اکاډمۍ له خوا خپور شوی دی، پر دې دواړو متنونو بحث کړی دی. د قلندر مومند په نظر هغه متن چې دی يې کره بولي له دغو دواړو متنونو څخه اخيستل شوی، چې د درېيم متن بڼه لري. د (پټه خزانه فی الميزان) په شان د قلندر مومند پر دې اثر

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د نورو کره کتونکو له خوا نیوکې شوي او هغه یې سالمه کره کتنه نه ده بللې.

همت صیب دا کتاب په دې ډول معرفي کړی دی:

((د خیر البیان تنقیدي مطالعه:

دغه راز په همدغه ۱۹۸۸ع.کال د خدای بخښلي قلندر مومند لخوا د حضرت بایزید روښان ! پر نامتو کتاب « خیر البیان » باندي د کره کتني یو کتاب له پېښور څخه خپور سو. د دغه کتاب فهرست ته چي گورو په (۳۵٦) مخونو کي د مقدمه، ضمیمې، مراجع، متن، نوټونه، تتمه، اشاریه (الف)، اشاریه (ب) تر سرلیکونو لاندي لیکل سوی دی. خو کله چي د کتاب پاڼي را اړوو د مقدمې کلمه نسته او د کتاب له لومړي مخ څخه د « هو الناصر» تر سرلیك لاندي تر (۱۷۹) مخ پوري د سریزي په دود خبري سوي دي. د کتاب له (۱۹۱) مخ څخه تر(۲۹۳) مخ پوري د خیر البیان هغه متن راغلی دی چي قلندر مومند یې درست او اصلي بولي.

د خیر البیان دغه متن د کابل د فوټو آفسیټ چاپ او د پېښور د پښتو اکاډیمۍ د چاپ سره توپیر لري او د قلندر مومند په وینا دا نسخه له دغو دواړو نسخو څخه اخذ سوی دریم قرأت دی، چي د ده په زعم اصل خیر البیان دی. خو پر دې کره کتنه باندي ځیني ادبپوهان نیوکي کوي، لکه چي ښاغلی زلمی هیوادمل په خپل کتاب د « ادبي کره کتني ډولونه » (۱۵) مخ کي وایي:« د ښاغلي قلندر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مومند پټه خزانه في الميزان او د خیر البیان تنقیدي مطالعه مقدمه داسي نقدونه دي چي زه يې په دغسي څېړنو کي ضرور يادوم، خو دا د دې ممعنی نه لري چي زه ورسره موافق یم. زه د دغو نقدو نو له په سلو کي نوي خبرو سره موافق نه یم او دغه آثار د نقد له اصولو او معیارونو ډېر په کروهونو ليري آثار بولم، ما د دغو دواړو نقدونو د ځینو برخو په رد کي د محمد هوتك ژوند او مزار او د پښتو د ادبي تاریخ د منابعو پېژندنه او ارزیابي او نورو آثارو کي څه لیکلي دي. له دې نقدونو سره نه یوازي زه، بلکه زما په څېر په لسګونو نور لیکوال او ادبي محققین هم نه دي موافق ». دا د همت صیب متن و. پورتنی متن هم څو ځایه همغه شان ګرامري تېروتنې لري چې ما يې ځینې بېلګې د مخه راوړې، د لیکنې د اوږدوالي له امله يې له تشريح څخه تېرېږم.

۱۰- د رنګ او بو قافله: ما یاد اثر په دې ډول معرفي کړی دی:

دا د ډاکتر اقبال نسیم خټک اثر دی، چې پر (۱۹۹۱م، ۱۳۷۰ل) کال په پېښور کې چاپ شوی دی. د کتاب د ټولو مخونو شمېر (۴۰۲) ته رسېږي. دا اثر د تحقیق او تنقید يو امتزاج دی یانې دا دوه برخې په کې رانغښتل شوي دي. په دې اثر کې د (عبدالحمید مومند)، (کامګار خټک)، (کاظم خان شیدا) او (علي خان) پر ژوند، شاعرۍ او هنر باندې څېړنه او کره کتنه شوې ده. دا اثر د یوه تدریسي کتاب د

(c) ketabton.com: The Digital Library

معيارونو په پام کې نيولو سره ليکل شوی دی او هڅه شوې چې زده کوونکي ورڅخه د يوه ادبي تدريسي اثر په توګه ګټه پورته کړي. دا اثر د ليکوال د ډېرو کلونو د زيار او کار ثمر دی.

همت صيب بيا داسې معرفي کړی دی:

((د رنګ او بو قافله:

د ۱۴۱۲س. کال په حسن حسين مياشت کي چي د ۱۹۹۱ ع. د جولای سره سمون خوري د څلورو پخوانيو شاعرانو؛ عبد الحميد ماشوخيل، کامګار خټك، کاظم خان شيدا او علي خان پر ژوند او فن باندي د ډاکټر ايم اقبال نسيم خټك د څېړنو او کره کتنو کتاب د پېښور پوهنتون لخوا په (۴۰۲) مخونوکي خپور سو.

ډاکټر ايم اقبال نسيم خټك د دغه کتاب په سريزه کي وايي:« په دغه قافله کښي چي کومي مقالې شاملي کړی شوي دي، په دې کښي تحقيق هم شته او تنقيد هم، د تدريسي ضروورياتو خيال هم پکښي ساتل شوی دی او د ليك د معيار هم. ما دغه مقالې د تحقيق د اصولو په رڼړا کښي ځکه اوليکلې چه په پښتو کښي تحقيق او تنقيد ډېر کم دی او بياادبي تنقيد خو په پښتوکښي لټول تشي شوملې شاربل دي. دلته خو په هرڅه کښي روغ نيتي کمه او پره جنبه زياته وي. هرڅوك د خپل شخصيت تشهير ته پر ادب زيات فوقيت ورکوي هم دغه وجه ده چي په ادب کښي د تنقيد او تحقيق ځای جانبداری او کردار کشی نيولی دی. که چرته زمونږ ليکونکيو د تنقيد يا تحقيق په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصولو عمل اونه کړو، نو د پښتو جولۍ به د تحقیقي او تنقیدي ادب نه همېشه د پاره خالي وي ».

د کتاب نوم د ښاغلي حبیب الله رفیع په مشوره ایښوول سوی دی چې د کاظم خان شیدا له دې شعر څخه اخیستل سوی دی :

د غنچې د رباط ور په واکېده دی قافله د رنگ وبو د رومي صبا شه

کاظم خان شیدا په دې یوه شعر کې دادب یو څپڅپانده سمندر په هنر او شعري نازك خیالي سره په کوزه کې ځای کړی دی، دلته له رنگ څخه موخه هنر یا په بله وینا هنري ښه ده، چې له هنري ښکلا څخه عبارت ده او له بو څخه نازك خیال یا په بله وینا مضمون یا معنا عبارت ده، یعني په عامه توگه د شاعر کلام او دلته د دغو څلورو پخو شاعرانو شعرونه د هنر او اند له مخې ښکلي او خوشبویه دي او د هنري او ادبي شان او شوکت قافله باله سي. شعر ډېر ښکلی دی خو دلته د ډېرو خبروځای نه دی.

صاحب شاه صابر لیکي:« د دغه مقالو د پاره په موادو راغونډولو کښي خواري شوې ده، خو د گېنو او اوږدو اقتباساتو را نقل کولو، د شاعرانو د زیات شمېر شعرونو رانقل کولو، د هغوی د شاعرۍ په مختلفو اړخونو گڼ شمېره صنعتونو او اصطلاحگانو د استعمال په حقله بحثونو او شعري حوالو د دغه لیکونو رنگ وبو کمزورې کړې ده ». (پښتو ادب کښي تحقیق او تنقید [۱۲۹] مخ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خو د صابر صاحب خبري وې، اما کتاب د لیکوال د ډېرو کلونو تجربو او ډېرو څېړنو او ښو کره کتنیزو اندونو پایله ده.)) دا (د رنګ اوبو قافله) اثر معرفي وه چې همت صیب کړې وه، اوس نو درانه لوستونکي په تېره بیا محصلین او د تدریسي ډګر څانګوال ښه قضاوت کولای شي چې کوم نثر یا متن روان، سلیس، تدریسي او له اړتیا سره سم لنډ او واضح دی.

ددې ترڅنګ هغه کتابونه چې د همت صیب په کتاب کې یې معرفي نه ده راغلې، یو څو یې دلته د بېلګې په توګه راوړم:

پټه خزانه تول پارسنګ:

دا د کوزې پښتونخوا د یو نامتو څېړونکي (همېش خلیل) یو کره‌کتنیز اثر دی، چې په پېښور کې چاپ شوی دی. دا اثر اصلاً د (قلندر مومند) د اثر (پټه خزانه فی المیزان) د هغو شکونو، نیوکو او انتقادونو ځواب دی، چې هغه په خپل دې اثر کې پر (پټه خزانه) څرګند کړي دي. په دې اثر کې یو پر یو د (قلندر مومند) نیوکو ته ځواب ویل شوی دی.

د پټې خزانې میزان رښتیا میزان دی؟

دا د زرین انځور او استاد محمد اصف صمیم ګډ اثر دی، چې په پېښور کې چاپ شوی دی. په دې اثر کې د استاد صمیم او زرین انځور یو څو هغه لیکنې راغلي دي، چې د قلندر مومند د هغو نیوکو په اړه لیکل شوي، چې ده په خپل اثر ((پټه خزانه فی المیزان)) کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړي دي. دې اثر کې هڅه شوې، د علمي دلايلو له مخې د قلندر مومند يو زيات شمېر هغو انتقادونو ته منطقي ځواب ووايل شي چې هغه د پټې خزانې پر بېلابېلو خواوو څرګند کړي دي.

د کره کتنې تاريخي پس منظر او معيارونه:

د کانديد اکاډميسين محمدصديق روهي اثر دی، چې پر (۱۳۸۰ل) کال د محمدصديق روهي فرهنګي ټولنې له خوا په پېښور کې چاپ شوی دی. په دې اثر کې راغلي محتويات همغه دي چې اکثره يې په (ادبي څېړنې) اثر کې راغلي دي، خو دلته د يوه ځانګړي اثر په توګه هم چاپ شوی دی.

د پښتو شعر اوسمهالي بهير کره کتنه:

د عبدالغفور لېوال اثر دی، چې پر (۱۳۸۱ل) کال په کابل کې چاپ شوی دی. په دې اثر کې د پښتو د اوسني شعر په تېره بيا د طالبانو د واکمنۍ تر ختمېدو پورې يو شمېر مخکښو شاعرانو پر شعرونو باندې کره کتنه شوې، هغه څېړل شوې، شنل شوي او ارزول شوي دي.

ما ټول کتابونه دغسې په لنډيز سره معرفي کړي.

د محصلينو لپاره همدومره معلومات بس وو، د زياتو معلوماتو لپاره خپله اثر ته مراجعه کولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه اثر زیاتې تشریح او توضیح ته دلته هېڅ اړتیا نه وه، د هر کتاب اړوند مهم معلومات ټول په لنډیز سره په کې راغلي دي.

درانه لوستونکي دې خپله قضاوت وکړي چې د یوه محصل لپاره کوم متن خوږ، لنډ او سیلس دی: دلته ما (کره کتنه) اثر ټول د کتابونو معرفي ته نه دی وقف کړی، دا کتابونه په ډېر لنډیز سره په دې خاطر معرفي شوي چې لوستونکي یا محصلین په پښتو کې د کره کتنې په باب له نورو لیکل شویو اثارو سره د اشنایي او زیاتو معلوماتو لپاره هغو ته مراجعه وکړي.

بل ځای لیکي چې ما خو په خپل کتاب کې د عربي نړۍ (۲۲)کره کتونکي معرفي کړي وو، ده ولې (۱۱) معرفي کړي دي. ما چې د کره کتنې کوم کتاب لیکلی، په دې کې د ټولو عربي کره کتنو د پېژندنې اړتیا نه وه، ددې لپاره چې محصلین لږ تر لږه له عربي کره کتونکو سره اشنا شي، یو څو یې د بېلګې په توګه یاد شوي دي.

د پېژندل شویو عربي کره کتونکو اخځ هم ښودل شوی، وګورئ، کره کتنه (۱۱۵) مخ. اخځ یې په دې ډول ښودل شوی دی:

(۲۷: ۴۲۸-۴۳۹). د اخځ شرح داده چې (۲۷) ګڼه اخځ، (ادب او ادبي کره کتنه) اثر دی چې عبدالمالک همت لیکلی، په دې اثر کې دغه برخه د یاد کتاب له (۴۲۸-۴۳۹) مخونو څخه رااخیستل شوې او د نورو عربي کره کتونکو په باب داسې یادونه شوې ده: ((د یادونې وړ ده چې د عربي ژبې د ادبیاتو په معاصره دوره کې نور په سلګونو کره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتونکي شته، چې د ټولو پېژندنه دلته ناشونې ده، دا يو څو تنه د بېلګې په ياد شول.)) کړه کتنه (۱۱۵مخ).

دلته نه د ټول کتاب د متن کټ مټ انتقال ته اړتيا وه، نه هم د ټولو کره کتونکو پېژندنې ته چې په عربي نړۍ کې تېر شوي، نه يو کتاب او نه هم څو کتابونه ددې موضوع د ځايونې ظرفيت لري. که په غرب کې هم کره کتنې ته نغوته شوې او د استاد روهي له کتاب او نورو اثارو څخه ګټه پورته شوې، هلته هم ټول کره کتونکي نه دي معرفي شوي، نه هم د ټولو د پېژندنې اړتيا وه او نه يوه واحد تدريسي کتاب د ټولو د ځايونې وس لري.

همت صيب وايي: ځينې عربي نومونه ناسم ثبت شوي دي، کېدی شي، لکه څنګه چې ځينې عرب ليکوال د ځينو پښتو نومونو په ثبت کې تېروتنه کوي، داسې پښتانه ليکوال هم کېدی شي، له يوه اخځه بل ته او له بله بل ته د ځينو عربي نومونو په ليکلو کې له ستونزو سره مخ شي. نه يوازې د عربي نومونو، بلکې د لاتين، يوناني او نورو ژبو په نومونو کې هم ستونزه شته، همدا (اپلاتون) او (ارسطو) تر اوسه په څو ډوله ليکل کېږي: افلاتون، افلاطون، اپلاتون، ارستو،ارسطو، دې کې کوم يو سم دی؟ دلته هم کېدی شي، ځينې نومونه تکرار راغلي وي، ځينې ناسم ثبت شوي وي، له يو نوم څخه د يوې کامې (،) په زياتېدو سره دوه نومونه جوړ شوي وي، خو دې ډول احتمالي تېروتنو ته د کتاب په (۲) مخ کې مخکې تر مخکې اشاره شوې ده: ((طبعي خبره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا اثر به خپلې خپلې نیمګړتیاوې هم ولري، خو ډېرې تېروتنې به تر چاپ وروسته په عملي ډګر کې ځرګندېږي، هیله ده درانه لوستونکي او محصلین یې د لوستلو او کتلو پر مهال هغه ځرګندې او راپه ګوته کړي چې په بل چاپ کې هغه نیمګړتیاوې سمې او نورې زیاتونې هم ورسره مل شي.))

همت صیب پر عربي ژبه زما د نه پوهېدو خبره هم د یوه پېغور په بڼه مطرح کړې او خپل علمي فضیلت یې دلته په یو نه یو ډول ځرګند کړی دی.

زه خو پر عربي ژبه د پوهېدو دعوه نه لرم، خو د ګڼ شمېر عربي لغتونو پر لغوي مانا مې سر خلاص دی، پر دې پوهېږم چې عربي دي او یا عربي رېښه لري، لکه په خپله (عبدالمالک). (مالک) د (ملک) له مصدر څخه جوړ شوی چې (ثلاثي مجرد) ګڼل کېږي، نورې کلمې چې له همدې مصدره رغېدلې، دادي: ملوک، تملیک، ملکیت، مالکین، مالک الملک، املاک، مملکت او داسې نورې، (عبد) د بنده مانا لري، (عبدالمالک) د (مالک بنده) ته وایي.

ما په خپل کتاب کې یادونه کړې چې ما په دې اثر کې د عبدالمالک همت (ادب او ادبي کره کتنه) کتاب څخه ډېره ګټه اخیستې، هدف مې تر ډېره حده محتوایي غنا وه، زه بیا هم وایم چې دا کتاب د محتوا له پلوه خورا غنیمت کتاب دی،خو نه د ژبني او ګرامري جوړښت له نظره. که له دې لیده یې تر ژبپوهنیزې کره کتنې لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونیسو، نو کېدی شي پر ژبنیو او ګرامري تېروتنو یې ډېر څه ولیکل شي. په ژباړل شوي متن کې خو ستونزې لا نورې هم زیاتې دي، یوازې یو عنوان به د بېلګې په توګه راوړو: د همت صیب د کتاب (۲۷۱) مخ، دا به لوستونکو ته څه پیغام ولري؟ ((ساختیاتي یا ساختګرا یا ساختارګرا کره کتنه)) ، دا څه ډول ترکیب دی، پښتو کې ورته څه وایي؟

فکر وکړئ چې عنوان کې داسې حال وي، نور متن کې به دا ډول ترکیبونه څومره وي؟

ما په خپل کتاب کې پر کتابونو کره کتنه نه کوله، یوازې دهغو له محتوا څخه مې د نوي اثر لپاره ګټه پورته کوله. د همت صیب د کتاب د پېژندنې په برخه کې مې ددغه کتاب ځانګړې یادونه هم کړې ده.

ددې کتاب د پېژندنې په باب ما ویلي: ((۱- ادب او ادبي کره کتنه: دا اثر ښاغلي عبدالمالک همت لیکلی دی، په دې اثر کې د ژباړې او تالیف دواړه برخې شاملې دي، لیکوال خورا زیار په کې ګاللی دی، نه یوازې د کره کتنې په باب په کې معلومات راټول شوي، بلکې د ادب، ادبپوهنې، د ادب ښوونځي، د ادبیاتو شننه او څېړنه هم په کې راغلي دي. دا اثر ټول (٦٦٨) مخونه لري. ادب او ادبپوهنه، ادب د اسلامي نظریې له مخې، ادب او ادبپوهنه د اوسنۍ لویدیزې نظریې له مخې، ادبي کره کتنه، مفهوم او ارزښت، ادبي کره کتنه له پخوا څخه تراوسه، اسلامي کره کتنه، دري کره کتنه، اردو کره کتنه او پښتو کره کتنه یې اساسي سرلیکونه دي. تر دغه هر یو اساسي سرلیک لاندې بیا څو نور څنګزني سرلیکونه دي، چې هره موضوع یې په هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړخیز ډول څېړلې ده. دا اثر په ښکلي قطع او صحافت پر (۲۰۰٦م)، (۱۳۸۵ل) کال په کويټه کې د صحاف نشراتي موسسې له خوا د یو زر ټوکو په شمېر چاپ شوی دی او دا اثر چې اوس لولئ په دې کې هم د همدې اثر (ادب او ادبي کره کتنه) اثر څخه زیاته ګټه اخیستل شوې ده.)) زما اثر (کره کتنه) (۴۰۵-۴۰۱ مخونه)

نو کله چې یو څوک له کوم اثر څخه ګټه پورته کوي، اخځ هم په دقیق ډول ښیي، کتاب او مخونه یې هم په ثابت ډول ښیي او په ځانګړي ډول د کتاب یادونه هم کوي، نو بیا ((ادبي غلا)) څه مانا؟. کاشکې ښاغلي همت صیب همدې متن ته پاملرنه کړې وای. همت صیب چې په خپل کتاب (ادب- ادبي کره کتنه) کې له کومو اخځونو څخه ګټه اخیستې، ځینو ته یې د کتاب په متن کې اشاره کړې او نور یې بیا یوازې د کتاب په پای کې په لنډیز سره ښودلي دي، خو دلته هر څه څرګند دي.

ښاغلي همت چې په خپل اثر کې له نږدې (۱۳۱) اخځونو څخه ګټه اخیستې، نو دېته هم ((ادبي غلا)) ویل کېدی شي؟

د همت صیب اثر یو ښه څېړنیز، شننیز او د کره کتنې په باب یو تاریخي اثر دی، چې لوستونکو ته په دې برخه کې ښه معلومات ورکوي، خو تدریسي بڼه نه لري، ده هم له بېلابېلو اثارو څخه ګټه پورته کړې. (۱۳۱) اثار یې ورپسې پلټلي، خو په خپل ژبني او ګړدويز طرز یې لیکلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کره کتنه کې یو مهم اصل دادی چې کره کتونکی باید حلیم، صبور او عادل وي، کینه،احساسات او شخصي عقدې، د کره کتونکي سیاسي، مذهبي او نور تمایلات د ادبي کره کتونکي له شان سره مناسب نه دي، بناغلي همت په دې لیکنه کې دسیاسي،مذهبي، شخصي او اقتصادي عقدې تر اغېز لاندې راغلی، خپل همت ته یې یو څه صدمه رسولې ده. ډېر ژر یې د قاضي او څارنوال په توګه حکم صادر کړی دی. اصلي کره کتونکی همغه دی چې خپل دلایل وړاندې کړي، نتیجه او وروستی قضاوت لوستونکو ته پرېږدي.

دا یې هم لیکلي چې ولې (یون) په خپل متن کې دده ټول هغه متون نه دي راوړي چې په عربي ژبه وو، دده په اصطلاح (اسلامي کسوت) یې ځنې ایستلی، یانې ولې یې له پښتو ژباړې سره عربي متن نه دی راوړی؟ یو حدیث شریف ته یې هم اشاره کړې چې ولې یې یوازې ژباړه راوړې یا پیغام او محتوا راوړل شوي. له دې خبرو څخه د همت صیب غرض کېدی شي دا وي چې خپل دیني یا مذهبي فضیلت وښیي، که داسې نه وي نو چې ده هم له عربي څخه کوم متون ژباړلي، ان دیني متون، هلته هم له پښتو ژباړې سره په ټولو برخو کې عربي متن نه دی راغلی، بل دا خو د دیني متونو د ژباړې، تحلیل او شننې کوم اثر نه دی او یا هم کومه ملایي ژباړه چې حتمي دې ورسره څنګ په څنګ عربي متن هم راوړل شي او هغه دې بیا هم ټکي پر ټکي وژباړل شي. که په مقدسو دیني متونو کې د انتقال پر مهال خدای مه کړه یو توری هم کښته او پورته شي؛ کم او زیات ، وړاندې او وروسته شي، یا په کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپي تېروتنې وشي، نو بیا خو به د کتاب نورې ټولې ښېګڼې پر ځای پاتې وي او لیکوال به د تکفیر له توره ځان نه شي خلاصولای، لکه اوس چې د همت صیب زړه دی، خبره همغه لوري ته بوځي.

همت صیب په خپله لیکنه کې تردې حده د احساساتو تر اغېز لاندې راغلی دی چې د (کره کتنې) او (ادب) تر منځ توپیر یې هم له یاده وتی او یا هم کېدی شي سر یې پرې نه وي خلاص شوی. سره له دې چې کتاب یې هم پر همدې (ادب او ادبي کره کتنې) لیکلی دی. ادب هنر دی او کره کتنه علم دی. ادب کې احساس، ولوله، عاطفه، تخیل او تفکر ټول ځای لري، خو کره کتنه بیا د علم په توګه له تفکر پرته دې نورو برخو ته څه ډېره اړتیا نه لري. شعر، کیسه او نوره ټوله همغه لیکنې یا ګڼې وینا چې هنري ارزښت لري، هغې ته ادب یا ادبیات ویل کېږي او هغه پوهه چې بیا همدا هنر (ادبیات) څېړي، کره کوي یې او ارزوي یې، هغې ته بیا (کره کتنه) وایي. څوک چې ادبیات پنځوي، هغه ته (ادیب) وایي او څوک چې ادبیات ارزوي، هغه ته بیا (ادبپوه) وایي. همت صیب لیکلي چې ((ادبي غلا))، ایا همت صیب کوم ادبي اثر؛ شعر، لنډه کیسه، ناول، طنز یا بل څه لیکلي چې د هغو متن، محتوا، فکر او یا هنري جوهر خدای مه کړه ما او یا بل چا ترې تروړلي او په خپل نامه یې کړي، چې ده پرې د ((ادبي غلا)) تور پورې کړی او که نه د ده له علمي او څېړنیز کتاب (ادب او ادبي کره کتنه) څخه د یوه څرګند اخځ په توګه کار اخیستل شوی دی ؟ په دې حالت کې که بیا هم دی نا راضه و، نو بیا یې باید لیکلي وای: ((علمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلا)) چې خبره خو يې يو څه علمي منطق ته برابره شوې واى، ځيرمن ليکوال ټول د (ادب) او (ادبپوهنې) پر توپير پوهېږي، خو يوازې همغه څوک پرې ځان نه پوهوي چې کتاب پرې ليکي.

همت صيب خپله ليکنه د خپل کتاب د متن پر بيا راغبرگولو غځولې ده او همدارنگه زما د کتاب د ځينو برخو په راوړلو سره، زياته برخه يې د همغو عرب ليکوالو يا کره کتنو پر پېژندنه راڅرخي چې ده په خپل کتاب کې په نسبتاً تفصيلي او ما بيا د همده له کتاب څخه په لنډيز سره پېژندلي دي. ددې ترڅنگ ده د کره کتنې (۱۸) کتابونه معرفي کړي او ما (۲۸) عنوانه. ده هر کتاب نسبتاً په تفصيل سره پېژندلی او ځينو ځايونو کې د همغه کتاب به باب د نورو ليکوالو تبصرو ته هم ورداخل شوی او ما بيا اړوند کتابونه په ډېر لنډيز سره معرفي کړي دي. ده فکر کړی چې دا کتابونه يې دده د کتاب د معرفۍ پر اساس معرفي کړي، په داسې حال کې چې ددې کتابونو يو زيات شمېر ما سره په خپله موجود وو، اکثره يې په ځانگړې ډول معرفي شوي او يو نيم که دده له کتابه هم معرفي شوي، هغه د کتاب د لنډيز پېژندنې پر اساس دي، نه دا چې دده متن په پام کې نيول شوی او يا ورته اړتيا وه.

که ښاغلي همت په خپل کتاب کې ليکلي وای چې له دې کتاب (ادب او ادبي کره کتنه) څخه هېڅوک هېڅ ډول اقتباس نه شي کولای او که کوي يې هم، نو سل په سلو کې دې دده متن کټ مټ انتقالوي، که تېروتنه هم په کې وي، نو بيا يې حق درلود چې اعتراض وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي همت لیکلي چې یون د کره کتنې ډولونه او ادبي ښوونځي دواړه معرفي کړي، په داسې حال کې چې دا دواړه بېلابېل شیان دي، ادبي ښوونځي د کره کتنې په ډولونو کې نه راځي، باید دلته یې نه وای معرفي کړي، همت صیب که د کتاب څلورم څپرکي ته پام کړی وای؛ (۱۳۷) او (۱۳۸) مخونه یې لږ په دقت سره لوستي وای، کېدی شي دا نیوکه یې هم ځای پر ځای حل شوې وای، یو ځل بیایې هغې برخې ته پام رااړوم چې ما خپله په څرګندو ټکو ورته اشاره کړې ده، نو بیا دده یادونې ته څه اړتیا ده؟ وګورئ (کره کتنه) (۱۳۷)مخ، په دې ډول یادونه شوې ده:

((کره کتنیز او ادبي ښوونځي:د کره کتنې په بېلابېلو چاپ شویو اثارو کې د کره کتنې جریانونه او د ادبیاتو بېلابېل ښوونځي اکثره د ادبیاتو د ښوونځیو تر چتر لاندې څېړل شوي دي. کله چې یو ادبي ښوونځی رامنځته شوی او یوه مشخصه محتوایي او شکلي بڼه یې غوره کړې ده، نو بیا ادبپوهانو یا کره کتونکو همغه اثار چې ددې ښوونځي ساحې ته داخلېږي، د همغه ښوونځي د ځانګړنو په رڼا کې مطالعه کړي، شنلي او څېړلي دي. د یوه ادبي ښوونځي د پولو او ځانګړتیاوو تشخیص هم د ادبپوهانو او کره کتونکو له خوا په ګوته کېږي. نو که موږ غواړو د کره کتنې د ښوونځیو په باب رڼا واچوو، ضروري ده چې د ادبیاتو بېلابېل ښوونځي هم وپېژنو، د همدغو ښوونځیو پېژندنه په حقیقت کې د کره کتنې د ښوونځیو بڼه اسانوي. په ځینو څېړنیزو اثارو کې د کره کتنې ښوونځي، ادبي ښوونځي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره کتنې ډولونه تر یوه چتر لاندې څېړل شوي دي، په تېره بیا د کره کتنې ښوونځي او ډولونه. د کره کتنې د ښوونځي او د هغه د یو ډول ترمنځ یو څه توپیر په کار دی. په یوه کره کتنیز ښوونځي کې کېدی شي، د کره کتنې څو ډولونه مطرح شي، خو په پښتو او دري اکثره کتابونو کې ددې موضوعگانو په باب توپیرونو ته ډېره پاملرنه نه ده شوې.

دلته لومړی غواړو کره کتنیزو ښوونځیو ته لنډه نغوته وکړو او بیا ادبي ښوونځینو ته لاړ شو.))

نو له دې متن سره سره چې بیا هم د چا سره نه خلاصېږي، خدای (ج) دې د هغه سر خلاص کړي.

نه غواړم دا لیکنه تر دې اوږده شي، درانه لوستونکي او گران محصلین کولای شي، زما په قلم لیکل شوی اثر (کره کتنه) او د نورو درنو لیکوالو ټول لیکل شوي اثار یو ځل بیا تر کره کتنې لاندې ونیسي، له مانیز، روزنیز، پوهنیز، ژبنیز، کره کتنیز او نورو اړخو له نظره یې په هر اړخیز ډول وڅېړي، له ټولو څخه دې گټه پورته کړي، خو کوم یو چې تر نورو خوږ، روزنیز او پوهنیز و، هغه دې زیات ولولي.

په پای کې غواړم یادونه وکړم چې درانه لوستونکي دې د هر اثر د لوستلو پر مهال دې خبرې ته ډېر پام وکړي چې یو ادبي، هنري، علمي یا تاریخي اثر د چا له خوا لیکل شوی او د چا لپاره لیکل شوی دی؟ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فني، مسلکي او متخصص لیکوال او د اړوندې برخې د ځانګوال له خوا، که د یو ذوقي، اماتور او نامسلکي لیکوال او یا کوم بل کس له خوا، کله کله کېدی شي د یو اماتور لیکوال له خوا ځینې داسې اثار هم ولیکل شي چې په ورته موضوع کې تر مسلکي لیکواله هم ډېر هر اړخیز او معلوماتي وي، خو که په ورته موضوع کې یې بیا تېروتنو ته پام وشي، نو د مسلکي شخص تېروتنې به بیا د نا مسلکي هغه په انډول ډېرې کمې او کم ضرره وي.

زموږ په پښتو ادب څېړنه کې د مسلکي لیکوالو کمی له ورایه احساسېږي، هر څوک چې په دې برخه کې یو ګام پورته کوي، دستاینې وړ دی، خو ځینې وخت ناسمې ژباړې، ملایي املا او انشاء او پر خپل لیکنیز او ګړدودیز سبک تر حده ډېر ټینګار، په علمي مسایلو کې د ځان په ګټه له مذهب څخه ناوړه ګټه اخیستنه او د ملایی له دریځه پر نورو تورونه پورې کول، تر هر څه وړاندې په خپله د تور پورې کوونکي کمزوري او مانیز فقر په ډاګه کوي.

ددې لیکنې له سپیناوي سره سره که بیا هم د شکاک، منتقد او ځینو نورو لوستونکو قناعت نه وي حاصل شوی او موضوع ښه نه وي روښانه شوې، نو کېدی شي دا او دېته ورته نورې موضوعګانې د ځوانو لیکوالو او طرفینو په حضور کې د تختې پر مخ شرح او همدارنګه د هر اثر د پرتلنې او اړوندو مسایلو په باب د پوښتنو او ګروېږنو په بڼه روښانه شي. ددې ترڅنګ کله چې یو لیکوال یو اثر ولیکه او بیا یې لوستونکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته وړاندې کړ، لوستونکي حق لري چې دهغه په باب خپل نظر څرګند کړي، کره کتونکو ته هم دا حق خوندي دی، خو په دې شرط چې کره کتونکی، تېروتنې اصلاح او متن کره کړي، نه دا چې خپله کینه، بغض او عداوت د کره کتنې تر نامه پر نورو تحمیل کړي.

هیله ده دې سپیناوي د همت صیب یو لړ شکونو، نیوکو او اندېښنو ته تر یوه حده ځواب ویلای وي.

د عادلانه کره کتنې د بریا په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ د خپلې زمانې په کږلیچ کې

د ژوند پیل او پای داسې نه دي چې د صفر له نقطې پیل شي او همداسې عمومي یا افقي حرکت کوي. ژوند د زمانې په کږلیچ کې خپل کږلیچ او خپلې لوړې او ژورې لري، دا لوړې ژورې که څه هم د انسان په ژوندانه کې هغه ته په ډېر لوړ قیمت تمامېږي او هغه په کې له ډېرو ستړیاوو سره مخامخېږي، خو بل نسل ته د پند په توګه ډېرې قیمتي وي او په وړیا ډول ورته د غټو تجربو په توګه پاتې کېږي. هوښیار ملتونه او ځیرک نسلونه بیا له دغو تجربو څخه د خپل ژوند د ښېرازۍ او سمون په خاطر غټه ګټه پورته کوي او ویده نسلونه بیا دا تجربې په همغه قیمت یو ځل بیا تکراروي چې تر دې وړاندې نسل هم تېرې کړې وي.

موږ په داسې یوه ټولنه کې ژوند کوو چې استثنایي حالات لري، ډېرې داسې پېښې هم په کې پېښېدی شي چې هېڅ اټکل یې نه وي شوی او د داسې پېښو احتمال هم په کې شته چې احتمال یې نه وي. ان ممکنات په کې ناممکن او ناممکن کارونه په کې ممکنېدی شي. دلته ژوند د سیاسي، اقتصادي او ساینسي محاسباتو له مخې برابر نه دی، وړاندوینه هم په کې سمه نه راوځي، نو په داسې ټولنه کې ژوند کول او هلته د معیارونو له مخې د ژوند تېرول اسانه کار نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې پېښې دلته منظمې او ارګانيکې نه دي؛ استثنايي حالات هم په کې پيښېدی شي، دغسې شخصيت جوړونه هم په منظم او سستماتيک ډول نه رامنځته کېږي. دلته به يو شخصيت هم د زمانې د کړلېچ تر ډېرو پړاوونو تېرېږي، بيا کېدی شي د پوخوالي پړاو ته ورسيږي، خو دا پوخوالی هم په دې مانا نه دی چې ټول خلک به ورته درناوی کوي او په ټولنه کې به عام منښت ترلاسه کوي. کېدی شي ځينې يې په همدې لوړو ژورو کې مسخه شي او کړی کار يې هم د چا سترګو ته ونه دريږي.

له دې ليکنې څخه مې هدف دا دی چې زموږ په ټولنه کې ټول ارزښتونه تعريف شوي نه دي او که ځينې ارزښتونه تقدس هم لري، ټول خلک يې پر اصولو موافق نه دي او يا يې پر معيارونو نه پوهيږي. دلته غواړم لږ نور وضاحت هم ورکړم او ځينو هغو مسايلو او ستونزو ته هم نغوته وکړم چې په ټولنيز چاپېريال کې موجود دي:

- د اصولو او معيارونو له مخې بايد له يوه فرهنګي شخصيت څخه موږ تر ډېره بريده د فرهنګي خدمتونو هيله ولرو، نه دا چې هغه زموږ د ژوند د هر ډګر ستونزې را اوارې کړي، خو که دلته يو څوک په فرهنګي برخه کې يو څه پرمختګ هم وکړي او يو څه فرهنګي خدمات هم ترسره کړي، په خپله په فرهنګي چاپېريال کې پر شتو ستونزو سربېره په عام ولس کې له هغه څخه د خلکو هيله دا وي چې نور ټولنيز، سياسي او رغاونيز کارونه دې هم ترسره کړي، په داسې حال کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا کار د ده په وس پوره نه وي، نو دا مهال د ده د عرضې او د ولس د تقاضې تر منځ واټن رامنځته کېږي، نو ځکه خو د ده عام منښت او ګرانښت په ولس کې له ننګونې سره مخامخېږي.

د طالبانو د حاکمیت پر مهال مو پېښور کې د نورو ملګرو په مرسته (هیله) مجله چاپوله او په ډېر تکلیف مو ورته چاپ لګښت برابراوه، یوه ورځ راته یو شخص وویل، والله په دې مجلو او کتابونو څه نه کېږي، د دې پر ځای چې دې د کابل- جلال اباد لویه لاره جوړه کړې وای، ښه به و. ما وویل موږ په دوو میاشتو کې دا یوه مجله په ډېر تکلیف چاپوو او د دومره لویې لارې جوړول، خو د حکومتونو کار دی، ډېرې زیاتې پیسې غواړي، حکومت یې پېسې نه لري، موږ خو لا عادي خلک یو، ونیسه که تا ته کومه لاره او ګودر معلوم وي، دا کار ته وکړه، موږ به همدا فرهنګي کار کوو، دې ته به دوام ورکړو، هغه کار تاسو ترسره کړئ، ده وویل، ترسره کوم یې خو چې پیسې راته پیدا کړې، ما ویل چې پیسې مې پیدا کولای شوې، نو بیا مې تا ته څه ته ویل، خو موږ خپله دا کار کاوه، سخت کار خو همدا د پیسو پیدا کول دي، له دې جملې څخه مې هدف دا و چې د یوې مجلې چاپ، د یو چا تقاضا دومره پورته کړه چې هغه درڅخه د لویې لارې د جوړونې غوښتنه کوله، خو کله چې تا همدا هیله له هغه څخه وکړه، هغه درڅخه بله هیله وکړه. غرض دا دی چې کار کول یوه ستونزمنه عملیه ده او تقاضا ډېره اسانه او بې لګښته، کار انرژي او لګښت غواړي او تقاضا یوازې د خولې خوځول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ذوقونو اختلاف بله موضوع ده چې وخت ناوخت د کار د خلکو مخه نيسي، خپله تجربه بيانوم. په پېښور کې چې مو مجله چاپوله، يو به نيوکه کوله چې د پښتی رنګ يې ولې شين دی، بل به ويل، بله ګڼه مو ولې په سره بخن رنګ چاپ کړې او بل به پر ساده سپين رنګ نيوکه کوله او له خپل ذوق سره سم به يې يوه غوښتنه لرله. دلته موږ دا تجربه ترلاسه کړه، که چېرې تا کار نه وای کړی، نو دا نيوکې يا غوښتنې نه رامنځته کېدلې، نو دلته دوه کټه ګوری خلک رامنځته شول؛ يو د کار خلک چې توليد لري او بل مبصرين چې د خبرو ځواک لري او د عمل نه.

- تنګنظري، سياسي، مذهبي او رواني عقدې نور مسايل دي چې د کار خلک کار ته نه پرېږدي، دا لړی پخوا هم موجوده وه، اوس هم شته او لا به هم روانه وي. اقتصادي فقر او له هغې څخه راټوکېدلې عقصده او کينه بل عامل دی چې د کار او په تېره بيا د فرهنګي کار د پنځوونکو پر وړاندې موجود دی. منتقدينو به هر ډول فرهنګي کار له اقتصادي ګټې سره غوټه کاوه او همدارنګه به يې وويل چې دې کې احمد او محمود ته ډېرې پيسې پاتې کېږي، په وړيا ډول څوک دا کارونه نه کوي، خو چې تا به ورته وويل، که دې کار کې ډېره ګټه متصوره وي، خو راشئ، تاسې يې ترسره کړئ، هم به ګټه وکړئ هم به فرهنګي کار ترسره شي، تر دې به د نېکمرغی بل کوم زېری وي چې زموږ ټولنه داسې يو پړاو ته ورسېږي چې په فرهنګي کار، ښه کار او علمي کار کې يې ګټه خوندي شي، تر دې نو بيا بل غوره حالت چېرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی؟ خو څرنګه چې دې ډول اشخاصو خپله کوم فرهنګي نوښت او کار نه شو کولای، نو د بل چا د کار د مخنیوي په خاطر یې دا ډول تبلیغات کول.

- سیاسي، قومي او مذهبي ټاپې بله هغه منفي پدیده وه او ده چې زموږ په ټولنه کې یو شمېر کارنده اشخاص ورسره مخامخ دي. مذهبي منتقدین هره پدیده له خپل مذهبي لیدلوري او په هغه کې هم بیا له خپل اند اندود سره سمه څېړي، د ساري په توګه موږ د ژوندون په نوم یوه رسنۍ لرو، ټلوېزیون د عوامو او خواصو ټولو لپاره دی، یوازې د ټولنې د هغه مذهبي قشر لپاره نه دی چې دین ته یې افراطي بڼه ورکړې او د ژوند ډېر مهم ضرورتونه یې په کې په خپل نظر حرام ګرځولي دي. په ژوندون ټلوېزیون کې په څلورویشتو ساعتونو کې یو ساعت موسیقي هم خپرېږي، خو یو شمېر تنګنظره مذهبي لیکوال بل کار نه لري، پر ټلوېزیون او شخصاً ما باندې یې نیوکه ده چې ولې یې د موسیقۍ خپراوي ته اجازه ورکړې، خو د ټلوېزیون هغه بل اړخ ته چې ګڼ شمېر سیاسي، ټولنیزې، علمي او دیني خپرونې لري، هغه نه ستایي، خو پر همدې یوې برخې نیوکې ته یې کار ویلی دی.

زه خپله د ځینو خاصو سندرغاړو له ځینو لوړو سندرو پرته نورو زیاتو سندرو سره زیاته مینه نه لرم او نه دا برخه ډېره تعقیبوم، خو د ټلوېزیون اداره د عام ولس غوښتنې په پام کې نیسي، د نورو پروګرامونو ترڅنګ دا برخه هم خپروي، خو یو شمېر تنګنظران بیا د خپلې سیاسي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنیزې او فرهنګي عقدې د تشولو لپاره دې ټکي ته زیاته هوا ورکوي. وه وروره! که ته دومره ځان مذهبي ګڼې، خو دا موسیقي بېخي اوره مه، ریموټ دې په لاس کې دی، بل چینل ونیسه! بل دا ډول خلک خو په ټولنه کې کم نه یاست، ونیسئ پیسې راټولې کړئ، یو سوچه مذهبي چینل جوړ کړئ، څه ډول مذهبي افکار مو چې په ذهن کې ګرځي، هغه په کې خپاره کړئ! که دا ډول خلک خپل فکر، نظر او ګروهې ته ژمن وي، نو عملي خدمت ته دې ورودانګي، خو څرنګه چې د ذهني تنګظرۍ پر ناروغۍ اخته دي، نو ځکه غواړي، نور خلک هم له کاره وباسي او یا یې ځان سره په تا ویلې ما ویلې مصروف کړي.

- د ژبني او قومي تعصب ټاپه هم د مذهبي تنګنظرانو تر ټاپې کمه نه ده. که په خپله ژبه دې کتاب چاپ کړ، که په خپله سیمه کې دې د یو شمېر بېوزلو لاسنیوی وکړ، نو فوراً درباندې ټاپې ووهل شي، هغه دې ژبپالنه کوي، ولې یې په هغه بله ژبه نه چاپوې چې په خپله ژبه یې چاپوي، که دوی رښتیا ملي وحدت غواړي، نو باید په هغه بله ژبه دې لومړی کار شروع کړي چې هغوی هم خوشاله شي ، د دوی په نظر د خپل خفګان په بیه د نورو خوشالول ملي وحدت ګڼل کېږي، په داسې حال کې چې د هغو نورو ټول حقوق محفوظ دي، هغوی کولای شي خپلې ژبې ته په خلاص مټ کار او خدمت وکړي او د تعصب له هر ډول تور او ټاپې څخه هم خوندي دي. خو که تا په خپله ژبه یوه پاڼه ولیکله او د ختم او واده بلنلیکونه دې په خپله ژبه ولیکل، نو دا بیا یو تعصب دی. که په یوه سیمه کې دې له بېوزلو سره د مرستې او لاسنیوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمینه برابره کړه، نو بیا به دوی سره معیار دا وي چې ولې یې دا کار له هغې بلې سیمې پیل نه کړ، چې له دې یې پیل کړ، دغه دی تعصب! زموږ په ټولنه کې تعصبګر دومره سپین سترګي شوي چې هم خپل تعصب پټوي، هم پر نورو د تعصب ټاپې لګوي او هم د نورو د کار مخه نیسي او خپله هم کوم کار نه شي ترسره کولای.

د تنګنظریو، تعصب، کینې او نورو ډول ډول خنډونو بېلګې ډېرې دي، نه غواړم دا لیکنه پرې تر دې زیاته وغځوم، خو دا زموږ د ټولنې منفي واقعیتونه دي. دا څو بېلګې مې ځکه راوړې چې تر موږ دمخه خدمتګار نسل هم ورسره لاس او ګرېوان و، زموږ دزمانې د روښنفکره نسل هم همدا حال دی او احتمال شته چې تر موږ وروسته نسل هم له ورته ستونزو سره مخامخ شي.

- د ګڼو ستونزو له منځه مو د دې څو ستونزو یادونه ځکه وکړه چې راتلونکي نسل ته دا خبره لاپسې روښانه شي چې موږ د خپلې زمانې په دغسې یو کړلېچ کې ژوند کاوه، نو په دې کې که چا ډېر کم کار هم کړی وي، باید غنیمت وګڼل شي. بله خبره دا ده چې په داسې حالاتو کې به په کارونو کې طبعاً نیمګړتیاوې او کمزورۍ لیدل کېږي، ځکه چې خپله ټولنه په نورمال حالت کې نه ده، خو اوس راځو دېته، چې د دې نیمګړتیاوو او ستونزو له شتوالي سره سره ایا د بریا او پرمختګ کومه لاره هم شته که نه؟ ایا داسې لارې چارې او تګلوري هم موجود دي چې د هغو په کارونې سره له دې ستونزو څخه ځان وباسو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار هم وکړو، تولید هم ولرو او له مخالفینو او خنډونو سره سره ټولنې ته یو شمېر مثمر خدمات هم وړاندې کړو؟ خپلو فرهنګي هڅو او تجربو ته په کتو کېدی شي دې پوښتنو ته د (هو) ځواب ورکړو:

- زموږ په ټولنه کې د تنګنظرۍ عنصر شته، تشویق به هم وي، خو کېدی شي د لنډ فکرۍ تله پرې درنه وي، نو ځان باید په داسې روحیه وروزو چې د کار په مقابل ځوک کوم امتیاز نه راکوي، نه ډاډ شته، نه تشویق، د توهین، سپکاوي او غندنې احتمال هم شته، که موږ خپله روحیه دومره پیاوړې کړو چې د سپکاوۍ، تنګنظرۍ له هر ډول مکروب سره مقابله کولای شو، نو بیا مو میدان ګټلی او کار مو ثمر ته رسېږي، په دې برخه کې که احتمالي، هڅونه تایید او ستاینه هم ورسره مل شي، نو د کاري شخص اوسېله نوره هم زیاتېږي او کار نتیجې ته رسېږي.

- یو شمېر اشخاص غواړي قصداً د کاري خلکو پر وړاندې ستونزې راولاړې کړي، پر هغوی ډول ډول تورونه پورې کړي، په رسنیو کې په هغو پسې ډول ډول تبلیغات وکړي، هدف یې دا وي چې د کار خلک له کاره وباسي، ځان سره یې مصروف کړي او په دې ډول خپل ځان ته د شهرت زمینه هم برابره کړي، نو په داسې یو حالت کې باید د کار خلک د دې ډول اشخاصو پر وړاندې هېڅ ډول لیکنې ونه کړي او هېڅ ډول غبرګون ونه ښیي، د هغوی تبلیغات بې ځوابه پرېږدي، بابېزه یې وګڼي او ارزښت ورنه کړي، نو د وخت په تېرېدو سره لنډ فکره اشخاص د خپل کړي کار له بې ارزښتۍ سره مخامخېږي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور تبليغ او تصنعي شهرت زمينه يې له منځه ځي. البته خاص حالت چې سپيناوی ته اړتيا لري، هغه مستثنی دی.

- په ټولنه کې هر سړی خپل خپل مخالف لري، که د کار سړي غواړي خپل تنګنظری يا سيال مخالف بې ارزښته کړي، نو بايد خپل کار ته کش ورکړي، کله چې د ده او د سيال تر منځ يې د پرمختګ واټن زيات شي او لنډ فکری وګوري چې دا واټن نه شي وهلای، نو په خپله له خپل رقابت څخه لاس اخلي او د کار سړي ته خپله لار اواريږي.

- هر کله چې د يوه فرهنګي، ټولنيز اوعملي کار مخالفينو د کار سړي د مثبتو کارونو پر وړاندې منفي غبرګون وښود، نو د کار سړی، بايد له هغوی سره خپل وخت پر تا ويلو ما ويلو مصرف نه کړي، خپل همغه کار ته لا پسې کش ورکړي چې د مخالفينو حساسيت يې راپارولی دی. په دې حالت کې مخالفين لاپسې ځوريږي او څه شی يې لاس ته هم نه ورځي، خصوصاً دا کارونه بيا هغه وخت لاپسې ضروري شي چې د هېواد او ملت په ګټه وي.

- يو فرهنګي شخصيت بايد خپل ورځنی، اوونيز، مياشتنی او کلنی پروګرام ولري او پرته له دې چې اخوا دېخوا خلکو سره په ناضروري ناندريو ځان مصروف کړي، خپل پلان تطبيق کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- یو فرهنګي کار، ژر او سم لاسي نتیجه نه ورکوي، وخت غواړي، دولس په متن کې د کار د خلکو قدرونه شته، اکثره وخت خپل نسل د خپل اتل پر قدرونې نه پوهېږي، لږه زمانه چې تېره شي، بیا د کار د خلکو د کار موثریت معلومېږي او ولس کې یې ګرانښت جوتېږي، بله اساسي خبره دا هم ده چې که یو څوک واقعاً یو خدمتګار شخصیت وي، هغه باید د عقیده یې بنسټ له مخې د خدای او رسول رضا هم په پام کې ونیسي، د خالق د مخلوق خدمت په خپله د عبادت برخه ده، خپل کار باید د عبادت برخه وګڼي او له خدای (ج) پرته یې له هېچا څخه د معاوضې غوښتنه ونه کړي.

دا یو څو مشورې مو ځوانو خدمتګارانو ته په دې خاطر یادې کړې چې دوی کېدی شي د خپل کار په بهیر کې له دې ډول ستونزو سره مخ شي او په دې خاطر چې نهیلي نه شي او کار یې ټکنی نه شي، نو په کار ده چې دا او دېته ورته نور ټولنیز واقعیتونه په پام کې ونیسي. د دې ترڅنګ هغو اشخاصو ته چې همدا اوس عملاً پر فرهنګي او ټولنیز خدمت بوخت دي، له هغو څخه مو هیله ده چې د خپلو فردي تجربو ترڅنګ پورتني مسایل او واقعیتونه هم په پام کې ونیسي. په پای کې یو ځل بیا یادونه کوم چې که نننی او سبانی نسل زموږ کړی مات ګوډ فرهنګي کار ارزوي، نو پورتني کړلېچونه او اغزن چاپېریال دې هم په پام کې ونیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لیکنې پر مهال ما د خپل عمر پنځوس کلونه پوره کړل، په دې نیمه پېړۍ کې زه تر (۳۲) کالو زیاته موده له لیکوالۍ سره نږدې پاتې شوی یم، پورتنۍ څو موضوعګانې زما د تېر (۳۲) کلن فرهنګي ژوندانه د ګڼو تجربو څخه یو څو تجربې وې چې درنو لوستونکو ته مې په لنډیز سره یادې کړې. هیله ده زموږ ننني او سباني فرهنګي نسل د خپلو نویو او ځاني تجربو ترڅنګ یاد موضوعات هم په پام کې ونیسي، د تېرو تجربو او د خپل وخت د نویو غوښتنو په رڼا کې خپل هېواد ته د ښو او ګټورو فرهنګي، ټولنیزو او سیاسي خدمتونو جوګه شي.

په درنښت

محمد اسمعیل یون

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library